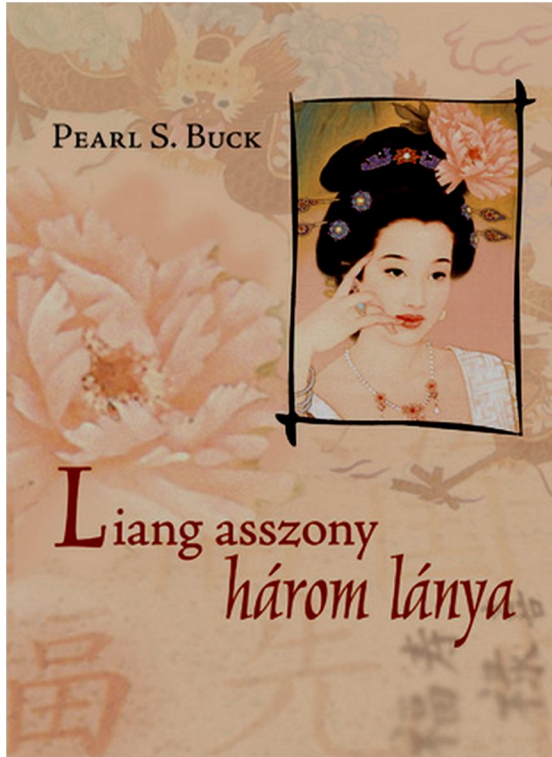

PEARL S. BUCK

Liang asszony
három lánya

Liang asszony elhagyja a férjét, miután a férfinak ágyasa lesz, és éttermet nyit Sanghajban. A vendéglő a nyugalom és az ínyencfalatok szigete egy olyan világban, ahol nyomorúság és szürkesség uralkodik. Liang asszony Amerikába, a szabadság hazájába küldi tanulni három lányát. A lányok közül az egyik letelepszik az Államokban, míg kettő visszatér Kínába. Ám a boldogság és előretérés helyett megpróbáltatások sora vár rájuk. Liang asszony próbálja felnyitni a szemüket arra, hogy Kína már nem ugyanolyan, mint gyerekkorukban volt, s a változásokhoz alkalmazkodni kell. Csakhogy lehet-e alkalmazkodni egy zsarnokságra, hazugságra és erőszakra épült világhoz?

A Nobel-díjas író utolsó és egyik legjobb regénye egy szép, bölcs, a hagyományos értékeket őrző asszony és három lányának sorsát követi nyomon a 60-as évek Kínájában, a kommunista uralom megerősödésének idején.

*A regény csupa báj és finom elegancia.
Olyan, mint a kínai selyemfestmények.*

– The New York Times –

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
THREE DAUGHTERS OF MADAME LIANG
Moyor Bell

Copyright ©1969 by The Pearl S. Buck Foundation

Fordította: F. Joannovics Mária
Szerkesztette: Laik Eszter

Hungarian translation ©F. Joannovics Mária, 2009
Hungarian edition ©Tericum Kiadó, 2009
Cover design ©Tericum Kiadó, 2009

„Az *út*, mely szóba-fogható,
nem az öröktől-való;
a szó, mely rája-mondható,
nem az örök szó.”

Tao Te King
Weöres Sándor fordítása

Éjfél elmúlt. Madame Liang letette az íróecsetet és becsukta a füzetet, amelyben a könyvelését vezette. Házában csend honolt. A földszinti étteremből már elmentek a vendégek, kivéve néhányat – ők nagy nehezen indultak csak el, egészen addig maradtak, amíg pislákolva kialudtak a fények. Az asszony felállt a faragott ébenfa karosszékből, amely jól illett a hatalmas kínai íróasztalhoz – valaha távoli, gyermekkori otthonában még az apjáé volt –, és az ablakhoz lépett. Nem húzta szét az üvegtáblákat takaró vörös, padlóig érő szaténfüggönyöket. A modern Sanghaj legdivatosabb éttermének tulajdonosaként kiváltságos, s így némileg védett helyzetben volt, mégsem lett volna biztonságos számára, ha az ablakon át látszódnak volna a fényben kirajzolódó alakja. Az ember sohasem tudhatja, hol rejtőzik az ellenség. Túl sok férfi és túl sok nő volt féltékeny a híres Madame Liangra, akinek, ki tudja, hogyan, sikerült nyitva tartania egy éttermet, melynek napi menüjén a legfinomabb ínycségek szerepeltek. Kuncsaftjai közé tartoztak a legmagasabb rangú állami tisztviselők, a legsikeresebb kereskedők, a hadsereg vezérkara. Mind a barátai voltak, vagy legalábbis a vendégei. Látszólag a politikai zavargásoktól háborítatlanul, nyugodtan járt-kelt, ahogy kedve tartotta. Ugyanakkor nyilvánvalóan voltak olyanok is, akik gyűlölték, mert irigyelték. A függöny mögé osont, s annak árnyékában kinyitotta az ablakot.

Kellemes nyár eleji idő volt, a kertekből jázminillat áradt. A háza valamikor egy gazdag amerikai üzletember családjáé volt, akik a barátai voltak. Amikor a férfi export-import vállalkozását lefoglalták és bezárták, s kényszerítették őt, hogy családjával együtt térjen vissza az Egyesült Államokba, Madame Liang megvásárolta a házat és a kertet, amely a brit koncesszióhoz tartozott. Sok amerikai élt brit és francia fennhatóság alatt itt Sanghajban, hiszen a saját országuktól sohasem kaptak területhasználati engedélyt. A kommunizmus előtti időkben Madame Liang több amerikaival kötött barátságot, s mert

rokonszenvesnek találta őket, három lányát Amerikába küldte tanulni. Mostanra persze nem maradtak Kínában amerikaiak, és fiatal kínaiak egész generációja nőtt fel anélkül, hogy valaha is látott volna egyetlen amerikai arcot, vagy hallott volna egyetlen amerikai hangot. Csupán gyűlölködéssel találkozhattak azokkal az emberekkel kapcsolatban, akik szerinte a legkevésbé voltak gyűlöletesek a nyugatiak között. A fehérek közül egyedül az amerikaiak nem foglaltak el területet a kínai néptől, s egyedül ők nem követtek el egyetlenkedéseket.

Az asszony felsóhajtott, ahogy eszébe jutott a vidám és életszerető család, amely valaha ebben a házban lakott. A Brandon házaspár és öt gyermekük... Mennyire szerették Kínát! Kínai bútorokkal rendezték be az otthonukat, kínai tekerceket és festményeket akasztottak a falakra is. Aztán hirtelen távozniuk kellett, s ő titokban ide sietett, hogy elbúcsúzhasson. Mrs. Brandon a vállára borulva zokogott.

– Ó, Madame Liang, visszaengednek majd bennünket valamikor?

Átölelte az amerikai asszonyt, de nem válaszolt. Hogyan is mondhatta volna, hogy sohasem fognak visszajönni. Aztán az évek múlásával egyre nehezebb lett volna bármit is mondani. De a lányait elküldte Brandonékhoz, és néha...

Csu-ma, idős és hűséges szolgája megzavarta az emlékezésben.

– Asszonyom, miért álldogál az ablaknál? A függöny nem rejti el. Nem bizony! Asszonyom, kimentem az utcára múlt éjjel, és a saját szememmel láttam az alakját, az árnyékát!

– Azt legalább senki sem tudja, hogy az én árnyékom – felelte Madame Liang.

De azért mégiscsak eljött a függöny mögül, s hagyta, hogy Csu-ma gyakorlott kezével levetkőztesse a fürdőjére készülődve.

– Mindenki ismeri önt – vágott vissza Csu-ma. – S kinek lenne olyan alakja, mint önnek? Bizonyára tudják, hogy nem az én árnyékom, s ki más lenne ezen az emeleten rajtunk kívül? Ismernek ezek mindenkit. Ez az átkozott új népség!

– Nem hívhatod őket átkozottnak – figyelmeztette Madame Liang. – Ne feleljtsd el, ők a vendégeim. Most nincs más.

– Oroszlánok és tigrisek között élünk – állapította meg Csu-ma gyászos hangon.

– Vigyázz, miket beszélsz! – szólt rá Madame Liang. Csu-ma elhallgatott, levette az utolsó, selyemből készült ruhadarabot is úrnője karcsú, krémfehér testéről, csendben csodálva finom csontozatú alakját, apró, formás kebleit, tarkójának finomságát, törekeny szépségét.

– Megengedtem a fürdővizet – mondta. – Megvetem az ágycát, amíg fürdik, aztán kifésülöm a haját.

Madame Liang bement a fürdőszobába. Egyike volt annak a nagyon kevés embernek, akiknek még mindig részük lehetett régi kényelmükben. Ezt a férjének, Liang Csengnek köszönhette, akit évekkorábban elhagyott. A férfi Szun Jat-szen, a forradalmárvezér követője és barátja volt. A most hatalomra került emberek még mindig az ő feleségeként tisztelték – s tulajdonképpen az is volt, mivel sohasem vette a fáradságot, hogy törvényesen elváljon a férjétől. De azért a saját sikere is közrejátszott abban, hogy jelenleg biztonságban élhetett. Az új vezetők kínaiak voltak, következésképp ingyencek. Ezekben a kemény időkben nem volt könnyű beszerezni a szokásos finomságokat: az omlós húsú édesvízi halat, a különlegesen töltött pekingi kacscát, a csinkiangi sonkát, az északi köleslevest, a fűszeres sertéshúsos vagy pálmacukros gőzgombócot. Amikor háború dúlt, kormányok jöttek-mentek, Liang asszony szakácsa akkor is maradt.

A kerek formájú, kisebb medence mélységű szucsoui porcelánkád színültig tele volt meleg vízzel. Belelépett, s lótuszülésbe helyezkedve vállmagasságig a kellemes melegségbe merült. Hálás volt az amerikai mérnököknek és vízvezeték-szerelőknél, hogy a ház vékony falaiban kiépítették a fűtés- és vízhálózatot, s nem érzett büntudatot, amiért élvezte az élet kellemes dolgait. Engedelmesen

hallgatott, míg mások hangosan és szünet nélkül az önfeláldozásról meg az egyenlőségről szónokoltak, azonban a lelke mélyén inkább abban hitt, amire konfucianus szülei tanították. Az élet arra való, hogy örömet leljük az öt emberi kapcsolatban, az egyenlőség pedig csupán az alsóbb társadalmi osztályhoz tartozó emberek álma. Vannak ostoba emberek, kevésbé ostobák, s néhányan olyanok, akiknek nagyon is megvan a magukhoz való eszük: ezen az örök igazságon egyetlen kormány sem tud változtatni.

– Asszonyom! – szólította Csu-ma. – Lépéseket hallok!

Madame Liang arrafelé fordította a fejét. – Semmit sem hallok – felelte. – Be vannak zárva az ajtók?

– Nyitva hagytam valaha is az ajtókat?! – Csu-ma hangja szemrehányó volt.

– Menj, nézz körül! – parancsolta Madame Liang.

Kilépett a kádból, és alaposan megtörülközött. Aztán gardéniaolajjal illatosította a testét. Oly sok éve használta már ezt az illatszert, hogy teljesen a bőrébe ivódott – minden mozdulatánál érezni lehetett. Annak idején menyasszonyként, egy távoli vidéken így illatosította magát a nászéjszakájára. Nem voltak idegenek egymás számára, ő és a heves természetű fiatal férfi, akit férjéül választott. Igen, még akkoriban választotta őt, amikor mindketten a párizsi Sorbonne-on tanultak és mindketten Szun Jat-szen követői lettek. Aztán visszatértek Pekingbe, hogy elmondják neki, szeretnének csatlakozni a forradalomhoz.

– Mit is csinálnék Liang nélkül?! – mondta Szun, amikor bejelentették neki, hogy összeházasodnak. – Magam sem választanék jobb feleséget Liangnak nálad – mondta a fiatal nőnek. – Erős vagy, ő pedig... nos, ő csupán forrófejű!

Aztán odaszólt az egyik szolgálónak, hívja oda gyönyörű, fiatal feleségét, akivel friss házasok voltak. – Ők ketten összeházasodnak – mondta, amikor a neje belépett. – Modern módon szeretik egymást. Jó párosítás. A férfi maga a tűz, a nő pedig két lábbal jár a földön.

Ugyanazon a napon érezte először a félelmet, hogy Szun meghalhat: alig volt rajta hús, bőre szinte lógott a csontjain, fekete szeme beesett volt. A férfin már nyomot hagyott a májrák, és három hónappal később Szun haldoklott, dühösen, mivel nem tudta megbocsátani a sorsnak, hogy halálra ítélte, mielőtt célját elérte volna. Talán már aznap is sejtette, hogy így lesz, mert egymásba kulcsolta és a saját kezébe fogta a kezüket.

– Harcoljatok a forradalomért, folytassátok! – rendelkezett. – Akár élek, akár meghalok, számítok rátok, hogy véghezviszitek azt, amit elkezdtem.

Az esküvőjük napján halt meg. Régimódi esküvő volt, mivel mindketten visszatértek a családjukhoz. A menyasszony rokonai Nankingban éltek, a gazdag középső tartomány, Csiangszu régi székhelyén, a vőlegényé pedig Pekingben. Elkészítették a házassági szerződést, átadták az ajándékokat. A menyasszony egészen az esküvő napjáig nem találkozott újból Csenggel.

– Egy férfi állt meg az ajtó előtt. Akárki is volt, hallgatózott. Kinéztem a kulcslyukon, és láttam egy szemet. Ő is meglátta az enyémet, és akkor elment – mondta Csü-ma, amikor a szobába lépett.

– Miért mondod, hogy egy férfi volt? – tudakolta Madame Liang. – Egy kulcslyukon keresztül meg tudod állapítani egy kémről, hogy férfi vagy nő?

– Bizony meg, asszonyom! – válaszolta Csü-ma határozottan. – Merész, fekete szem volt.

– Manapság minden tekintet merész, s minden szem fekete, amióta nincsenek közöttünk külföldiek – vágott vissza Madame Liang.

Nem akart további vitát, bement a hálószobába, és felvette a fehér selyem hálóinget, amit Csü-ma kikészített neki. Aztán leült a fésülködőasztal elé, és Csü-ma fésülni kezdte hosszú haját. Ötvennégy éves kora ellenére még mindig feketék voltak a hajszálai.

– A haja – mondta Csu-ma – épp olyan gyönyörű, mint a nászéjszakáján.

– Csakugyan? – kérdezte halkán Madame Liang. Sok minden kavargott a fejében, alig-alig figyelt Csu-ma fecsegésére.

– Lehet azt az éjszakát valaha elfelejteni? – folytatta Csu-ma, s közben megtörölte a jobb szemét a bal ingujja szélével. – Az ura ott állt az ajtóban. „Szégyen-gyalázat”, mondtam neki. „Túl korán jött. Várjon, amíg távozom!” Ki gondolta volna, hogy évekkal később, amikor a harmadik lánya megszületik, ő majd...

– Hallgass! – parancsolt rá Madame Liang.

Csu-ma engedelmeskedett. Onnantól egy szót sem szólt, miközben befonta éjszakára Madame Liang haját.

– Hozd ide a pénzes ládikát! – kérte aztán Madame Liang.

A pénzes ládika fényezett fából készült, erős rézzárral mindkét végén. Olyan nehéz volt, hogy Csu-ma a padlón tolt a kék-fehér mintás szőnyegen, melyet réges-régen Pekingben szőttek.

– Nyisd ki, és számold meg a napi bevételt! – utasította Madame Liang.

Csu-ma engedelmeskedett Madame Liang figyelő tekintete mellett.

– Háromszáz dollár és ötvenöt apróban – közölte Csu-ma.

– A miniszter mai ünnepi lakomája gazdaggá tett bennünket – állapította meg Madame Liang. – Most zárd be a ládikát, és tedd az ágy alá, ahogy szoktad. Holnap vidd a pénzt a nagy vasszéfbe. Ha megkérdezik, mennyi, mondd, hogy nem tudsz semmit. Azért mondom ezt, mert a miniszter kedvessége miatt teszek majd egy felajánlást a Hungjangnak.

– Mindig okos volt, asszonyom – mondta Csu-ma. Megvárta, amíg úrnője bebújik a magas, régi stílusú ágyba.

Aztán szétterítette a selyemtakarót és összehúzta a hímzett függönyöket. Ezt az ágyat Madame Liang abból a távoli

tartományból hozta, ahol Cseng kormányzó volt. Tíz évig élt ott vele, egészen addig, amíg a harmadik gyermek, egy újabb lány meg nem született.

– Nem fogom neki otthagyni a nászagyamat, hogy aztán más nőkkel háljon benne – mondta, amikor elhagyta őt.

Az ágyat hajón és kocsival szállították ide, Sanghajba, s évekig állt a hálószobában, az első házban, amelyet az étterme számára bérelt. Amikor megvette ezt az amerikai házat, a bútorokkal együtt, akkor magával hozta az ágyát is. Néha elcsodálkozott, vajon miért tett így, hiszen ez az ágy szomorú emlékeket idézett fel benne. Itt, ezek mögött a függönyök mögött került sor az utolsó veszekedésükre is, többéves házasság után. A férje bejött hozzá azon az utolsó éjjelen, s ő hűvös hangon nemet mondott.

– Megállapodtunk, te és én, hogy a mi házasságunk nem lesz olyan, mint a szüleinké. Megmondtam, sohasem tudnék úgy élni, ahogy az anyám élt, eltűrve, hogy az apám egyik ágyast hozta a másik után.

– Nem szültél nekem fiút – morogta a férfi.

– Talán az én akaratomon múlt?! – kiáltotta az asszony. Később a nyugati könyvekben olvasta, hogy a férfi kromoszómái határozzák meg a gyermek nemét, de akkoriban senki sem tudott ilyen tényeket, és ő is csak egy volt azok közül a nők közül, akiknek szemrehányást tett a férjük, amiért nem szültek fiút. De legalább a saját sorsát irányította, s legalább nem tűrte a férje szidalmait, miközben az más nőket hozott a házhoz. Inkább kitört belőle a harag.

– Nem szeretsz már? – kérdezte.

– Szeretlek – állította a férfi –, de gondolj rám is, szívem. A nő a fal túloldalán már a gyermekemet hordja. Mi van akkor, ha fiú?

– Úgy viselkedsz, mintha még mindig Párizsban volnánk – vágta oda neki.

– Sok mindent tanultam Párizsban! – nevetett fel a férfi. Azelőtt is volt vitájuk épp elég. De igen, ez volt az utolsó, mivel a nő a fal túloldalán valóban fiúval ajándékozta meg, és a férje, hirtelen ragaszkodva a kínai szokásokhoz, odavitte a házba mint ágyasát, így a gyermek nevet kapott és helyet a családban, még hozzá magasabb helyet, mint az ő lányai. Hiszen ő fiú lett! Felesége soha többé nem veszekedett Csenggel, akkor sem, amikor elhagyta.

– Égve hagyjam valamelyik lámpát a ma esti látogató miatt? – Csü-ma hangja félbeszakította az emlékezést.

– A kis lámpát a kandallópárkányon – mondta tűnődve Madame Liang.

Sohasem használta a kandallókat ebben a házban. Voltak vaskályhák, amelyekben szénnel tüzeltek azokon a teleken, amikor még itt voltak a külföldiek. Ha együtt vacsorázott az amerikaiakkal, ahogy azt gyakran tette, csodálva nézte az izzó széndarabokat, amelyek meleggel töltötték be a szobákat. Elbűvölő szokás – de ki tudna mostanában szenet szerezni?! S még ha lenne is szén, nem lenne bölcs dolog venni belőle. Minden luxust száműzni kell. Bár ő nem tudott luxus nélkül élni.

Továbbra is hordta szaténruháját, csak éppen amikor lement a vendéglőbe, rávett egy egyszerű, de elegáns pamutruhát. Az ő korában, jelentette ki, már igazán nem hordhatja azokat a szigorú egyenzeit és -nadrágokat, amiket a fiatalabb nők viseltek. De az igazság az volt, hogy nem tudott szépség nélkül élni. Csupa szépség között nevelkedett, az apja gazdag ember volt egy gazdag városban. Ó, nem szabad az apjára gondolnia! Megölték – nem, nem szabad erre gondolnia. Olyannak kell megőriznie emlékezetében, amilyenek fiatal lány korában látta őt, idegesnek és nyugtalanoknak az újfajta szabadság miatt. Meghökken, amikor a lánya odaállt elé a kérésével.

– Mit tettem, gyermekem? – kérdezte szomorúan. – Elkötöttem-e a lábad, amikor kicsi voltál? Ragaszkodtam ahhoz, hogy feleségül

menj öreg barátom fiához, akivel születésed óta jegyesek voltatok? Megtiltottam-e, hogy olvasni tanulj? Pedig az olvasásnak nem sok hasznát látja egy nő. Mondtam valaha, hogy ahhoz kell feleségül menned, akit kiválasztottak neked, amikor még gyermek voltál? Hát akkor? Hát akkor?

– Engedj el Párizsba – erősködött ő.

Így történt, hogy Párizsba mehetett, a szépség városába, s ott találkozott Csenggel és Csao-csunggal, aki most miniszter, és mindazokkal a fiatal férfiakkal és nőkkel, akik a forradalom tüzeiben égtek. A későbbi években, amikor a szépséget elfelejtették, akkor, amikor a szépség továtűnt a csalódottságban, a bukott forradalomban, Cseng egy távoli tartományba menekült, ott lett kormányzó, s ő vele tartott. Már útközben rátalált újra a szépségre, a ködös táj, az ódon falú városok kertjeinek, a végtelen termőföldek és az ősi házak szépségére.

Most újra továtűnt a szépség. A japán háború, az új, idegen elvek térhódítása miatt még inkább elveszett – ő, most a lélek elpusztítása következett! Ismerte az összes szépség elleni érvet – az embereknek több ennivaló jut, megszűnt a korrupció, hidak épültek, folyókat szabályoztak, még a legyek és a patkányok is eltűntek –, de közben odalett a szépség is. Összegyűjtögette a szépség kis töredékeit: az ékszereit, a ruháit, a házát, a zenét, amit szeretett. A földszinten volt egy hatalmas társalgó, amelyet csak akkor használt, ha a kormány legbefolyásosabb tagjainak kellett privát partit rendeznie. Ezekre a vacsorákra a nála dolgozó séf elfeledett finomságokat készített, ínycségeket, amelyekről népe mostani generációja azt sem tudta, hogy léteznek, de amikor felfedezték mindezt, titokban élvezetüket lelték benne. A társalgóban volt egy nagy zongora, egy amerikai Steinway, amelyet a Brandon család hagyott itt akkor, amikor kénytelenek voltak hirtelen és titokban elmenekülni. Ezért a zongoráért és mindazért, amit itt kellett hagyniuk, egy New Yorkban vezetett titkos bankszámláról fizetett nekik. Még évekkel korábban,

amikor elhagyta a férjét és saját vállalkozásba fogott, minden megtakarítását abba a bankba menekítette. A pénz csak Amerikában és Svájcban volt biztonságban, s ő Amerikát választotta, mivel oda szerette volna küldeni a lányait, és oda is küldte őket. Örült, hogy megtette, amikor még megtehetette, most már erre természetesen nem lett volna lehetőség. Ott biztonságban voltak a lányai a háborútól, a forradalomtól és a zavargásoktól. Igen, ők ott biztonságban voltak. Ő pedig itt egyedül.

Forgolódott a hatalmas ágyban. A lepedők világosak voltak, a takarók fehér selyemből készültek, de nem tudott elaludni. Az ablakokon beszűrődött a holdfény – a függönyök mögött telihold ragyogott. Emlékezett erre a holdra, mely ott világított gyermekkori otthona kertje felett is. Ha telihold volt, az apja összehívta a családot az udvaron, ahol lótosz virágozott a tóban. Leültek, nyalánságokat ettek, citera- és lantmuzsikát hallgattak. A szolgálok között mindig akadt zenész. Az apja, akit elbűvölt a zene, elnézett minden tétlenséget, még az engedetlenséget is, ha zene szólt körülötte. Évekkel később, amikor életében először hallotta meg a zongora lírai hangját, teljesen belemerült az élvezetbe.

– Miért nem beszélt nekem senki eddig erről a hangszerről? – kérdezte.

A brit Jardine Matheson cég tulajdonában lévő folyami hajón utaztak, ugyanis abban az évben az apjának kedve támadt elmenni Kiukiangba, hogy egy gyaloghintóval járja be a várostól nem messze álló Lu hegység meredek oldalát. Volt némi késlekedés és kavarodás, amikor felszálltak a hajóra, mivel úgy tűnt, a kínai utasok nem kaphatnak első osztályú kabinokat. De aztán kivételt tettek, tekintettel arra, hogy az apja nem volt mindennapi ember, s így adtak nekik hat, az európaiaktól elkülönített kabint – hatot, ugyanis az apja nem utazott egyetlen lánya nélkül, és kedvenc ágyasait sem hagyta soha otthon. Csak a felesége, Madame Liang anyja nem mozdult ki otthonról.

– Az idegen tájak vizei és szelei megbetegítenek – magyarázta mindig, de Madame Liang tudta, már akkor is, pedig még kislány volt, hogy az anyja szíve az ágyasok miatt fájt. Ha egy asszony szíve nem törik össze, amikor a férje ágyasokat visz a házhoz, az azt jelenti, hogy nem szereti a férjét.

Az anyja kis termetű, törékeny szucsuoí asszony volt, finom csontozatú, mint minden odavalósi asszony, az arca olyan édes és kedves, mint egy gyermeké, a haja fekete egészen addig a napig, amíg meghalt kolerában hatvanévesen. Apró termete és nyugodt természete ellenére olyan esze volt, mint egy férfinak, s gyengéd kézzel, de ő irányított mindent az ősi házban.

Az angol hajón volt egy zongora, és az apja, miután megcsodálta a varázslatos belsőt – a nehéz fedél alatt a húrok működését, a nemezzel bevont kis kalapácsokat, a hanggerendát –, kijelentette, mihelyt újra Sanghajban jár (kizárólag ott lehetett ilyen hangszereket kapni), vennie kell egyet. A következő téli napforduló előtt utaztak oda, és Madame Liang, aki akkor tizenöt éves kislány volt, elkísérte az apját az üzletbe, ugyanis ő volt az egyetlen, aki beszélt angolul a családban.

A következőképpen fordult a magas, angol fiatalemberhez, aki közönyös arccal kérdezte meg, mit óhajtának.

– Apám szeret zongora, kérem, uram vagy asszonyom, a helyzettől függően.

– Erre parancsoljanak – mondta a férfi döbbenet, de mosoly nélkül, és egy zongorákkal teli nagy terembe vezette őket. Az apja csak ült, és komoly ábrázattal hallgatta egyik zongorát a másik után. A fiatalember mindegyiken eljátszott egy dallamot, s néhány óra múlva az apja egy ébenfekete zongora mellett döntött.

– Gratulálok, uram – mondta az angol fiatalember. – A legfinomabb hangszerünket választotta.

Az ár magas volt, de bőven volt pénzüik akkoriban, és a gondnok, aki mindenhova elkísérte az apját, barna papírba göngyölt mexikói

ezüstdollárral fizetett. Abban az időben ez volt a hivatalos fizetőeszköz. Miért mexikói? Sohasem tudta. Most természetesen kínai pénzzel, vagy pontosabban kommunista pénzzel lehetett fizetni. Ami őt illeti, ő az aranyat választotta, nem bízott az új időkben. A megbízottjai titokban hoztak neki aranyat: arany ékszereket hajdanán gazdag hölgyektől, kis arany képkereteket templomokból és valamikori papoktól vagy apácáktól, különböző aranytárgyakat régiségkereskedőktől. Ezeket a kincseket a fürdőszobája falába épített titkos rekeszbe rejtette. Kívülről csak egy kis szekrényke látszott, amiben kozmetikumokat és parfümös üvegcskéket tartott, de az apróságok mögött a falba süllyesztve egy titkos rekesz félig tele volt arannyal. Ennek gondolata most megvigasztalta, és végre elaludt.

*

– Asszonyom, asszonyom! – szólítottá Csu-ma.

Már másnap volt. Madame Liang mély álomban aludt, szép kezei össze voltak kulcsolva a mellkasán. Csu-ma gyengéden megérintette a kézfejét.

– Ébredjen, asszonyom! – suttogta. – Hívom a lelkét, térjen vissza a testébe. Ó, Lélek, térj haza! Bármerre is jársz, amíg asszonyom alszik, most térj haza!

Madame Liang lelke lassan visszatért, s ahogy felébredt, Csu-ma aggódó arcát látta maga előtt.

– Már nappal van? – kérdezte.

– Sajnos, asszonyom, már dél – felelte Csu-ma. – Valaki onnan fentről várja asszonyomat a Lótuszszobában. Csao-csung, a miniszter. Elég türelmetlen.

Madame Liang nem kelt fel rögtön. Tudta, veszélyes, ha valaki hirtelen ugrik ki az ágyból, az nem tesz jót az ember szívének, csontjának, vérének és agyának. Csendben feküdt, mozdulatlanul,

egészen addig, amíg nem érezte, hogy koponyájában működni kezdenek az agysejtjei. Akkor megtöltötte a tüdejét friss levegővel, hétszer ki- és belélegzett egymás után. A vér megindult az ereiben. Átmozgatta a lábfejét, a kezét, a karját, a lábát egészen addig, amíg teljesen vissza nem tért belé az élet. Aztán felült, és Csu-ma jó három percig masszírozta a vállát és a hátát. S csak ezután tette talpát a szőnyeggel borított padlóra. Felkelt, és fürgé mozdulatokkal megmosakodott, majd egy bokájáig érő hosszú ruhát vett fel, amely a nyakánál gombbal záródott. Sötét árnyalatú ruha volt, de kiemelte karcsú alakját, s remekül illett világos bőréhez, sötét szeméhez. Közben, amíg öltözött, forró teát ivott, melyet Csu-ma szolgált fel neki, s néhány apró, még gőzölgő falatkát evett, amelyet szintén Csu-ma hozott neki egy lakkozott tálcán.

– Szóval, türelmetlen – suttopta Madame Liang, amikor Csu-ma az utolsó ezüst hajtűt is a hajába tűzte.

– Egy ajánlattal érkezett – mondta Csu-ma.

– Akkor fel kell készítenem magam – mondta Madame Liang. – Erősnek kell lennem.

Ennek ellenére nem látszott erősnek, amikor pár perccel később belépett a Lótuszszobába, amit azért hívtak így, mert a világos faborításra lótuszvirágok és levelek voltak festve a falakon. Inkább törékenynek és tartózkodónak tűnt, olyannak, aki teljesen belemerült a saját gondjaiba. Ebbe a szobába csak a különleges vendégeit engedte be. Francia stílusban volt berendezve a helyiség, itt-ott néhány kínai tárggyal, egy kétemeletes asztalszettel a finom faragású háttámlás székek mellett, két Szung-vázával, egy talapzaton álló T'ang-porcelánlóval. A szoba eleganciát sugárzott, de nem volt benne semmi hivalkodás.

Vendége egy karcsú, jóképű, őszes hajú, csillogó szemű, kissé gunyoros tekintetű férfi volt. Ezekben az új időkben szinte idegenként viselkedtek egymással, ha találkoztak, ritkán beszéltek a régi szép időkről, amelyet Párizsban töltöttek, vagy bármi másról,

ami a múlthoz kötődött. A nőkre jellemző szemérmességgel lépdelt a férfi felé, törékeny, finom alakja most nem tűnt méltóságteljesnek, mint ahogy szokott, inkább szelídnek hatott.

– Ó, Madame Liang – mondta a férfi. – Jól van?

A férfi a mandarin nyelvet használta, művelt és pontos pekingi kiejtéssel beszélt.

– Jól vagyok – válaszolta. – S hogy van a Tiszteletre méltó Személy?

Már nem volt divat ilyen régies megszólításokat alkalmazni, de ő szándékosan használta, hogy ezzel is kihangsúlyozza, kora és pozíciója révén nem kell kimondania a férfi nevét.

– Jól vagyok, jól vagyok – mondta a férfi.

Az asszony hellyel kínálta, majd leült az egyik székbe, amely alacsonyabb volt annál, mint amelyiket a vendége választott. Az ablakon beáradó fény megvilágította a férfi arcát, a nő pedig az árnyékban ülve figyelte – nem fordult felé, az nem lett volna illendő, csak oldalról nézte, néha-néha rápillantva, egyébként lehajtotta a fejét.

– Régi barátjaként jöttem önhöz – szólalt meg a férfi. A hangja öblös volt és mély, kissé mézes-mázos. Az asszony tudta, ez olyan hang, melyet a férfi hangszerként, néha pedig fegyverként használt.

– Ismerem a jó szívét – mondta lágyan.

– Három nappal ezelőtt, magas szinten – kezdett bele a férfi – megtárgyalták az ön – ügyét.

Megtisztelő – mondta ugyanolyan alázatos hangon, s lehajtotta a fejét.

Most nem emelte fentebb a tekintetét a férfi egyenruhájánál. Vendége a szokásos fekete nadrágot és a magas nyakú gombos felsőt viselte. Minden férfi ilyet hordott, de az övé a legfinomabb angol gyapjából készült, s igen elegáns szabású volt. Még a cipői is elegánsak voltak, kétségkívül Angliából importálta valamelyik

hongkongi üzlet. Az asszony most kinézett az ablakon. Kint a kertben enyhe szellő ringatta a bambuszleveleket.

– Régóta vagyunk barátok – mondta a férfi –, ezért mondtam nekik, hogy tolmácsolom gondolataikat önnek.

– Gondolataikat?

– Csak gondolatok, semmi több – mondta a férfi. – Nagyra becsüljük az ön kitartását. Tudjuk, hogy bizonyára gyakran egyedül érzi magát itt, a lányai nélkül.

– Nincs időm magányosnak lenni – felelte. – Az üzlet az életem. Megkérdezhetem, kedvére való volt-e a tegnapi vacsora?

– Minden étel remek volt – mondta a látogató, s felemelte az ujját, hogy kifejezze, milyen fenséges volt. – De hiányoltuk önt. Amikor étkezés után borozgattunk, ön nem csatlakozott hozzánk, ahogy szokott.

– Fájt a fejem – mondta az asszony.

– S ma reggel?

– Már elmúlt.

– Akkor folytathatom?

– Természetesen.

A férfi megköszönte a torkát, s összekulcsolta a kezét keresztbe tett térdén.

– Amit mondanom kell, Liang elvtársnő, nem követelés. Csupán kérés. Kérés, hogy tegye ezt meg hazafiságból, hiszen tudjuk mindannyian, milyen hazafi is ön, a Párt iránti lojalitásból, s...

Az asszony felemelte a fejét, és a férfi szemébe nézett. – Mit kíván, mit tegyek, Csao elvtárs?

– A legidősebb lányának vissza kell térnie Amerikából – válaszolt nyersen a férfi minden átmenet nélkül.

Sikerült lepleznie a rettegést, ami a szívébe mart, s nyugodt hangon megszólalnia.

– Még nem értek véget a tanulmányai.

– Majd befejezi itt. Szükség van rá.

– Épp egy kutatáson dolgozik.

– Pontosan tudjuk, mit csinál, és hol van – mondta a férfi. Majd bizonyítva, hogy előtte semmi sem marad rejtve, hogy valóban mindent tud, elkezdett Madame Liang lányáról beszélni.

– Az ön legidősebb lánya, akinek neve Endien, s akit arrafelé nevének angol megfelelőjén, vagyis Grace-nek szólítanak, igazán figyelemreméltó ifjú hölgy. Egyesül benne a szépség és a briliáns tudományos gondolkodás. Kutató a Harvard Botanikai Múzeumában, ahol botanikával és gyógyszerkutatással foglalkozik. De modellként is dolgozik. Tudjuk, hogy sok pénzt keres – pontos kimutatásunk van a heti keresetéről. Önnek nem küld pénzt...

– Nincs rá szükségem, hogy küldjön – vágott közbe Madame Liang.

– Ezt is tudjuk, ugyanakkor jeleztük a lányának, hogy bőséges bevétele egy részét adományozza oda jótékonyági célra. Hatalmas ország a miénk, ahol igen nagyszámú ember él. Sok lelkes fiatalembert és fiatal nőt kell a városokba küldenünk, hogy tanuljanak és dolgozzanak. Ruháznunk és etetnünk kell őket. Nagyszabású tudományos terveink igen költségesek. Mindezt elmagyaráztuk a lányának is. Ő viszont nem válaszolt, s nem fizetett hozzájárulást. Ideje, hogy hazatérjen.

Madame Liang igyekezett uralkodni magán, hogy ne remegjenek az ajkai. – Nem menne veszendőbe így az a sok év, amikor a fontos orvosi kutatásoknak szentelte magát?

– Nem, mert mi is tudunk számára kutatási anyagot biztosítani. Bizonyára tudja, hogy a lányának van egy elmélete, s egy bódító hatású növényvel kísérletezik, amelyet a dél-amerikai dzsungelben találtak. Valószínűleg nem kell emlékeztetnem önt, hogy a lánya két nyarat töltött azon a kontinensen ennek a növénynek a keresésével. De ez a növény a mi délen fekvő esőerdeinkben is megtalálható. Én magam is láttam, egy mimózához hasonló fáról van szó.

- A lányom egy híres professzor mellett dolgozik, aki...
- Már nincs szüksége a professzorra.
- De most gyűjti össze egy készülő könyvbe mindazt a tudást...

– A mi ősi orvosi könyveinkben több van, mint amit bárhol máshol találhatna. Valójában ezért is kérjük, hogy térjen haza. Azt kívánjuk, tanulmányozza át az orvosi könyveinket, s gyűjtse össze modern tankönyvekbe azokat az értékes, ősi tanokat, amelyeket a fővárosban lévő Kínai Orvoslás Intézetében hasznosítani tudunk. Megvan számára minden eszköz, és megvannak a segítői is. Miért vesződnének a nyugati tanokkal, amikor birtokában vagyunk az évszázadok alatt felhalmozott tudásnak? A mi tudósaink mindig a növényekből indultak ki. Kétségtől tőlünk szereztek tudomást a nyugat-indiai emberek erről a növényről, amelyet ők cohobának hívnak. Ez a növény már akkor is itt volt, amikor Kolumbusz másodjára hajózott ide a Ming-dinasztia éveiben. Ebben az időszakban, bizonyára ön is tudja, Li Si-csen összeállította a hatalmas *Orvosi tudományok enciklopédiáját*. Ha a lánya a kutatásnak szenteli az életét, azzal híven szolgálná a hazáját. S a mi enciklopédiánk minden bizonnyal átgondoltabb, mint a zavaros nyugati irodalom, még ezzel a növényvel kapcsolatban is.

Madame Liang ajkaihoz érintette rózsaszín selyemkendőjét.

- Azt hiszem, beteg embereken is végez bizonyos kísérleteket...

A férfi újra félbeszakította: – Igen, igen, nem egészen tíz évvel ezelőtt felfedezték, hogy ez a növény jótékony hatással van azokra, akiknek szelleme nincs teljesen rendben. Köztudott, hogy sok amerikai megőrül, s ezen nem is lehet csodálkozni. Habár mi nem szenvedünk ilyen bajoktól, számos olyan helyzet előfordulhat, amikor narkotikumra van szükség. Én magam reménykedem abban, hogy a cohobát használni tudjuk majd a sebészetben. De én nem vagyok tudós. Csak egy alázatos hazafi, aki szeretné szolgálni a hazáját!

Az asszony megpróbált visszamosolyogni a férfirra. – Tájékoztatni fogja a lányomat a fejleményekről?

– Hivatalos úton fogják hazahívni.

– Akkor mi mást is mondhatnék?

A férfi felállt. – Írjon a lányának egy anyai levelet. Számoljon be neki arról, hogy most kezdődik legnagyobb korszakunk. Mondja el neki, hogy szükségünk van az olyan fiatal nőkre, mint ő. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy nemzetünk legkiválóbb elméinek felét elpazaroljuk, ahogy az amerikaiak teszik, akik kirekesztik a nőket. Mi hívjuk a nőket, lépjenek ki otthonaikból, és szolgálják a nemzetet – különösen igaz ez az olyan nőkre, mint az ön lánya.

– Akkor nem itt fog élni velem?

– Majd meglátjuk, majd meglátjuk. Bizonyára kötelességének érzi majd, hogy meglátogassa önt.

A férfi mosolygott és nyájasan beszélt, akkor is mosoly volt az arcán, amikor köszönésképpen meghajolt. Az asszony nem mondott semmit, de elkísérte az ajtóig. A vendég hirtelen megfordult.

– Még egy észrevétel. Ne úgy lépjen kapcsolatba a lányával, ahogyan szokott! A láncolat egyik igen fontos tagját holtan találták tizenegy nappal ezelőtt. Egy ismeretlen szíven szúrta, amikor egy hongkongi utcán sétált.

A férfi elmosolyodott, biccentett, s távozott, mielőtt az asszony megszólalhatott volna. Madame Liang visszament a székéhez, s üldögélt egy darabig, eltűnődve mindazon, amit az előbb hallott. A halott férfit nem ismerte. Azt sem tudta, milyen szerepet játszott a „láncolatban”, ahogy Csao-csung mondta. Ellenben Csao pontosan tudta, miben segített neki az az ember. Madame Liang lányainak írott leveleit természetesen elolvasták. De voltak másféle levelek is, néhány sorosak, amelyeket valamilyen ajándékba – egy sálba, egy darab selyembe, egy pár selyemharisnyába – rejtett, amit Hongkongban élő testvérén keresztül juttatott el a lányaihoz. Írnia kell egy figyelmeztető levelet a testvérének, s meg kell kérnie

valahogyan, hogy a legidősebb lányát juttassa minél messzebb Amerikától, tudatnia kell valahogyan, hogy a lányának el kell rejtőznie valahol Európában vagy Afrikában, bárhol a világon. Nem szabad hazajönnie. De ahogy felmerült ez a gondolat, olyan gyorsan el is vetette. Bárhová is bújna a lánya, megtalálnák – és megbüntetnék. De az ő lánya nem is rejtőzne el. Arra nevelték, hogy szeresse a hazáját és legyen büszke arra, hogy kínainak született.

*

Dr. Grace Liang nem a laboratóriumban volt, amikor a hazahívó sorokat végre kézhez kapta. Három hónapig volt úton ez a levél, az első címre viszonylag gyorsan megérkezett, de aztán beletették egy másik borítékba, amelyet a dél-amerikai dzsungel szélén álló botanikai állomásra címeztek. A lány csak most tért vissza egy gyűjtőútról, amely során a cohobát keresték, azt a bizonyos mimózára hasonlító fát. Jó pár hétig távol volt minden kommunikációs lehetőségtől. De ma este, amikor kimerülve, egy fürdőre vágyakozva visszatért, a szegényes szállodában, apró hálószobájának festetlen asztalán egy köteg levelet talált. Leült, nem foglalkozott az út porával, felvágta a zsineget és megnézte a leveleket. Semmi a hongkongi nagynénjétől? Egy sor sem volt az édesanyjától. Mindig aggódott az édesanyja miatt, aki élte a maga bizonytalan, kapitalista életét a kommunista sivatagban. Nem, várjunk csak, mégis volt egy boríték – de miért Pekingből? Angolul és kínaiul is ráírták a címezést – az angol betűk formátlanok és kuszák voltak, a kínai írásjelek viszont nagyon szépek és kiműveltek. Felnyitotta, és kihúzott belőle egy vékony rizspapírlapot. Erre is kínai írásjeleket írtak, ugyanazzal a finom vonalú írőecsettel, amellyel a borítékot címezték meg.

„Dr. Grace Liang elvtársnő!” A levél ezzel az újfajta, nyers megszólítással kezdődött. Manapság már nem használták a régi formulákat, még a levelekben sem.

„Ezúton kérjük, haladéktalanul térjen vissza szülőföldjére. Az új Kínának szüksége van a fiatal férfiakra és nőkre. Harmadik hónap huszadik napján indul hajóval a San Franciscó-i kikötőből. Útiköltsége rendezve van. A hajó egy órákor fut ki. Ahogy megérkezik Hongkongba, rögtön továbbutazik a kontinensre. A határon várni fogja egy kísérő, akit ön nem ismer, de aki ismeri önt. Ez az ember át fogja adni önnek a fővárosba szóló menetjegyét. Ezt a meghívást nem utasíthatja vissza. Édesanyját már tájékoztattuk érkezéséről. Két napra megpihenhet Sanghajban, hogy meglátogassa őt és teljesítse gyermeki kötelességeit. Ha egyszer majd szeretne visszatérni mostani státuszába, ebben is támogatni fogjuk.” Az aláírás egy ismeretlen név volt.

Lassan összehajtogatta a levelet. Körülötte a dzsungelben gyorsan alkonyodott, egyre mélyült a sötét. Számított arra, hogy vissza fogják hívni. Azon csodálkozott, hogy eddig nem tették meg. Tisztában volt vele, amikor a tudományos pályát választotta, hogy előbb vagy utóbb érkezik majd egy ilyen levél.

– Ó, miért akarsz annyira tudós lenni? – sírt a testvére, Joy. – Miért nem választod inkább a zenét? Egy koncertpianistát soha nem kényszerítenének, hogy menjen vissza. Akkor nem lennél hasznára az új társadalomnak. Én ezért lettem művész. Az új társadalomban kinek kellene egy zongorista? Légy bármi – bármi, csak ne tudós!

S bár nagyon szerette a zongoráját, soha nem akart más lenni, csak tudós. És ez lelkiismereti kérdés is volt számára. Akármilyen is volt ez az új népség politikailag, bármennyire megváltozott – nem az ő népe volt, nem az ő generációjának tagjai alkották? Nem inkább velük szemben voltak kötelességei, mint az amerikaiakkal? Megnyugtatta a lelkiismeretét azzal, hogy a jövőre gondolt. Bárhogy is alakul a jövő, csak akkor lehet igazán hasznos, ha jó tudóssá válik. Egy éven át tépelődött, ne legyen-e inkább orvos vagy sebész. Ügyes keze volt, egyaránt jól bánt a zongorabillentyűkkel és a szikével. Aztán, mivel emlékezett arra, hogy a kínaiak vonakodnak a

sebészettől, a gyógyszerkutatót választotta, és végül a gyógynövényekre szakosodott. A hagyományos kínai orvoslás nagyrészt a gyógynövényekre épült.

Az elmélkedésből verdeső szárnyak hangja riasztotta fel. A lámpafény odacsalogatott egy nagy zöld éjszakai lepkét, finom fejcskáját oda-odaütötte az ablakhálóhoz. A lány felkelt, elcsúsztatta a szünyoghálót, és beengedte a lepkét, majd megfogta, nehogy megégesse magát az olajlámpa üvegénél. A lepke remegve feküdt a tenyerén, csápjai lekonyultak, szárnyainak szép ívű végei erőtlenül lógtak. Nézte egy pillanatig, aztán átment a szoba másik végébe, s kiengedte a holdtalan éjszakába.

– *Hu tieh* – suttogta. Ez volt a pillangó kínai neve. De ez éjjeli lepke volt. Nem emlékezett már, van-e erre külön szó a kínaiban. Elfejtette volna a saját nyelvét? Tényleg ideje volt, hogy hazatérjen a népéhez. Még csak tizenöt éves volt, amikor az anyja Amerikába küldte, hogy zenét tanuljon, s három évvel ezelőtt még nem is gondolt arra, hogy más is lehetne, mint muzsikos, zongorista. A sanghaji lányiskolában, ahová a gazdagok gyermekei jártak, ő volt az egyik legtehetségesebb. A tanára, egy amerikai nő zavarba ejtően büszke volt rá. – Neked valamelyik nagy amerikai zeneiskolába kell járnod – jelentette ki. – Talán a Juilliardba, New Yorkban? Bejuttatlak. Nem lesz nehéz. Csak hallaniuk kell téged.

Az apja volt az, aki erősködött, mihelyt a zongora megérkezett, hogy először órákat kell vennie a városukban élő francia nőtől, aki a háború alatt egy kínaihoz ment feleségül. Aztán az anyja elhagyta az apját, s ő teljesítette anyja kívánságát, átszelte az óceánt, hogy a Juilliardban tanuljon. S amikor befejezte ott a tanulmányait, elment a Harvard Botanikai Múzeumába.

Nem igazán tudta, mikor és hogyan döntötte el, hogy tudós lesz. Talán a könyvek iránti mohósága indította el ebbe az irányba, talán egy fiatal amerikai tudóssal való barátsága, aki egyben hegedűművész is volt.

– A legtöbb tudós foglalkozik valamilyen szinten a zenével – mondta neki a férfi. – Miért? Feltételezem, azért, mert a zene egzakt művészet – tudományosan egzakt. Egyébként majd meglátod, hogy a legtöbbünk érdeklődik a zene iránt.

Végül döntött, és ösztöndíjas kutató lett. S mivel az édesanyjának egy napon szüksége lehetett a New York-i bankban tartott pénzre, modellkedni kezdett, hogy eltartsa magát. Vékony alakjával, a kínai lányoknál szokatlan magasságával (az északról származó kínaiak magasabb termetűek) tökéletesen megfelelt erre, és keleti vonásait szépnek tartották – nos, legalábbis feltételezte, hogy szépnek találják. Egészen addig folytatta ezt a munkát, amíg el nem indult erre az expedícióra.

Levetkőzött, hogy végre forró fürdőt vegyen a többhetes távollét után. Az aprócska fürdőszobában egy hosszúkás bádogkád állt, tele forró vízzel. Az egyik szék háttámlájára törülközők voltak kikészítve. A csendes indián nő, akit mellé rendeltek, félrefordulva várt, amíg belelépett a kádba. Különös, mennyi ázsiai vonás volt ezekben a dél-amerikai indiánokban! Bizonyára az ázsiai nép volt a világon a legerősebb, a legelterjedtebb. S annak ellenére örült, hogy ő is kínai, hogy a népe most ellensége volt az amerikaiaknak, akik oly sokat tettek érte. Köztük Mr. és Mrs. Brandon is, akik megengedték, hogy úgy járjon-keljen a házukban, mintha a saját lányuk volna. A kád melegében ülve felnevetett saját magán. Eszébe jutott az első tanára, egy konfucianus tanító, nagyon öreg volt, apró szakáll szalmacsomóként lógott az állán. Ez még abban az időben volt, amikor az anyja nem hagyta el az apját, s mindannyian együtt éltek Szecsuánban. Ő a legidősebb lány volt a három közül, s ez a tanító volt a nevelője.

– Nekünk, kínaiaknak – jelentette ki az idős ember – emlékeznünk kell azokra az időkre, amikor mi voltunk a leghatalmasabbak ezen a földön. Minden nép felnézett ránk. Mi

vagyunk a legcivilizáltabbak, mi állunk legközelebb az istenekhez. A többi nép többé-kevésbé mind barbár.

Erre a tételre alapozta a tanítását, így vezette be a művészetekbe, a tudományok és a helyes viselkedés rejtelseibe. Őszintén szólva valóban sok mindenre megtanította ez az ember, gondolta, miközben szappanozta puha bőrét, s ő nem is felejtette ezt el soha. A lelke legmélyén ő is hitt abban, hogy a népe a többi nép fölött áll. A kínai a leginkább civilizált nép mind közül, s erre mindig büszke volt. De várjunk – ezek az új kínaiak is ugyanolyanok?

„Rá sem ismersz majd a hazánkra” – írta neki az édesanyja az egyik titokban elküldött levelében, melyet egy összehajtogatott fehér selyemdarabba rejtett. „Most a parasztok gyermekei irányítanak bennünket. A világ rendje teljesen felborult, mintha helyet cserélt volna a föld és az ég. Azok, akik valamikor a magasban voltak, most a mélybe zuhantak, vagy halottak. Azok, akik valamikor alacsony sorban éltek, most a magasba emelkedtek, és ők irányítanak. Várnunk kell, talán száz évet is, amíg az élet visszatér a rendes kerékvágásba. Vang An-si, a Szung-dinasztia idején, nem borította fel a nemzet rendjét? »Az államnak – mondta – ellenőrzés alatt kell tartani a kereskedelmet, a kézművességet és a földművelést, hogy megvédje a szegényeket, és megelőzze, hogy egyesek meggazdagodjanak.« Nagy felfordulást okozott ezzel, de egy évtizeddel a halála után a nemzet újra talpra állt, s olyan lett minden, mint korábban, mert még a nép sem akarta Vangot követni. A Krisztus utáni második században halt meg, s bár húsz évvel később felvésték a nevét a Konfuciusz Terembe, mint nagy vezetőét és gondolkodóét, hamarosan el is távolították onnan. Ki gondol most Vang An-sire anélkül, hogy meg ne mosolyogna, és ki ne gúnyolná? Így lesz ez most is...”

Grace elmosolyodott. Tudta, hogy édesanyja tanulmányozni kezdte a kínai történelmet, ugyanis a jelen eseményei közepette vigasztalást talált a múlt ostobaságaiban és túlzásaiban. Ahogy érezte, hogy kezd hűlni a fürdővíz, kiszállt a kádból, megtörölközött, és

felvette a ruhát, melyet az indián asszony odakészített neki az egyik székre. Nappal egy khakiszínű együtttest viselt, mely olyan komor volt, mint egy katonai egyenruha, de esténként levetette, és helyette egy finom tapintású, kínai selyemruhába bújt, mely nem tapadt szorosan a testére, mégis kiemelte karcsú alakját. Miután felöltözött, a szobájába kérte a vacsoráját, amit egyedül fogyasztott el. Megette a nem túl étvágygerjesztő ételt, majd az ágyába bújt, de nem tudott elaludni. Órákon át feküdt ébren, karja behajlítva a feje alatt, s egyfolytában járt az agya. Mire hallgasson: édesanyja és Hongkongban élő nagynénje korábbi figyelmeztetéseire, vagy pedig a meghívólevélre, melyet Pekingből kapott? Már majdnem hajnalodott, amikor végre kissé megnyugodott. Vágyott a hazája, a népe után. Bármilyen kedvesek is voltak hozzá az amerikaiak, haza akart menni. És ez kötelessége is, nem? Kínának szüksége van a fiatalok erejére, a múlttal folytatott küzdelemben szükség van a fiatalokra, akik nyugati műveltséget szereztek, főleg azokra, akik tudományos pályára léptek. Eszébe jutott a távoli tartomány egyik kis falva, ahol még gyermekkorában járt. Már akkor felkavarta azoknak a kisgyerekeknek a látványa, akik valamilyen betegséggel küszködtek és azoké, akik megvakultak valamilyen fertőzés következtében. Odafordult az édesanyjához.

– M-ma, miért nem hívnak orvost?

– Mert itt nincs orvos – felelte az édesanyja. – Emlékszel, amikor tavaly vérhast kaptál, s elvittelek a nagy amerikai kórházba, Pekingbe? Ott gyógyítottak meg.

– És ők miért nem mennek el oda? – kérdezősködött tovább.

– Túl szegények – mondta az édesanyja. – Sok pénzbe kerül az út a pekingi kórházba.

– M-ma – folytatta – miért nem adjuk nekik oda a mi pénzünket?

– Túl sokan vannak – felelte az édesanyja.

Talán épp ezek a falusiak segítettek neki végül a döntésben. Egészen mostanáig, amikor ébren feküdt annak a távoli, dél-amerikai

városnak apró szállodájában. Soha nem felejtette el ezeknek az embereknek az arcát, a népének az arcát. Igen, vissza kell mennie hozzájuk. Soha nem lenne boldog, amíg vissza nem megy hozzájuk.

*

Éjjel volt. A nagy étteremben egyetlen asztal sem volt üres, és a vendégek jókedvűek voltak. A legtöbben kínaiak voltak, de ültek közöttük európaiak, skandinávok és afrikaiak is, néhányan közülük üzletemberek, akiket elkísért a feleségük és a delegációk tagjai. Az egyik asztalnál indiai férfiak és nők ültek, a férfiak nyugati öltözetet és turbánt viseltek, a nők pedig csillogó, lágy esésű szarít. Madame Liang örült, hogy külföldieket láthat. Szinte már olyan, mint a régi Sanghajban, gondolta, miközben körbejárt az asztalok között, s meg-megállt egy pillanatra, hogy üdvözölje a vendégeket. Annak idején Sanghaj olyan volt, mint a világ közepe a folyton cserélődő, a föld minden tájáról ideérkező utazók áradatában. Most persze falak emelkedtek. Először tiltakozott a korlátozások ellen, még Csao-csungnál. A külügyminiszter a barátja volt, annak ellenére, hogy Cseng már régen összeveszett vele, amikor Csao-csung arra biztatta őt, hagyja el a férjét. Cseng azzal vádolta az asszonyt, hogy szerelmes a barátjába, de ő tagadta, hogy így lett volna.

– Elegem van a szerelemből és abból is, hogy beszéljek róla – mondta a férjének.

Végig a férfi szemébe nézett, amíg beszélt, tudva, hogy a férje nem fogja állni a tekintetét. Hogy megváltozott, gondolta azon a napon, s eszébe jutott az elszánt, vakmerő fiatalember, akibe annak idején beleszeretett, és akihez feleségül ment! A férfi elfordította a fejét, kerülte az asszony tekintetét, s nem szólt egy szót sem. Csendben hagyta, hogy felesége elmenjen tőle, és Csao-csung, akit megvádolt, továbbra is Madame Liang barátja maradt. Tisztában volt azzal, hogy a férfi az évek során mindig szót emelt érte a kellő helyen

és időben, hogy ő továbbra is pompás otthonában élhessen, és nyitva tarthassa híres éttermét. A férfi ma este ismét itt volt, az egyik négyszögletes asztal fő helyén ült – Madame Liang mindig fenntartotta ezt az asztalt neki és a társainak, amikor a férfi Sanghajban tartózkodott. A férfi felemelte a fejét egy pillanatra, ahogy észrevette, hogy Madame Liang nézi őt, de az asszony csak finoman rámosolygott, majd megfordult, s folytatta szokásos körútját az étteremben. Hosszú, testhezálló, fekete ruhájában kecsesen és elegánsan járkált az asztalok között. Nem mintha az itt lévő vendégeinek a többsége felismerte volna, vagy fel tudta volna ismerni az eleganciát, ha látja. Csung, persze, kivétel volt. Ő luxusban nevelkedett, és Európában tanult, igaz, azóta önként szakított a múltjával, s úgy tűnt, nem bánja. De az asszony tudta, hogy a szíve mélyén Csung cinikus és keserű. Senki sem gondolta volna ragyogó mosolyából, dús szemöldöke alatt csillogó élénk, fekete szeméből.

Az asszony végül az ő asztalánál is megállt, mielőtt távozott az étteremből, és felment az emeletre, a szobájába. Óránként vagy kétóránként, attól függően, hányan jöttek-mentek az étteremben, végigjárta az asztalokat egészen éjfélig, hogy ezzel is jelezze, odafigyel a vendégeire.

– Érezze jól magát! – suttogta. – Ízlik önnek az étel? Köszönöm! Sajnos, nem tudom olyan ízletesre elkészíteni, amilyenre szeretném!

Most megállt a férfi asztalánál is, neki is ezeket a szavakat mondta, de hozzátette a hivatalos titulását: Csao miniszter elvtárs. A férfi szokásához híven bólintott, majd kissé felemelte a hangját.

– Gratulálok önnek, Liang elvtársnő! – mondta épp olyan hangosan, hogy az asztalnál mindenki hallja. – Levelet kaptunk a legidősebb lányától, aki közölte velünk, hogy szeretne visszatérni a hazájába, hogy segítse népét az orvostudományban. Ez igazán hazafias cselekedet, de ilyen anya lányától csak hazafiságot várhat az ember.

Ez volt az első alkalom, hogy lánya döntéséről hallott. Ezek szerint a nővére levelét is elkobozták! A nővérét megfigyelték. A falak magasabbak lettek, s a kiskapuk egymás után bezárultak. Talán ez volt az utolsó kiskapu. Nem tehetett semmi többet, mint hogy várta, hogy megérkezzen a lánya. Hála az isteneknek, a keresztény istennek és az összes többinek, hogy ő, az anyja itt volt. Vigyázhat majd rá, megvédheti, megmentheti, ha kell – s hogyan kellene?! Az ő lányai nem úgy nőttek fel, mint ahogy a többi kínai kislány. Arra nevelte őket, hogy egy nő is lehet független és találekony. Hát nem volt ő is világlétében független és találekony? Ez nyilván például szolgálhat a lányainak. Csak azért volt most biztonságban, mert sikeres volt abban, amit csinált. Ez az a lecke, amit meg kell tanítania a lányának: Légy sikeres, és biztonságban leszel!

– Köszönöm! – mondta nyugodt hangon a mosolygó miniszternek.

A tekintetük találkozott, az asszony állta a férfi pillantását. Olyan hűvös nyugalommal fogadta mindazt, amit a férfi mondott az előbb, mintha már tudott volna róla. Odafordult egy másik vendéghez, szóba elegyedett vele, aztán folytatta szokásos körútját, kecsesen, mindig kecsesen mozogva az asztalok között, egészen addig, amíg oda nem ért a konyhába vezető ajtó elé. Hűséges séfje és Csu-ma, a szolgálója kivételével senki sem tudta, hogy a lezárt raktár, ahol a ritkán használt élelmiszereket tárolták, egyben egy titkos liftet rejt, amely egyenesen Madame Liang lakrészébe vezet.

A várakozás lázában égett. Nem volt senki, akitől megkérdezhetne volna: – Mikor érkezik a lányom? – Nem mert újra írni Grace-szel kapcsolatban a testvérének, Hongkongba, sem pedig magának Grace-nek. Nem szerette volna, ha a miniszter tudomására jut, hogy nem tud semmit. Legyen csak a férfi abban a hitben, hogy még sokféleképpen tud kapcsolatba lépni a rokonaival, hogy nem sikerült mindenre rájönnie! Gondolja azt, hogy ő okosabb nála, s féljen! Aztán eszébe jutott, hogy a férfinak biztosan feltűnne, ha ő egyáltalán nem ír a

testvérének, s ezért úgy döntött, haladéktalanul küld egy szokásos, kedves levelet, amelyben nem ír semmilyen újdonságról, nem jelent be semmit és nem is tesz megjegyzéseket, utalásokat.

„Itt nyár van” – írta. – „A kertben nyílnak a liliumok, s a tóban már bimbós a lótosz. Az üzlet jól megy, köszönhetően sok barátnak. A nálam dolgozó idős séf megtanulta, hogy készíthet ízletes madárfészeklevest az import zselatin nélkül. Cápauszonyt sem használ, szójából készített pótlékkal helyettesíti. Biztosan emlékszel, annak idején ő szakács volt egy buddhista kolostorban, ahol a szerzetesek, akik bár nem ettek húst, örömmel fogyasztották azokat a növényi alapanyagokból készült ételeket, amelyeket úgy készítettek el, mintha hús lenne... Újdonságok? Nincsenek újdonságok. Nagyon békés az életem. Kérlek, ne aggódj miattam. Nővéred, Siu-lan.”

*

A napok lágyan késő nyáriasra fordultak. Voltak órák, néha egész napok is, amikor úgy képzelte, semmi sem változott Sanghajban. Az üzlet jól ment, esténként zsúfolásig megtelt az étterem, és a piac jobb volt, mint az utolsó éhínséget megelőző években. Mindazonáltal az ötödik holdhónap egyik délutánján nem bírta tovább tétlenül, csendben várni a lánya érkezését, ezért úgy döntött, kimozdul otthonról, ami nem volt sűrű szokása: bérel egy lovas kocsit, és egy-két órás körutat tesz a városban. Az égbolt tiszta volt és ragyogó, s szél fúj a tenger felől. A város nem az óceán partján feküdt, hanem kissé fentebb, egy folyó mellett, mely a tengerbe ömlött, és amelynek agyagtól sárga vize a partoktól több mérföldre is átszínezte az óceán kék vizét. Szolgálója segítségével néhány perc alatt elkészült, és a kocsiba ült. Világos selyemruháját viselte, de ez rejtve maradt a rávett szürke ruha alatt.

– Menjen a rakpartra! – rendelkezett.

A várost, amely már sok változást megélt, s amelyet ő oly jól ismert, most éles szemmel figyelte. Vajon milyennek találja majd a lánya, aki hozzászokott a nagy amerikai városokhoz? Hirtelen féltékenység nyilallt a szívébe Sanghaj miatt, melyet úgy szeretett. Vajon a lánya képes lesz majd megérteni és becsülni a város mostani életét? Emlékszik még vajon arra, hogy annak idején koldusok és menekültek tömege lepte el az utcákat az éhínség és az árvizek miatt? Az asszony kissé bizonytalan büszkeséggel nézte, hogy most másmilyen tömegek népesítik be az utcákat: nem gazdagok, nem szegények, nem külföldiek, hanem tiszta, egyszerű ruhába öltözött emberek, s nem voltak koldusok. A Nanking úton, a nagy főútvonalon, sokféle árut kínáló üzletek sorakoztak, s mind tele volt nyugodt emberekkel. Autók viszont nem voltak, vagy legalábbis nagyon kevés. A lánya írt neki arról, hogy az amerikai utcákon mennyi autó száguldozik, de itt csak buszok voltak, csendben fel- és leszálló emberek – mindent csendben csináltak.

Amikor a kocsi begördült a rakpartra, az asszony észrevette, mennyit változott a környék. Itt nem voltak üzletek, de a hatalmas banképületek még mindig álltak, annak ellenére, hogy már rég nem volt itt a külföldi arany. A területen, amely valamikor a nemzetközi kereskedelem színhelye volt, most egy parkot építettek, a folyó mentén végig padok és árnyas fák sorakoztak.

– Álljon meg – mondta a férfinak. – Leülök itt egy kicsit nézelődni.

Kiszállt a kocsiból, és leült egy padra, amelynek a másik végén egy igen idős úr ült. Szemmel láthatóan valamikor gazdag ember lehetett, mert bőre sápadt volt és puha, s a keze olyan emberé, aki sohasem dolgozott. De az is látszott, hogy már nem gazdag, szaténból készült ruhája viseltes volt, és a selyem, amellyel beszegették, kikopott a kezelőjén és a ruha alján. Régen üdvözölte volna a férfit, de mostanában nem lehetett csak úgy ráköszönni egy idegenre. Hallgatag volt a város, csendes a nép. De úgy tűnt, az idős úr nem

félt, vagy lehet, hogy egyszerűen csak szenilis volt. Ugyanis, amikor ő leült a padra, a férfi rámosolygott és megszólította.

– *Taj-taj*, kellemes napunk van – a „Madame”-nak megfelelő udvarias megszólítást használta, amit az asszony szeretett. Ő bólintott, s válaszul finoman a férfit mosolygott, de nem szólalt meg. Inkább nézte a folyót, melynek vizén hajók úsztak, háromárbocosok, masszív dzsunkák és lassú bárkák.

– Mindennap kijöttem ide, ha nem esett az eső – folytatta az idős úr.

– Valóban? – kérdezte halkán Madame Liang.

– Mostanában csendes ez a hely, tovatűnt a vidámság – mesélte. – Én még emlékszem arra az időre, amikor ez volt a város legforgalmasabb része. Sok kapitalista élt akkoriban Sanghajban, jöttek-mentek, jó nagy felfordulást okoztak. Hatalmas hajók úsztak fel a folyón, a dokkmunkások rengeteg árut cipeltek ide-oda a vállukon. Mindenhol koldusok és tolvajok csaptak le az emberre, előugrottak hirtelen, s elcsenték, amit akartak...

A férfi elhallgatott egy pillanatra, megemelte régi, kerek kis kalapját, és kisujja hosszú körmével megvakarta a fejét. Aztán visszatette a kalapját, óvatosan körülnézett, és a földre köpött. Mennyire megértette a férfi gyanakvó tekintetét! Tilos volt köpködni, de az öregeknek ez nagy megpróbáltatást jelentett, mert megszokták, hogy köpnek egyet, ha szükségét érzik. Elnyűtt bársonycipője sarkával gondosan egy kevés földet húzott a foltra. Hirtelen megváltozott. Már nem látszott barátságosnak. Ráncos arca elkomorult.

– Nagyon kellemes itt üldögelni – mondta halkán. – De a mi korunkban, *Taj-taj*, már a régi időkre emlékezünk. S hadd mondjam el: ha elmegy a városnak abba a részébe, amely egykor japán fennhatóság alá tartozott, még most is láthat sok szegény embert, akik úgy lepik el az utcát, mint legyek a trágyadombot. S arrafelé nem

járnak buszok, sem olyan kocsik, mint maguk felé. Nem, azokon az utcákon még mindig emberek húzzák a kocsikat és a taligákat.

Az asszony kezdett félni az öregembertől. – Nem lehet egyszerre mindent megoldani – mondta. – Legalább a gazdagok már nem olyan gazdagok és a szegények nem olyan szegények.

– Adjon egy kis időt nekünk – vágott vissza a férfi –, s néhányan újra gazdagok lesznek, néhányan pedig szegények. Ez az ember sorsa.

Madame Liang erre már nem válaszolt. Felállt, finoman meghajolt, s elsétált. Azokban az időkben az ember sohasem tudhatta, kiből lesz egy kis pénzért besúgó. De az öregember szavai ott csengtek a fülében. Igaz vajon, hogy eljön majd a nap, amikor a gazdag újra gazdagabb lesz, a szegény pedig szegényebb? Jó pár változást látott már ebben a városban. Húsz évvel ezelőtt jött ide a három lányával, akik akkor még kisgyerekek voltak. Akkoriban ez a város a világ egyik központja volt. S valóban itt volt a nagyvilág: Franciaország, Anglia és Japán, mindnek megvolt a maga része. A fennhatóságuk alatt álló utcák tiszták voltak, a közlekedést egyenruhás külföldi rendőrök irányították. A parkokba kutyákat és kínaiakat nem engedtek be. Milyen dühös volt, amikor nem sokkal az ideérkezésük után megtapasztalta, nem mehetnek a parkba, mivel ő és a gyermekei is kínaiak!

– Hát ez nem Kína? – kérdezte a rendőrt a park bejáratánál.

– Nem – felelte a férfi. – Ez a terület Angliához tartozik, adomány az ópiumháború után.

S ezek mögött ott poshadt a kínai városrész a maga szűk, undorítóan szennyes utcáival és fedetlen csatornáival.

Eszébe jutott az a Sanghaj is, amelyre a japán bombák hulltak – csak a kínai területeket bombázták. Az emberek úgy menekültek onnan, mint a patkányok, s próbáltak menedéket keresni a külföldi fennhatóság alá tartozó utcákon, és gyékényből, régi ládákból építettek kalyibákat, hogy legyen valami a fejük fölött. A japán

győzelmi parádén egy kínai fiatal bombát dobott a felvonulók közé, majd levetette magát az egyik külföldi épület tetejéről. Madame Liang látta a szétroncsolt testét a járdán. S mindenhol halott kínai katonák heverték. Egykori vezetőjük elmenekült, a Nemzeti Hadsereg tagjait pedig otthagyták egészen addig, amíg az egész város bűzlött a rothadó húsuk szagától, s a kóbor kutyák meghíztak, miközben eltakarították a maradványokat.

Az a város agonizált. Éjjel szép lányokat adtak el az utcákon egy vagy két dollárért, s aztán a dollár is elértéktelenedett. A szél papírpénzt sepert végig az utcákon a szökött vezető arcképevel, és a sikátorok csatornáin felett guggoló emberek ezekkel a bankókkal törölték meg magukat. Az üzletekben mindenféle amerikai terméket lehetett kapni amerikaiaktól, de a helyiek ellopták és eladták.

Korrupció rothasztotta a várost, senki sem volt ártatlan. Az asszony annyira undorodott ettől, hogy valósággal örült, amikor azok, akik ostromolták a várost, újra támadni kezdtek. A gazdag emberek és családtagjaik a körülzárt városból más városokba vagy országokba menekültek. Bárkit, akivel kapcsolatban felmerült a gyanú, hogy *azokhoz* tartozik, azt a nyílt utcán lemészárolták. Míg végül az emberek nem bírták tovább, s kikiáltották, hogy a háborúnak vége: akkor is, ha ez az ellenség győzelmét jelentette. És aztán jöttek *azok*, a csendes hadsereg. Vászoncipős lábukkal nesztelenül meneteltek, földművesek és lázadók. Nem fosztogattak, nem erőszakoltak meg nőket, de olyan kegyetlenek voltak, mint a sötétlő tengerár, szinte elárasztották a várost. Mindent megszereztek, még az ember lelke mélyét is birtokolták.

– Hazamegyek – mondta most a sofőrnek. – Eleget láttam.

Grace Liang belépett Hongkongban élő nagynénje házának ebédlőjébe. A ház egy sziklás domboldalon állt, rá lehetett látni a tengerre és a kikötőre, a lapos kínai háztető belesimult a tájba. A hatalmas középső hall a vízre nyílt, de az ebédlőből, ami mögötte volt, csak a zsúfolt várost lehetett látni s felette a dombokon a – kínai és nyugati – tehetősek házait, melyeket félig-meddig takartak a fák. Amikor belépett a helyiségbe, nagynénje már az asztalnál ült, de nem evett. Többféle étel sorakozott előtte az asztalon, még mindegyik le volt takarva.

– Remélem, nem rám vársz, nénikém – mondta Grace mosolyogva. – Az az igazság, túl jól aludtam. Olyan kellemes itt a levegő, már el is felejtettem, hogy milyen.

– Aludj csak, amíg lehet – válaszolt a nagynénje. – Pár nap múlva, ha majd átléped a határt, talán már nem alszol olyan jól.

Angolul beszéltek, hogy a szolgák ne értsék őket. Grace leült a helyére. A nagynénje a szolgáltókat leszámítva egyedül élt, a férjét megölték egy korábbi tisztogatás során Csiangszu tartományban. A férfinek földjei voltak arrafelé, melyeket még a családjától örökölt, s a földművesek, akik generációkon át dolgoztak az őseinek, ellene fordultak az új vezetőktől feltűzelve. Nem volt kegyetlen földbirtokos, csupán közömbös az új hatalommal szemben, és előrelátóan házat épített Hongkongban a köztársaság utolsó éveiben, mert tudta, mikor a kommunistákat ide hívták a Szovjetunióból, hogy az olyan embereknek, mint ő, egy napon választaniuk kell a megadás, a száműzetés vagy a halál között.

Sajnos, neki nem adatott meg a választás lehetősége. Egy kora nyári, napos reggelen, tíz évvel ezelőtt, kihívták a saját kapuja elé, ahol ott állt a saját földműveseinek furán hallgatag csoportja. Amikor egy maréknyi idegen lázadó fiatal követelte, hogy ítéljék őt el, a földművesek továbbra is hallgattak. Ő pedig túl büszke volt ahhoz, hogy a saját védelmében beszéljen, hiszen nem tett semmi rosszat,

vagy legalábbis ő azt hitte. Csupán úgy élt, mint egy úriember és tudós, élvezte ősei otthonát a sok termőfölddel és kerttel. Ebben a néma csendben lőtte le hirtelen az egyik lázadó, aki a parasztokat vezette. Amikor elmentek, a családja felemelte a testét a porból, és eltemette a domboldal közelében lévő családi temetőben. A szertartást elővigyázatosságból éjjel tartották. Ugyanazon az éjszakán a felesége, Madame Liang fiatalabb testvére, szolgálói kíséretében Hongkongba jött egyetlen fia könyörgésére, aki viszont ott maradt, hogy megvédje a családi birtokot. De kevesebb, mint egy hónap alatt az új vezetők megkaparintották a földeket és a házakat, a fiát kényszermunkatáborba küldték egy távoli helyre, amelynek még csak a nevét sem tudta meg az asszony. Soha többé nem hallott a fiáról. Grace tudta mindezt, de volt olyan tapintatos, és nem kérdezte meg, van-e valami hír felőle. Tíz év telt el.

Nagynénje egymás után emelte le a fedőket az ételekről.

– Feltételezem, nyugati reggelit szeretnél – mondta. – Nyugatit és kínait is készítettek.

– Inkább a kínai reggeliből kérek – felelte Grace.

– Nos, van rizs lében, itt pedig a mellé való apró falatkák – mondta a nagynénje.

Megtöltötték a csészéiket, s néhány percig szótlanul eszegettek, ez tiszteletadás a finom ételnek. Az édesanyja régen megtanította neki és a testvéreinek, hogy nem illik addig beszélgetést kezdeni, amíg étel van az asztalon, és a kezdeti éhség nem csillapodott. Grace letette az evőpálcikát.

– Úgy néz ki, anyám jól boldogul Sanghajban, nénikém – jegyezte meg.

– Majd meglátod a saját szemeddel, hogyan boldogul – válaszolta a nagynénje.

– Nyilvánvalóan nem írja le, min megy keresztül. Nem bolond.

– Tényleg úgy gondolod...

– Nem gondolom – tudom. Mindennap töltök néhány órát jótékonyaságból a menekülttáborban, ahol a határon átszökött emberek élnek. Még kérdezni sem kell őket. Omlik belőlük a panasz. Teljesen megcsömörlöttek. Ezek a kommunák...

Óvatosan körülnézett a szobában. A szolgálók elmentek, kivéve egy idős férfit.

– Lao Erh tudja – mondta az asszony halkán, de kínaiul. – Mindent tud. Ő is úgy jött át.

Az idős férfi bólintott, de nem mondott semmit.

– Lao Erh, menj és hozz forró teát – parancsolta úrnője. A férfi engedelmeskedett, és a nagynéni közelebb hajolt az asztalnál.

– Rettenetes dolgokat mesélnek ezek az emberek! A családokat szétszakítják, a gyerekeket máshova küldik, mint a szülőket. Az idős nagyszülőket pedig megint csak máshova. Hát nem borítja ez fel a világ kialakult rendjét, a menny és a föld harmóniáját?

– Talán nem hisznek már ebben a harmóniában – állapította meg Grace.

A nagynénje bólintott. – Most igazat szóltál! Nem hisznek ezek semmiben, amit az őseink tanítottak nekünk. Így aztán nem is tarthat sokáig az uralmuk. Csak ki kell várnunk.

Grace mosolygott, de nem válaszolt. Az járt a fejében, hogy hamarosan látni fogja az új Kínát, a hazáját. Bármilyen is, a hazája, akár jó, akár rossz. Az utolsó napon San Franciscóban találkozott a két testvérével, és hosszan beszélgettek együtt, órákon át, egészen éjfélig, amikor el kellett válniuk.

– Nem féltetek. Örülök, hogy hazamész – mondta Mercy.

– Anyánk nagyon egyedül van ott.

Nagyon különböztek egymástól, ő és a testvérei. Mercy, az énekesnő volt talán a legerősebb, még nála is erősebb, csapongóbb, beszédesebb, érzelmesebb. Joy volt a csendes, ő volt a legfiatalabb, az álmodozó, a művész.

– Nem hiszem, hogy bármitől félnem kellene, a saját népemtől sem kell – mondta Grace határozottan.

Joy nem mondott semmit. Apró termetű, karcsú lány volt, s talán azért volt olyan csendes, mert két nővérének sok mondanivalója volt. A festményei fura módon nem hasonlítottak rá, és az amerikaiak, amikor meglátták a művésznőt, kecses alakja és kínaiakra jellemző szelíd viselkedése alapján virágokra és fűzfaágakra számítottak. Ehelyett ő hatalmas vásznakat festett, erőteljes ecsetkezeléssel és színekkel. Az ember volt a témája, mindig az ember – dolgozó férfiak, játszadozó gyerekek és nők, akik... Nem, az ő nőalakjai nem dolgoztak, vonzóak voltak és ragadozók.

Grace folytatta. – Persze, biztosan sok a változás. De a mi népünk mindig képes volt a változásra. A kínaiak mindig magabiztosan fogadják a változásokat. Emlékszem...

Amikor mosolygott, kis gödröcskék jelentek meg az arcán.

– Mondd már, mire emlékszel – sürgette Mercy.

– Egy idős földműves szállt fel a repülőre, az egyik első Sanghaj-Peking járatra. Egy kosarat cipelt a vállán, amelyben tyúkok voltak, és ragaszkodott hozzá, hogy azok is ott legyenek mellette. Akkor sem volt meglepett, amikor a gép emelkedett a földtől. Az ember azt gondolná, egész életében repülővel utazgatott – még hozzá a tyúkjával.

Mind nevettek, azzal a szokásos szeretetteljes nevetéssel, mint mindig, ha az övéikről beszéltek.

– Hiányoznak – mondta Mercy. – Nemcsak anyánk hiányzik. A népünk is. Van bennük valami, ami megkülönbözteti őket a világ minden más népétől. Ők mindig vidámak.

– Talán – mondta Grace –, talán...

Egy órával később elváltak, fogalmuk sem volt, mennyi időre.

– S most van kedved meglátogatni a menekülteket? – kérdezte a nagynénje.

– Természetesen.

Közben felállt, s amíg a nagynénje utasításokat adott az egyik szolgálonak, odament az ablakhoz, és lenézett a városra. A hegyek mögött, a határ sorompóján túl, várt rá a hazája.

*

– De ezek az emberek mindent maguk mögött hagytak? – kiáltott fel. – Természetes, hogy tele vannak gyűlölettel. Fel kell készítenem magam.

Egy utcasarkon álltak Hongkong kínai negyedében, egy nyüzsgő, forgalmas utcán. Magas betonépület emelkedett az egyik oldalon, az új menedékhely. Őfelsége Kormánya itt gondoskodott a menekültekről. Minden emeleten kitergetett ruhák lobogtak az erkélyeken.

– Azért figyelj oda, mit mondanak ezek az emberek – felelte a nagynénje. – Ők azok, akiket az új vezetés állítólag támogat. De vajon hogyan, ha ők elmenekülnek onnan? Kezdenek újra úgy élni, ahogy a régi időkben. Önálló életet kezdenek, és valami üzletbe fognak. Látod azt a domboldalt ott a két épület között az út túloldalán? Tele van kalyibákkal, amelyeket kartondobozokból, fadarabokból építettek és bármi másból, amit éppen találtak. Először ott laknak. A menekült család együtt dolgozik, fiatalok és idősek egyaránt, hogy valahogy összetákolják azt a nyomorúságos hajlékot. Aztán, mihelyt lehetőség van rá, beköltöznek a menedékház valamelyik kétszobás lakásába, és kimossák a ruháikat – ezért látsz minden erkélyen száradó ruhákat. Aztán vesznek néhány doboz gyufát, egy marék cukorkát, egy font mogyorót... Valami apróságot, amit kicsomagolhatnak és árulhatnak valamelyik utcasarkon. Valahogy boldogulnak – persze, valahogy boldogulnak. Hallottál már olyanról, hogy közülünk valaki ne álljon meg a maga lábán, ha egyedül hagyják? Gyűlölnék bennünket egész Ázsiában, mert mi

mindig úgy gazdagodtunk meg, hogy ilyen szánalmasan kezdtük. A régi Indonéziában egy kínai kuli volt a leggazdagabb, akinek semmije se volt, amikor odament. A lánya az Egyesült Államok kínai nagykövetének felesége lett! Egy generáció alatt ki más tudna ekkora változást véghezvinni, mint egy kínai?

– Egy amerikai – suttogta Grace nevetve. A nagynénje rábámult.
– Nem ismerek amerikaiakat.

– Nem, nénikém, de ők pont olyanok, mint mi.

– Egyébként az új vezetők irányítása alatt senki sem tudná ezt megcsinálni – vágott vissza a nagynénje. – Se a kínaiak, se az amerikaiak.

Amíg beszélgettek, egy baljós, fekete felhő úszott a hegy fölé, s most hirtelen eleredt az eső.

– Szállj be a kocsiba – szólt rá a nagynénje. – Elviszünk a határhoz.

Mindenütt rokonok és barátok álldogáltak, mind kínaiak, várták, hogy aznap vajon ki jön át a határon. Nem csupán emberek jöttek, hanem szállítók is, akik zöldséget és gyümölcsöt, baromfit és tojást hoztak a vállukra vett rúd két végén himbálózó kosarakban. A nagynénje suttogott. – Az ellenség földjétől függünk, hogy legyen vizünk, amit megiszunk és ételünk, amit megeszünk! Itt élünk ezen a sziklás szigeten, és...

Grace nem hallotta őt. Nézte a brit területre belépő embereket. Sokan közülük idősek voltak, de a legtöbben fiatalok, férfiak és nők, akik már nem voltak kamaszok, de még a harmincadik évüket sem töltötték be. Miért akarták elhagyni a hazájukat? S nem mindegyikük volt munkásember, erről meg volt győződve. A sápadt kék pamutból készült munkásruhába öltözött emberek között több élénk értelmiségi arcot is látott, férfiakat és nőket egyaránt. Ők is ott fognak élni a bódékban a domboldalon, várva, hogy kibérelhessenek két szobát az egyik betonkaptárban? Gyufát fognak árulni az utcasarkon, cigarettát

vagy tofut az egyik park bejáratánál? Ezt egyszerűen nem tudta elképzelni, és a nagynénjéhez fordult.

– Ezek közül az emberek közül nem mindegyik földműves, nénikém! Ők mihez kezdenek?

– Eltűnnek – mondta a nagynénje. – Elvegyülnek a városban; megkeresik a barátaikat, csendben élnek és várnak.

– Mire várnak, nénikém?

– Arra, amire az anyád is vár...

– Hogy majd változás jön?

– Mindig változik valami, vagy jó vagy rossz irányba. S lehet-e ennél rosszabb?

– Nem tudom, nénikém.

– Megmondom én neked: nem lehet rosszabb. De majd magad is meglátod.

– Köszönöm, nénikém.

*

Nyugtalan volt, nyugtalan... Nem tudta, vajon igaz-e, amire a nagynénje célzott, nem tudta, miért nem írt neki az édesanyja. Türelmetlenül várta, hogy elhagyja a korona védelme alatt álló szigetet, Hongkongot, amely szinte a tengerből nőtt ki, és házai a meredek hegyoldalba épültek. Látta maga előtt, ahogy lesújt egy tájfun – egy délután ez meg is történt –, és mindent magával sodor, s a szirtek ott maradnak épp olyan csupaszon, mint keletkezésük idején. Szél száguldott a sziklákon és eső áztatta a köveket. Ő pedig a nyomorúságos kunyhókra gondolt a hegyoldalon, a kartonpapírból készült falakra, a hullámos bádogtetőre és az ott kuporgó szerencsétlen emberekre. Vajon valami rosszabb elől menekültek annál, mint amit most kell elszenvedniük? Igen, itt legalább megvolt a boldogulás esélye. De minél jobb ez?

Ilyen kérdések cikáztak az agyában, s ezért eljött a nagynénje házából, két nappal korábban, mint ahogy tervezte, olyan hirtelen, ahogy a tájfun csap le a szárazföldre.

– Mindent megírok majd, nénikém – mondta búcsúzólul.

– Ne írj semmit! – kiáltotta a nagynénje riadtan.

– De miért, nénikém?

– Megtalálok majd a választ minden kérdésedre – mondta a nagynénje határozottan –, de nekem már megvannak a válaszaim.

Egy tiszta reggelen köszönt el a nagynénjétől a határnál, s találkozott a férfival, aki odajött hozzá, és átnyújtott neki egy levelet. Ő kinyitotta, és látta, hogy Csao elvtárstól érkezett: a miniszter saját kezűleg írta alá, és üdvözetét küldte.

„Régóta vártunk arra, hogy eljöjjön – így kezdődött a levél. – Szükség van önre, megadunk önnek minden segítséget. De ne siessen. Időzzön egy-két napot Kantonban, ha kedve tartja; nézze meg az ott készült árukat, s azt, hogyan őrzik az ősi kézművességet. Aztán majd felszáll a sanghaji vonatra, s tesz az édesanyjánál egy kétnapos látogatást. Arra számítunk, a harmadik napon Pekingbe utazik majd, ahol már minden készen áll a fogadására. Tudnia kell, hogy orvosi kutatásaink minden lehetséges segítséget megkapnak a kormánytól. Orvosaink, akikről sokáig nem vettek tudomást az imperialisták, mostanra felelevenítették az ősi gyógymódokat, hogy az emberek javára lehessenek. Azért hívtuk önt haza, hogy segítsen e fontos munkában.”

Úgy döntött, ezzel az engedéllyel valóban eltölt egy, esetleg két napot Kantonban, amelyre úgy emlékezett, mint a szépséges és finoman megmunkált, főleg elefántcsontból készült kézműves tárgyak bölcsőjére. Olvasta a nyugati újságokban, hogy a szépség, az ősi kínai szépség eltűnt arról a vidékről, s már nem létezik többé. Most majd a saját szemével láthatja. Ezzel a döntéssel rábízta magát a kísérőjére, s kezdetét vette az utazása.

*

Oly régóta élt külföldön, hogy már el is felejtette, milyen szürke lehet egy város. Vagy talán túl hosszú időt töltött az Amazonas buja esőerdeiben, ahol hozzászokott az élénkzöld levelek közül előbukkanó orchideák változatos színéhez. Hozzászokott az amerikai városok, az épületek, a templomok és az üzletek nagyszerűségéhez, a New York-i Central Park körüli apartmanházakhoz, a mutatós, régi sorházakhoz Philadelphiában és Bostonban, vagy talán csak Hongkong angolos finomsága ragadta meg. De Kanton? Sivár város volt, nem volt benne semmi elbűvölő. Grace meghatározhatatlan csalódottságot érzett, valahogy elkedvetlenedett. Az emberek szegényesen öltöztek, sokan mezítláb jártak, s ő nem emlékezett ilyesmire a városokból, ahol gyerekkorában járt. Itt is, ott is biciklivel közlekedő férfiakat látott, és ízléses, hosszú ruhát viselő nőket, akik meg-megálltak egy zöldegesbódé mellett. De még a szegények is tiszták voltak, ezt észrevette. Sokat beszéltek arról, milyen tiszta az új Kína, összehasonlítva a régi, legyektől hemzsegő, szennyvízzel előntött városrészekkel. Az utcák most tiszták voltak, még a szegénynegyedekben is, de ezzel együtt a kis kézművesboltok is eltűntek.

Megszólított egy idősebb asszonyt. – Idősebb Nővér, megmondaná, vannak-e még elefántcsont-faragók ebben a városban?

Az asszony meredten nézett rá. – A helyes megszólítás: „elvtársnő” – mondta mosoly nélkül.

– Bocsásson meg – hebegte Grace –, de csak most érkeztem külföldről.

– Az elefántcsont-faragók amott vannak – s hegyes állával arrafelé bökött.

– Köszönöm.

Próbálta kimondani, hogy „elvtársnő”, de az idegen kifejezés valahogy nem jött a szájára. Meg kell tanulnom, gondolta.

Amikor odaért, látta, hogy ez már nem olyan, mint régen, amikor az utca minden egyes aprócska házában egy elefántcsont-faragó élt és dolgozott a családjával. Ez inkább egy kisebb üzem volt, munkásokkal. Ahogy végigsétált a helyiségben, sok remek, Ázsia délkeleti országaiból származó drága- és féldrágakövekből készült tárgyat látott. De ő mindig az elefántcsontot szerette legjobban, ezt a krémfehér anyagot, mely keménysége ellenére mégis lágy, élő anyag. Minden faragó kapott egy darab elefántcsontot vagy egy egész agyart, s bármilyen formájú volt is az anyag, tanulmányozniuk kellett és gondolkodniuk egészen addig, amíg a kezükben tartott darabban meg nem láttak egy formát, valamit, ami illeszkedett az anyag vonalaihoz. Grace látott olyan alkotásokat is, amelyekre emlékezett régről: tökéletesen megformált elefántcsont karikákat, melyeket egymásba kapcsoltak, összesen huszonhatot, de ez nem kötötte le a figyelmét. A művészet szerinte nem önmagát hirdeti, nem henceg, csak az értelme valahogy belopózik az ember agyába, ahogyan a köd úszik be a tájra. Látott elefántcsontba faragott tájat, amelyen a virágok és hajladozó fűzfák között szinte érződött a tavasz lehelete. Látott felvont vitorlájú hajókat, lobogó vitorlákat, a szélnek feszülő apró figurákat. Látott egy elefántcsontból faragott halászt, aki épp kiveti a hálóját – a háló minden egyes szeme ki volt dolgozva, egy finom elektromos fúróval.

– Fúróval dolgozik? – kérdezte az egyik munkást. – S mi történik, ha megcsúszik a fúró feje, és tönkremegy a munkája?

A férfi, egy bronzarcú faragó, elmosolyodott.

– Sohasem csúszik meg – mondta.

Grace barangolt az elefántcsont áruk között, megcsodálta, mindegyik milyen tökéletes. Látott elefántcsontból készült dzsunkákat, táncoló lányokat, sáljuk örvénylett a táncban; látott idős férfiakat és nőket elefántcsont ráncokkal, és nevető Buddhákat –

mind elefántcsontból. Ezek exportra készültek, Hongkong kapuján keresztül jutottak el a nyugati világba, de voltak egészen ritka darabok is, amelyeket nem ilyen céllal állítottak elő. Látott egy pagodát, tizenhárom emeleteset, mindegyik szint sarkain kis csengettyűk függtek. Láta paloták kertjeit, tökéletesen kidolgozott fákkal és virágokkal, s látott vadregényes, sziklás hegységeket egy tájképen, és még annyi csodát, hogy csak ámuldozott.

Az elefántcsonttól a jádekövesekhez ment, ahol megfigyelte, hogyan használta ki egy okos faragó a jádekő természetes színárnyalatait, hogy bíbor szőlőt, zöld leveleket és szürke sziklát készítsen. De látott jádekőből készült párdúcokat, tigriseket és aprócska ölebeket is. Bár szemet gyönyörködtető volt a jádekő, Grace az egyszerű fa- és bambusztárgyakban is szépséget talált, sőt még a papírban is, mivel az ügyes kézművesek bonyolult mintákat, finom tájképeket vágtak ki belőle ollóval. Emlékezett rá, hogy gyerekkorában az édesanyja ilyen papírképeket tetetett fel a szolgálókkal az ajtókra és a kapura, hogy szerencsét hozzanak. Azok és ezek is, amiket most látott, egyetlen papírdarabból voltak kivágva, ragasztás nélkül.

Amikor a szeme eltelt a sok gyönyörűségtől, Grace odafordult kísérőjéhez. – Valahogy fellelkesít, hogy életben tartják ezt a régi kézművességet, bár be kell vallanom, csak ámulok, hogy az új szerszámok is olyan jól dolgoznak, mint a régiek.

– Jobban – felelte a kísérője. – Nézze ezt a kőgarnélát!

Grace odapillantott, amerre a férfi hegyes állával mutatott. Rákokat látott, szürkéket, mint amilyeneket a tengerben találni, de a fejük mögött a páncél sötétebb volt, mintha élnének, s a csápjaiak olyan finoman kidolgozottak voltak, hogy szinte megremegtek, ha az ember megérintette.

– Igazán csak ámulok – suttopta.

Aznap éjjel egy kínai fogadóban szállt meg, inkább ezt választotta, mint a kifejezetten külföldieknek, a hatalmas Export Árucikkek

Vásárára érkező üzletembereknek épült finom szállodát, és olyan ételeket evett, amelyekről már el is felejtette, hogy léteznek, bár ezek nagyon egyszerű ételek voltak. Végül lefeküdt, s eldöntötte, hogy nem időzik tovább ebben a szürke és hallgatag városban. Így a nap végén tudatosult benne csak igazán, milyen hallgatag lett ez a város. Gyerekkorában a város utcáit vidám zsvivaj járta át, a szomszédok kiabáltak egymásnak, az árusok kiáltozva kínálták a portékájukat, gyerekek nevetgéltek játék közben. Most ha valaki meg is szólalt, csupán néhány szót mondott, de azt is halkán. Egy szürke város, mondta volna legszívesebben, de aztán eszébe jutott a sok gyönyörűséges tárgy, amit látott, jádekőből, bambuszból, fából, kőből és papírból. S innentől az új csend ködében felderengett valami a számára ismerős múltból, valami fontos – a szépség.

*

A földeket megművelték, ezt még a vonat ablakából is láthatta. Még mindig a föld volt a forrás. Most, amilyen messzire csak ellátott, a mezők zöldelltek a rizspalántáktól, s nem csupán a mezők, de minden falatnyi föld, minden egyes szeglet és keskeny sáv be volt ültetve, mintha az emberek sohasem tudták volna elfelejteni, mennyit nélkülöztek az előző években.

De valami mégis megváltozott. Nem sok kisebb mező sorakozott egymás mellett. A mezsgyéket eltörölték, az árkokat feltöltötték, az ösvényeket megszüntették, s így most egyetlen óriási, hullámozó zöldterület ígért hatalmas termést. Ki törölte el a mezsgyéket, ki töltötte fel a parcellák szélét jelző árkokat, s ki szüntette meg a keskeny ösvényeket a régi kisebb mezők között?

Szerette volna megkérdezni, hogyan történt, de nem volt senki a közelében, akivel a külseje alapján szóba elegyedett volna. Összesen négyen voltak a vonatfülkében. Rajta kívül három férfi: egyikük az ő csendes kísézője, aki mereven bámulta a vele szemben lévő falat, és

két fiatal, akik a mindenütt elterjedt viseletet hordták: szűk szabású, állógallérú, végig gombos felsőt és ugyanolyan sötét pamutból készült nadrágot. Ők ketten kis könyveket tanulmányoztak, időnként egy pillanatra abba hagyták az olvasást, és írtak valamit a könyvük margójára.

Újra az ablak felé fordult, és nézte az aranyló napkorongot az alkonyodó tájban.

Úgy tűnt, először egyenesen Pekingbe kell mennie, mert ahelyett, hogy keletre, a part és Sanghaj felé fordultak volna, Hanku felé tartottak. Kérdésére a kísérő kurtán válaszolt.

– Hankuban fel fog szállni egy Sanghajba induló folyami hajóra. És Hankuban meg fogja nézni az új hidat.

Nem tiltakozott a kitérő miatt, kíváncsi volt a hatalmas új hídra, arra a híres hídra, amelyről a fél világ mérnökei azt állították, sohasem lehet majd megépíteni, mivel túl széles a Jangce folyó. Mégis megépítették, s most ő is látni fogja. De előbb az eső áztatta, zöldellő földeket fogja látni.

Amilyen távolra ellátott a vonat ablakából, a rizsföldek és a falvak mindenütt ugyanolyanok voltak. A mezőkön most szürke vízbivályok öreg faekéket húztak. Itt semmi sem változott – azaz mégis... a dombokat facsometékkal ültették be, és új víztárolók épültek az öntözéshez. Aztán földműveseket látott, akik valami fehér port szórtak szét a földeken, s ő felismerte, hogy mi az. Műtrágya volt, kétségkívül az új kormány osztotta szét a kommunákban. A nemzet elkészítette saját műtrágyáját! Ez azt jelenti, hogy történelem vegyi fejlesztések, talán humángyógyszereket is fejlesztettek.

Honanban a házak állapota nem sokat változott, de az emberek jobb minőségű ruhákban jártak. Ebben a tartományban született Mao Ce-tung. Az apja földműves volt, de nem szegény, s megpróbálta rábírní lázadó fiát, hogy legyen falusi tanító. Mao Ce-tung mint falusi tanító! A lány látott egy csendes folyót, ahol dzsunkák úsztak lassan a békésen csordogáló vízen, volt köztük áruszállító és halászhajó. Ó,

kétségkívül itt voltak a szövetkezetek! Nem egy magányos paraszt bandukolt a bivalyhúzta eke után, hanem huszonvalahány férfi és nő dolgozott együtt egy hatalmas mezőn. Csak a kisebb földeken látott gyerekeket dolgozni, és azok nyilván a családok saját használatban lévő földjei voltak.

Egy újabb nap, és a táj újra megváltozott, most vörös iszapot látott, csupasz dombokat és az újabb tartomány ősi városait. Az árpa beérett, learatták és kicsépték a falu szélén. A régi időkben – emlékezett rá, hogy látta kislánykorában ilyenkor rengeteg madár repkedett a terület felett, és merészen le-leszálltak, hogy kicsippentsenek egy-egy szemet a kalászkok közül. Most sehol sem látott madarakat. A kormány rendeletére kiirtották őket, és a kormány túl későn jött rá, hogy nélkülük elszaporodnak a kártevők.

A következő nap estéjén egyszer csak meglátott egy hatalmas hidat, a nép büszkeségének jelképét. A vonat utoljára a vucsangi állomáson állt meg, s utána robogott tovább a folyó felé. Kinyitotta az ablakot, és kinézett. A híd nyolc hatalmas pilléren nyugodott, amelyeket mélyen földbe ástak a vízszint alatt, és három szintje volt: a vasúti rész felett volt egy másik szint a teherautóknak és a buszoknak, legfelül pedig egy harmadik szint a gyalogos átkelőknek.

Bizonyára figyelmeztető táblához érkeztek, mert a folyó felett, két-háromszáz láb magasságban a vonat lassított, ő pedig lenézett a fenséges folyóra, amely a nyugati hegységben eredt és úgy ezer mérföld után a tengerbe ömlött. Lassan-lassan a vonat rágördült a hidat is magában foglaló, egy mérföld hosszúságú pályaszakasza. Nos hát, a híd, amelyről a modern világ mérnökei újra és újra elmondták, hogy sohasem lehet megépíteni...! A saját szemével látta; és most, hogy lenézett róla a mélybe, a hatalmas folyóra, óriási büszkeséget érzett, büszke volt a népére, az ő keble is dagadt a dicsőségtől. Ha a népe meg tudta építeni ezt a hidat, van egyáltalán olyan, amit a kínaiak nem tudnak megtenni?

*

Félt az édesanyjával való találkozástól, ugyanakkor rettenetesen vágyott arra, hogy láthassa. Vajon megöregedett és megváltozott a sok nehézség közepette? Amerikában folyton arról lehetett hallani, mennyit nélkülöznek az emberek Kínában, és hogy sok kegyetlenséget kell elszenvedniük. Úgy olvasta anyja szokásos leveleit, hogy próbálta felfedezni a viszontagságok nyomát, de a sorok nem árulkodtak sem örömről, sem bánatról. Az anyja nyugodtan és szelíden számolt be az apró-cseprő napi ügyekről, a kertről, a házról, a szolgálókról, az időjárásról. Semmi jele nem volt annak, hogy óriási változások zajlottak volna az életében. Soha nem írt betegségről, sem éhségről vagy nélkülözésről. Ő pedig úgy képzelte, az édesanyja éli a szokásos életét ebben az új világban. Valahogyan biztosan folytatja a szokásos életét.

Mindazonáltal, amikor végre megérkezett Sanghajba, meglehetősen izgatottan állt meg a bejárati ajtó előtt. Kísérője még mindig vele volt, mint egy csendes, udvarias árnyék.

– Egyenesen az édesanyja házához kell mennünk – mondta a férfi, amikor leszálltak a hajóról, amin ideutaztak a folyón. Valamikor ez a hajó is Jardine Mathesoné volt, de most már a kínai állam tulajdona. Régen, amikor az édesanyja elvitte őket Kiangszi tartomány hegyei közé, hogy elmeneküljenek a folyó deltájánál tomboló hőség elől, mindig angol hajókkal utaztak. S bár az ülések azóta megkoptak, és a hajóra ráfért volna némi festék, éppolyan gyors volt, mint annak idején. A kínai kapitány hallgatag volt, de jól végezte a munkáját – ahogyan mindenki más is jól végezte, és ugyanolyan hallgatag volt. Teljes csendben telt el az a három nap a hajón. Magányában belemerült a folyópart nagyszerű látványába, s felidézte a helyeket, ahova az édesanyja gyermekkorukban elvitte őket kirándulni: a Nagy Árva szigetre, a Kis Árva szigetre, az Aranyszigetre, amelynek laza, homokos partjára épült pagodáját a hajóról is látni lehetett.

– Édesanyám tud róla, hogy jövünk? – kérdezte.

– Biztosan tudja – felelte a kísérője. – Minden el van rendezve.

Kissé sápadt, alacsony férfi, állapította meg Grace, ahogy egy pillantást vetett rá a szeme sarkából.

Már napok óta voltak együtt; a férfi mindig udvarias volt, és gyorsan teljesítette a kéréseit, de ő valahogy mindig megfélelkezett róla. Kísérője időnként eltűnt vagy legalábbis ő azt hitte, aztán ahogy megfordult, már újra a látóterében volt. Vajon arra is parancsot kapott, hogy figyelje minden mozdulatát, hogy mit és mikor eszik, mikor alszik, merre jár, és mire pillant rá? Grace elmosolyodott a saját hiúságán. Azért ő biztosan nem ilyen fontos személyiség! Minden olyan tökéletesen elő volt készítve, hogy igazán nem panaszkodhatott – kivéve, hogy semmiben nem ő maga döntött. Mielőtt kimondta volna egy kívánságát, már teljesítették is, és zavart keltett volna, ha ő azt mondja, inkább mást szeretne.

A férfi kopogtatott a kapun, és az kinyílt. Az ajtónyitót nem ismerte, de ez nem érte váratlanul, hiszen az édesanyja megírta neki, hogy az előző ajtónyitójuk, aki az ő gyermekkorában szolgált a házban, most már egy idősek otthonában élt. Ez is új dolog volt, az idősek otthona. A régi időben minden család maga gondoskodott az idős rokonokról. De talán a férfinak nem született gyermeke.

– *Taj-taj* elvtársnő várja önt – mondta az ajtónyitó, kombinálva a régi és az új megszólítást.

Sovány, hajlott vállú, idős férfi volt. Mutatta az utat, Grace és a kísérője követték. Az ajtóban üdvözlésképp egy másik szolgáló hajolt meg előttük. Fiatalférfi volt, aki a szokásos, kék pamutból készült felsőt és nadrágot viselte.

– Fáradjanak be – mondta.

Még a nyelv is újnak tűnt Grace számára. A régi időben ez a szolgáló „Ifjú Úrnőnek” vagy „Legidősebb Nővérnek” szólította volna. A férfi átvezette őket egy hallon, amely idegen volt számára, ahogyan a ház is, hiszen ő nem lakott itt korábban, csupán egyszer-

kétszer látogatta meg a Brandon családot itt, Sanghajban. Most viszont, mielőtt elindult volna Hongkongba, egy hosszú hétvégét töltött náluk a San Franciscó-i otthonukban.

– Írjon majd nekünk, kedvesem – kérte Mrs. Brandon. – A kedves édesanyja sohasem ír nekünk. Valószínűleg nem engedik neki.

– Képtelenség – felelte Grace. – Biztos vagyok benne, csak elfoglalt, azért nem jelentkezik. És sohasem szeretett levelezni. Még mi, a lányai is csak ritkán hallunk felőle, általában csak kétszer egy évben. De mindig boldognak tűnik az alapján, amit ír.

– Remélem, igaza van – morogta Mr. Brandon. – Nem tetszik, amit onnan hallunk.

A szolgáló kinyitotta az ajtót. – A lánya megérkezett – jelentette be.

*

Madame Liang egy hatalmas, fából készült, fāragott széken ült, keze összekulcsolva az ölében. Az elmúlt tíz percben meredten nézte ezt az ajtót. Megmondták neki, pontosan mikor érkezik a lánya, s nem volt kétsége afelől, hogy a jelzett időpontban, amely most volt, kinyílik majd az ajtó, és Grace belép rajta. Egy magas, fiatal nőt látott, magasabbat, mint ahogy emlékeiben élt... Nagyon karcsú volt, nyugati ruhát viselt, puha sūrke gyapjúból készült blézert és szoknyát. Az arca nem változott, kivéve, hogy már nem egy gyermek arca volt, hanem egy erős, határozott nőé. Sötét, enyhén hullámos haja rövidre volt vágva, sötét szeme nyugalmat sugárzott.

– Anya – suttozta Grace.

Madame Liang felállt, de nem indult el felé. Várt, szeme a kísérőt figyelte.

A kísérő szólalt meg először. Köhintett, és két lépést tett előre. – Liang elvtársnő? – kérdezte.

– Én vagyok – felelte Madame Liang.
– Az utasításoknak megfelelően elhoztam önhöz a lányát. Magára bízom. Kérem, igazolja!

– Igazolni fogom – mondta Madame Liang.

– Akkor én el is köszönök – mondta a férfi, s enyhén meghajolt, alig jobban, mintha csak bólintott volna.

Grace felé fordult, és ugyanúgy meghajolt.

– Három nap múlva önért jövök, hogy a fővárosba kísérjem – és anélkül, hogy bármi egyebet mondott volna, elhagyta a szobát. A szolgáló becsukta az ajtót, s anya és lánya végre kettesben maradtak.

– Anyám – mondta Grace újra. Fura módon nem tudta, mit csináljon, legszívesebben megölelte volna az anyját, de aztán meggondolta magát. Madame Liang odalépett hozzá, megfogta a kezét, és lágyan megsimogatta, s csak nézte a lányát, ahogyan Grace is őt.

– Nem változtál, s mégis olyan más vagy – mondta lágyan és olyan halkán, hogy Grace alig értette a szavait.

– De te változtál, anya – mondta. – Legalábbis nagyon picit.

– Itt élek – mondta Madame Liang bizonytalanul, szinte kibúvót keresve. – Itt élek – ismételte bólogatva.

– Soványabb vagy, azt hiszem – mondta Grace.

– Öregszem – felelte Madame Liang. A kezénél fogva a pamlaghoz vezette a lányát, és leültek, még mindig kéz a kézben, úgy nézték egymást. Végül Madame Liang szólalt meg újra.

– Szeretném, ha tudnád – mondta. – Szeretném, ha tudnád, hogy mindent megbocsátok nekik.

– Anya! – kapta fel a fejét Grace. – Hogy érted ezt? Kinek bocsátasz meg?

Csak most vette észre, hogy az anyja nincs jól. Ez a furcsa bizonytalanság... mit jelenthet? S hirtelen ráeszmélt: angolul beszélnek. Eddig a pillanatig észre sem vette, annyira hozzászokott

ehhez a nyelvhez, már gyerekkorában is, de az édesanyja, a testvérei és ő régen soha nem használták. Igaz, amikor a testvéreivel találkozott San Franciscóban, akkor angolul beszélgettek – mindannyian úgy nőttek fel, hogy hozzászoktak ehhez a nyelvhez – , de miért használja itt is, és az édesanyja miért fogadja el?

– Angolul beszélünk – állapította meg döbbenten.

– Ez biztonságosabb – felelte Madame Liang.

Egy pillanatnyi csend után, amikor újra egymás arcát figyelték, az anyja kínaiul kezdett beszélni, olyan könnyedén, mintha az elmúlt néhány perc meg sem történt volna, mintha most találkoznának először azóta, hogy sok évvel ezelőtt el kellett válniuk.

– Biztosan kimerült vagy – mondta. – S biztosan éhes is. Nem is tudom, a vonaton, a hajón hogy bántak veled...

Grace kínaiul válaszolt, ami nem ment olyan könnyen a sokévnnyi angol után. – Jól el voltam látva. A kísérőm gondoskodott róla.

– Ó, kétségkívül – felelte Madame Liang, és közömbösnek látszott. – Megtett mindent, amit mondtak neki, ha fogalmazhatok így. Ez volt a kötelessége. Vár rád a szobád, menjünk. – Felállt, s kézen fogva felvezette a lányát egy széles lépcsőn az emeletre. Aztán kinyitotta az ajtót.

– Az én szobám melletti a tiéd – mondta. – Ha hívnál valami miatt az éjjel, hallani fogom.

Grace mosolygott. – Túl boldog vagyok, hogy veled lehetek, anya. Nem is fogok felébredni.

– Az ember sohasem tudhatja – mondta Madame Liang megint kissé bizonytalanul. – Néha zajt hallani éjjel – utcai zajokat. Jobb nem kinyitni az ablakot. – Hirtelen eltűnt a bizonytalansága. –

Frissítsd fel magad, gyermekem. Aztán gyere a szobámba. Ma este nem megyek le az étterembe. Inkább majd a kis könyvtárban vacsorázunk, ami a hálószobából nyílik. És beszélgetünk. Három nap nem elegendő, hogy mindent elmeséljünk egymásnak.

A két nő egymás szemébe nézett, majd megölelték egymást. A karjaiban a lánya érezte az anyja kecses és finom alakját. Ölelésében az anya érezte a lánya erős, magas termetét. Mindketten tudták, ösztönösen bíznak egymásban.

*

– Mondd el – kérte a lánya –, mondd el, most, hogy egyedül vagyunk, mire gondoltál, amikor a megbocsátásról beszéltél.

Eljött az ideje egy mély, megértő beszélgetésnek. Csu-ma felszolgált az ételt, finomságokat az étteremből, olyan fogásokat, melyeket aznap maga Madame Liang választott. Sokat töprengett, mi is kerüljön az asztalra. Ingyencségeket szolgáltasson fel, melyekhez csak kevesen juthatnak hozzá, vagy inkább a nép egyszerű ételeit?

Miután átgondolta, a gazdag fogások mellett döntött, melyek a legtöbb ember előtt rejtve maradnak. A lányának saját magának kell felfedeznie az országot, önmagától kell rájönnie, mi folyik itt, s a felfedezéseket kezdheti az ételekkel. Hadd ismerje meg fokozatosan, napról napra mindazt, amit tudni szeretne! Így aztán Grace tudatlanul és ártatlanul ette az ínycsiklandó fogásokat, s kijelentette, azóta nem evett ilyesmit, hogy elhagyta Sanghajt.

– Miért keringenek olyan hírek, hogy éheznek ebben az országban? – kérdezte. – Ennek semmi jele. A földművesek jól élnek.

– Már nincsenek földművesek. Ez a szó olyan férfiakat és nőket jelent, akik a saját két kezükkel művelik a földet – felelte Madame Liang. – Ma már mindannyian a kétkezi munkából élünk. A tanító, az értelmiségi...

Grace nevetésben tört ki.

– M-ma – mondta kínaiul. – Kampányolsz? Kérlek, ne tedd! Nincs rá szükség. Fel vagyok rá készülve. Csak előbb magam is szeretném látni.

Madame Liang elmosolyodott, és elefántcsontból készült evőpálcikájával felsippentett egy falat csirkét és gombát. –Majd felfedezte a jót és a rosszat egyaránt – mondta nyugodt hangon. – Itt egy kis máj. Régen szeretted a csirkemájat.

– Te pedig mindenre emlékszel, M-ma!

Amikor elvitték a tálakat, Grace-nek újra eszébe jutott a kérdés, amelyre nem kapott választ. Most újra megpróbálta, ezúttal angolul.

– Anya, nem mondtad el, mire gondoltál, amikor a megbocsátásról beszéltél. Elkanyarodtunk a csirkemáj felé.

A szobában csend volt, az ajtók bereteszelve, az ablakok becsukva. A távolból, ha nagyon fülelt, hallotta a földszinten lévő étteremből felszűrődő hangokat, de nem törődött vele. Volt valami különleges, már-már nagyszerű a tágas szobában, amit az édesanyja sugárzott magából. Sem a testvéreiben, sem benne nem volt annyi szépség, mint az anyjukban. Az ötvenöt éves Madame Liang karcsú volt és erős, testhez álló, sápadt zöld szaténruhája kiemelte az alakját, vékony derekát, apró, feszes kebleit. A nyaka kecses volt, és bőrén nem voltak ráncok. Madame Liang olyan volt ebben a helyiségben, mint egy szép ékszer egy elegáns ruhán. Grace valahogy nem számított arra, hogy még mindig ilyen ragyogó lesz.

– Messzire vissza kell mennem az időben, hogy válaszolhassak a kérdésedre – mondta Madame Liang.

Ismét angolra váltott, éppolyan önkéntelenül használta ezt a nyelvet, ahogyan a lánya vált külföldivé, folyékonyan, szinte akcentus nélkül beszélt.

– Akkor menj vissza az időben, kérlek – mondta a lánya.

– De hát még nem is meséltél nekem a testvéreidről és a hongkongi nagynénédéről!

– Előbb válaszolj a kérdésekre, s aztán én is válaszolok a tiédre.

Madame Liang rágyújtott egy illatosított cigarettára. Az efféle luxuscikkeket becsempészték az országba, de nem kérdezte, hogyan. Csao miniszter úr ellátta mindennel.

– Megbocsátok a népemnek – mondta Madame Liang lassan – , először is, mert nagyon keményen próbálkoznak, reménytelenül keményen, hogy stabilitást teremtsenek, másodszor pedig azért, mert mindaz, amit tesznek, érznek és mondanak, igazából mindaz, ami történik, annak a következménye, ami korábban történt, vagyis a történelemé. Semmi olyan nem történik ma, ami ne a történelem következménye lenne.

– Olvastam országunk történelmét, de ott nem találtam választ – mondta a lánya.

Madame Liang pár percig hallgatott, gondolataiba merülve cigarettázott, és ujjával leütögte a hamut, miközben lánya nézte szép és bölcs arcát. Hirtelen elnyomta cigarettáját a porcelán hamutartóban.

– Mindjárt elmagyarázom – mondta. – Több ezer éven át büszkeségünk volt a gyengeségünk. Azt hittük, és most is azt hisszük, felsőbbrendű faj vagyunk, a legkiválóbb nép. Hozzászoktunk az évszázadok során, okkal, hogy a világ vezető hatalma vagyunk, civilizációnk a többi felett áll. Mi lettünk a legősibb nemzet. Míg más népek felemelkedtek és elpusztultak, más nemzetek virágoztak és tovatűntek, a mi nemzetünk és népünk továbbra is fennmaradt, és a világ központja volt. Tudatában voltunk ennek, és ez a tudat, ez a bizonyosság lett a vesztünk. Nem tudtuk elhinni, hogy érkezett számunkra az idő a változásra, mivel beköszöntött egy másfajta hatalom időszaka. Még hozzá a tudomány hatalma. Számunkra ez új fegyvereket jelentett. Az új fegyvereket előbb csak kevesek, majd hamarosan tömegek használták. Az, aki kitalál egy fegyvert, élet és halál feletti hatalmat ad azok kezébe, akik semmit sem tudnak, kivéve azt, hogyan húzzák meg a ravaszt. Ez a tudomány lett a

vesztünk, s Konfuciusz minden bölcsessége sem tudott megmenteni bennünket.

A lánya meglepetten nézett rá. – Itt ülsz egyedül, és ilyeneken gondolkodsz!

– Itt ülök egyedül, és ilyeneken gondolkodom – hagyta rá Madame Liang. – Mi más társaságom lehetne most, mint a gondolataim?

– Igen, mi vagyunk a legbölcsebb és ugyanakkor a legostobább nép – bölcs, mert igazunk van abban, amit hiszünk. S itt vannak a gondolkodó embereink is. Az egyik feltalálta a puskaport, a másik a repülőgépet, egy másik a festés művészetét, egy másik... De miért soroljak ilyen igazságokat? Mindig élenjártunk a felfedezésben.

– Hol követtük el a hibát, hogy feltaláltunk dolgokat és nem folytattuk?

– A következő hibánk – felelte Madame Liang, s egyenesen a lánya szemébe nézett – az volt, hogy nem kiválóságaink bölcsességébe vetettük minden hitünk. Kiválóságaink nem pusztításra, hanem teremtésre tanítottak bennünket – ez volt az élet folytonosságának alapja. Arra tanítottak, hogy úgy bánjunk másokkal, ahogy szeretnénk, hogy velünk bánjanak, az, hogy úgy gondoskodjunk az idősekről, ahogy szeretnénk, hogy majd rólunk gondoskodjanak, ha megöregszenek. A kölcsönösség, a viszonzás minden emberi kapcsolatban, ebben rejlik az élet titka, erre tanítottak bennünket bölcs elődeink. S oly sokáig maradtunk életben ezt az igazságot szem előtt tartva, miközben mások odavesztek a háborúkban és a vizzályokban. Igen, igazunk volt. Aztán nagyszerű vezetőink bukásba sodortak bennünket.

– Hogy érted ezt, Anya?

– Nem látták, hogy még a jó és a bölcs is annak az embernek irgalmára szorul, aki fegyvert tart a kezében. Sajnos, sajnos! Most már tudom, hogy így van, és így csendben maradok. Csendben vezetem az üzletem, nem bízom senkiben. A régi tanításoknak ma

nem venni hasznát, nem azért, mert nem igazak, hanem azért, mert barbár lett körülöttünk a világ. Nekünk is barbárokká kell válnunk, hogy életben maradjunk?

Itt megállt, és megrázta a fejét. – Ez most a kérdés. Fegyvert fegyver ellen? Nekünk, akik ősi idők óta létezők, és bölcs nép vagyunk, olyanokká kell válnunk, mint az ősi múlttal nem rendelkező, csekélyebb népek?

Rágyújtott egy másik cigarettára, a nagy jádeköves gyűrű a bal mutatóujján megcsillant a láng fényében. – Még akkor is győzedelmeskedhettünk volna – hiszen az igazság mindig igazság marad –, ha a történelem eseményei nem esküsznek össze ellenünk.

– M-ma, mire gondolsz? – A lánya előrehajolt a székében, a kezét összeszorította, szemével az anyja arcát fürkészte.

Madame Liang kettőt szippantott a cigarettájából, mielőtt válaszolt volna. – Nem tudom néhány mondatba sűríteni, ami századokon át zajlott, és még ha tudnám is, az olyan lenne, mintha a dió belseje vagy a gyümölcsben lévő mag próbálná meg kifejezni az egész fa erőfeszítését, az élet lényegét. Tartsd szem előtt: elküldtelek benneteket, mindhárom lányomat, távol a saját hazátoktól, mert láttam előre az események láncolatát, amelyek szerencsétlenséget hoznak majd a népünkre. Azt szeretném, ha túlélnétek.

– Az eseményeket? – kérdezte a lánya. Madame Liang letette cigarettáját a hamutartóra, hogy számolni tudjon az ujjain. A bal keze kisujján kezdte, és úgy haladt a hüvelykujja felé. – Először is: az országunk egy dinasztia végéhez közeledett. Az idős, özvegy császárnénak már nem sok volt hátra, és nem volt örököse. Az ilyen időszakokban az országunk mindig több részre szakadt, s minden részt egy erős fiatal irányított, akit saját magánhadserege támogatott. Ez mindig így volt. Aztán egyikük legyőzi a riválisait, övé a végső győzelem, és onnantól ő lesz egy újabb dinasztia első uralkodója – egészséges folyamat, mivel a nép fia, és bizonyítja, hogy vezetésre teremt. De most, és ez a második, egyszer csak nem volt trón,

amelyet egy esetleges győztes elfoglalhatott volna. Micsoda zűrzavar! S miért nem volt trón?

Itt felemelte a harmadik ujját.

– Mert egy fiatal keresztény, Szun Jat-szen és követői megbuktatták a kormányt, felborították az ország vezetésének szerkezetét! Odalett a trón. Azokban az években voltam fiatal, és ti még csak a jövő árnyékában léteztetek. De ő volt a vezetőnk. Apád a barátja volt, és én is a követője voltam, ahogyan a fiatalok ezrei. Egy új kormányról álmotunk, amely szolgálhatja a népünk. Egy új országról álmotunk, amely elég erős ahhoz, hogy visszaszorítsuk a nyugati népeket, akik földünkre léptek. Ó, micsoda álmaink voltak! És az ország megerősödött. A családi tradíció és a köztisztviselők szilárd alapokat építettek, amíg mi változásokat hoztunk.

– De M-ma, miért kellene eldobni a teljes múltat? – kérdezte a lánya szemrehányóan.

Madame Liang türelmetlenül közbevágott. – Mert ez volt az egyetlen módja, hogy hatalmat szerezzünk, vagy legalábbis úgy gondoltuk! Mindannyian a keresztények nyugati iskoláiban tanultunk, és így a fiataljaink nem teheték le az ősi császári vizsgákat, holott korábban mindig ezek révén választották ki a köztisztviselőket. Most már látom, milyen bölcsek voltak azok a vizsgák, melyek alapján kiderült, melyik a legfényesebb elme, melyik szolgálhatja leginkább a nép javát. Tudtad, hogy Anglia a mi rendszerünkre alapozta a közigazgatását? És hogy az amerikaiak Angliától vették át a mintát, következésképp tőlünk? Valójában minden jó dolog tőlünk indult.

– Anya, honnan tudnám? Nem tanultam ilyen tárgyakat.

– Ó, de én igen! Bőven volt időm tanulni az azt követő években, hogy otthagytam apádat az ágyasainak! Igen, a forradalom részesei voltunk, de mi, fiatalok nem vettük észre, hogy egy kormányt a nép választ meg. Századokon át maguk közül választottak, és saját maguk építették fel az irányítás rendszerét – egyedül ez teremthet rendet és

békét. Hogyan is tudtunk volna mi, álmodozók egy nyugati mintájú kormányt létrehozni, vagy akárcsak úgy átalakítani az ország vezetését, ahogy egy nő szab át egy ruhát, vagy ahogy egy férfi épít át egy házat? Nem volt idő a fejlődésre. Azt mondtuk, létre tudunk hozni egy kormányt a népért, a nép által – igen, Amerikától vettük át ezt az álmot –, de a népünknek megvoltak a saját álmai és a saját emlékei. Nem értették, nem fogadták el azt, amit mi kínáltunk fel, habár tíz hosszú éven át küzdöttünk, hogy meggyőzzük őket. Sajnos, az alatt a tíz év alatt az oroszok is lerombolták az előző kormányt, és új vezetést állítottak! Vérontás és pusztítás közepette hozták létre az új államszervezetet, ami gyenge és ingatag volt, de azért államszervezet. Nálunk káosz tombolt, és vezetőnk, Szun Jat-szen kétségbeesett. Az oroszok – ó, igen, ez csapdahelyzet volt, hiszen tudtuk, hogy évszázadok óta szemet vetettek az országunkra, de hinnünk kellett nekik, és mi, akik fiatalok voltunk, hittünk az ő fiataljaiknak. Ráadásul addigra a régi módszereink is csődöt mondtak. „*Hadd segítsünk!*” – mondták ők. S mi azt feleltük: „*Segítsetek nekünk!*” Így aztán idejöttek, tanácsokkal és fegyverekkel – és most is itt vannak. A japánok is megtámadtak bennünket, és a nacionalisták átpártoltak. De láthatod, hogyan sűrűsödtek össze ezek az események. S ugyanakkor azt is meg kell említenem, hogy a Nyugat előmozdította keleti területeinek függetlenségét, és ez tovább növelte a zűrzavart. Mi még több álmot kergettünk, mint korábban, s egészen nagy álmokat. Ázsia felemelkedéséről álmodtunk, arról, hogy a jövőben újra olyan hatalmasok leszünk, mint valamikor a múltban. – Sorban emelte fel az ujjait, egészen addig, amíg el nem ért a hüvelykujjához, és a lánya csodálkozott fűre észjárásán és megfontolt gondolkodásán.

– Itt tartunk most – ismételte meg Madame Liang –, és a népünk elkötelezte magát. Mivel nem volt remény más vezetőkre, hallgattak ezekre, s teljes szívükkel vetették bele magukat az újabb küzdelembe. Jó emberek, csak kétségbeesettek, mert már minden utat leromboltak

előttük, kivéve ezt az egyet. Igen, elkezdtek a rombolást, a japánok pedig befejezték. Emlékszem arra a napra, amikor elkezdődött. Kanton városában történt, ahová Peking hosszú karja nem ér el, egy régi épületben, mely korábban iskola volt. A padlón ültünk, mert nem voltak székek, és vezetőnk álmokat festett elénk. Ki gondolta volna?!... Ki gondolta volna?!

Megfeledkezett arról, hol van, és kihez beszél, kezeit az ölébe ejtette, s a lánya zavarta meg az emlékezésben. Amikor percek múlva újra beszélni kezdett, egy újabb mély sóhaj szakadt ki belőle. – Micsoda feladat áll előttünk! Az igazi forradalomnak az emberek szívében kell megtörténnie – legmélyebb gondolatainkban, az elménk rejtekén, az években, amelyekhez hozzászórtak. Néhány év alatt megpróbáljuk átfőmálni a gondolkodást, a szokásokat, az elveket, azért, hogy új népet teremthessünk a világ legősbibb népéből. Mit is mondanak a keresztények? Valamit az új borról a régi tömlőkben, ugye? S nem kell meglepődnünk, ha majd az új bor túl erős lesz, és szétfeszíti a tömlőt. Az új bor...

Hirtelen felemelte a fejét, és szórakozott arckifejezéssel feltett egy kérdést, aminek látszólag semmi köze nem volt ahhoz, amiről az előbb beszélt.

– Mondd csak, hallottál valamit arról, hogy az amerikaiak miért nem vesznek be bennünket az Egyesült Nemzetekbe?

Grace nem volt felkészülve egy ilyen meglepő kérdésre, de azért tőle telhetően válaszolt rá. – M-ma, ez azért van így, mert úgy gondolják, agresszorok vagyunk.

Madame Liang megdöbbsent. – Mi? Agresszorok? Kétezer éve nem harcoltunk ilyen háborúban.

– Korea miatt volt, M-ma. Katonákat küldtünk oda.

– De ez volt a kötelességünk! Korea egyik hűbérállamunk, és már sok száz éve az. Felelősséggel tartozunk értük mindig, s ha valamelyik hűbérállamunkat megtámadta egy idegen hatalom, akkor mi katonákat küldtünk.

- M-ma, ők ezt nem tudják.
- Nem olvasták a történelmünket?
- Nem, M-ma, nem hiszem.

Madame Liangot annyira felkavarták az előbbieket, hogy egy ideig meg sem tudott szólalni. Aztán megcsóválta a fejét, és suttogott valamit, amit a lánya nem hallott.

– Mit mondasz, M-ma? – kérdezte.

– A barátaink... – mondta Madame Liang akadozva. – Az amerikaiak... a barátaink...

Lánya meglepetésére és megdöbbenésére Madame Liang csendesesen sírni kezdett, ingatta a fejét, és sírt.

– M-ma! – kiáltott fel a lánya. – Miért pityeregsz? – Odahajolt az anyjához, letérdelt mellé, és a zsebkendőjével megtörölgette anyja sápadt arcát. Madame Liang nevetni próbált, és elhúzódott a lánya mellől.

– Nem tudom, miért... – mondta bizonytalanul. – Buta dolog, persze, hiszen nincs okom sírdogálni. De valahogy minden...

A hangja megremegett az utolsó szavaknál, de a lánya nem tett fel több kérdést.

– Fáradt vagy, M-ma, ez minden. A mai nap nagy izgalom volt neked. Olyan rég volt, amikor utoljára együtt voltunk, s olyan hosszú időt töltöttél egyedül. Én vagyok a hibás. Bárcsak veled maradhatnék. Majd megkérem...

Madame Liang rémülten szakította félbe. – Nem, nem, ne kérj semmit! Már hozzászoktam – és jobb nekem, ha nem kérsz szívességeket. Máshol van rád szükség. Az embernek most a népre kell gondolnia, nem az egyén érdekét szem előtt tartani.

Olyan rémültnek tűnt, hogy a lánya már nem mondott semmit. De miért ilyen rémült? – csodálkozott.

– Ideje aludnunk – mondta Madame Liang, immár a szokásos hangján. – Mindig van holnap.

És ezzel mindketten nyugovóra tértek, Madame Liang a saját szobájában, a lánya pedig a szomszédos helyiségben.

– De ne hagyjam nyitva az ajtót? – kérdezte Grace.

– Ha akarsz – felelte Madame Liang most már némileg megnyugodva.

– Idegennek érzem magam ebben a házban – mondta a lánya.

– Akkor hagyd nyitva az ajtót – válaszolta az anyja.

*

– Most már – folytatta az anyja másnap reggel – érted, miért mondtam, hogy megbocsátok a népnek. Nem tehetnek róla.

– A vezetőknél is megbocsátasz? – kérdezte a lánya.

Madame Liang bólintott. – Megbocsátok nekik – mondta egyszerűen.

Egy kisebb helyiségben ültek, mely délre, a kertre nyílt. Csu-ma itt szolgálta fel a rizst a csészékben, a sózott halat, a sós kacsatojást és még sok apró falatot.

– Amerikai reggelit szoktál enni, M-ma – mondta Grace.

– Most nem lehet – felelte Madame Liang higgadtan. – Nem értenék meg. Ráadásul ezt jobban szeretem.

– Én is.

– Akkor élvezzük, amiben részünk van! – mondta Madame Liang nevetve.

– Bűnösnek érzed magad, anya? – kérdezte a lánya.

– Soha – mondta Madame Liang.

Kellemes volt a reggel, napsugár játszadozott az utcát szegélyező platánok levelei között. A kert nyári nyugalomba süppedt, virágoztak a liliomok, melyeket vékony bambuszpálcákhoz kötöztek, hogy szárukat ne húzza le hatalmas fejük.

– Kivéve azért, hogy egy számomra idegen házban élsz, Anya – mondta Grace. – Azt hittem, semmi sem változott.

– Pedig minden megváltozott – felelte Madame Liang. Egy kis darab halat fogott finoman az evőpálcikái közé, és a csészéjébe tette.

– Feltételezem, majd magam is megtapasztalom – jegyezte meg Grace.

Várta, hogy talán az anyja beszélni fog arról, mi minden változott meg, de Madame Liang hallgatott, gondolatai messze jártak. Végül megszólalt.

– Amerikában is megváltozott minden.

Grace meglepetten nézett rá. – Miért mondd ezt, Anya?

– Hallottuk, hogy gondok vannak.

– Miféle gondok?

– Az amerikaiakat szegénység sújtja, sztrájkolnak az emberek, és a fekete rabszolgák lázadást szítottak. Szomorú vagyok Brandonék miatt. Kétségkívül sajnálják ezt a házat, ahol olyan boldogok voltak.

Grace letette az evőpálcikáit. – Anya, miket beszélsz? Brandonék nagyon boldogok. San Franciscóban élnek egy gyönyörű házban, ami nagyobb, mint ez. Mr. Brandon a városban lévő egyik hatalmas banknak az elnöke.

Madame Liang a lányára meredt.

– De hát a bankok mind összeomlottak!

– Anya, miért mondasz ilyen dolgokat?

– De nekünk azt mondták...

– De mindez nem igaz!

– Akkor én be voltam csapva! Valójában még az is megfordult a fejemben, vajon a lányaim biztonságban vannak-e Amerikában. De feltételeztem, hogy vannak barátaitok. S nem akartam, hogy hazatérjete, mielőtt hívnának benneteket – s főleg nem az én kedvemért. Szóval, Amerika nem változott?

– Csak előnyére. A feketék fellépnek a jogaikért, s meg is kapják a jogaikat – bizonyos helyeken túl lassan, de bizonyára megkapják. De engem vagy a testvéreimet soha semmilyen bántalom nem ért. El vagyunk foglalva a magunk életével és a munkával. Egyébként a laboratóriumban, ahol dolgozom, az egyik legmegbecsültebb tudós egy „néger”, dr. Cadwall. Miért nézel így rám, Anya?

– Csodálkozom.

– Min?

Mielőtt Madame Liang válaszolhatott volna, Csu-ma kinyitotta az ajtót, és bekísért egy magas kínai férfit, aki kék színű, finom angol gyapjából készült egyenruhát viselt. Kinyújtotta mindkét kezét, hangja telt volt és mély.

– Korán keltek, elvtársnők! De ön, Liang elvtársnő, mindig korán kel, készen az aznapi munkára. S ő itt a lánya, ugye, a legidősebb? Mennyire vártuk már önt, doktor Liang! Ön is az „elvtársunk”, de első találkozásunk alkalmával hadd szólítsam azon a címen, amelyet olyan megérdemelten nyert el!

A férfi lány hangzású pekingi kínait beszélt, és Grace, aki közben felállt a székéből, nézte a jóképű, hosszúkás arcot, a finom vonásokat, a hatalmas, sötét, élénk szemeket. Rögtön felismerte a képei alapján.

– Li kapitány...

A férfi intett a kezével. – Nem, nem, most nincsenek ilyen címeink. A hadseregben még a tisztek is egyszerűen „elvtársak”...

– Reggelizett már? – vetette közbe Madame Liang.

– Igen, igen, én is korán kelek. Kérem, folytassák.

– Már befejeztük – mondta Madame Liang, s egy könnyű, szinte észrevehetetlen mozdulattal utasította Csu-mát, hogy szedje le az asztalt.

– Hozz teát – suttogta. Csu-ma bólintott.

Li kapitány helyet foglalt, és nézte a két hölgyet. – Milyen boldog nap ez önnek és mindannyiunknak. Vártuk már a visszatérését, Liang

elvtársnő. Szándékunkban áll feleleveníteni népünk ősi gyógyászati praktikáit és a régi orvosságokat, melyeket oly hosszú időn át lenéztek és kigúnyoltak az imperialisták. Nem utasítjuk el a modern tudományokat! Sőt, fejlesztéseket teszünk. De a kettőnek egymás mellett kell haladnia, egyik korrigálja a másikat. A laboratóriuma várja önt. A csapata is készen áll. A legjobb fiatal elméink közül válogattunk.

A lány figyelte a férfi arcát, és azt, ahogyan beszél. Nem volt benne semmi, ami riasztóan hatott volna, semmi szemmel látható változás. Vele egykorú kínai fiatalember volt, hozzá hasonló, leszámítva az öltözékét. – Én is sokat szeretnék majd tanulni azoktól, akik előttem járnak a kínai orvostudományban – mondta. Enyhén, alig észrevehetően megrándult a férfi arca, de aztán kisimultak a vonásai, és helyeslő, nagylelkű mosolyra húzódott a szája.

– Várják önt, hogy üdvözölhessék – mondta.

Grace valamiféle bizonytalanságot érzett benne, ahhoz nem volt elég erős ez a benyomás, hogy bizalmatlanságot keltsen, de mégis jelen volt. A szeme, melynek fehérje oly tisztán elkülönült fekete szembogarától, nem nézett egyenesen a szemébe, a nevetése pedig túlságosan „kész” volt. Lehet, mindez semmi mást nem jelent, csak valami veleszületett szégyellőséget, vagy talán annak a tanításnak következménye, miszerint egy úriember soha nem néz egyenesen egy hölgy arcába. De az anyja is valahogy feszélyezetten viselkedett. Vagy ez csupán – a régi szokás szerint – egy hölgy hallgatagsága egy férfi jelenlétében? De ez a szabály még Madame Liang számára is értelmét veszítette ebben az időszakban, hiszen, amerre a szem ellátott, nagyon kis különbség volt a férfiak és a nők öltözködésében és viselkedésében. Grace most jött csak rá, hogy ez volt a legnyilvánvalóbb változás az általa ismert és az átalakult Kína között. Még a vonaton is úgy néztek ki a nők, mint a férfiak, és főleg a fiatalok, azok, akik a forradalom alatt születtek.

– Majd látni fogja – mondta a férfi –, készítettek önnek egy pontos beosztást. El kell majd töltenie egy kis időt abban a vendégházban, amely azok számára készült, akik a tengerentúlról, főleg Amerikából tértek vissza, s akik semmit sem tudnak arról, mi minden történt itt. A gondolkodásuk valójában elég közepszerű és nem felvilágosult, nincsenek birtokában a valódi tudásnak és a pontos megértésnek. Meg kell majd szabadítania az elméjét minden múltbéli elgondolástól, és fel kell készülnie az újra, a jelenre. De ön intelligens, és ez a folyamat nem fog sok időt igénybe venni. Közben majd elkezdheti a munkát, ír majd egy részletes jelentést a tudományos eredményeiről, és a forrásokról, amelyekre alapozta ezeket. A szakértőink megvizsgálják majd ezt a jelentést, és eldöntik, mennyi értéket hordoz.

Grace enyhe felháborodást érzett. – Biztosíthatom önt, hogy a munkámat nagyon körültekintően végeztem, tudományos...

A férfi intett a kezével, hogy ne folytassa. – Elvtársnő, nem kell megvédenie magát. Mi továbbra is ragaszkodunk a saját módszereinkhez.

– Nem védem magam – tiltakozott.

A férfi fekete szemében láng gyúlt. – Ne folytassa! – mondta nyersen. – Látom, időbe telik majd, amíg megérti. Mindaz, amit leír, elbírálásra kerül a saját mércénk szerint. Teljes mértékben szakavatottak vagyunk.

Elképedve nézett az édesanyjára. A szép arcon nem látszott semmilyen érzelem. Madame Liang nem sokkal azelőtt rágyújtott egy cigarettára, s most kecses finomsággal cigarettázott.

– Anya – mondta –, te érted, ugye, hogy nem magamat védem?

Madame Liang elmosolyodott. – Ahogy Li elvtárs mondja, nem kell megvédened magad.

Egy pillanatra Grace úgy érezte, két idegennel van egy szobában. Az anyja ellene fordul? Nem, nem, ez nem olyan kérdés, amiben állást kellene foglalnia.

– Túl sokáig hagyta, hogy távol legyen – mondta a férfi az asszonynak.

– Talán igaza van – mondta Madame Liang.

A férfi felállt, és felemelte a bal kezét, hogy megnézze a karóráját. – Ha megbocsátanak, fontos találkozásm van a... – Megemelte a szemöldökét, hogy jelezze, igen fontos személyről van szó.

– Természetesen – mondta Madame Liang. – Miért ne?

*

Leszállt az este, és a nap végén kettesben maradtak, anya és lánya. Grace amilyen régre csak vissza tudott emlékezni, az anyja minden este ugyanazzal foglalatосkodott, amióta csak megnyitotta az éttermét Sanghajban.

– Semmi sem változott, M-ma – jelentette ki.

Madame Liang leült a kedvenc székébe, a hálószobája melletti nappaliban. Vegyes berendezésű helyiség volt, a padló nyugati módra szőnyeggel volt borítva, de pekingi szőnyeggel: egy sápadt zöld és rózsaszín mintájúval. A bútorok kínaiak voltak, kivéve két rózsaszín bársonnyal behúzott, kényelmes karosszéket. A tört elefántcsontszínű falakat csupaszon hagyták, eltekintve egy körülbelül kétszáz évvel korábban készült, festett tájképet ábrázoló tekerestől. A rózsaszín függönyök össze voltak húzva, és a szobában csend honolt, de ha az ember nagyon figyelt, akkor hallhatta az étteremből felszűrődő távoli zenét. Ez a zene is „keverék” volt: zongora kísérte egy lány hangját, aki forradalmi dalt énekelt.

– Minden megváltozott – felelte Madame Liang, rágyújtva egy cigarettára, amit bár Sanghajban vásárolt, amerikai gyártmány volt.

Grace nevetett. – Rádásul amerikai cigarettát szívsz!

– Még nem tanultuk meg, hogyan kell jót gyártani – felelte Madame Liang. – De meg fogjuk tanulni, persze. Most mesélj nekem a testvéreidről! Te nem dohányzol?

– Nem, köszönöm.

– Hiszel az orvosoknak?

– Sokáig akarok élni.

– Ó, ha már nem élhetek elég sokáig, semmiféleképpen sem, akkor miért mondják le róla?

Grace a rejtélyes félmosolyt fürkészte anyja szép arcán. – Mi az, hogy „elég sokáig”, anya?

– Látni a végét... ennek az egésznek, ami zajlik.

– A világban?

– Mit törődöm én a világgal! Nem, az országunkban.

– Vége lesz majd?

– Ezt szeretném tudni. De mivel nem tudhatom, mesélj inkább a testvéreidről. Találkoztál velük, mielőtt eljöttél Amerikából?

– Brandonék házában találkoztunk. Mrs. Brandon, tudva, hogy nehezen tudunk csak találkozni, megszervezte, anyám. Tudod, hogy sohasem felejtett el téged? Úgy gondolja, jobb, ha nem ír neked...

– Igaza van – szólt közbe Madame Liang. – Jobb neki is és nekem is.

– Tényleg ezt gondolod, M-ma? De miért kellene...

– Mondd csak tovább! Te és a nővéreid...

– Igen, Anya. Brandonék házában találkoztunk. Nagy ház, s mivel a Brandon gyerekek mind tanulnak, távol az otthonuktól, Mr. Brandon a bankban, Mrs. Brandon pedig hol itt, hol ott találkozik a többi amerikai hölgyel, három nyugodt napunk volt együtt. M-ma, a középső testvérem szeretne hazajönni Kínába. Joy szeretne látni téged, de... Nos, ő lágyszívű, emlékszel? Hármunk közül neki hiányzol leginkább. Mercy azért akar hazajönni, mert úgy gondolja,

minden lojális kínai a hazájában él. De énekesként? Mihez kezdene itt? Ha legalább zeneiskolát alapíthatna?

Madame Liang elnyomta cigarettáját egy kicsi, jádekőből készült hamutartóba, s rágyújtott egy másikra. – Maradjanak csak ott, ahol vannak, hacsak őket is haza nem rendelik, ahogy téged.

– Meghívást kaptam, és jöttem, miattad, és mert szolgálni akartam a népem.

– Meghívás vagy hazarendelés, ugyanaz. Mesélj a testvéreidről!

– Meg sem ismernéd őket, Anya. Mindketten olyan csinosak lettek – persze, nagyon különbözőek. Azt hinnéd, Joy még mindig gyerek. De olyan képeket fest! És készített illusztrációkat a könyvhöz, amit meg akartam írni... Olyan tökéletes képek, minden részlet pontos. Nagyon lelkiismeretes kis teremtés, végtelenül türelmes, és olyan kifinomult.

Gyengéden elmosolyodott, ahogyan a fiatalabb testvéreire gondolt.

– Jobb neki, ha ott marad, ahol van – mondta Madame Liang.

– Nem tudom, ott marad-e Amerikában egyedül, ha Mercy idejön – felelte Grace.

– S miért, könyörgöm – Madame Liang izgatottan suttogott – , miért jöttél ide, amikor kértelek, hogy maradj?!

Grace elkerekedett arccal bámult az anyjára. – Kértél, hogy maradjak?

– Írtam egy levelet, amit titokban küldtem el Hongkongból, egy darab selyembe rejtve. Azt írtam: „rejtőzz el, tégy bármit, csak maradj, ahol vagy!”

– De én nem kaptam ilyen levelet, M-ma!

– A selyemdarabot sem?

– Nem, semmit! Csak a... meghívást.

Rémületet látott az anyja szemében. – Talán csak későn küldted el, M-ma. Bizonyára visszaküldik majd.

– Nem küldtem későn. Ha az utolsó levelem megkaptad...

– Egy héttel azelőtt, hogy eljöttem, de mivel abban nem volt semmi az érzésemmel kapcsolatban...

– De arra számítottam, megkapod majd azt a titkos levelet! Azt gondoltam, majd megérted...

– Mit értek meg, anyám?

– Semmit... és mindent – felelte Madame Liang, és a rettegés úgy vetült az arcára, mint egy felhő árnyéka.

*

Valamikor az éjjel Grace óvakodó lépéseket hallott a szobájában. Vagy csak képzelődött? A füle rendkívül érzékeny volt a dzsungelben eltöltött sok hónapnak köszönhetően, hallotta egy cipő csoszogását, azt, ahogy valaki levegőt vesz, s ahogy meglebben a levegő, épp csak annyira, mint mikor az őszi erdőben lehull egy levél. Az éjjeliszekrényen lévő zseblámpa után nyúlt.

– Mindig tarts a kezed ügyében egy zseblámpát – mondta az anyja, amikor nyugovóra tértek.

– Ki van ott? – kiáltotta. Köhécselest hallott, és aztán Csu-ma hangját.

– Csak azért jöttem, hogy megnézzem, a szúnyogháló el van-e húzva.

A zseblámpa megvilágította Csu-ma kerek arcát, az asszony mosolygott, de zavarban volt. Grace megijedt. „Senkiben se bízz meg!” – mondta az anyja.

– Igen, el van húzva – felelte. – Nem felejtettem el a szúnyogokat, emlékszem rájuk gyerekkoromból.

De Csu-ma nem akart elmenni. Közelebb jött az ágyhoz, és meggyújtott egy gyertyát az ébenfából készült asztalkán.

– Legidősebb Nővér – suttogta. – Tiszteletre méltó édesanyja elmondta önnek?

– Mit? – kérdezte Grace. Önkéntelenül ő is suttogott.

– A bajaimat – mondta Csu-ma.

Grace felült, és végigsimította rövid haját. – Sok meséinivalónk van.

– Akkor elmondom én – mondta Csu-ma. A szőnyegen ült, lótuszülésben, mint Buddha, és mielőtt folytatta volna, megtörölte a szemét az ingujja szélével. – Tiszteletre méltó édesanyja bizonyára nem akarta zavarni és elszomorítani, amikor csak most érkezett – kezdte. – S nekem is hagynom kellene aludni.

– Ébren vagyok – mondta Grace. – Ha nem mondd el, nem fogok tudni aludni a kíváncsiságtól.

Csu-ma pár pillanatig csendben előre-hátra himbálózott ültében, arca elkomorult a bánattól.

– Volt egy fiam – mondta, és lehunyta a szemét, ahogy felidézte. – Őseink falujában élt. Aprócska falu, de van két hektár jó termőföldünk, és van mit ennünk. Ha nem szolgálnám asszonyomat, az ön édesanyját, én is ott éltem volna a fiammal, a feleségével és a két unokámmal. De milyen bánattól menekültem meg! Mert *azok* rávették a fiam, hogy csatlakozzon a kommunához – miért mondom, hogy rávették? Mintha ők bárkit meggyőznének... Úgy csaptak le a falunkra, mint a sáskák a földjeinkre egy rossz évben. Telebeszélték a fiam feleségének fejét – jó asszony, de nem tudott nekik mit felelni. Amikor beszéltek neki az új elvekről, ő csak annyit hallott meg, hogy a kommunában ingyen kosztot adnának nekik, ételt, amiért még a kezét sem kell megmozdítania, nem kell főznie. Azok a mezőket is megszerezték. – „És utána is húznom kell az igát?” – kérdezte buta gyerekeséggel. – „Soha” – ígérték ők. Így aztán meggyőzte a fiamat, ahogy azt egy feleség szokta. Elmondta, mi mindent ígértek *azok*, s addig sóhajtozott, sopánkodott, amíg a fiam végül engedett, megadta magát, és a feleségét, a gyerekeit, a földjét és az ökrét a kommunának... Tudja, kisasszony, mi az a kommuna? Ez valami új dolog.

– Hallottam róla – mondta Grace.

– Biztosan nem tud mindent róla, hogy milyen is igazából – felelte Csu-ma, s halkán sopánkodni kezdett. – Jaj, nekem, jaj, nekem, hogy is mondjam el? – Újra megtörülte a szemét.

– Amit az én butácska menyem nem tudott: a kommunában a férjet és a feleséget elválasztják egymástól. Kéthetente egyszer találkozhatnak. S akkor egy kis szobában, ahol csak egy ágy van, és ők...

Csu-ma kézfejét a szájához emelve köhintett, és egy pillanatra elhallgatott.

– Értem – mondta Grace. – Mondd tovább, jóságos anya.

– Egy nyomorúságos ágy – ismételte Csu-ma, szemei meredten nézték a selyempárnán nyugvó fiatal arcot. – S még csak ajtaja sincs annak a szobának, csupán egy kék pamutfüggöny van odaakasztva, amit meglebbent a szél, és előtte, kint a folyosón egy elvtársnő ül egy támlátlan széken egy négyszögletes asztalnál, papírral és ceruzával, s feljegyzi, melyik pár melyik szobában, és kiabál, hogy minden pár fél órát lehet együtt, aztán át kell adniuk a helyiséget egy másik párnak. De van még rosszabb is.

Csu-ma hangja elcsuklott.

– Mondd tovább – szólalt meg Grace. Ez lenne a nép hangja, azoknak az embereknek a hangja, akik a nemzet háromnegyedét jelentik, akiket *azok* fel akarnak menteni a zsarnokság alól?

Csu-ma a csukott ajtóra pillantott, majd előrehajolt, és suttogva mondta: – Minden helyiség fából készült falán ott lóg egy hatalmas kép Mao elnökről, vagy másfél négyzetméteres, s olyan, mintha a szeme valódi lenne, és figyelné, mit tesz férj és feleség. Igen, a fiam elmesélte. „M-ma – mondta nekem –, hogyan érinthetném meg a feleségem kezét, amikor az elnök úgy néz rám a szemével?”

Grace nem nevetetett, bár legszívesebben hangos nevetésben tört volna ki.

– Természetesen ez így lehetetlen – mondta.

– És így – folytatta Csu-ma, s hangja rekedten suttogott –, és így minden vágya felgyülemlett benne, egyre nyugtalanabbnak érezte magát, kötekedő lett, s bár kéthetente félórára találkozott a feleségével, nem tudott vele lenni, míg végül azt mondta neki, halkan persze, nehogy a felügyelőnő meghallja: – „Térjünk vissza a falunkba, menjünk vissza az otthonunkba!” De a felesége azt mondta: – „Szeretek együtt dolgozni a többi asszonnyal, kapálás és palántázás közben beszélgetünk, és nem vagyok egyedül, a gyerekeink pedig olvasni tanulnak.” Annyit veszekedett vele a fiam, hogy a végén azt mondta, jobb lenne, ha átkérné magát egy másik kommunába, a fiam pedig keressen magának másik feleséget. Erre a fiam legszívesebben megütötte volna, de nem merte, mert figyelte az elnök szeme a falon lógó képről és a felügyelőnő is kint a folyosón. Inkább gyorsan kigondolta, mit csináljon. „Szerzek egy kisebb csónakot – mondta a feleségének. – A folyón át elmegyünk külföldre. Holnap éjfélkor gyere oda a nagy fűzfához, a folyópartra. Hozd a gyerekeket is. Elmegyünk innen együtt, s a folyón túl majd találok munkát.”

– Okos terv – mondta Grace, észrevéve, hogy Csu-ma várja, mondjon valamit.

– Okos terv – helyeselt Csu-ma –, de hallgassa csak, mi történt. A két unokám addigra már teljesen elhitte mindazt, amit az iskolában tanítottak nekik. Amikor éjjel a fűzfához vezette őket az anyjuk, aki korábban elmondta nekik, mit tervez az apjuk, a hétéves gyerek hangosan kiabálni kezdett, amint meglátta az apját: – „Ott van az áruló!” Erre elvtársak rajzoltak elő a bambusz közül, és megragadták a fiam, az egyetlen fiam, megkötözték, és elvitték, nem tudom, mi lett vele. Nem kaptam tőle levelet, de nem is tud írni, én meg nem tudok olvasni, sajnos!

– S mi lett a fiúval, az unokájával? – kérdezte Grace, s szíve összeszorult a szánalomtól.

– Ó, belőle nagy hőst csináltak – mondta Csu-ma. – Belőle, aki elárulta a saját apját!

– És a fia felesége?

– Ő még mindig a kommunában van, de nagyon bánkódik. Jóravaló lélek, csak ostoba – s most már talán özvegy!

Csu-ma sóhajtott, és csendesen szipogott egy ideig. Aztán felállt, megnézte a szúnyoghálót, és elnézést kért.

– Nem hagytam aludni.

– Örülök, hogy elmondtad ezt a történetet, bármilyen szomorú is – felelte Grace. – Emlékezni fogok rá, amikor mások túl sok dicsőítést zengenek.

Erre Csu-ma nem válaszolt, csendben távozott.

*

– Anya – mondta Grace másnap reggel a reggelinél. – Csu-ma elmesélte nekem a történetét múlt éjjel. Igaz lehet?

Madame Liang az ajtóra pillantott a válla felett. Be volt csukva, így beszélni kezdett. – Ahogy ő elmondja, számára úgy igaz. Más esetleg másképp mondaná el. Mindannyiunknak két szeme van, egy jobb és egy bal.

– S ha mindkettővel nézünk, akkor látjuk a tárgyat olyannak, amilyen valójában – állapította meg a lánya.

– Pontosan – mondta Madame Liang. – Tehát hallanod kell a történet másik oldalát. Csu-ma fia nem akart csatlakozni a kommunához. Jobb szeretett volna egyedül gazdálkodni. De jelenleg nem érdemes egyedül gazdálkodni. Sőt, talán nem is lehet, vagy nem okos dolog.

Grace az anyjára nézett.

– Ez úgy hangzik, mintha nem te mondanád.

Még mindig az angolt használták, néma egyetértésben, mert bölcsőbb így tenni, egészen addig, amíg – ahogy Madame Liang mondta a napokban – nem találnak valakit, aki tud angolul, s be nem ajánlják hozzá az étterembe pincérnek vagy kisegítőnek a konyhára, és ő nem mondhat majd nemet.

– Amióta eldöntöttem, hogy a hazámban maradok – folytatta –, próbálok alkalmazkodó állampolgár lenni.

– Megbántad a döntésed, Anya?

– Ha egyszer eldöntök valamit, nem vesztegetem az időt azzal, hogy sajnálkozzam rajta.

Madame Liang összeszorította finoman ívelt, még mindig hamvas ajkait. – Nem – folytatta határozottan –, nem bánom. Szeretem a hazám, bármilyen is. Ráadásul elég idős vagyok már ahhoz, hogy tudjam, hogy mennek a dolgok. Túl kell élni mindazt, ami nem tetszik az embernek – ha már változtatni nem tud rajta.

– Van valami, ami nem tetszik neked, Anya?

Tekintetük találkozott az asztal felett, amelyen ott sorakoztak a porcelánedények, az elefántcsontból készült evőpálcikák, és egy üvegvázában egy szál sárga rózsa. Madame Liang nem válaszolt rögtön. Aztán megvonta finom vállait.

– Nem számít, hogy tetszik-e vagy sem. Ott vagyok, ahol lenni akarok. Ha valamit el kell szenvedni, elszenvedem. Ennyit tehetek, mert ott vagyok, ahová tartozom. Nem akarok elmenekülni semmi olyan elől, ami elől a hazám nem tud elmenekülni. Régen, amikor fiatal forradalmár voltam, megtanultam, milyen az igazi hazaszeretet.

Grace megvonta a szemöldökét. – Egy hazafi – és büntudatot keltesz bennem.

– Nem kell bűnösnek érezned magad – mondta az anyja gyorsan. – Szándékosan küldtelek el hármótokat. Láttam, hogy bezárulnak majd az ajtók a külvilág előtt. Láttam a népem egyre növekvő dölyfös büszkeségét, és külföldre küldtelek benneteket, mert tudtam, hogy amikor majd visszatértek, magatokkal hozzátok a világot. Ebbe

az állott levegőbe frissességet hoztok majd, más gondolkodást, újfajta szellemet!

Grace odahajolt az anyjához. – Úgy érted, hogy az, ami most itt van, nem új?

Madame Liang hangja elhalkult, ajka szinte csak suttogott. – Semmi új... semmi új! Hogy jöhetne ide bármi új egy öreg lélektől?

– Ezt hogy érted?

– Úgy értem, hogy visszatértünk a régi büszkeséghez és elszigeteltséghez. Mi, kínaiak vagyunk még mindig a legbüszkébb nép a földön.

– Sok mindenre lehetünk büszkék...

– Hogyne, de csak a múltban. A büszkeségünk évszázadokon át lezárta az ajtót minden elől, amit más népek csinálnak. Valóban sok száz éven át felsőbbrendűek voltunk, de elvakultunk a büszkeségtől, nem akartuk észrevenni, hogy más népek közben változtak, fejlődtek s végül túlszárnyaltak bennünket. Ezért csatlakoztam a forradalomhoz – azért, hogy felnyissam az emberek szemét.

– És nem sikerült?

Madame Liang szomorúan, kissé kényszeredetten elmosolyodott. – Mi tévedtünk. A rombolás felé vezettük őket, s nem pedig arra építettünk, ami már megvolt. Nem értettük a történelmet, még a saját történelmünket sem. Azt gondoltuk, hogy mindaz, ami a birtokunkban van, rossz. Azt gondoltuk, elavult kormányunk van. Így megbuktattuk; leromboltuk több ezer év eredményeit. Azt gondoltuk, ami nyugati, jó, s ami pedig a mi birtokunkban van, hasznavehetetlen. Nem értettük meg, hogy minden ország történelmében vannak időszakok, amikor a kormány gyenge és rosszul működik, mert az uralkodók gyengék és rosszak, ahogyan mindig, ha egy dinasztia túl sokáig van hatalmon. Nem értettük meg, hogy hazánknak olyan periódusában születünk, amikor közeledett a Csing-dinasztia vége. Meg kellett volna erősítenünk a kormányt, nem pedig lerombolni a meglévő államszervezetet, ahogyan tettük,

viszont le kellett volna váltanunk az uralkodót. Meg kellett volna szereznünk a trónt, hogy megmaradjon, és azon munkálkodni, hogy régi fényében ragyogjon, nem pedig romba dönteni, hiszen tíz nyomorult éven át az emberek káoszban éltek, irányítás nélkül. S mit tudtunk mi, mi, akik még gyerekcipőben jártunk a bölcsesség földjén, mit tudtunk mi arról, hogyan kell új kormányt felépíteni?! Nem, mi meg akartunk szabadulni mindentől, amit gyűlöltünk, az idős rokonainktól, attól, hogy irányítani akarnak bennünket, az idős előjáróinktól és az alkiráyainktól, az idős császárnétól és korrupt eunuchjaitól. Azt mondtuk – és el is hittük –, hogy mindazt, amit teszünk, az emberekért tesszük, de igazából saját magunkért tettük. Szabadjára engedték saját gyűlöletünket, s azt gondoltuk, az egész nép ugyanígy érez. A népünk...

Elakadt, megtörölgette a szemét fekete szaténruhájához erősített selyemkendőjével. – A népem... hogyan fog majd megbocsátani nekem? Amikor rájöttem, mekkorát tévedtem, amikor láttam *ezeket*, akik kihasználta a forradalmárok okozta ürességet – melyhez én is hozzájárultam, mivel egy voltam közülük –, tudtam, hogy sohasem lennék képes elhagyni a hazám. Amit a népem elszenved, azt én is elszenvedem. Ha még mindig élek, miközben ők meghalnak, az csak azért van, mert még mindig reménykedem, és szeretném, ha ők is osztoznának a reményemben.

Elhallgatott, és elragadó arca hirtelen öregebbnek tűnt.

– Szóval, nem azért küldtél bennünket külföldre, hogy elmeneküljünk? – kérdezte Grace.

– Nem – felelte az anyja. – Azért küldtelek oda benneteket, hogy tanuljatok és megerősödjetek. Ami Csu-mát és a történetét illeti – igen, igaz. Igaz, ahogy ő látja, de úgy is igaz, ahogyan mások látják. Minél többet szenved a nép, annál előbb jönnek rá, mit nem akarnak.

– Tudják, mit akarnak, Anya?

– Úgy fognak rájönni, mit akarnak, hogy előbb az tudatosul bennük, mi az, amit nem akarnak. Mi megpróbáltuk a magunk

módján, de kudarcot vallottunk. Most Ezek másképp próbálják. De ez az Örök Út, amelyről Lao-ce beszélt? Ez is egy út, de vajon ez az Örök Út? Erre majd a népünknek saját magának kell rájönnie.

– És te nem fogsz nekik segíteni?

– Hogyan segíthetnék nekik, amikor én is tévedtem? Csak annyit tudok tenni, hogy velük szenvedek.

Grace körbenézett a fényűzően berendezett szobán. – Ez szenvedés?

– Mondhatom, ez okozza a legkeserűbb szenvedést – mondta Madame Liang. – Azok, akik sohasem ismerték a szépséget, nem szenvednek, amikor nincs részük benne. De én szeretem a szépséget; ez az egyetlen szerelmem. Számomra, aki ismertem a szépséget, ha elveszítem, ahogyan ez bármelyik nap bekövetkezhet, az lesz a leggyötrelmesebb, legkínzóbb szenvedés, amit csak el tudok képzelni.

Grace nem mondott semmi mást. Tudta, hogy az anyja életének minden egyes részlete a szépségben gyökerezett. Nem tudta elképzelni, hogy szegénységben és rút dolgok között éljen. Talán bele is halna. Anyját ismerve tudta, hogy van olyan okos, hogy minden lehető megtesz azért, hogy kielégítse befolyásos ügyfelei kényes ízlését. Nem a szívükön, hanem a gyomrukon keresztül fogta meg őket, s volt olyan cinikus, a maga elegáns módján, hogy azt gondolja, ez a helyesebb módszer. Egy férfi könnyen elveszíti érdeklődését egyik vagy másik nő iránt, de a kedvenc ételében mindig kedvét leli.

Csu-ma jelent meg az ajtóban. – *Taj-taj*, Csaó miniszter van itt.

Hangosan jelentette be, hogy jelezze, a férfi közvetlenül mögötte áll a hallban.

Madame Liang felállt. – Kérd meg, hogy fájadjon a fogadószobába – mondta Csu-mának. Aztán a lányához fordult. – Megbocsátasz nekünk?

– Természetesen, Anya – mondta Grace, és kiment a szobából a másik ajtón, mely a verandára és a kertbe vezetett.

*

A miniszter felállt, ahogy Madame Liang belépett. Az asszony finom meghajlással nyugtázta a jelenlétét, majd leült, s várta, hogy a férfi beszélni kezdjen. Régen megtanulta, hogy ne kezdeményezzen beszélgetést egy hivatali emberrel. Szinte már azt is megszokta, hogy csupán hivatalos személyként gondoljon erre az emberre, eltekintve attól az emléktől, mely most átvillant az agyán: egy napfényes pekingi nap pillanata, amikor épp órára ment az egyetemen, a pillanat, amikor először meglátta a férfit, amikor az erős és egészséges fiatalember személyében megpillantotta a legjóképűbb férfit, akit valaha látott.

A fiatalsága tovatűnt, de még mindig jóképű volt, még mindig ugyanaz a férfi.

– Bocsássa meg nekem, hogy ilyen korán jöttem – kezdte.

– Ön nincs jól – mondta az asszony.

A férfi elmosolyodott. – Ennyire látszana rajtam? De nem, tényleg nem vagyok jól.

– Mi a baj?

– Semmi... és minden. Szisizifuszi teher nyomja a vállam.

– Szisizifusz?

A férfi felnevetett. – Nem ismeri? Nem számít. Szisizifusznak túl sok munkát kellett elvégeznie.

– Való igaz, sok teher hárul önre – jegyezte meg az asszony. A férfi összevonta sűrű, fekete szemöldökét, és franciául kezdett beszélni.

– Nem felejtette el a francia nyelvet, ugye, Madame? Együtt tanultuk, emlékszik? Monsieur Paul Joriot-nál, emlékszik? Párizsban.

– Semmit sem felejték el – felelte az asszony ugyanezen a nyelven.

A férfi folytatta. – Az osztálytermünk ablaka zöld pázsitra és egy hatalmas, öreg fűzfára nézett. Volt ott egy tavacska is, vagy nem?

– Kövér aranyhalak úsztak benne – felelte az asszony. – Volt egy, amely úgy nézett ki, mint a professzorunk, apró bajusza volt.

– Ó, emlékszik rá! Akkor folytatom. El kell mondanom, hogy a lányát figyelmeztetnie kell.

– Mire?

– Miért kérdi? Tudja jól.

– Nem szeretné szavakba önteni?

– Természetesen nem. A falnak, az ajtónak, a kulcslyuknak is füle van.

– Van olyan vakmerő, hogy megvédje őt? Akkor mondja el, mit kell neki elmondanom.

A férfi tétovázott, körbenézett a szobában, s nagy levegőt véve belekezdett, franciául.

– Legalább arra figyelmeztesse, hogy hallgatnia kell – jó hosszú ideig hallgatnia kell. Sok évig volt Amerikában, s megtanulta, hogy kimondja, amit gondol. Nem azt mondom, hogy itt nem mondhatja ki, de előbb hallgassa meg, mit mondanak róla mások. Aztán, amikor megszólal, tudni fogja, mit és hogyan mondjon. Vannak bizonyos jelszavak, ha fogalmazhatunk így. Ha ezeket kimondja, biztonságban lesz. Ha nem, elítélik. Túl értékes, hogy elveszítsük – hiba lenne. Segítsen neki, hogy ne kövesse el ezt a hibát.

Nagyon gyorsan és határozottan beszélt, az asszony közel hajolva hallgatta, rettegetve, nehogy egy szóról is lemaradjon.

– Értem – mondta.

Egymásra néztek, mindketten a régi időkre gondoltak. Régen, egy napon, miután barátok lettek, a férfi feleségül kérte őt. Meggondolatlan dolog volt, mindketten tudták, mert a férfit már

gyerekkorában eljegyezték a család egyik barátjának lányával. Ő hozzámehetett volna azokban az álomszerű napokban, Párizsban, ha Cseng néhány hónappal korábban nem jelent volna meg. Igen, az asszony jól emlékezett arra, amikor a fiatalember megkérte a kezét, és arra is, mennyire vonzódott hozzá, bár tudta, Csao későn érkezett. A férfi kezében egy magazin volt, egy anarchista újság, ha jól látta. Ő nemet mondott, a férfi pedig elhagyta Párizst, Japánba ment tanulni, ahonnan akkor tért vissza, amikor ő már Pekingben volt, és az egyetemen tanított. Amikor újra találkoztak, az asszony sok kérdést feltett neki a Keleti Tengerék népével kapcsolatban, akik már ekkor fenyegetést jelentettek. Hát nem kapták meg a világháború után a Kínában működő német vállalatokat? Kínai földre léptek, s az asszony akkor érzett először keserőséget az amerikaiak miatt, amikor nem szólaltak fel a béketárgyaláson annak érdekében, hogy a kínai föld ne kerüljön a japán imperialisták kezébe.

Igen, visszautasította a férfit, s tetszett neki, hogy a férfi meg sem érintette a kezét, még akkor sem, amikor feleségül kérte, sem a vállát, amikor egymás mellett álltak egy gesztenyefa alatt azon a napon, ott a párizsi utcán, bár könnyedén kinyújtotta a kezét, és közelebb lépett hozzá. Madame Liang egy pillanatig bánta, hogy vissza kell utasítania Cseng miatt.

– Ön a legjobb barátom – mondta –, de...

Megállt, nézte a férfit, és fejével nemet intett. Egy hosszú pillanatig egymás szemébe néztek, aztán a férfi meghajolt, és távozott. Amikor két évvel az asszony után ő is visszatért Kínába, Madame Liang már Cseng felesége volt, s bár az utóbbi években gyakran találkoztak, egészen mostanáig sohasem beszélt neki a férfi arról a bizonyos párizsi napról. A múlt emléke, úgy tűnt, egy pillanatra összeköti őket – pókhálószerű, de eltéphetetlen köteléssel. Mert a benne élő nő sohasem felejtette el, hogy a férfi szerette őt. S azt sem tagadhatta, hogy még mindig vonzotta a férfi, az energiájával, éles, elemző eszével, viselkedésének finomságával.

Milyen kérlelhetetlen volt, milyen veszélyes, amikor felfedezett egy árulót. Mint például azt, akinek Kao volt a neve, aki úgy döntött, elmegy a hankui rendőrségre, hogy titkos információkat mondjon el. Amíg odament, ez a férfi, aki most itt ül az ő jelenlétében, aki felé még mindig ellágyul a szíve, összegyűjtötte követői csapatát, elmentek az áruló házához, és megölték minden családtagját, akit ott találtak, még a szolgákat és a csecsemőket is megfojtották. Talán elő kellene húznia a múltból ezt a történetet, és el kellene mondania a lányának figyelmeztetésképp?

A férfi felállt. – Megértjük egymást, ön és én – ez mindig is így volt, azt hiszem. Törődöm vele, hiszen az ön lánya, s nem szeretném, ha ön elszomorodna vagy aggódna. Készítse fel őt, elvtársnő.

A férfi egy pillanatra megállt, s szinte felnyársalta fekete tekintetével. – Még mindig én vagyok a legjobb barátja? – kérdezte. Szóval ő sem felejtette el! De mit is mondhatna neki? Nem mert megkockáztatni, hogy egy ilyen ember manapság ne legyen a barátja, s egész biztosan nem is az ellensége.

– Miért ne lenne a legjobb barátom? – kérdezte. Ezzel váltak el.

Azon az éjszakán, az utolsón, mielőtt a lányának indulnia kellett Pekingbe, Madame Liang felkészítette a lányát, ahogyan arra a férfi figyelmeztette. Erre a beszélgetésre a saját nappaliját választotta, és Csu-ma ott őrködött a bezárt ajtók mögött. Messze a távolban hallotta az étteremből kiszűrődő hangokat, a zenét, az emberek és az edények zaját. Ebben az időben tele volt vendéggel minden étkező. Mielőtt félrevonultak volna, odavezette a lányát az ajtóhoz, és megengedte, hogy belessen a zsúfolt helyiségbe.

– Pontosan olyan, amilyen lenni szokott – suttogta Grace szórakozottan.

– Egyáltalán nem olyan – vágott vissza Madame Liang.

Most, hogy bezárkóztak az emeleten, ahol elfogyasztották a felszolgált vacsorájukat, és a szolgáló leszedte az asztalt, most, hogy be voltak reteszelve az ajtók, elkezdte felkészíteni a lányát.

– Készen kell lenned arra, hogy elfogadd a változást – kezdte –, és képes leszel rá, ha emlékszel arra, hogy nincs változás.

Grace nevetett. – M-ma, ne beszélj rébuszokban!

– Pontosan úgy értem, ahogy mondom – felelte Madame Liang. Kinyújtózva feküdt a pamlagon, sápadt rózsaszín szaténból készült hálóköntösében, melyhez ugyanolyan színű magas sarkú szatécipőt viselt. Soha senki nem látta a lábfejét, kivéve Csu-mát. Régen, amikor ötéves volt, az anyja elkötötte a lábát. Amikor apja a császári udvarban volt, anyja erős fehér vászont tekert piciny lába köré, mindennap egyre szorosabbra húzva, míg a kislány már sírt a fájdalomtól. Teltek a hónapok, már nem szaladgált, lefogyott, bőre viaszsápadt lett, s aztán egy nap hazaérkezett az apja.

– Hol van? – kiáltotta. – Hol van az én kicsim?

Az ágyában ülve találta, ahol megkínzott lábát simogatta, hogy enyhüljön a fájdalom. Micsoda düh! Milyen üvöltések és ordítások, milyen átkozódás és harag! Az apja maga tépte le a kötéseket, s zokogott, amikor meglátta az eltorzult kis lábfejét. Aztán a karjába vette, és berontott a kislány anyjának szobájába.

– Nem megmondtam neked, hogy hagyd békén ennek a gyerekeknek a lábát?!

Az anyja rémülten próbálta meggyőzni. – De gondold meg, gyermekem apja, ki fog feleségül venni egy lányt, akinek nagy a lába? Ki más akarná valamilyen földműves családján kívül? A gyermek érdekében teszem, a jövőbeli boldogságáért.

Ezt az apja végképp elutasította. – Te, aki nem tudsz, nem látsz semmit, nézd meg, ami ott van az orrod előtt! Országunk változik, mondhatom neked! Még én is megváltoztam. Azt kívánom, bárcsak ne lenne torz a lábad! Nézz magadra, és látni fogod, mivé nem hagyom válni a lányom.

Kegyetlen szavak voltak, mert az anyja mindig büszke volt saját apró lábára, mely lábujjától a sarkáig nem volt hosszabb nyolc centiméternél. Ingujjából előhúzta zsebkendőjét, és letörölte a

szeméből a könnyeket. A gyermeknek apja szavai csak örömet okoztak, mert immáron szabad volt. Igaz, hónapok teltek el, amíg újra tudott szaladni, és többé már nem voltak épek a lábai, de legalább használni tudta őket. Hasznára váltak a forradalom napjaiban, amikor ő és Cseng, sok más emberrel együtt, kénytelen volt egyik városból a másikba vándorolni. Most azért, hogy megvigasztalja magát megnyomorított lábai miatt, mindig pompás cipőket viselt.

– Sok mindentről kell beszélnem veled – folytatta.

– Miről, drága anya? – kérdezte a lánya.

– Meg fogsz döbbsenni a változásoktól, és lázadni fogsz. Dühös leszel és rémült, egészen addig, amíg eszedbe nem jut, hogy nincs változás.

– Taníts engem, anya – mondta Grace.

Végighallgatta, amíg anyja hosszan beszélt. – A változás ez, gyermekeim. Azok, akik lent voltak, most fent vannak. Földművesek nemzete vagyunk. Száz emberből nyolcvanöt földműves. A maradék tizenöt százalék foglalkozik az üzlettel, beleszámítva azt a két százalékot, aki irányít, de ez már nem irányítás. Az elnök elengedte a földműves fiatalság sárkányát. Azok, akik ellenőrzés alatt tartották őket, nincsenek többé: a földbirtokosok, a dzsentrik, az írástudók. Azok az emberek, akik közül te és én is származunk, tovatűntek. Ó, micsoda sárkányt engedett szabadjára az elnök! Micsoda ravaszság, mennyire ismeri és érti a népét! Egyedül sohasem tudott volna hatalomra kerülni. De ő egy vidéki dzsentri fia, akit a műveltek parasztnak hívnak, a földbirtokosok műveletlennek. Egy „köztes ember”, aki egyik oldalhoz sem tartozik és ugyanakkor mindkettőhöz. Fondorlatos módon felhasználta a földműveseket, hogy a magasba emeljék. De ő a sárkány hátán ül, gyermekeim – emlékezz erre! A sárkány hátán ül, s egy napon ledobja majd a fenevad!

– Azután mi történik? – kérdezte Grace.

– Ki tudja, mit tesz majd egy sárkány, amikor senki sem ül a hátán
– felelte Madame Liang.

Késő éjszakába nyúlóan ültek ők ketten, anya és lánya, egyikük kérdezett, a másik válaszolt. Madame Liang felfedte lánya előtt a történelem tekerceit.

– Emlékszel a patakokra, amelyek a Lu hegységben folytak? – kérdezte, és kivett egy cigarettát a mellette lévő ezüstdobozkából.

– M-ma – kérte a lány, amíg tüzet nyújtott az anyjának –, mondd el, hogyhogy amerikai cigarettát szívsz.

– Ezt jobban szeretem – felelte Madame Liang.

– Nincsenek betiltva?

– Mindig van rá mód, hogy hozzájusson az ember ahhoz, amit akar – mondta Madame Liang, és folytatta gondolatát. – Azok a patakok, emlékszel, gyermekem, egymásba folytak a hegy lábánál, végigfutottak a mezőkön, s aztán beleömlöttek a Jangce folyóba. Ott, ahol a patakok találkoztak, egy nagy örvény keletkezett, ami mindig megrémített engem, valahányszor láttam. Még egy nagy hajót is megingat az az örvény. De ha jól kormányozzák, a hajó kikeveredik az örvényből, és halad tovább a maga útján. Jelenleg az országunkkal is így van ez. – Szünetet tartott, majd egy idő után folytatta.

– Örvény – suttogta –, örvény és kavarodás, és mégis túlélem, mert tudom, hogy nincs változás az örvény alatt. A mélyben a népünk továbbra is az, ami mindig volt, Han leszármazottja, a felsőbbrendű nép. Igen, bár tilos kiejteni a nagy Konfuciusz nevét, titokban olvasgatom a szavait. Az ősi bölcsességgel táplálom az elmém.

A lánya teljes csendben és figyelemmel hallgatta mindezt. Most viszont megszólalt.

– Anya, hogy tudsz hallgatni, hogy tudsz így élni?

Válaszképpen Madame Liang felállt, és felnyitott egy lezárt ládikát, s kivett belőle egy vörös selyemmel bekötött könyvet, és olvasni kezdett:

„A felsőbbrendű személy egyetértésben cselekszik a jellemmel, mely tüköletessé vált benne. Oly módon él, hogy kifürkész minden napot. Elbújva létezni azt jelenti, hogy még rejtőzködik, és nem ismerték fel, azt jelenti, hogyha cselekedne, nem érne el semmit. Ilyenkor a felsőbbrendű személy inkább nem cselekszik.”

Lapozott, majd újra olvasni kezdett:

„A felsőbbrendű személy fáradhatatlan akarattal tanít, korlátlanul türelmes és védelmező az emberekkel szemben.”

Becsukta a könyvet, belebugyolálta a vörös selyembe, s újra bezárta a ládikába.

*

– Itt marad, amíg nem talál egy helyet, ami tetszik önnek és ahol szívesebben élne. Másrészről, ha ez a szoba elnyeri tetszését, addig él itt, ameddig csak akar – mondta új kísérője.

Grace körülnézett a szobában. Tágas volt, a padlón fakókék szőnyeg. Egy kétszemélyes ágy, egy kínai íróasztal és szék, két sötétkék szaténnal párnázott kényelmes karosszék, mindennel ellátott berendezés.

– Ez nagyon kényelmesnek néz ki – mondta. – Talán később szeretnék egy kisebb saját házat, Pekingben, az egyik *hutungon* – oly elbűvölőek azok a sétányok...

Kísérője szélesen rámosolygott, kivillantva három aranyfogát. – Itt a fürdő. – Kinyitott egy cikornyás ajtót. – Télen van fűtés is. Most, mivel késő nyár van, nincs rá szükség.

– Nagyon szép – mondta Grace mosolyogva.

– Kívánjuk, hogy érezze jól magát itt! – mondta a férfi. Fiatal volt és biztos fellépésű, mégis érezhető volt benne valamiféle aggodalom, mintha kételkedne magában.

A lány odament a széles ablakhoz, és elhúzta a függönyt. Este volt, már égtek a lámpák. Látta, amint hol itt, hol ott, majd végül mindenhol felvillannak a fények. Először csak a nagyobb épületek körvonalai rajzolódtak ki a felkapcsolt lámpáknak köszönhetően, végül elé tárult az egész kivilágított város.

– Mi az a magas épület? – kérdezte.

A kísézője, aki ott állt a válla mellett, egy kérdéssel válaszolt.

– A Csien-men toronyra vagy a Nép Nagy Csarnokára gondol?

– A tornyot felismerem – felelte –, de amikor utoljára itt jártam, még nem volt Nagy Csarnok.

– Ó, majd meglátja, mennyi új dolog van – mondta a kíséző.

– Remélem, azért sok régit is fogok látni – felelte. Megfordult, és hagyta, hogy visszahulljon a függöny a helyére.

– Ami jó, az még megvan – mondta neki a férfi –, s most elköszönök. Holnap reggel tíz órakor meghallgatásra kell mennie az Orvostudományi Intézetbe.

Megtapogatta kék pamutból készült egyenruhájának zsebeit. – Nálam van a cím. Hm, igen, itt van. Túl sok zsebem van.

Odaadott neki egy kis darab papírt, amelyen egy cím állt. Grace úgy döntött, vonattal utazik, hogy lássa az embereket és a tájat, ahogy azt meg is említette a kísézőjének, ennek a kék egyenruhás, kerek fejű, rövidre nyírt hajú fiatalembernek, akivel kínaiul beszélgettek, mivel a férfi nem tudott más nyelven.

– Sok éve nem jártam itt, s most hazatértem. De nagyon sok a változás.

– Sok – értett egyet a férfi. – Minden új lett. Az imperialistákat elűzték. Milyen országban élt, elvtársnő?

– Amerikában – mondta.

– Ó, az egy rossz ország, gonosz emberekkel – vágta rá a férfi.

Grace határozott volt. – Én nem így találom, és hozzám kedvesek voltak az emberek.

– Ó, ön agyimosáson esett át – mondta a férfi fellengzősen. – Itt majd megtanulja, mi is az igazság.

Tényleg nagyon furcsának tűnt, hogy nem látott amerikaiakat a vonaton. Volt néhány, különböző helyekről származó nyugati: egy francia újságíró, fiatal, túlbuzgó, keskeny arcú, és nem beszélt kínaiul, de vékony, kifejező kezeivel jól megértette magát; egy testes, szőke, svéd üzletember, aki nem túl művelt mandarint beszélt. Gyorsan megnézte őket, de nem érdekelték. Inkább a kínai utasokat figyelte. Néhányan közülük is üzletemberek voltak, kínai ruhát viseltek; fél tucát, nyugati öltönyös fiatalember, akik franciául és oroszul társalogtak; egy zárkózott, szemüveges főiskolai tanár; és egy csapat lány, akik valószínűleg a pekingi főiskolára jártak. Idegennek érezte magát közöttük, s nem kezdett beszélgetni senkivel. Ferde pillantásokat vetettek nyugati öltözkéire. Arra gondolt, másféle ruhákat kell majd hordania. De manapság mi mást hordtak a nők a szürkésbarna egyenruhán kívül? Rá kell jönnie, mielőtt ruhákat vásárol.

Maga a vonat is újabb ok volt a büszkeségre. Tiszta volt, és tisztán is tartották, mert minden egyes állomás között felmosták a padlóját és lekefélték a plüssbevonatú üléseket. A széksorok két végéhez cserepes páfrányokat helyeztek, ez kerti hangulatot teremtett, és csillogtak a kifényesített asztalok. A vonat ablakából látta az őszi tájat, a téli vetésű búzához felszántott mezőket. Az egykori, különálló kisebb mezők most hatalmas termőterületekké váltak, és ez is újdonság volt számára. De a fűzfák még mindig a falusi háztetők fölé lógatták ágaikat, és a halászhálók is ki voltak vetve a tavakban. Amikor a vonat megállt, árusok sereglettek a kijáratokhoz, s kiáltozva kínálgatták portékájukat, ahogyan régen is tették. Ó, igen, gondolta, most, ahogy kinézett a szobája ablakán, bármi történjék is, nem fog itt élni sokáig. Néhány hét múlva, erre figyelmeztették, részt kell vennie egy átképzésen, mert ez az új Kína – mondták neki –, teljesen más, mint az, amit ő ismert. A változatlan paloták fölé tekintve, melyek,

úgy képzelte, büszkébbnek látszanak az utóbbi években kapott új festékréteg alatt, álmodozva arra gondolt, hogy talán majd talál valahol az óváros cseréppel fedett, alacsony háztetői között egy régi kis házat, kőfalba épített kapuval, egy házat, melyhez kőlapokkal kirakott udvar és egy tavacska is tartozik tavirózsákkal. Ott élne, a múltban gyökerezve, s oda térne vissza a laboratóriumában töltött munkanap után. Egyetlen feltétele volt ugyanis, hogy biztosítsanak számára saját laboratóriumot...

– Elvtársnő – kérdezte a kísérője –, hova tegyem a táskáit? Megfordult, meg is feledkezett a férfiről. – Hagyja csak, kérem. Majd kicsomagolok.

Kinyitotta a tárcáját, de a férfi intett a kezével.

– Most ez nem szokás – közölte, és kiment a szobából, becsukva az ajtót maga mögött.

Aznap este később, miután megvacsorázott egy csupasz falú, tiszta ebédlőben az első emeleten, s miután mindent kicsomagolt, leült az íróasztalhoz, hogy megírja az első levelet, hiszen megígérte Amerikában, hogy mihelyt megérkezik Pekingbe, küld egy levelet a kutatótársának. Az íróasztal az ablak előtt állt. Grace ösztönösen írni kezdett.

„Clem!

Nem látok kompromisszumot. Az ablakom túloldalán itt, Pekingben, mintha még mindig létezne, mintha mozdíthatatlanul állna a Múlt, mintha nem is a történelem része volna. A nagy tér, amely egykoron a Tiltott Város volt, ahol a császárok éltek egész császári udvartartásukkal, pontosan olyan, amilyen volt, eltekintve attól, hogy primitív módon újították fel és festették át. Amikor annak idején gyerekként, az anyám kezébe csimpaszkodva itt jártam, ezek az épületek már a közelgő vég gyászos képét mutatták. A festett ereszek omladoztak, a márványfeljárókon állt a por, és a lehullott leveleket sem söpörte össze senki. Az örök is korrumpáltak voltak, mert az lett volna a kötelességük, hogy megakadályozzák, nehogy ellopják

a sárga porceláncserepeket a palota tetejéről, de ők titokban eladták, egy dollárért darabját. Emlékszem, mert az anyám felháborodottan utasította vissza az egyik naplopó idegenvezető ajánlatát, s jól megmondta neki a magáét, legszívesebben élve megnyúzta volna. Most senki sem tudna ellopni egy cserepet, azonnal letartóztatnák. De nem is akarna senki lopni, azt hiszem.

A múlt iránti büszkeség azt jelenti, hogy a város többi része csupán utánczat? Abból megítélve, amit láttam, azt kell mondjam, hogy a népem büszke a múltra – ami tényleg dicső volt, Clem – , ugyanakkor arra is büszke, hogy teljesen modern. Itt is, ott is magas épületek törnek az ég felé Pekingben – meg kell majd tanulnom a nevüket –, és az az érdekes, hogy nem ütik a régieket. Azt hiszem, ez azért van, mert az ősi építészet vonalai letisztultak, méretei nemességet sugároznak...”

Itt megállt egy pillanatra. Leírhatja rövid látogatását az édesanyjánál? Nem volt semmi oka, miért ne tegye, sem kimondott, sem rejtett oka. Mégis habozott. Még új volt az országban. A régi időkben biztonságban érezte magát. De most új idők járnak, és új férfiak és nők vannak itt, akik felélénkültek a forradalom miatti kiábrándultságból. Összehúzta a szemöldökét, és írt.

„Anyám eszembe juttatja a múltat és a jelent. Ő egy önzonos ember; a múlthoz tartozik, mégis a jelenben él, hittel fogadja az újat, mert a múlt oly értékes volt a hittől.”

Aztán hirtelen meggondolta magát.

„Ebben az órában, Clem, te épp egy újabb napot kezdesz, az enyémtől különböző napot. Látlak a laboratóriumban, ahogy dolgozol a mikroszkóp és a jegyzetek mellett. Bárcsak maradhattam volna, hogy aztán elmenjek veled Indiába, főleg Bombaybe, a St. Xavier Főiskolára. Százból hatvannégy-hatvanöt növény teljes kutatást érdemelne – ez egy egész életre elegendő munka. Mi újság a mandragóraméreg-kivonattal? Megállapítható már, hogy azok a nők, akik kapnak belőle, kizárólag fiúgyermeket szülnek? Hasznos lenne

számomra, ha a szappanfélék magjából készült kivonattal kapcsolatos eredményeid megtudhatnám. Igaz vagy sem, hogy szájon át adagolva biztos fogamzásgátló? Mondj el mindent, Clem! Szeretek itt lenni, de magányos leszek néha.”

A lapokat egy borítékba csúsztatta. Kissé zaklatott volt. Miért nem akarózott többet mondania Clemnek az édesanyjáról – Clemnek, aki felettese volt az intézetben, ugyanakkor a legjobb barátja? Válaszfal emelkedett közöttük most, alig látható, csak mint egy ködfátyol, de Amerikában nem volt közöttük semmi, ami elválasztotta volna őket. Itt Kínában érezte ezt az akadályt, és ahogy elmélkedett rajta, rájött, hogy kínaiként érzett büszkeségére vezethető vissza. Kínaiként túl büszke volt ahhoz, hogy akár Clemnek is elmondja, hogy az anyjánál tett látogatása óta fél, sőt, mi több, nem tudta, hogy mitől fél.

Ha majd dolgozom, gondolta, a múltnak és a jelennek ez a furcsa keveréke önmagától kitisztul majd, a cselekvésnek köszönhetően. A cselekvés mindennapi szükségessége elsodorja majd a múltó rettegést. Készülődni kezdett a lefekvéshez és a holnapi napra, és valahogy felderült, amikor felfedezte, hogy meleg víz folyik a porcelánkádba, ami körülbelül tízéves, vagy épp olyan idős, mint az, amit Amerikában használt; s megnyugtató volt, hogy a villany, olyan félperces pislákolás után, megfelelő erősséggel világít. Talán az élet ebben a régi-új országban mégiscsak kellemes lesz a számára, vagy legalábbis elég kényelmes lesz ahhoz, hogy ne fogja el a rettegés.

*

Madame Liang szorongva ébredt. Hozzászokott már ehhez a szorongáshoz, és az állapotára tekintettel egy darabig még nyugodtan feküdt. Úgy gondolta, ez csak hangulat, nem találva rá jobb szót, ami tőle független, talán természetes is, a korral jár? Csupán annak az előérzete, hogy egy napon majd ki lesz szolgáltatva a testének? Úgy tűnt, tényleg nincs oka a sötét gondolatokra. A szeméit lehunyva

feküdt, amíg megpróbált rájönni, mitől is fél. Lassan az a megérzése támadt, hogy az egész a lányával, Endiennel, azaz Grace-szel kapcsolatos. Ebben a pillanatban eldöntötte, hogy a kínai nevét használja, amelyet akkor választott, amikor a gyermekét a karjában tartotta, egy órával a születése után.

– Kislány – mondta a szülésznő.

– Örülök – felelte az anya. – Szerencsét hoz, ha egy családban először lány születik.

Azt sem bánta, hogy másik két lány született, fia viszont nem. Egy nő el tudja kerülni a veszélyeket, de ha fia született volna, az vagy részt vesz a vezetésben, vagy száműzésre kényszerül. A fiúra gondolt, aki sohasem született meg, de aztán elhessegette a gondolatot. Nem, jobb volt nélküle. Miért fogta el rettegés a lánya miatt? Nem tudta szavakba önteni, még a saját lányának sem, hogy most milyen az élete. A látszólagos biztonság, amiben élt, egyáltalán nem volt biztonságos. Ha nem lenne a mindennapi rutin, ha nem vigyázna minden pillanatban, ha egy rossz lépést tenne, vagy valami olyasmit mondana, amit nem kellett volna, iszonyú veszélybe kerülne. Nem kezdte elemezni a helyzetét, mert úgysem lehetett volna elmondani.

Ilyenkor Madame Liangnak egy menedéke volt, most is ehhez fordult. Felkelt az ágyból, odament a lezárt ládikához, és egy hímzett szaténruhából, ami egykoron a nappali viselete volt, kivette a Változások Könyvét. Ahogy amerikai barátnője, Mrs. Brandon a keresztények szent könyvét, Madame Liang ezt a könyvet tartotta leg többre, a nagy és bölcs Konfuciusz művét, aki maga is számkivetett volt ebben az új társadalomban. Ugyan most betiltották, sőt kigúnyolták, de Madame Liangnak nem volt kétsége afelől, hogy egy bölcsebb generáció, egy bölcsebb vezetés majd visszahelyezi az őt megillető helyre. De addig is a Változások Könyvéhez fordult tanácsért, s az ebben leírt elvek szerint irányította az életét.

Felütötte valahol a könyvet, és behunyt szemekkel rábökött valamelyik részre. Kinyitotta a szemét, és a következő sorokat olvasta:

*Lépten-nyomon szakadék, veszedelem veszedelem hátán.
Az ilyen veszélyben először is állj meg, és várj.
Különben a veszedelem mély gödrébe zuhansz.
Ne cselekedj.*

Ne cselekedj – ez volt a válasz. A hexagram, amelyben ez a válasz szerepelt, a huszonkilencedik volt, K'an, a feneketlen mélység... Becsukta a könyvet, és visszament aludni.

– *Huang csang-sen* – mondta az idős doktor pontos, gyönyörűséges pekingi kiejtéssel – az egyik a malária lehetséges két gyógymódja közül. Az infúziót a növény gyökeréből kell készíteni. Ósi, megbízható gyógymód.

Grace kinyitotta az orvosi szótárat, és megtalálta a fordítást: *Dichroa febrifuga*, a lázfű. Ismerte a növényt.

– A másik – folytatta az idős úr – a *ma pien cao*.

Ó, igen, ezt is ismerte, ez az európai verbéna.

– Ezt nem használják féreghajtóként is? – kérdezte.

Az idős orvos meglepettnek tűnt. Hosszú körmei, vette észre Grace, nagyon piszkosak voltak. – Honnan tudja ezt? – kérdezte.

– Hallottam róla – felelte.

Már rájött, időpocsékolás lenne megpróbálni meggyőzni egy régi vágású kínai orvost a nyugati orvostudomány bármilyen értékéről. Az idős orvos megvakarta gyér szakállát az állán, és folytatta.

– A betegségnek eltérő nevei vannak az ország különböző részein. Sokféleképpen hívják: hidegrázás, hideglelés, lúdbőr, öt ördög baja, nagy baj, nagytiszteletű idős úr, napi baj, hetvenkét órás láz, hullámzó napok, folyton visszatérő, kínzó láz, bőrbaj, bizsergő ujj, ördögmór, váltóláz, ellenállhatatlan baj, duzzanat a gyomorban, háromnapos kór, száznapos kór, két nap alatt három láz.

Figyelt, és ámuldozott, milyen találóan fejezik ki ezek az elnevezések a malária egyes tüneteit és szakaszait, a hidegrázás és a visszatérő láz váltakozását, a rövid és a hosszú lefolyású változatot, sőt még az utolsó fázisban jelentkező lépmegnagyobbodást is, amelyet „duzzanatként” emlegetnek.

– Ahogy köztudott, a betegséget az angolnak terjesztik. Az angolnáknak el kellene pusztulniuk ebben a járványban.

A férfi megvakarta a fejét jobb kisujjának kosztól fekete körmével, majd megnézte. – Megint tetű – morogta, és sóhajtott.

Angolnák?! Grace elképedt, milyen pontos s ugyanakkor milyen pontatlan hazája orvostudománya. Az angolnák a mocsaras területeken élnek, s az Anopheles nőtény szúnyog – a malária valódi terjesztője – is ott rakja le a petéit.

Az idős orvos hirtelen izgatott lett. Odahajolt hozzá, s megfenyegette a mutatóujjával.

– Ne bízzon a külföldi orvoslásban e betegséget illetően – mondta, s minden egyes szónak az ujjával adott nyomatékot. – A túl sok külföldi keserű por igen súlyos lázat okoz.

Grace ismét meglepődött. A feketevíz láz volt a túl sok kinin eredménye. Hogyan fogja összeegyeztetni ezeket az orvosilag igaz és hamis állításokat a nyugati tudomány kutatásaival? Gondolataiban az idős doktor hangos ásítása zavarta meg, és a szájából áradó bűzös lehelet.

– Mára elég – jelentette ki az orvos, majd összeszedte koszos holmiját, meghajolt, és távozott.

Már valóban vége felé járt a nap, az első napja a laboratóriumban, amelyet egy évvel ezelőtt a tehetsős amerikaiak ajándékként épült hatalmas, modern kórházban alakítottak ki számára. Ahogy látta, aprólékos figyelemmel rendezték be a modern nyugati orvosi gyakorlatra tekintettel. Az orvosok, a segédorvosok és az ápolónők kifogástalan fehér köpenyben, fűgén siettek a dolguk után. A hosszú köpenyt viselő idős doktorokat pedig, akik jöttek-mentek a részükre fenntartott épületben, nagy tisztelet övezte. Egész Kínából idehívták a legkiválóbb orvosokat.

– Az a feladata, hogy összeegyeztesse az orvoslás kétféle iskoláját. Mindkettőben vannak igazságok és valótlanágok. A múltban teljes mértékben megbíztunk a mi tudományunkban. Aztán elvetettük a sajátunk, és teljes mértékben megbíztunk a nyugati iskolában. Mindkettő hiba volt. Nagy felelősség hárul most önre, amellyel személyesen az elnöknek tartozik. Figyeli önt.

Ezt egy, a Párt egyenruhájába öltözött, jóképű fiatalember mondta neki, magas termetű, ahogy általában minden északról származó kínai. A Grace megérkezése utáni reggelen mutatkozott be.

– Liu-peng vagyok – mondta neki. – Orvos is vagyok, sebész. Utasításokat kap majd tőlem. Ha valamilyen kérdése lenne, kérdezzen tőlem nyugodtan. Nagyra becsüljük, hogy visszatért hozzánk.

Ezután bemutatta Grace-t egy idős orvosnak. – Dr. Ceng, a kínai orvostan egyik legkiválóbb képviselője – mondta, majd távozott.

Grace előkészítette jegyzetfüzeteit a másnapi munkára, aztán átsétált az épületen, majd ki a parkba, amelyet szintén nagy gonddal tartottak rendben. Csupán lépésnyire volt az ősz, s a korai fagyokra felkészülve a kertészek szalmába bugyolálták a legkényesebb cserjéket. Enyhe ködpára ereszkedett a városra, s bár kellemes volt az idő, kezdett lehűlni a levegő. Grace megállt egy kis medencénél, amiben aranyhalak úszkáltak. Már ők is készen álltak arra, hogy hamarosan az iszapba ássák magukat, hogy átvészeljék a telet. Most

utolsó energiájukkal ide-oda cikáztak a késő délutáni napfényben, olyanok voltak, mint megannyi felcsillanó aranyszilánk. Grace-t hirtelen meglepedettség töltötte el. Az ősz nagyon kellemes évszak volt itt, az ősi városban. Nem volt ok a félelemre – nem, egyáltalán nem volt. Várt rá a munka.

*

– Akupunktúra – mondta dr. Ceng –, hívhatjuk az emberi test energiacsatornáival foglalkozó tudománynak.

Rekedten köhögött, keresgélt valamit a ruhájában, majd elővett egy papír zsebkendőt, beleköpött, gondosan összehajtogatta, és az asztal alá hajította. Aztán egy pillanat múlva eszébe jutottak a személyzetnek adott utasítások, így négykézláb megkereste a zsebkendőt, és a szemeteseként szolgáló bádoggödörbe dobta.

Grace visszafojtotta a nevetését. A múltban, amely mintha egy másik ország lett volna, a történelem mélyén eltemetve, elképzelhetetlen lett volna, hogy egy idős tudós ember négykézláb keresgéljen egy darab papírt.

– Régen minden könnyebb volt – mondta szánakozva.

Meglepetésére dr. Ceng, aki újra elhelyezkedett a széken, bizalmatlanul és riadtan nézett rá.

– Az országban – mondta – most minden könnyebb. Minden jobb az elnök vezetése alatt.

Grace erre nem válaszolt. Meggondolatlanul beszélt, és a férfi megróttá érte. Enyhe neheztelést érzett, melyet elfojtott magában.

– Térjünk vissza az akupunktúrák csatornához, a meridiánokhoz, ahogy hívjuk őket – javasolta.

Ahogy múltak a hetek, egyre folyékonyabban beszélte újra a kínai nyelvet. Dr. Ceng nem tudott angolul. Gyakran megköszörülte a torkát, nehezen vette a levegőt, miután egész életében a poros

Pekingben lakott. Mindazonáltal ellátta a feladatát, vagyis tanította a rá bízott tudatlan nőt. Személy szerint neki nem tetszett, hogy az új vezetés a nőket is bevonta, de nem mert tiltakozni, főleg azóta nem, hogy a lakóhelye szerinti illetékes káder elmagyarázta neki, hogy túl sok munkát kell elvégezni az új rendszer megerősítése érdekében, és a nők egyszerűen nem engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy csupán a családjukért dolgozzanak, tenniük kell a nemzetért is. Ennek következtében kénytelen volt elszenvedni az otthoni rendetlenséget és az üzemi konyhán elfogyasztott ételleket. Mivel érzékeny gyomra volt, és hozzászokott bizonyos különleges ételekhez, szenvedett, de csak csendben, nehogy az a vád érje, panaszkodik az elnökre. Folytatta az órát.

– Háromszázhatvanöt pont van az emberi testen, ahol az energiacsatornák a bőrrel érintkeznek. A bőr, az energiacsatornák és a belső szervek egy rendszert alkotnak, melyet a *jang* és a *jin* váltakozása szabályoz. Az orvosnak meg kell tanulnia, hol vannak ezek a pontok, hogy a megfelelő tűt szúrja a megfelelő helyre. Az is fontos, hogy meddig tartja ott a tűt.

– Mi a beszúrás célja? – kérdezte Grace. Az idős orvos szemrehányóan nézett rá.

– Mindent sorban elmagyarázok. A cél, hogy növelje vagy csökkentse az energia áramlását. A tűt nem szabad óvatlanul és gyorsan beszúrni. Először meg kell nézni a pulzust, a bőrszint, s minden egyéb jelet, tünetet meg kell figyelni. Ha a helyzet tiszta, felállítottuk a diagnózist, meg kell kérni a pácienset, hogy köhögjön. Abban a pillanatban, amíg a beteg figyelme ezzel van elfoglalva, be kell illeszteni a tűt. Meg kell majd tanulnia fejből, milyen hosszú tűt lehet beszúrni és bent hagyni öt, tizenöt percen át, egy órán át, vagy akár még tovább. A tűt is gondosan kell kiválasztani, mert kilenc különböző van. Majd valamelyik nap megmutatom önnek, és megtanulja, hogyan kell beilleszteni a tűt a beteg területre.

Túl sokáig beszélt, s most újra kapkodta a levegőt. Grace megszánta, ezért kinyitotta a táskáját, kivett egy kis üveg antihisztamint, melyet Amerikából hozott magával, mert emlékezett rá, milyen poros Peking levegője.

– Próbálja meg ezt, nagy tiszteletű doktor – mondta.

A férfi megrázta a fejét. – A kétféle orvoslás, a régi és az új, nem keverhető, akkor összezavarodna a test, a *jin* és a *jang* rendje felborulna. A kétféle életmódot nem lehet összekeverni.

Dr. Ceng elég rosszul érezte magát, így becsukta az ősi könyvet.

– Az akupunktúrát – mondta – nem lehet egy nap alatt megtanulni. Hosszú és összetett folyamat, amíg valaki megérti az emberi test működését. Ha jól alkalmazzuk ezt a technikát, gyógyulást hoz. Ha helytelenül, akkor halált. Holnap majd folytatjuk.

Távozáshoz készülődött, miközben Grace kissé elégedetlenül arra gondolt, hogy alig haladt valamennyit. Felállt, mert a férfi a tanára volt, majd azt mondta:

– Egy szívességet szeretnék öntől kérni, uram.

– Hm? – hunyorgott a szemével.

– Tudna nekem ajánlani egy kis házat? Nem szeretek a szállóban élni, s nagyon örülnék egy háznak. Emlékszem, a *hutung*-házak Pekingben nagyon kellemesek, de mivel idegen vagyok itt, nem tudom, hol érdeklődhetnék.

A férfi meglepődött, ezt látta a lány is, s gondolkodott pár pillanatig, mielőtt megszólalt volna.

– Az a kérdés, milyen házat? Újat vagy régit?

– Ó, egy régit, ahol kert is van és néhány fa.

Lelkesen beszélt, mert eszébe jutott a keskeny utcákban rejtőző pekingi házak bájosága.

– Nincs vízvezeték, sem fűtés, kivéve a *k'angot* – mondta.

– Anélkül kibírom – jelentette ki.

– Nagyon szokatlan – suttogta. – A fiatalok manapság... Elakadt, megvakarta a szakállát. – Véletlenül épp üres az enyém melletti ház. A tulajdonos meghalt a múlt héten, és a család a városon kívüli kommunába költözött. A feleség már régóta el szeretett volna költözni, elég lusta lélek, nem szereti a napi háztartási teendőket. Reménykedjünk, hogy az ura természetes halállal halt meg.

Grace nem döntött rögtön, a férfi utolsó szavai miatt tépelődött egy kicsit.

– Elmehetnék önnel megnézni? – kérdezte végül.

– Mutatom az utat – mondta neki a férfi.

Ahogy a főutcán mentek, Grace pár lépés távolságból követte, hogy ne tűnjön úgy, vele van, és ne érezze magát kínosan a férfi. Áthaladtak a felújított Tiltott Város kapuján, mely most turistalátványosság volt, végig a keskeny utcákon, át a kis közökön, míg végül a férfi megállt egy szürke téglafal kapuja előtt.

– Ez az otthonom – szólalt meg fojtott hangon a hatalmas kendő mögül, amit a szája és az orra elé fogott a por miatt. –Jöjjön be. Megkérem a feleségem, hogy kísérje el a szomszédba. Ő mindig mindent tud a szomszédságról.

Grace belépett a kapun, és várt, amíg a férfi kiáltott a feleségének. Egy fürgé kis asszony futott elő a házból szinte azonnal, régimódi, kék pamutnadrágot és felsőt viselt, a keze lisztes volt.

– Épp tésztát készítek – mondta. – Micsoda meglepetés...

A férfi félbeszakította. – Mosd meg a kezed. A tanítványom. Szeretné kibérelni a mellettünk lévő házat.

Madame Cengnek elkerekedett a szeme, és ingatni kezdte a fejét.

– De hiszen egy rókaszellem van abban a házban!

– Mi ez az ősi butaság? – vont a kérdőre dr. Ceng. – Mindannyian tudjuk, hogy az elnök kiűzött minden rókaszellemet.

Dühös pillantást vetett a feleségére, aztán bement a házba. Az asszony a kötényébe törülte a kezét.

– De legalább nagyon alacsony a bérleti díj – mondta, s aztán halkán hozzátette –, mert *lakik* ott egy rókaszellem!

Grace nevetett. – Nem félek!

– A rókaszellemek nagyon kegyetlenek, nagyon ravaszak – erősködött Ceng asszony. – Át tudnak változni kínzóan szép nőkké.

– Nem félek semmitől – mondta Grace.

Madame Ceng engedett. – Ebben az esetben... – s mutatta az utat a szomszéd házhoz.

*

Két nappal később eljött a szállóból egy késő délután, s kevesebb mint egy óra alatt a saját házában volt, a sajátjában – igaz, csak bérelte. Egy pillanatig álldogált a vörös kapu előtt, melynek két szárnyán két nehéz vaskarika lógott. Ez a kapu sem különbözött az összes többitől, amelyek ott sorakoztak a keskeny utca mindkét oldalán. Mégis úgy tűnt, van benne valami különleges, mert ez volt az otthona kapuja, a saját házában. A kétszobás kis New York-i lakás csak időleges otthon volt, addig, amíg külföldön élt. Most ebben a meghosszabbított pillanatban azt a büszkeséget érezte, amit bármelyik kínai, aki a saját otthonába tér haza.

Kinyitotta a kaput, és belépett. Valaki felseperte az udvart, és a ház bejáratához két kék-fehér porcelánedényt helyezett, benne egy-egy törpefenyővel. Milyen kedves Madame Cengtől, gondolta, s milyen jellemző egy régimódi kínai asszonyra, hogy ilyen gesztussal üdvözlí őt! Most a magas küszöbön át belépett a nagyszobába. Jó minőségű kínai bútorokkal volt berendezve, s Grace örömmel járt be minden egyes helyiséget. Két idősebb szolgáló, egy férfi és a felesége várt rá.

– Madame Ceng parancsára – suttogta a férfi meghajolva. – Vangnak hívnak bennünket.

– Mindent meg tudunk csinálni – mondta az asszony, esedező hangon.

– Lao-vang és Vang-ma – kezdte Grace, a nekik járó régi megszólítást használva. A házaspár megrettent arckifejezéséből egyszerűen rájött, hogy hibázott.

– Elvtársak – helyesbített.

Elmosolyodtak, és az asszony hízelegve mondta: – Mi is ismerjük az udvarias beszédet, de most minden megváltozott.

– – Jobb, ha a fűzfa együtt hajlik a széllal – tette hozzá az idős férfi.

– Meg kell tanulnom együtt hajolni – felelte Grace.

– Nehéz emlékezni – mondta az idős asszony.

Aztán eltűntek, s néhány perc múlva egy nyitott ajtón át látta őket a konyhában, ahogy egy köteg szalmával bíbelődnek, vizet melegítenek, valószínűleg teához. Leült hát az asztalhoz, ami az egyik közfal előtt állt, és felmérte a szobát. Vennie kell majd néhány jó minőségű tekercest a falakra, egy-két tájképet, vagy egy finom kalligráfiát, egy kényelmes széket – az a fából készült, amelyben ült, ránézésre szép volt, de ő hozzászokott az amerikai kényelemhez. Az utcai fronton, az egész fal szélességét elfoglaló ablakokon nem volt függöny, az üvegtáblák finom rizspapírral voltak fedve. Gondolataiban hangos kopogás zavarta meg. Lao-vang átsietett az udvaron, hogy elhúzza a reteszt. Grace egy erőteljes hangot hallott, melyben azonnal felismerte Liu-peng hangját.

– Van itt egy Liang nevű doktornó?

– Csak most érkezett, elvtárs – felelte Lao-vang.

– Bemegyek – közölte Liu-peng.

Grace látta, ahogy a férfi átvág az udvaron Lao-vang előtt.

– Kérem, fáradjon be – mondta, és felállt. – Ön az első vendégem. A férfi így is tett, de nem válaszolt, csak leült Grace-szel szemben.

– Miért költözött el a szállóból engedély nélkül? – szegezte neki a kérdést a férfi anélkül, hogy előtte üdvözölte volna.

Grace tágra nyitotta a szemét.

– Engedélyt kell kérnem, hogy elköltözzem?

– Nyilvánvalóan – jelentette ki a férfi. – Különben honnan tudnánk, hogy hol találjuk?

– Folytatom a munkám, bárhol is élek, és ön pontosan tudja, hol vagyok mindennap.

– Az a dolgunk, hogy mindig tudjuk, hogy tartózkodik.

– Miért?

Egy pillanatra úgy tűnt, a kérdés egyszerűsége összezavarta a férfit. Összevonta szokatlanul dús szemöldökét. Grace addig észre sem vette, milyen fekete a szemöldöke.

– Előírás – mondta nyersen.

Grace elgondolkodott ezen, és úgy döntött, könnyedén fogadja.

– Itt vagyok! Amikor nem az orvostudományi központban dolgozom, akkor itt vagyok.

A férfi hirtelen felderült. Grace még egy halvány mosolyt is látott szokatlan nagy és fekete szemében.

– Most, hogy eleget tettem kötelességemnek – mondta – , beszéljessünk. Azzal kezdem, hogy megkérdem, az idős doktor odaadta önnek a Kínai orvoslás alapfilozófiáját?

Grace megrázta a fejét. – Csak konkrét betegségekről és a lehetséges gyógymódokról beszéltünk. Most az akupunktúrára tanít.

– Ó – mondta Liu-peng –, akkor majd én oktatom filozófiára.

– Kérem, tanítson – mondta Grace.

Ez volt a hagyományos kínai válasz, amit egy diák felelt a tanárának, mire a férfi gyanúsán méregetni kezdte a nőt. Amikor Grace egyenesen a szemébe nézett, a férfi félrenézett, és megköszöri a torkát.

– Már nem használjuk ezeket a régi formulákat. Ön távol élt, és nem tudja. Ezért elnézem önnek a hibát. Megvilágítom majd történelmileg a kínai orvostudomány filozófiáját. Bizonyára megérti, hogy bár elvetjük az ősi misztikus tanokat, úgy tekintünk rájuk, mint a tovatűnt történelem részeire. Az olyan szakértőknek, mint ön vagy én, akik a modern orvostudomány területén dolgoznak, ismerniük kell a múltat, akkor is, ha az már túlhaladott. A mi történelmünk fenséges, a legnagyobb, a legősibb az emberi nem történetében. Folytassuk a nagy bölcs, Lao-ce klasszikus művével, aki meglepően modern volt abból a szempontból, hogy már ezer évvel ezelőtt szembehelyezkedett kortársának, Konfuciusznak formalizmusával. Konfuciusz létjogosultságát veszítette, ahogyan a művei is. Elvetjük őt. Merevségével börtönbe zárta a népünk. Lao-ce épp ellenkezőleg, a Tao rugalmas elveit vallja. A nyugati iskolák megvetendően kérkedő és sekélyes műveltségükkel Útnak fordították a Taót. Micsoda ostobaság! A Tao Szellemet jelent, a Szellemet, mely áthatja az egész mennyet és a földet, sőt a mi világegyetemünkön túli világot is. A Tao magában foglalja mindazt, ami nincs és mindazt, ami van. Lao-ce a következő szavakkal írja ezt le.

Itt Liu-peng egy pillanatra megállt. Ismét megköszöri a torkát, hátrasimította rövid fekete haját, térdére tette a kezét, felemelte a fejét, behunyta a szemét, és szavalni kezdte, mint az iskolások, az ősi költeményt, a Tao Te Kinget.

Csendes, tartózkodó, magányos,
Nem változik, nem bukik el, de mindent megérint.
Nem ismerem a nevét,
Egy név van rá – Tao.
Mivel valahogy neveznem kell,
Úgy hívom – Tao.
Tao azt jelenti Kilépés,

Kilépés, Szerteágazás,
Szerteágazás, Visszatérés.

Itt Liu-peng megállt, és kérdően nézett Grace-re.

– Nagyon szép – suttogta –, de nem értem.

– Nem értheti – felelte a férfi. – S miért nem érti? Azért, mert ebben minden benne van, ami csak létezik. Benne van a végtelen idő és a végtelen tér. Bár a végtelenben minden dolog külön-külön létezik, de ugyanakkor az egyensúly harmóniájában. Mi ez a harmónia? Az összefüggésben rejlik. Mik ezek az összefüggések? Az öt elem közötti kapcsolat. Mi az öt elem? A fa, a tűz, a föld, a fém, a víz. Ezek formálják és pusztítják is egymást.

Megállt, a szeme újra kérdően nézett, Grace rögtön felelt.

– Magyarázza tovább, kérem.

A férfi folytatta. – Ami a teremtést, a formálást illeti: a fa teremti a tüzet, a tűz mint hamu földet teremt. A földben van a fém, a fém pedig megolvadva folyékonyvá válik. A víz fákat, vagyis faanyagot teremt. Ami a pusztítást illeti: a fa, amikor még élő növény, vizet vesz fel, a föld útját állja a víznek, a víz eloltja a tüzet, a tűz megolvasztja a fémet, de a fém, ha szerszámot készítenek belőle, szétdarabolja a fát. Ezek mind összefüggések, kapcsolatok. Az anyagok kilépnek önmagukból, valami mássá válnak, s a hosszú átalakulás után visszatérnek önmagukba. A teremtés és a pusztítás e körforgásában az embernek harmóniában kell élnie. Ez a kozmosz alapvető filozófiája, melyen a kínai orvostudomány alapszik.

– Nehéz lehet ez alapján diagnózist felállítani és kezelést előírni – suttogta.

– Ó, gondoljon csak az öt bolygóra, és azok hét hatására – jelentette ki a férfi. Felemelte a jobb kezét – szép, érzékenységre utaló keze volt –, és a bal kezével számolni kezdte az ujjait. Grace

figyelte. – Jupiter, a nagylelkűség és a nemesszívűség bolygója; Mars, a kaland és a képzelőerő bolygója; Merkúr, az intelligencia, a kockázat és a visszavonulás bolygója; Szaturnusz, a kegy és a hatalom bolygója; Vénusz, az érzéki öröm, az ellenségeskedés és a tekintély bolygója.

– Érdekes – mondta Grace –, és bizonyos pontokon megegyezik a bolygók nyugati megközelítésével, de ott nincsenek ellentmondások, mint például „érzéki öröm” és „ellenségeskedés”.

– Nem ellentmondás – cáfolta Grace állítását a férfi. – A szerelem háborúhoz vezet. Nincs annál keserűbb háború, mint az, amelyik olyan emberek vagy népek között dúl, akik valamikor szerették egymást. Ezt mi és az amerikaiak is tanúsíthatjuk!

Grace nevetett, a férfi győztes mosollyal nyugáztta.

– Vannak más összefüggések is, az érzelmekben, a vezetési elvekben, a színekben, az éghajlatban. Az emberi testben is megtalálhatók ezek az összefüggések: a zsigerek, a szövetek, a folyadékok, a testnyílások között. S mindezek mögött ott vannak az idő, az évszakok és az irányítás összefüggései. Ahhoz, hogy valaki élete végéig egészséges maradjon, harmóniában kell élnie a kozmosz minden változásával, folyamatával.

Ebben a pillanatban Vang-ma jelent meg egy teáskannával és csészékkel. Liu-penghez fordult: – Tiszteletre méltó elvtárs, biztosan kiszáradt a torka beszéd közben. Kérem, igyon egy kis teát.

A férfi rosszállóan nézett rá, ahogy elvette tőle a csészét. – Hagyja el a „tiszteletre méltó” szót! Az új szabályok szerint be van tiltva a használata.

Vang-ma rémültnek látszott. – Bocsásson meg ennek az ostoba öregnek! Elfelejtettem.

– Jusson eszébe – mondta a férfi élesen.

Olyan éles hangon beszélt, hogy Grace az idős asszony védelmére kelt. – Talán még új az a szabály, amit megszegett. Bizonyára nem egy régi.

A férfi megérezte a szavaiban a maró gúnyt, és dühös lett. Napbarnított arca elvörösödött.

– Végtelenül sokat kell megtanítanunk a parasztnak. Mindenkinek, bármilyen tudatlan is, meg kell tanulnia egy Új Utat.

– És ez lenne az Örök Út? – kérdezte Grace ravaszul.

A kérdés olyan arcátlan volt, hogy egy ideig a férfi válasza sem méltatta. Letette a csészéjét a mellette lévő kétszintes asztalkára, s ott ült sötét gondolatokkal a fejében, fenyegető arckifejezéssel. Hirtelen felpattant, és egyenesen Grace szemébe nézett.

– Semmi értelme nem volt, hogy elmondtam önnek mindezt! – mondta gorombán, és minden további szó nélkül méltóságteljesen kivonult a szobából, majd át a kerten. A kapunál Lao-vang hajlongva állt, de Liu-peng átnézett rajta, ahogy elment. Lao-vang pedig bereteszte utána a zárat.

A szobában, ahonnan a férfi az előbb távozott, Vang-ma magában motyogott, ahogy összeszedte a csészéket és a teáskannát. Tarkóján kis kontyba kötött ősz haja kibomlott, s a vékony hajfonat a nyakánál lógott.

– Mit mondasz, jó lélek? – kérdezte Grace derűsen, s visszafordult a nyitott ajtóból, ahol megállt, s nézte, amint Liu-peng távozik.

Vang-ma, aki az edényeket rendezgette a tálcán, felnézett úrnőjére, és kihúzta magát az alkonyi fény aranyló homályában.

– Azt mondom, Idősebb Nővér, tudom, hogy manapság tilos valakit tiszteletre méltónak szólítani. De mi lesz velünk, egyszerű, öreg emberekkel, ha nincs senki, akire tiszteletre méltóként tekinthetnénk? Sajnos, hol vannak manapság a tiszteletre méltók? Betiltott lelkek. Nincs most egyetlen fej sem, aki kimagasodna a

többi közül. Az élet sivár; mind egyformák vagyunk. Hol vannak azok, akiket vezetésre rendelt az Ég, honnan tudjuk, kit kövessünk? Jajjaj, micsoda keserűség! Ha arra gondolok, hogyan halt meg a régi gazdám és a felesége! Ők tiszteletre méltóak voltak ebben a házban...

Az idős asszony letette a tálcát az asztalra, és kék pamut felsőjének szélével megtörölte mindkét szemét.

– Hogy haltak meg? – kérdezte Grace.

Vang-ma közelebb húzódott, szétnézett, majd suttozni kezdett.

– Itt laktak. A ház mögött volt egy kis földjük... Nem nagy, épp akkora, hogy megtermett rajta a kenyérükhöz való gabona. S ez a föld okozta a gazdám vesztét. Földbirtokosnak hívták. Az emberek, akiket azért fizetett, hogy műveljék a földjét, megragadták az Új Út lehetőségét, s ellene fordultak, hogy megkaparintsák a földjét. Azok a fiatalok, akik az elvtársaknak dolgoztak, itt, ebben a szobában lőtték le. Annál az asztalnál ült, s egy gerezd fokhagymával töltött batyut evett. Ilyesmiket evett vacsorára, és ivott hozzá egy csésze teát. Ismert egy régi mondókát, gyakran el is mondta.

Edd az első étked korán.

A másodikat bőségesen.

A vacsorád szűkös legyen,

Vagy még jobb, ha semmi sem.

Így sokáig fog élni, azt mondta. Sajnos, szegény ember nem érte meg, hogy igaza legyen. Egyik éjjel ott ült az asztalnál, és a szoba egyszer csak tele lett férfiakkal és nőkkel, akiknek fizetett, hogy a földjén dolgozzanak. Ujjal mutogattak rá, és kiabáltak:

– Ott ül a vén ördög! Eszi az ételt, amit megtermeltünk neki!

Mielőtt megkérdezhetette volna, mit szeretnének, az egyik elvtárs lelőtte, egy fiatal elvtárs, aki szinte még gyerek volt, nem is tudta, mit csinál. Jaj, régi gazdámnak még arra se volt ideje, hogy megegye a fokhagymás batyut. Kiesett a kezéből, de nem veszett kárba, később megettem én.

Grace elborzadva hallgatta, mert képtelenség volt elhinni. De érezte, hogy igaz, mert ez az öreg lélek nem találna ki ilyesmit. Aztán eszébe jutott, hogy az anyja arra intette, legyen türelmes.

– Nem értem, hogyan történhetett ilyesmi. De türelmes leszek.

Ahogy ezt mondta, átment a másik szobába, hogy ne lássa maga előtt az idős urat, amint szükös esti étkét fogyasztja. Ha gondolna rá, a férfi szelleme kísértene a házban.

Az éj leszálltával, miután megette az ételt, amit az idős szolgálók hoztak neki, és jó éjszakát kívánva visszavonultak a saját lakrészükbe, fura módon rossz előérzete támadt. Az ajtót bereteszelt, bement a hálószobájába, és bezárta a másik szobába vezető ajtót is. Levélíráshoz fogott a testvérének, Mercynek, mert így azt érezhette, hogy húga kedves, fiatal lényre itt van mellette. Mielőtt a papírhoz érintette volna a tollat, fejét a kezére hajtotta, behunyta a szemét, és a sötétben látta a szeretetre méltó lányt, amint skálázik és énekel, készül a másnapi órájára. Gyakran látta őt maga előtt, így nem volt nehéz emlékeiből előhívni a képet. Amikor világosan kirajzolódott karcsú alakja a szük kínai ruhában, a vállaira omló lágy, fekete haja, élénk, sötét szeme, bőrének fiatalos frissessége, amikor teljes egészében látta mindezt maga előtt, írni kezdett.

„Legdrágább Nővér!

Most egy régi kis házban élek, a sajátomban. Ez az első éjszaka. És az első olyan éjszaka az életemben, amikor egyedül vagyok. Igaz, van két idős szolgáló a személyzeti lakban, de a házban csak én egyedül. Szeretem-e? Nem tudom eldönteni. Még minden túlságosan új, és túlságosan régi. S ez a kettő, az új és a régi, még nincs egyensúlyban. Egymásnak feszülnek, nincsenek harmóniában

egymással. Nem fogod érteni, miről beszélek. Látlak magam előtt, ahogy töröd a fejed: »Mit próbál mondani nekem az idősebb nővérem?« S csak azt felelhetem, hogy még én magam sem tudom, mit próbálok neked elmondani.»

Egy órán keresztül írt, aztán befejezte a levelet. Beletette egy borítékba, felbélyegezte és megcímezte. San Francisco... milyen távoli volt ez a város, s milyen távol volt ő! De aztán győzött benne a józan ész. Bolond vagyok, mondta magának. Hiszen csak nem régóta vagyok itt. Amikor majd választ kapok a leveleimre, amikor Clem ír majd nekem... S látta maga előtt Clemet, ahogy a mikroszkóp fölé hajol a laboratóriumban, ahogy a nap megcsillan vörös haján. Hallotta erőteljes, fiatal hangját. – „Ez még mindig nem az a fajta hortenzia, Liang! Vagy legalábbis ez a példány, amit a te Vörös Kínából hozott nekünk egy menekült, nem az a növény. Ennek nincs malária elleni hatóanyaga.”

Felfedezték egy ősi orvosi gyűjteményben, a *Növénykönyvben*, melyet a kínai császár, Sen-nung állított össze úgy i. e. 2700 körül, hogy egy bizonyos fajta hortenzia gyógyítja a maláriát – Csang San volt a neve ennek a hatóanyagnak –, s próbáltak szerezni egy példányt ebből a növényből, amit tilos volt kivinni az országból. Clemnek a Grace-hez intézett utolsó szavai ezek voltak: – „Próbálg szerezni egy hortenziagyökeret, Liang! Te majd tanulmányozhatod. Istenem, hogy irigyellek, amiért annyi mindent fogsz ott találni!”

Ó, Clem, kérte némán, írj nekem! Olyan messze vagyok...

*

A nyugati égbolton épp lement a nap a Golden Gate-híd mögött, San Franciscóban. Mercy Liang a korlátra támaszkodott, nézte az utolsó aranykarikákat a lenyugvó nap körül. Mellette, olyan közel, hogy a válluk összeért, John Sung beszélt. De ő nem hallotta, a horizonton eltűnő napra koncentrált.

– Pszt! – kiáltotta. – Ez az a pillanat. Amikor itt lemegy a nap, akkor kel fel a hazánkban.

A férfi megadóan elhallgatott, alkalmazkodva a lány hangulatához, és együtt nézték a tengerbe süllyedő aranyló napkorong utolsó csillárait. A víz felett a fehér felhők rózsaszínre színeződtek. Mercy felsóhajtott.

– John, vissza kell mennünk Kínába!

A férfi nem válaszolt rögtön. Ez már régóta vita tárgya volt közöttük, pedig alapvetően ebben is egyetértettek. Mindketten úgy érezték, kötelességük lenne visszatérni. Kínaiak voltak, és a hazájuknak szüksége volt a tanult kínai fiatalokra, főleg a tudósokra. A férfi atomfizikus volt, és mostanáig nem engedték neki, hogy Kínába menjen.

– Újra beszéltem a felettesemmel, de nem sok jóval biztat... Kínaiul kellene beszélünk. Ezek az emberek itt mellettünk...

Halkan beszélt, s válla fölött hátrapillantott a mellettük elhaladó emberekre. Mercy engedelmeskedett.

– Kaptam ma a testvéremtől egy levelet. Pekingben van. Minden jól alakul. Találkozott anyánkkal Sanghajban. Viszonylagos kényelemben él, annak ellenére, hogy minden... Haza akarok menni, John. Azt akarom, hogy a hazánkban szülessenek meg a gyerekeink. Nem lenne jó nekik, ha amerikai állampolgárok lennének, s úgy mennének vissza Kínába.

A férfi rámosolygott. Milyen kedves arc, gondolta, ahogy az esti szellő összeborzolta a lány puha, fekete hajtincseit. Szerette őt. Szerette az ösztönös szívét, a gyors beszédtempóját, karcsú testét.

– Először össze kell házasodnunk – emlékeztette incselkedve.

Mercy erélyesen válaszolt. – John, valahányszor találkozunk, találsz valami okot, hogy megváltoztasd az esküvőnk időpontját. Május 10-én összeházasodunk. Megmondtam Mr. és Mrs. Brandonnak. Úgy készülnek, aznap lesz az esküvőnk.

– Hónapokat kell várni – sóhajtott a férfi.
– Így lesz időd, hogy valahogy elérd, elengedjenek a szerződésed ellenére.

– Lehet, hogy nem tudok elszabadulni, ezt azért ne felejtse el.

– Van egy ötletem. Elmehetnénk Angliába... és nem jövünk vissza!

Mercy csillogó fekete szemekkel nézett a férfit, aki viszont megdöbbsent. – Ez tisztességes lenne? Különböben is: megígértem.

Mercy közbevágott. – Nincs joguk azt mondani, hogy nem mehetsz vissza a saját népedhez!

– Nem mondanak ilyesmit. Egyszerűen csak dolgoznak az ügyön, mielőtt az atomfizika titkos területeire lépnek.

Te magad mondtad nekem, hogy kifogást – keresnek, hogy itt tartsanak. Nem akarják, hogy visszamenj a hazádba, és ott dolgozz mint atomfizikus!

– Azt mondtam, *gyanítom*, hogy ez az oka.

– Tudod, hogy ez az oka!

A mellettük elhaladó járókelők furcsán néztek rájuk. Nem értették ugyan a nyelvet, de a hangjukból azt igen, hogy veszekednek, s ezek a pillantások lecsendesítették Johnt és Mercyt. Megfordultak, otthagyták a tengert és az eget, s visszasétáltak az utcába, ahol a férfi leparkolta a kocsiját. Szinte teljes csendben vitte vissza a lányt Brandonék domboldalán álló házába, ahová Mercy látogatóba érkezett, s úgy is segítette ki a kocsiból. A kezük egy pillanatra összeért.

– Holnap? – kérdezte a férfi.

– Holnap – mondta a lány.

Elköszöntek egymástól, s Mercy bement a házba. Mrs. Brandon a nappaliban volt, épp egy csokor rózsát rendezgetett a hosszú tükör előtt lévő alacsony asztalon.

– John nem marad vacsorára? – kérdezte, amint Mercy belépett a szobába.

– Nem kérdeztem tőle – felelte Mercy. – John tudja, hogy mindig szívesen látjuk.

Mrs. Brandon látta a tükörben, hogy valami mintha beárnyékolta volna a csinos ázsiai arcot.

Mercy leült egy fehér bársonnyal behúzott szék szélére. – Egy kissé... egy kissé összekaptunk valamin.

– Mondd el – suttogta Mrs. Brandon, és várt, de a lány nem folytatta: felállt, és az ajtó felé indult.

– Várj! – szólt utána Mrs. Brandon a maga amerikai közvetlenségével. – Ha már elkezdted, mondd el, hogy min vitatkoztatok. Anyád helyett anyád vagyok, tudod.

Mercy újra leült.

– Vissza akarok menni Kínába, Mrs. Brandon.

– És ő nem akar?

– Azt mondja, nem fogják elengedni.

– Valószínűleg nem, mint kiváló fiatal tudóst!

– Akkor is el kell mennie.

– A kormányval szembehelyezkedve?

– Nem a mi kormányunk!

Mrs. Brandon otthagya a rózsákat, s a lányhoz fordult.

– Drágám, ez nem túl szép tőled. Édesanyád soha nem beszélne így.

– Anyám régimódi kínai. Én nem.

Mrs. Brandon elképedve nézett a szembeszegülő lányra. Aztán anélkül, hogy válaszolt volna, visszatért a rózsáihoz, Mercy pedig felállt, és kiment a szobából.

Vacsora után Mercy kimentette magát, hogy leveleket kell írnia. Mrs. Brandon, ahogy egyedül maradtak, elmesélte a férjének ezt a beszélgetést.

– Mercy tényleg nem szokott ilyen... ilyen ellenségesen beszélni – mondta.

Mr. Brandon végighallgatta, nem vágott közbe. – John remek ember – mondta aztán. – Azt fogja tenni, amit helyesnek gondol. A helyedben nem aggódnék. S különben sem fogják neki soha megengedni, hogy visszamenjen Kínába – a jelen körülmények között.

– Mercy nagyon elszánt, Howard.

– Nem ő irányít, hanem a kormány, mindannak ellenére, amit mond.

Egy ilyen megállapításra Mrs. Brandon nem tudott mit mondani. Nem ártotta magát a kormány és a férfiak dolgába. Inkább belemerült a fiatal kínai párnak megígért esküvő szervezésébe. Nagy esküvőnek kell lennie, mert sok barátjuk volt.

– Hova mentek nászútra, drága? – kérdezte Mercytől másnap reggel. Sokáig időztek az asztal mellett a kellemes reggelizőhelyiségben, amelynek ablakai az öbölre néztek.

A lány, aki aznap reggel olyan szép volt, mint egy nyíló rózsabimbó – gondolta magában Mrs. Brandon –, ártatlan hangon válaszolt.

– Szeretnék Angliába menni, Mrs. Brandon. És John meg akar látogatni néhány nagy angol tudóst – egy pillanatra elhallgatott, és édesen felnevetett. – Azt hiszem, még a nászutunkon is elsősorban tudós lesz! Számítanom kell erre.

– Hosszú távon – felelte Mrs. Brandon nyugodtan – az, hogy két ember megértse egymást, olyan fontos, olyan alapvető...

– Igen, Mrs. Brandon. Az édesanyám is mindig ezt mondta. Most bocsásson meg. Sétálok egyet, és feladom a leveleimet.

– A gyerek ma már olyannak tűnt, amilyen lenni szokott – jelentette be a férjének aznap éjjel Mrs. Brandon –, s Angliába mennek majd nászútra.

Mr. Brandon felnézett az újságjából. Szokás szerint a könyvtárszobában üldögéltek, mint mindig, amikor egyedül voltak, a férj olvasott, a felesége pedig egymagában játszott a kártyaasztalnál.

– Hm – morogta a férfi –, ez aztán furcsa!

– Mi a furcsa? – kérdezte Mrs. Brandon, és letett egy kártyalapot.

– London... Anglia...

– Miért?

– A kínai kommunistáknak nagykövetségük van ott.

– Ó, te szeretsz nyilvánvaló következtetéseket levonni – mondta Mrs. Brandon elnézően.

– Nos, a következtéseim általában helytállóak, vagy nem?

– Feltételezem – mondta szórakozottan, de nem is figyelt, azt nézte, milyen lap van a kezében, s elfelejtette megkérdezni, jelen esetben mi is lenne a helytálló következtetés.

*

Hat hónappal és néhány nappal később a londoni kínai nagykövetség díszes irodájában fogadták Mercyt és a férjét, John Sungot. Kellemes nap volt, de a késő tavaszi napfény nem szűrődött át a vastag függönyökön, melyek a padlóig érő, nagyméretű ablakokat takarták. A plafon közepéről lelógó kristálycsillár fénye megvilágította a faragott bútorokat és a kék-fehér mintás pekingi szőnyeget. S megvilágította egy komor, sötét egyenruhás, kínai férfi arcát is, aki egy hatalmas íróasztal mögött ült az óriási helyiség egyik végében.

– Semmire sem lesz szüksége a hivatalos papírokhoz – mondta kínosan pontos kínai kiejtéssel. – Már kapcsolatba léptem a fővárosi hatóságokkal. Különgép fogja önöket Pekingbe vinni, dr. és Mrs. Sung. Hazafiként fogadják majd önöket, és kijelölik, milyen feladatot kell majd ellátniuk.

– Nekem is? – érdeklődött Mercy.

– Önnek is – mondta a hivatalnok. – Önt sem vonják ki a feladatok alól csak azért, mert nő. Szükségünk van a jó eszű emberekre, bárhol legyenek is. Javaslom, gondolkodjon egy új zenei iskola alapításán Pekingben. Nagyon sok új népdalunk van, a fiataljaink írták őket. Ezeket össze kellene gyűjteni és leírni, rendszerezni, hogy megmaradjanak. De ez pusztán csak javaslat, Madame. Ami önt illeti, dr. Sung, azt mondhatom, hogy a legjobbkor, a kellő időben tér vissza a hazánkba. Tudósaink egy újfajta, minden eddiginél erősebb hatású hidrogénbomba megalkotásán dolgoznak.

– Egy bombán? – ismételte John Sung. – Az én szakterületem inkább ipari, mint katonai jellegű.

– Az ipar mit sem ér, ha ki van szolgáltatva egy olyan telhetetlen nyugati hatalomnak, mint az Egyesült Államok, egy olyan országnak, mely nyilvánvalóan egy új ázsiai birodalom kiépítésére törekszik.

Ha észrevette volna, hogy a vendégei nem válaszolnak, nem írta volna alá a kérelmet. Lebélyezett néhány papírt egy nagy vörös pecséttel, majd a telefonkagylót felemelve rövid utasítást adott. Szinte rögtön azután nyílt az ajtó, s belépett egy egyenruhás fiatal férfi. Az asztalnál ülő hivatalnok felnézett.

– Vezesse dr. és Mrs. Sungot az ajtóhoz. Két órán belül a repülőtéren kell lenniük.

Az asztalnál ülő férfi biccentett, Mercy és John pedig távozott a fiatalemberrel.

Aznap éjjel a repülőn, amikor már csak halványan világítottak a lámpák, hogy az utasok alhassanak, Mercy megfogta a férje kezét.

– Jéghideg a kezed – szólalt meg a férfi, ahogy az apró kéz a tenyerébe simult.

– Izgatott vagyok – mondta Mercy. – Vagy talán félek.

– Félsz?

– Hát, tudom, hogy ez nem ugyanaz az ország lesz, amiben felnőttem.

– Honnan tudod?

– Az anyám levelei olyan... furcsák.

– Furcsák?

– Annak tűnnek. És évente egyszer-kétszer kapok tőle néhány sort egy ajándékba rejtve, hogy maradjak ott, ahol vagyok. Nem gondolod, hogy az az ember a követségen ma reggel kissé erőltetett volt, kimért... vagy ilyesmi? Nem mosolygott.

– Csak hivatalos volt.

– Gondolod? Ó, mit gondolnak majd Brandonék, ha nem megyünk vissza? Írunk majd nekik, és elmagyarázzuk... John!

– Igen?

– Nem lenne csodálatos, ha elmagyarázhatnánk a népünknek, milyenek is az amerikaiak? Éppen úgy, ahogy megpróbáltuk elmagyarázni az amerikaiaknak, milyenek a kínaiak. Ez kötelességünk, úgy gondolom.

– Miért is ne? – értett egyet a férfi. Most, miután meghozták a döntést, és útban voltak hazafelé, mégsem hevült a szíve, s a férfi nem értette, miért. Kisfiúként hagyta el Kínát az apjával, a San Franciscó-i kínai negyed egyik kereskedőjének öccsével. Miután az apja meghalt, ott nevelkedett, a nagybátyjára utalva. John még neki sem mondta el, hogy valójában nem a Niagara-vízeséshez mennek nászútra, hanem visszatérnek Kínába. Mert bárhol is vetették meg a lábukat, bárhogyan próbáltak sikeresek lenni és meggazdagodni, örökre Kína volt a hazájuk. Gyerekkori emlékek után kutatott az emlékezetében, s úgy tűnt, emlékszik egy falura, ami bizonyára a délen fekvő Kuangtung tartományban volt, Kantonhoz közel, és a faluban egy földműves családra jellemző egyszerű, de kényelmes otthonra, és abban a házban egy idős házaspárra, akik sokat foglalkoztak vele, és egy gyengéd asszonyra, aki sírt, amikor az

apjával elindultak Amerikába. A nagyszülei már aligha élnek, de talán az édesanyját majd megtalálja.

Álomba merült. Eddig nem is tudatosult benne, milyen fáradt. Kimerült az esküvőtől és az elfojtott izgalomtól, amit a miatt érzett, hogy ilyen gyorsan elhagyják az országot, ahol oly hosszú ideig élt. Mercy, ahogy látta, hogy a férje szeme lecsukódik a félhomályban, elhúzta a kezét. Hadd aludjon, ha már ő nem tud! Az esküvő óta nem is volt idő a pihenésre. Szép esküvő volt, gondolta tele gyengédséggel, ahogy felidézte a virágokkal feldíszített, zsongó helyiséget, a sok melegszívű, nagylelkű embert. Képtelenség volt elhinni, hogy elmúlt a barátság közöttük s az övéi között. A szívélyesség és a nagyrabecsülés százada után az amerikaiak bizonyára nem lehetnek a kínaiak ellenségei. Mr. és Mrs. Brandon és a gyerekeik voltak az ő amerikai családja. Mrs. Brandont ráadásul Anyának szólította... „Amerikai Anyának”... De a szíve most mindenki iránt megtelt szeretettel, ahogy hazafelé tartott a saját hazájába. Gyengéden pillantott a mellette lévő ülésen alvó Johnra. Jóképű férfi volt, fiatalabbnak tűnt huszónhét évesnél.

– A legbriliánsabb fiatal tudósunk – méltatta a felettese az esküvőjükön. – Nagy jövőt jósolok neki, Mrs. Sung.

A repülő enyhén megrázkódott, és Mercy belekapaszkodott az ülése karfájába. Mindig félt ilyen magasan a föld felett, de hát ez volt az egyetlen mód, hogy eljusson Kínába az Egyesült Államokból. A rázkódás erősebbé vált, és a hangszórókból megszólalt a pilóta hangja.

– Hölgyeim és uraim, kérem, csatolják be öveiket. Egy kisebb légörvénybe kerültünk.

Fel kellene keltenie Johnt? Nem volt rá szükség, mert a férfi felébredt, s abban a pillanatban mindketten becsatolták az övet. Aztán kétségbeesetten ültek a rettegés néma csendjében, ahogy a repülőgép tehetetlenül, de még mindig kelet felé tartva vergődött át a sötét égen.

*

Madame Liang éttermének legnagyobb termében volt, amikor üzletvezetője és legbizalmasabb alkalmazottja jelezte neki, hogy valamilyen fontos közlendője van. Az asszony nem kezdett kapkodni, a maga finom módján folytatta szokásos körútját az asztalok között, de egy félóra múlva, amikor már minden fontosabb vendégét üdvözölte, távozott az ebédlőből. Kötelezettségét letudva, belépett a liftbe. Ezt a liftet még Mr. Brandon építette évekkel korábban, amikor az édesanyja, aki mozgásképtelenné vált az üzleti gyulladása miatt, ideköltözött Sanghajba. Így a fiával és annak családjával élhetett, és akkor még szolgálot is könnyen és olcsón lehetett találni ebben a városban. Az új egyesülések miatt már nem volt sem sok, sem olcsó szolgálot. Az idős asszony már régen meghalt, abban a temetőben nyugodott, amely valamikor a brit koncesszióhoz tartozott.

Az üzletvezetője, Csu-szan már a liftben volt, s várta Madame Liangot. A férfi megnyomta a gombot, a lift megállt félúton az első és a második emelet között. Ez bevett szokásuk volt, amikor a férfi úgy akart beszélni vele, nehogy kihallgathassák őket.

– Mi mondanivalód van most? – kérdezte Madame Liang.

– Híre jött, hogy a kiváló fiatal kínai tudós, dr. John Sung elmenekült az Egyesült Államokból.

– Igazán?

– A felesége is vele van, Madame.

– Igazán?

– Az ön középső lánya, Madame.

– Nem!

– Nem tudta, Madame?

– Azt nem, hogy összeházasodtak!

– Bizonyára elfogták Madame leveleit.

- Minden levelet elfognak – mondta az asszony türelmetlenül.
- De az önét főleg, Madame.
- Miért mondod ezt?
- Madame-nak három gyönyörű lánya van, akik ellenséges országban nevelkedtek.

Madame Liang a paraszti származású, barázdált arcra nézett. A férfi földművesek fia volt, elmenekült a kéthektáros földről, amely a családjá megélhetését jelentette. Sanghajban hol ilyen, hol olyan munkából élt, iskolába kezdett járni, megtanult írni-olvasni, és tizenhat éves korában Madame Liang rajtakapta, hogy a konyhai maradékokat eszi. Sovány, csontos külsejében valami meghatotta az asszonyt, s az a meggyőződése támadt, hogy nagy belső erő lakozik benne, és aztán az ő támogatásával a férfi eddig a beosztásig vitte.

- Miért említed a lányaimat? – kérdezte most az asszony.
- Ők nem fognak nyugodni addig, amíg mindegyik lánya vissza nem jön ide – mondta a férfi.
- S amikor itt lesznek?
- Várunk, és majd meglátjuk.

Az asszony hirtelen elhatározásra jutott. – El kell mennem Pekingbe. Te is velem jössz majd... – szünetet tartott, majd hozzátette, nyomatékosan leszögezve. – Repülővel.

- Madame! – kiáltott fel a férfi könyörögve.
- Nem, muszáj – tartott ki elhatározása mellett az asszony. – El kell mennem a legidősebb lányomhoz. Nem mondta nekem, hogy Mercy elhagyta az Egyesült Államokat. Tudnom kell, miért. Semmit sem mondtak nekem.

Harag villant át szép, idősödő arcán. – Ha nem mondanak el mindent, hogyan cselekedjem bölcsen?

- Én elmondtam Madame-nak azt, amit az egyik különteremben hallottam, még nincs egy órája sem – mondta a férfi.

– Szervezd meg az utazást – utasította az asszony. – Másfél óra múlva van egy gép Pekingbe. Mondd Csu-mának, hogy pakoljon be a táskámba és intézze el, hogy valaki kivigyen bennünket a repülőtérre. Te elkísérsz majd.

– Igenis, Madame.

A férfi megnyomta a gombot, s a lift finoman elindult az emeletre.

Madame Liang jól ismerte Peking városát, mert ő és Cseng ott éltek házasságuk első éveiben. Most elhinni is nehéz volt, hogy azok az évek valaha megtörténtek! Látnia kellett volna előre, neki és az összes többi fiatalnak, akik a nyugati világ nyugati iskoláiban tanultak, hogy azzal, amiről álmodtak, amiről megtanították őket álmodni, azzal az élettel, azzal a szabadsággal, amelyben saját boldogságukat keresték, ő és a többiek megingatják az ősi trón és a hagyományok biztonságát? Felkavarta ez a megválaszolatlan kérdés, a bűntudat állandó jelenléte. A bűntudat volt, amely megakadályozta abban, hogy felszálljon egy Párizsba vagy New Yorkba tartó repülőjára, úgy, ahogy mások, akik menedéket találtak ezekben a városokban – a bűntudat és mellette a mélységes szeretet a hazája és a népe iránt.

A lelkifurdalása akkor mélyült el igazán, amikor lánya házának bezárt kapuja előtt álldogálva rájött, hogy ő is felelős azért, hogy a saját gyerekei ebbe a zavaros helyzetbe térnek vissza. Már éjszaka volt, a város kapui és az üzletek is zárva voltak.

– Zörgezd meg újra a kaput – parancsolta Csü-szannak, aki elkísérte őt, ahogyan szokta, ha az asszony elhagyta a házat. A férfi jó testőrnek bizonyult, mert az ütések és rúgások sokféle trükkjét ismerte arra az esetre, ha esetleg valaki meg akarná támadni őket. Mindig megvolt a lehetősége egy ilyen támadásnak azokban az időkben.

Most két ököllel zörgette a kaput, mire a kémlelőnyílásnál feltűnt egy szem.

– Ki van ott? – kérdezte egy hang.

– Nyisd ki a kaput, vagy én nyitom ki – kiáltotta Csü-szan. – Madame Liang van itt, Sanghajból.

Madame Liang is megszólalt. – Dr. Liang édesanyja vagyok!

A kapu azonnal kinyílt. Az asszony kiszállt a riksából, átsétált az udvaron, s belépett a házba. Az ajtók nyitva álltak, lágy volt az este.

Ott voltak mind. Grace, Mercy és a férje. Igen, a magas fiatalember bizonyára a veje, akiről eddig csak meséltek neki, de sohasem látta. Senki sem számított az asszonyra, Grace kiáltott fel elsőként.

– M-ma! Hogy kerülsz Te ide?

– Repülővel – mondta Madame Liang a szokásos nyugalommal.

Ölelésekkel halmozták el, érezte, hogy a veje erősen megszorítja a jobb kezét.

– Muszáj volt – folytatta. – Azért jöttem, hogy mindennek utánajárjak.

– Először is: ettél már? – kérdezte Grace.

– Ettem, s nem akarok semmi mást, csak megtudni, hogyhogy itt vagytok együtt, s nekem nem szóltok róla?

– Nekem sem szólt senki, csak egy órával azelőtt, hogy megérkeztek – mondta Grace.

Leültek, Madame Liang ösztönösen az időseket hagyományosan megillető asztalfőnél foglalt helyet.

– Lányom – kezdte Madame Liang Grace-hez fordulva – , megbízol a szolgálóidban?

– Angolul mindenesetre nem tudnak – felelete Grace.

– Akkor angolul beszélünk majd – felelte Madame Liang. Aztán a másik lányához fordult. – Magyarázd el nekem, miért nem értesített engem senki?

Mercy bocsánatkéréssel a hangjában felelt. – M-ma, nem voltunk biztosak abban, hogy hazajövünk vagy Amerikában maradunk. Johnnak jó munkája volt. De aztán egy napon ráeszméltünk, hogy ha a házasságkötésünk után a gyerekeink ott jönnek világra, amerikaiak lennének. Elszomorodtam, ha arra gondoltam, hogy talán amerikai állampolgároknak fogok életet adni. Azt mondtam Johnnak: – „A gyerekeinknek a saját hazánkban kell megszületniük. Kínainak kell lenniük. Házasodjunk össze hamarosan, és rögtön utána menjünk haza!”

Itt John Sung közbevágott. – Én pedig úgy éreztem, részt kell vennem a hazánk életében. Tudósokra van szükség. Így visszatértünk.

– Hogy engedték ezt meg? – kérdezte Madame Liang okosan. – Tudom, hogy az amerikaiak nem engedik el az atomfizikusokat.

A lányai összenéztek. Aztán Mercy elnevette magát. – M-ma, honnan tudsz te mindent? Angliába mentünk... s aztán utaztunk tovább keletre.

– A saját hatóságaink védelme alatt? – kérdezte Madame Liang.

– Igen – mondta John Sung nyíltan.

Az asszony szemügre vette a vejét. Amit látott, nem volt számára visszatetsző. Magas, elég jóképű, de nem túlságosan – egy túl jóképű férfiban, olyanban, mint a saját férje is volt, nem bízott volna –, nyílt, őszinte tekintetű, közvetlen: ez mind elfogadható volt.

– Becsülöm a hazafiságát – mondta –, de türelmesnek kell lennie, most, hogy itt van. Sok minden történt már az országban, de még sok mindennek kell történnie.

Mielőtt folytatta volna, éneklés, léptek és tűzijátékok hangja hallatszott a fal túloldaláról.

– Május tizenharmadika – magyarázta Grace.

– Elfelejtettem – kiáltott fel John Sung.

Néhány percig figyelték, ahogy a hangok közeledtek.

– M-ma, igazából hogyan történt május tizenharmadika? – kérdezte Mercy.

Madame Liang meglepődött. – Hogy lehet, hogy nem tudod?

– Hallottam róla... de már régen.

– Igaz – mondta az anyja. – Nekem nem tűnik távolinak, pedig évekkal azelőtt történt, hogy ti megszülettetek volna. Sanghajban voltam, apátokat vártam, aki Csang Kaj-sekkel dolgozott, és arra készült, hogy északra megy, s leszámol az ottani hadurakkal, akik ellenezték a forradalmat, és akik egymás ellen küzdöttek azért, hogy

visszaállítsák a régi kormányt. Valamilyen drámai esemény hajtóerejére vártunk, hogy a kellő időben induljunk északra, s hogy megszerezzük a parasztok támogatását. Anélkül, hogy tudták volna, a nyugatiak előidéztek nekünk ezt a drámai eseményt. Barátokkal voltam egy Nanking Road-i házban. Egyszer csak azon a bizonyos napon, május tizenharmadikán, az 1925-ös évben, amikor épp egy apátoktól érkezett levelet olvastam, dühödt hangokat hallottam az utcán a nyitott ablak alatt. Odamentem az ablakhoz, és akkor megláttam a diákok tömegét az utcán, amint kiabálnak, és botokat ráznak a rendőrök felé, akik a Nemzetközi Közösség alkalmazásában álltak Sanghajban. A rendőrök felszólították a diákokat, hogy a tömegbe lőnek, ha nem oszlanak szét.

– Természetesen nem mentek el – vágott közbe Mercy.

– S tudtam, hogy nem fognak elmenni – folytatta Madame Liang.

– A diákok özönlöttek, és a rendőrség a levegőbe lőtt a fejük fölé. Ekkor újra figyelmeztették őket, és amikor a diákok továbbra sem távoztak, a rendőrség a tömegbe lőtt. Több diákot megöltek.

Az asszony körbenézett maga körül. – Ez megadta nekünk a lökést, amire szükségünk volt. Az egész ország lángba borult, erőszakos támadások a britek és a japánok ellen, bojkott, harag mindenhol, az újságok is a nyugatiakat támadták. A következő év elején megindultunk észak felé – sikeresen, győzedelmesen. Iskoláztak és földművesek dolgoztak együtt, legyőzhetetlenek voltak, amikor összefogtak.

Az asszony ékesszólóan beszélt, erőteljesen, angol kiejtésén nem érződött akcentus, aztán elhallgatott, és megrázta a fejét.

– Mi az, Anya? – kérdezte Grace. Az anyja hirtelen kimerültnek tűnt.

– Ez az esemény valami másnak is az alapja volt.

Madame Liang, úgy tűnt, elgondolkozik, de valójában kimerült volt. Végigsimította az arcát, majd két kezét az ölébe ejtette. A fiatalok vártak, végül John Sung szólalt meg.

– Úgy érti...

– Úgy – mondta, összeszedve az erejét –, hogy ez az esemény volt a bizonyítéka a kínaiak és a nyugatiak közötti megértés hiányának. A nyugatiak szemében a rendőrség legálisan járt el, hiszen figyelmeztették, felszólították a diákokat, akik a törvénnyel szembeni engedetlenséget választották, és így vállalniuk kellett ennek következményét, a büntetést. A kínaiak szemében semmilyen törvény nem jelenthetett mentséget a diákok meggyilkolására, akik a művelt elit tagjai voltak. Azt hittük, a törvények csak a bűnözők megfélemezésére szolgálnak. Ezek diákok voltak, nem bűnözők. Számunkra semmit sem jelentett, hogy a rendőrség legálisan, a nyugati törvényeknek megfelelően, a Nemzetközi Közösség keretein belül járt el. A föld mélye még mindig kínai volt. Csak a föld felszínét birtokolták az idegenek, s már az is elviselhetetlen volt számunkra.

Behunyta a szemét, elhallgatott. A falakon kívülről, a kapun túlról menetelő lábak hangja, durranások zaja és indulók dallama áradt a szobába.

– Menjünk, nézzük meg őket! – kiáltotta Mercy, és tapsolva talpra szökkent. – Nyissa ki a kaput!

Még csak a szoba közepén járt, de Madame Liang már az ajtónál volt.

– Nem-nem! – dadogta. – Nem, a kaput nem szabad kinyitni!

– De miért nem? – kérdezte Grace sórarakozottan. Mindannyian csodálkozva néztek Madame Liangra, ő pedig egyik arcról a másikra pillantott. Úgy tűnt, meglepettségük némileg megnyugtatta, s amikor újra megszólalt, már a szokásos higgadt hangján beszélt.

– Tartsátok magatokat távol a tömeegtől! Hagyjátok őket, hadd meneljenek és kiáltozzanak. Ez is egy út, de nem az Örök Út.

Nem mozdult az ajtótól, s a házon kívül, az udvaron túl Csu-szan állt őrt, hátát a bereteszelt kapunak vetve.

*

A következő néhány nap teljesen más hangulatban telt el. Esténként a család elfogyasztotta a vacsoráját, a szolgálok úgy szolgálták ki őket, mint a régi időkben, a Nagy Változás előtt, ahogy az új vezetők eljövetelét emlegették. Napközben Grace bejárt a kórházba, ahol egyaránt tanítottak és alkalmaztak kínai és nyugati gyógymódokat, s folytatta tanulmányait az idős doktornál, miközben Madame Liang sok mindent megvitatott Mercyvel és Johnnal. Az asszony igen kíváncsi volt, milyenek manapság az amerikaiak, és sok kérdést tett fel nekik.

– Lehetséges – kérdezte az asszony végül –, hogy az amerikaiak nem tudják, milyen igazságtalanságot követnek el ellenünk?

– Milyen igazságtalanságot, M-ma? – kérdezte Mercy. Most, hogy a saját hazájában volt, minden jónak tűnt számára, s valósággal kivirult a boldogságtól. Amit viszont senkinek sem mondott el, hogy minden lehetséges volt, amit korábban elgondolt. Még túl korai volt ahhoz, hogy biztos legyen ebben, így inkább örült, hogy ő és John rögtön az esküvő után elhagyta Amerikát. Elérte, amit akart. A gyermeke itt fog megszületni, a saját hazájában, amely az ősei földje, és most már a jövő talaja is.

– Úgy értem – mondta az anyja –, hogy az amerikaiak azáltal, hogy megszakítottak minden kommunikációt a két ország között a Nagy Változás után, a barátság törvénye ellen vétettek. Egy századon át az amerikaiak voltak az egyedüli barátaink nyugaton. Egyedül ők nem sajátítottak ki területet nálunk, egyedül ők nem indítottak ellenünk háborút, egyedül ők nem kértek tőlünk jóvátételt. Igaz, hogy hasznot remélve ők is ragaszkodtak azokhoz a kiváltságokhoz, amelyeket más nemzeteknek voltunk kénytelenek megadni, így a saját polgáraik is úgy járhattak-kelhetek, hogy nem kellett attól félniük, letartóztatják vagy elítélik őket. De egyébként nem kértek tőlünk jóvátételt, sőt, valójában mérsékeltek a többi nemzet

követeléseit. Mindazonáltal úgy tűnik, nincsenek tudatában, mit jelent a barátság ősi köteléke.

A vejehez fordult. – Érti, miről beszélek, vagy túl hosszú ideig élt amerikaiak között?

– Túl hosszú ideig éltem amerikaiak között – mondta John Sung őszintén.

– Akkor elmagyarázom önnek – felelte Madame Liang, s egy pillanatnyi gondolkodás után így folytatta:

– A barátság két ember vagy nemzet között megbonthatatlan, szétéphetetlen kötelék. Egy nemes szív nem fordul el egy baráttól, ha az bajba kerül, még akkor sem, ha megváltozik a jelleme vagy valamiben vétkezik. A két nemzet közötti barátságnak is örökké kell tartania, különben a „barát” nem igazi barát. Ha egy bizonyos helyzetben nem viselkedik igazi barátként, akkor soha nem is volt igazi barát. Mit vétettünk az amerikaiak ellen? A Nagy Változás a vétkünök? De hát véték az, ha kormányváltás történik? Kinek a törvényei szerint lehetne ezt vétéknek nevezni? Ennek – barátok között – nincs nagyobb jelentősége, mint annak, ha valaki átöltözik! Ez nem lehet ok – így az amerikaiak iránti szeretetünk gyűlöletté változott. Rettegek a jövőtől! A hazánkban lassan felnő egy generáció, mely soha nem látott egyetlen amerikai arcot sem, nem hallott egyetlen amerikai hangot sem. Mi mást tudnak azon kívül, hogy gyűlölniük kell az amerikaiakat, ahogy azt tanítják nekik? Nincs annál veszélyesebb, ha valaki olyan gyűlöl, aki egykor szeretett.

John Sung rendkívüli figyelemmel hallgatta mindezt, s amikor Madame Liang befejezte, egy ideig nem válaszolt. Aztán azt mondta: – Az amerikaiak szemében a kommunizmus véték. Nem kérnek belőle.

– De miért, amikor ez a mi életünk, nem az övék? – kérdezte Madame Liang őszinte csodálkozással.

John Sung elgondolkozott, s megfontoltan válaszolt. – Feltételezem, ez az államformáról alkotott amerikai vélemény saját történelmükből ered. Az őseik elmenekültek Európából, hogy kikerüljenek az akkori uralkodók elnyomása, önkényuralma alól. A szabadság volt az álmuk. A kommunizmus a zsarnokságra emlékezteti őket. Nem kérnek belőle. Nem bennünket, kínaiakat gyűlölnék. Hanem a zsarnokságot, amit maguk előtt látnak.

– Maguk előtt látnak! – ismételte Madame Liang. Ingatta a fejét, aztán másról kezdett beszélni. Három nappal később visszatért sanghaji otthonába.

*

A tavasz ismét lágyan nyárba fordult, és Grace az idős kínai orvos mellett töltött tanulóév során az elméleti ismeretek után kezdett gyakorlati tapasztalatokat is szerezni. Hetente több alkalommal bejárta a klinikára, és figyelte dr. Ceng módszereit. Egy június eleji reggelen, amely a kínai holdév ötödik hónapjára esett, Csao-csung miniszter lépett be az idős orvos szobájába egy korai órán. A klinika még zárva volt, Grace azzal töltötte az időt, hogy az idős doktor szavait jegyzetelte, aki az ősi gyógymódokról értekezett. A miniszter a szokásos komor, sötétkék egyenruháját viselte, s bár kissé sápadtnak tűnt, szokása szerint elmosolyodott.

– Ó, dr. Liang – mondta. – Ma reggel páciensként jöttem. Az idős orvos felállt, de Csao-csung intett, hogy maradjon csak ülve. Ő maga is leült, és az orvos felé fordult.

– Dr. Ceng, azért jöttem el önhöz, mert néhány napja szokatlanul fáradtnak érzem magam és nincs étvágyam.

– Látom, hogy a szeme fehérje kissé sárga, s hogy a hangja rekedtes – felelte dr. Ceng.

Csao-csung ismét elmosolyodott. – Önre bízom magam – mondta.

– Hadd nézzem a nyelvét – kérte dr. Ceng. Csao-csung kinyújtotta a nyelvét, és az orvos egy hosszú percig vizsgálta, majd újra megszólalt.

– Most hadd tapintsam ki a pulzusát a bal kezén. Csao-csung előrenyújtotta a bal kezét, és feltúrta a ruhája ujját. Dr. Ceng a jobb kezébe fogta a férfi csuklóját, s Grace-hez fordult.

– Figyelje meg, hogyan tapintom ki a pulzust a bal kezén. A negyedik ujjam ide helyezem, ahol a tenyér és a csukló találkozik, majd mellé helyezem az első és a harmadik ujjam. Háromféleképpen vizsgálom meg, először csak finoman nyomom, aztán közepesen, végül nagyon erősen.

Miközben beszélt, ajkát lebiggyesztve ellenőrizte Csao-csung pulzusát a bal kezén. Ez majdnem egy fél órát tartott. Aztán újra megszólalt.

– Csao elvtárs, kérem, nyújtsa ki a jobb kezét – a miniszter így tett, és dr. Ceng ugyanolyan gondossággal vizsgálta meg a pulzusát a jobb kezén is, azzal a különbséggel, hogy most a mutatóujját helyezte a csukló és a tenyér találkozási pontjára, a harmadik és a negyedik ujját is mellé igazítva. A hüvelykujja a férfi tenyerének hüvelykujj alatti részénél volt. Az egész vizsgálat majdnem egy órát vett igénybe. Aztán közölte a diagnózist.

– A fáradtság miatt lassabban ver a szíve. Három napig pihennie kell, és a szemét is kímélnie. Egy enyhe akupunktúrás kezelést fogok alkalmazni, ettől majd egy kicsit felélénkül, és jobban érzi magát.

Aztán segített lehúzni Csao-csung válláról az ingét, majd két közepes hosszúságú tűt szúrt a páciense bőrébe, az egyiket a tarkójától balra, a másikat jobbra.

– Máris jobban érzem magam – jelentette ki Csao-csung, és begombolta az ingét.

– Azért, mert visszaállítottuk a *jin* és a *jang* közötti egyensúlyt – mondta neki dr. Ceng. Aztán Grace-hez fordult. – Ma reggel a *jin*ről és a *jang*ról fogok szót ejteni.

– Legyen szíves – mondta Grace.

Csao-csung közben felállt a székről, s indulóban volt. Az ajtónál egy pillanatra megállt.

– Egyébként, dr. Liang – mondta –, most jut eszembe: a sógora.

– Mi van vele? – kérdezte Grace.

– Tud hatni rá?

Grace mosolygott. – Nem, de a testvérem igen.

Csao-csung habozott.

– Egy kis nehézséget okozott nekünk, most, hogy önálló életet kezdett.

– Igazán? – kérdezte Grace csodálkozva. – Nagyon boldognak tűnik, mindketten boldogok.

– Ó, igen, de elég önfejű.

– Hogy érti ezt?

– Vonakodik megtenni bizonyos dolgokat.

– Semmit sem tudok erről.

– Természetesen! Mivel a sógora olyan területen dolgozik, ahol a titoktartás alapvető követelmény, ön nyilván semmit sem hall erről.

– Mit kíván, mit tegyek?

– Egyszerűen csak hívja fel a testvére figyelmét, hogy a férjének nem szabad túl önfejűnek lennie.

– De érteni fogja a húgom?

– A *sógora* érteni fogja – mondta Csao-csung sűrű, sötét szemöldökét felhúzva. Aztán jobb kezével búcsút intett, és távozott.

Grace nem értette, s képtelen volt kiverni a fejéből azt, amit a férfi mondott. Úgy érezte, valósággal visszhangoznak fejében a szavai, még akkor is, amikor dr. Ceng vontatott, mormogó hangjára figyelt, ahogy az idős orvos a *jin* és a *jang* kapcsolatáról értekezett.

– Ebből az ősi, ötezer évvel ezelőtti, a Csuo-dinasztia idejéről származó könyvből, melyet az elnök rendeletére újra kinyomtattak, ebből a könyvből, melyet a kezemben tartok, s amelyet figyelmesen

át kell majd tanulmányoznia, megtanulja majd, hogy kétféle vér van az emberi testben. Az egyik fajtát a *jin* szabályozza, a sötétség elve, a másikat pedig a *jang*, a világosság elve. Ez a kettő együtt, egyensúlyban működik...

Grace egy idő után kezdett figyelni, már-már el is feledkezett arról, amit Csao-csung mondott az imént. Mert mi más is lehetett volna ez az évszázadokkal ezelőtt felfedezett kétféle vér, mint a vénás és az artériás vér? Nos, az ő népe már réges-rég ismerte azt, amit a többi csak évszázadokkal később fedezett fel. Nem csoda, hogy büszke nép az övé!

Aznap délután, mielőtt Grace hazafelé indult volna, az idős orvos letette az asztalára azt a könyvet, melyet az édesanyja mindig a keze ügyében tartott: a Ji Csinget.

– Szükséges, hogy megértse ezeket a trigramokat – magyarázta dr. Ceng, s közben a dolgait egy kék textilbe göngyölte, melyet táská helyett használt. Aztán hosszú mutatóujját a kinyitott könyv egyik oldalára helyezte. – Figyelje meg itt a nyolc *kuát*! Ezek a három vonalból álló jelek jelképezik a természet változásait, egyik jelből alakul ki a másik, így sorban mind a nyolc, melyek aztán egymásba érnek. Ez az élet állandó körforgása, a pozitív és a negatív erő szembenállása. Mindkettő, a negatív és a pozitív is egyaránt fontos. Nélkülözhetetlenek egymás számára, hiszen egyik sem létezne a másik nélkül. Nem létezhet fény másképp, csak a sötétség ellentétéként, ahogyan nincs nappal sem az éjszaka nélkül, sem nyár a tél nélkül, sem ősz a tavasz nélkül, sem erő a gyengeség nélkül, sem férfias a nőies nélkül. Minden *jangban* van *jin* is, s minden *jinben* lennie kell *jangnak* is. Amikor az egyensúly felbomlik, akkor támadnak meg bennünket a betegségek.

Grace, miután a férfi távozott, eltöprengett mindannak a jelentésén, amit hallott. S ahogy az már szokásává vált, megpróbált lehetséges párhuzamot vonni a nyugati orvostudomány és az ősi kínai bölcsesség között. Nincs hasonlóság a *jin* és a paraszimpatikus

idegrendszer között? Annyira belemerült az elmélkedésbe, hogy amikor sötétedéskor hazaért, el is felejtette elmesélni Mercynek, mit mondott neki Csao-csung. De volt más is, ami elterelte a figyelmét. Ahogy belépett a kapun, Mercy jött elé, valamilyen titkos boldogsággal az arcán, s megfogta a jobb kezét.

– Elmentem ma orvoshoz – közölte bizalmasan, ahogy átsétáltak az udvaron a ház bejárata felé, amely most nyitva állt, mert kellemesen lágy volt az este.

– Beteg vagy? – kérdezte Grace rögtön.

– Boldogságot hordok magamban! – jelentette ki Mercy ragyogva, a régi kínai mondást használva.

– Ó, szerencsés nővér! – kiáltotta Grace, és megölelte. Az izgalomban elfeledkezett a reggeli beszélgetésről, s már éjszaka volt, amikor eszébe jutott. A vacsora után a szolgálók visszavonultak, s ő egyedül üldögélt Mercyvel a hallban. John korábban kimentette magát. A férfi kevesebbet evett, mint szokott, s Mercy ezt meg is állapította, amikor a férje kettesben hagyta őket.

– Az az érzésem, nem érzem jól magam valami miatt – mondta. Ezek a szavak juttatták eszébe Grace-nek, hogy valamit el kell mondania.

– Ó, elfelejtettem! – kiáltott fel, aztán megosztotta a testvérével Csao-csung figyelmeztetését. Mercy meghallgatta, de nem értette.

– Mit ért azon, hogy „önfejű”? – kérdezte kissé zavartan. Hatalmas sötét szemével olyan gyermeki volt, hogy Grace meghatódott.

– Azt mondta, a sógorom érteni fogja – felelte.

*

Éjjel, amikor kettesben maradt a férjével, Mercy elismételte a Grace-től hallott szavakat.

– Igen – mondta John kertelés nélkül.

Mercy várt, de a férfi hallgatott, ezért finoman biztatni kezdte.

– Megmagyarázod, drágám?

Angolul beszéltek, ahogy szoktak, amikor éjjelente kettesben maradtak. A kínai nyelvben nem voltak olyan szerelmes szavak, amelyekre szükségük volt.

– Nincs mit megmagyarázni – felelte a férje. Mercy a sötétben nem látta az arcát maga mellett a párnán, csak a hangja élességét hallotta.

– Akkor miért...

A férje nem várta meg, hogy feltegye a kérdést. – Csak azt mondhatom magyarázatként, hogy e mögött az van, másképp gondolkodik egy tudós és másképp egy politikus vagy egy katona. Én tudós vagyok, és lelkiismeretesen végzem a munkám. Csao-csung politikus, és ő a kormányra és a kormány céljaira gondol. Nem értünk egyet, ennyi az egész.

Határozottan, de nyugodtan beszélt, és Mercy nem tudta, miért érez hirtelen félelmet. Közelebb húzódott a férjéhez, és a vállára hajtotta a fejét.

– De drágám, csak most érkeztünk. Gondolod, hogy máris nézeteltérésbe kell kerülnöd valakivel... ráadásul egy ilyen fontos beosztású emberrel, egy miniszterrel?

A férfi elharapta a szavakat, amelyek majdnem kiszaladtak a száján. Ne legyen boldogtalan a felesége a mai napon, amikor ilyen nagy hírt közölt vele! Amikor délben hazajött ebédelni, a felesége odabújt hozzá, és a mellkasához szorította az arcát. A férfi meglepődött, mert Mercynek nem volt szokása így kimutatni a szeretetét napközben. Átölelte, és megkérdezte:

– Valami baj van?

– Nincs baj, csak egy csodálatosan jó dolog. – S akkor kimondta azt a bizonyos régi kínai, várandósságot bejelentő mondatot: – Boldogságot hordok magamban.

A férfit egy pillanatra elragadták az érzelmei, és magához szorította a nőt. Aztán felocsúdva a meglepetéstől, örömtől fátyolos hangon megkérdezte tőle, hogy biztos-e.

– Látott orvos?

– Voltam ma a nőgyógyászati klinikán – mondta a felesége.

– Megerősítették?

– Már biztos.

Most, ahogy ez eszébe jutott, rájött, hogy nincs joga az „önfejtésnek” és ehhez hasonló szavakon gondolkoznia, amelyek megijeszthetik Mercyt. S vajon igaza volt a feleségének? Hiszen egy gyermek, aki itt születik meg a saját hazájukban, veszélybe kerülhet, ha ő mint elkötelezett tudós mindenáron szabad akar maradni.

– Legyünk boldogok – mondta végül. – Annyi okunk van arra, hogy boldogok legyünk.

Ahogy ezt mondta, a felesége köré fonta a karját, s szorosan magához ölelte, amíg meg nem nyugodott. Ő viszont még sokáig ébren feküdt. Csao-csungnak igaza volt. Nagyon jól tudta, mire értette a miniszter, amikor azzal vádolta, hogy túl „önfejű”.

– Van joga megkérdezni, milyen haszon származik a tudományából? – kérdezte Csao-csung.

A miniszter belső, privát irodájában voltak, melyet a helyiség egyik részéből választottak le: hangszigetelt falak, az egyetlen bejáraton dupla vastagságú ajtó. A férfit ide hívták kora reggel, s ő a szikrázó nyári napsütésből e zárt szoba homályába lépett.

Csao-csung egy nehéz, ébenfából készült íróasztal mögött ült, ezúttal mosoly nélkül, zord arckifejezéssel. Tőle jobbra Li kapitány ült. Ez volt az első alkalom, hogy John Sungot hivatalosan beidéztek, és magabiztossága ellenére enyhe félelmet érzett, pedig ez nem volt jellemző rá.

– Üljön le – utasította Csao-csung.

Egy karfátlan, háttámlás széken foglalt helyet, és várt, amíg a felettese átnézett néhány papírt. Az íróasztalon lévő lámpa fénye egyenesen Csao-csung arcára esett, és kegyetlen színezetet festett rá. Vagy csak azért tűnt kegyetlennek ebben a pillanatban, mert nem mosolygott? Talán csak vastag szája vagy mélyfekete szeme, sűrű szemöldöke miatt...

– A jövő katonai eshetőségeit figyelembe véve – kezdte hirtelen Csao-csung, s felemelte a fejét, a beosztottjára szegezve a tekintetét – az a kérdés, hogyan készülünk fel az ellenség megsemmisítésére, arra az esetre, ha támadás érne bennünket.

John Sung várt. Milyen ellenség? Milyen támadás? A kérdések ugyan megfogalmazódtak benne, de nem tette fel őket, s Csao-csung folytatta.

– Igaz, nálunk van a világ legnagyobb rakétaszakértője, ő felel a nukleáris fejlesztésekért – McCarthy, az amerikai szenátor néhány évvel ezelőtti ostobaságának köszönhetően nem kapott megbízást tudósként az Egyesült Államokban, holott öt évet várt erre. Csalódottságában visszatért hazánkba. Így aztán tényleg köszönöm McCarthynak, hogy egy nagy tudóst arra kényszerített, hogy elhagyja Amerikát – mi semmilyen módon nem tudtuk erre rávenni korábban.

– Még nem találkoztam dr. Ciennel – mondta John Sung.

– Nem? Nos, majd valamikor – felelte Csao-csung. – Addig is adok önnek egy megbízást. Hadd kezdjem azzal, hogy elmondom, katonai szakértőink egyetértenek abban, hogy nukleáris fegyvereink fejlesztése mellett kényesebb módszerekkel is meg kell védeni magunkat. Valamilyen baktériummal vagy vegyszerrel talán, valamilyen biztos hatású dologgal, amit észrevétlenül vethetünk be, de halálos eredménnyel.

Sűrű szemöldökét felvonva kérdőn meredt John Sungra, aki egyenesen ezekbe a fekete szemekbe nézett. Csao-csung várt.

– Nos? – kérdezte végül türelmetlenül.

– Kérem, folytassa – mondta John Sung. Halvány mosoly villant fel a komor arcon.

– Én magam – mondta Csao-csung – valamilyen folyadékot, esetleg valamilyen gázt javasolnék, amely a bőrrel érintkezve bénulást és hirtelen halált okoz. Vagy ha ön előnyben részesítene valamilyen egyszerűbb technikát, akkor lehetne radioaktív mérég, amit por alakban titokban a vízhálózatba juttathatnánk. Van itt egy térképem... nagyon pontos...

A papírajai alól előhúzott egy hatalmas térképet, széthajtogatta, és intett, hogy John menjen oda hozzá. A férfi odalépett mellé. Csao-csung folytatta, hosszú mutatóujját végighúzva a térképen.

– Látja, innen látják el a vízhálózatot az amerikai vízvázlatától nyugatra. Figyelje meg, milyen sűrűn helyezkednek el ezek a források. Most menjünk végig az Államokon. A Tennessee-völgyben lévő víztározók itt vannak – keletre persze bonyolultabb a dolog, de a népsűrűség is nagyobb. Olyan könnyen meg lehetne csinálni. Szép, ugye? – félnézett John Sungra, az arca ragyogott.

– Meg lehet oldani, természetesen – mondta John Sung, és visszaült a székére. Ekkor kezdett benne tudatosulni, hogy a szíve a normálisnál háromszor gyorsabban dobog, s majd kiugrik a mellkasából. Lehetséges, hogy a miniszter azt javasolta – vagy ami rosszabb, arra utasította –, hogy előkészítsen egy ilyen ocsmány tervet...?! Elhessegette a lehetetlen gondolatot.

– Bízom benne, nem lesz szükség ilyen beavatkozásra – mondta végül.

– Fel kell készülnünk – vágott vissza Csao-csung.

Egy darabig mindketten hallgattak, s úgy tűnt, egyikük sem akarja megtörni a csendet. John Sung elszánta magát, hogy legalább ezt nem teszi meg. Csao-csung végül engedett, s megszólalt.

– Mint tudóstól kérdezem, ön szerint melyik módszer lenne a leghatásosabb?

– Remélem – mondta John Sung –, hogy ezek közül egyikre sem lesz szükség.

– Még háborúban sem? – kérdezte Csao-csung, s meglepettnek tűnt.

– Még háború idején is van tisztesség – felelte John Sung. Csao-csung ebben a pillanatban elvesztette a türelmét. Félresöpörte a papírokat, és mindkét kezével az asztalra csapott.

– Túl sokáig volt a dekadens Nyugaton! – ordította. – Arrafelé a háború játék, ilyen-olyan szabályokkal – romantika, dicsőség, a foglyoknak kegyelem –, mindenféle értelmetlenség! A háborúnak egy célja van: megölni, elpusztítani az ellenséget – minden értelemben. Nincs igazságosság, sem tisztesség háború idején. Aki előbb öl, az győz: ez a legfőbb, legfontosabb szabály!

Olyan dühös volt, hogy felpattant a székéből, s fel-alá járkált a szőnyegen.

– Gyűlöljük a háborút! Mi, kínaiak túl civilizáltak, túl reálisak vagyunk ahhoz, hogy játékként fogjuk fel! Régen megtagadtuk, hogy robbanószerket gyártsunk, mert az ilyen fegyverek nem humánusak, s használatuk során ártatlan emberek is odavesznek. Hát nem tiltották meg a régi császárok még azt is, hogy az általunk feltalált puskaport bárki fegyverekhez használja?! Csak tűzijátékokhoz használtuk ártatlan örömként. Vagy rakétákhoz. Századokkal ezelőtt rájöttünk a rakétagyártás elveire, de az egyik császár megtiltotta, hogy ezen dolgozzunk, mert egy ilyen fegyver annyi ártatlan embert megölhet! Hát mi építettük az első atombombát, mi dobtuk egy emberek lakta városra?! Mi találtuk ki a mérges gáz és a baktériumok használatát a háborúban?! Miért vagyunk kénytelenek háborúról gondolkodni ma? Önvédelemből! Mi, akik századokon át hittük, hogy a háború végképp megvetendő, s hogy a katonák a legaljasabb bűnözők, akik szégyent hoznak a családjukra, most kénytelenek vagyunk...

Saját dühétől fuldokolva elakadt. Hirtelen megfordult, megállt John mellett, felé hajolt, a szeme szikrázott, a hangja sistergett:

– Tudja, hogyan kell elkészíteni ezt a radioaktív mérget az ellenség víztartalékaiba?!

John Sung nem húzódott el, arcizma sem rezdült, egyenesen a dühös szemekbe nézett. – Igen – mondta. – Tudom, hogyan kell elkészíteni.

Aztán gyorsan, hogy megelőzze a parancsot, hozzátette: – De nem fogom megcsinálni.

Csao-csung összeharapta az ajkát, hogy ne mondja ki a parancsot. Korai lett volna. Ez az ember még túlságosan új volt a hazájában. Előbb az oktatás. Meg kell változnia, hogy engedelmeskedjen.

– Ön túlságosan önféjű – jelentette ki nyersen, és intett Li kapitánynak, hogy kísérje ki John Sungot a szobából.

*

– Madame! – szólította meg Csu-szan Madame Liangot a liftben. – Ha majd pihent egy kicsit ez után az égi utazás után, beszélnem kell önnel valamiről.

Már ismét otthon voltak, az asszony épp a szobájába tartott, Csu-szan pedig indult vissza a helyére, a földszintre. Az asszony épp kilépett a felvonóból, amikor a férfi megszólította.

– Valami halaszthatatlan? – kérdezte.

– Nem, nem, Madame csak egy terv, még hozzá jó, különben nem is zavarnám vele.

– Akkor pár órát még tartsd meg magadban – mondta Madame Liang, és a magánlakrésze felé indult. Csu-ma már megengedte neki a fürdővizet, és előkészítette a tiszta ruhákat, most pedig a szokásos aggodalmaskodással perlekedett vele.

– Felmenni a mennybe egy repülő hajóval, a felhők között járni – ez a levegő ördögeinek kísértése, Madame! Régen jobb volt, ültünk a kényelmes gyaloghintóban, amit férfiak vittek a vállukon, megálltunk

pihenni, enni és teázni valamelyik út menti fogadóban, emberek között jártunk két lábbal a földön. Hát nem lehetett így tovább élni?

– Nagyon jól tudod, hogy egyetlen gyaloghintó sem maradt már a hazánkban, vagy ha van is még valahol, ugyan ki emelné a vállára manapság? Azonkívül, nincs időm lassan utazgatni, az egy hónapos pekingi utat most meg lehet tenni néhány óra alatt!

Madame Liang kimerült volt, és tőle szokatlan módon türelmetlenül beszélt, leginkább azért, mert gyűlölte a „felhők között járni” kifejezést, amit Csü-ma használt. Sajnálattal gondolt a lassú, kellemes órákra, amikor kislánykorában a családjával Kiangszi tartomány hegyei közé utazott, hogy elmeneküljenek a nyári hőség elől. Ahhoz, hogy valaki feljusson ezekbe a hegyekbe, hordszéket kellett bérelnie, mert másképp nem lehetett közlekedni a meredek sziklák között kanyargó keskeny utakon. Még aznap is emlékezett arra, milyen hűvös volt a hegyi levegő, milyen gyönyörűséges a madarak éneke és a vízesések zuhataga. Milyen más, és ugyanakkor milyen végtelenül jó az égen egy fémhengerbe zárva, amelyből nem lehet kiszállni a jelzett idő előtt, különben a sors gyorsan a következő állomásra juttatná az ember lelkét!

Konokul hallgatott, amíg fürdött, és amíg Csü-ma ráadta a lágy, sűrű selyemből készült, hosszú köntöst. Végül Csü-ma törte meg a csendet.

– Megkérdezhetem, Madame, a fiatal hölgyek egészségesek-e?

– Jól vannak – mondta Madame Liang, és egy pamlagra heveredett, vigyázva, hogy ne rontsa el a frizuráját.

– És a tiszteletre méltó veje, Madame...

– Nagyon kedvelem.

E rövid megállapítás után intett az idős szolgálónak, hogy elmehet, s azt kívánta, bárcsak ne ígérte volna meg Csü-szannak, hogy üzletről beszélnek majd ma este. De megígérte, s amikor nem sokkal később meghallotta a férfi köhintését az ajtó előtt, felkelt, mert még egy nála alacsonyabb rangú embert sem fogadna fekvé. Odament az egyik

nehéz, faragott székhez, s szólt a férfinak, hogy bejöhet. A férfi belépett a szobába, és az asszony látta, hogy iránta való udvariasságból – vagy talán csak azért, hogy jó benyomást keltsen, amikor üzleti ügyekről tárgyal vele –, megmosakodott és fekete anyagból készült tiszta inget vett fel.

– Foglalj helyet, ahol tetszik – szólt rá az asszony, és a férfi egy távolabb lévő széket választott, s az asszony iránti tiszteletből a szék szélére ült, nehogy azt a látszatot keltse, kényelmesen érzi magát. Csu-szan várta, hogy az asszony kezdje el a beszélgetést, aki így is tett.

– Nos, mi jár most a fejedben? – kérdezte.

A férfi finoman köhintett, kezét a szája elé téve. Egy jóra való, becsületes, csúnya arc, gondolta az asszony, ahogy elnézte, egy igazi paraszt, de a legjobb fajtából. Legalább a mostani vezetők adtak neki némi támogatást, mivel még elég fiatal volt ahhoz, hogy megtanuljon írni-olvasni az iskoláikban, s így egyszerű üzletember lett belőle. Régen egy tudatlan fajankó maradt volna két hektár földdel, valahol egy távoli tartományban. S bár a szíve egy földművesé volt, ügyelt a részletekre, lemérte a halat és a sertéshúst, megtapogatta a szárnyasok húsát, vízbe tette a tojásokat és ellenőrizte, frissek-e, és figyelt, nehogy valaki a saját zsebét hizlalja. Az évek során Madame Liang testőre lett, s az asszony nyugodtan alhatott, tudva, hogy a férfi ott van mellette. S azt is tudta, hogy a férfi, bár soha nem említette, a maga módján imádta.

Csu-szan köhintett még párat, körbenézett a szobában, majd belefogott mondandójába.

– Madame, az üzletünk minden évben több pénzt hoz önnek, annak ellenére, hogy...

Újra köhintett, majd folytatta: – Annak ellenére, hogy ők vannak hatalmon.

– Ez igaz, a te fáradhatatlan éberségednek köszönhetően – mondta Madame Liang a szokásos kellemes módján.

– Nem igazán – szerénykedett a férfi. – Ez terjes egészében a természetnek köszönhető.

– A természetnek? – lepődött meg Madame Liang.

– Az emberi természetnek – magyarázta Csu-szan.

– Mire gondolsz? – kérdezte Madame Liang.

– Arra, hogy az ember szereti jó ételekkel teletömni a bendőjét – felelte Csu-szan.

Madame Liang felnevetett, és Csu-szan elégedett volt magával. Aztán lehalkította a hangját.

– Mivel Madame olyan jól elboldogul egy étteremmel, miért ne legyen inkább hús? Fogadókat nyithatnánk a híresebb helyeken szerte a hatalmas hazánkban, s mindegyikben lehetne egy étterem. A népünk szomjazik a szórakozásra, és ki van éhezve a finom ételekre. Régóta nincs részünk örömben, az étel pedig... – fintorgott Csu-szan. – Még Pekingben is, néhány régi éttermet kivéve! Ó, igen, Madame, látom, csóválja a fejét, pedig így van. Csak abban a néhány régi étteremben, ahol pekingi kacsa készül vagy egy muszlim fogadóban, ahol birkasültet is felszolgálnak, csak ott ehet az ember úgy, mint régen. És gondolja csak meg, Madame, a külföldiek ezrével jönnének ide, hogy megkóstolják a finom ételeinket! Hallottam, hogy az amerikaiak még a saját hazájukban is fogyasztják a kínai konyha remekeit, de ott biztosan nem lehet olyan jól elkészíteni azokat, mivel náluk nincs olyan jó víz, zöldség és hús, mint a mi földünkön. Az amerikaiak nagyon gazdagok, szórják a pénzt. Mit szól hozzá, Madame?

A férfi előrehajolt, a hangja sürgető volt, az arca fürkésző, buzgón várta, hogy az asszony helyeselje a tervét.

Madame Liang egyetértett vele, de az elővigyázatosság most már szokásává vált. Csu-szanban biztosan megbízhatott. Biztosan? Vajon ez az amerikaiakkal kapcsolatos ajánlat nem csupán ügyes trükk, hogy teszteljék, mennyire lojális a jelenleg hatalmon lévőkhöz? Sötét felhő telepedett a lelkére. Egyedül érezte magát a saját házában, sőt,

ebben a pillanatban a saját hazájában is. Nem volt senki, akiben teljesen megbízhatott volna, még a gyerekei is elvakultak a saját örömeiktől, hogy visszatértek a saját hazájukba. Ami Csu-szant illeti, jobb, ha sem egyetértésének, sem ellenvetésének nem ad hangot. Mindent egybevetve: csakugyan ez lenne az Örök Út?

– Csu-szan – mondta az asszony –, mindig a javamat akarod. Hogyan is boldogulnék az üzletemmel nélkülöd? Köszönöm neked ezt a jó gondolatot, de jelenleg nem kivitelezhető. Félek, képtelenség arra gondolni, újra barátok lehetünk az amerikaiakkal. Népünk mostani generációja nem fog megbocsátani nekik.

Csu-szan makacsnak tűnt. Apró fekete szeme egy elefántcsontból készült Buddhára siklott, amely egy faragott asztalkán állt.

– Madame – mondta –, mi, Han fiai olyan nép vagyunk, aki tudja, miben van nagy és miben van kis üzlet. Az amerikaiak nagy üzletet jelentenek. Meg fogunk nekik bocsátani, ha majd eltűnik ez a mostani dinasztia – erre esküdni mernék –, mert olyan gazdagok.

– Könyörgöm, ne hívd dinasztianak a vezetőinket – mondta Madame Liang. – Valaki még meghallja, s azt gondolja, a régi kormány híve vagy.

– Akkor hogy hívjam őket? – kérdezte Csu-szan.

– Várnunk kell, s majd meglátjuk – felelte az asszony. – Ha az ő útjuk nem az Örök Út, ez az egész csak egy átmeneti időszak lesz a történelmünkben. Most hagyj magamra, jólélek, nagyon fáradt vagyok.

Madame Liang egy pillanatra megállította. – Csu-szan, kedves lélek! A terved igazán jó terv. Más időkben gondolkodnék rajta. Ha a jelen valóban csak egy átmeneti időszak, a jövőben megfontolom majd, amit felvetettél.

A férfi bólintott, még egyszer meghajolt, és elhagyta a szobát.

„A tavasszal kikelő friss ebihalakat jó hideg vízben meg kell mosni, és a menstruáció után három-négy nappal egészben lenyelni. Ha egy nő az első napon lenyel tizennégy élő ebihalat, és tíz másikat a következő napon, öt évig nem fog teherbe esni. Ha a fogamzásgátlás azután is szükséges, megismételheti az eljárást, s örökre terméketlen lesz. Ez az eljárás azért is jó, mert hatásos, biztonságos és nem drága. A hátránya viszont, hogy csak tavasszal alkalmazható.”

Grace letette a jegyzeteit, amiket tanulmányozott, és felnevetett.

– Miért nevezsz? – kérdezte Mercy.

Ismét tavasz volt Pekingben, egy hosszú tél után. A nővérek egy terebélyes datolyafa árnyékában ültek az udvaron. Mercy egy vörös szaténból készülő inget varrt, amit a születendő gyermekének készített.

– Egy fogamzásgátló módszerről olvasok – felelte Grace, és hangosan felolvasta a bekezdést. Mercy hitetlenkedve hallgatta.

– De ennek semmi értelme, ugye? – nézett fel a munkából.

– Elképesztő, de lehet, hogy nem értelmetlenség – mondta a testvére. – Ez a bámulatos az ősi orvoslásunkban. Az ember abszurdnak gondolja ezeket a módszereket, de igen gyakran van bennük valami igazság is, amit a tudományos kutatásban hasznosítani lehet. Nem értem, a népünk miért nem végzett tudományos kutatásokat? Briliánsan kezdtünk, feltaláltuk a puskaport, a nyomtatást, ott volt a csillagászati tudás...

Észrevette, hogy a testvére sem figyel.

– Egyébként is az ebihalak...! – fintorgott Mercy. – Én inkább az elnök iránymutatását követem. Azt mondta, reméli, a népünk sokasodni fog, és valóra váltja, hogy a lakosság száma kétszázmillió legyen, s hogy ez nagy kincset jelent. Mert a nagy népesség jó dolog.

– S te is hozzájárulsz ehhez – mondta Grace incselkedve.

– Büszke vagyok rá – vágott vissza a testvére. Felemelte a pici inget. – Remélem, fiú. Jó kínai feleség akarok lenni. S nem hiszek a születésszabályozásban! Az azt jelenti, hogy kínai embereket ölünk meg vérontás nélkül.

– Olvastad a régi cikkem a The People's Daily-ben – mondta Grace.

– Igen – felelte Mercy. – Alig várom, hogy mindent megtudjak az itteni dolgokról. Olyan sokáig voltam távol, mintha egy másik bolygón éltem volna. Semmit sem lehetett tudni, amíg Amerikában voltunk. Miért nem kíváncsiak most ránk az amerikaiak?

Kedves szemeivel csodálkozva nézett a testvérére.

– Félnék tőlünk – mondta Grace.

– De miért? Mindig barátok voltunk.

– A maguk fogalmai szerint – mondta Grace, és elkalandoztak a gondolatai. Késő délután volt. A nappali hőség csökkent, s enyhe szellő hozta az este hűvösét. A kerek tavacskában a halak, amik a lótzslevelek alá húzódtak menedéket találni a tűző nap elől, előjöttek abban a pillanatban, ahogy megjelentek a rovarok a víztükör felett.

– Nem tudom elképzelni, hogy az amerikaiak, akiket ismerek, imperialistákként akarjanak cselekedni – mondta Mercy. Letette a varrását, s hátradőlt a rattanszékben.

– Nem akarnak, persze, de itt Kínában mások hatalmának védelmébe húzódtak. Még nem jelölték ki a maguk útját – az Örök Utat, amelyet anyánk oly gyakran emleget.

– A miénk az Örök Út? – kérdezte a testvére.

– Nem tudom – válaszolta Grace lassan. – Fogalmam sincs.

– Mert ha nem – folytatta Mercy –, akkor mi, John és én, elvesztünk. Abban a hitben borítottuk fel az életünket, hogy miénk az Örök Út.

– A gyermeketek életét is erre tettétek fel – emlékeztette Grace.

Mercy nem válaszolt. Széthajtotta, majd újra összehajtogatta a kis vörös ingecskét, Grace pedig hallgatott, ahogy az udvar alkonyi félhomályba borult.

– Megszülethetett volna Amerikában is – emlékeztette Grace pár pillanattal később.

– Azt választottuk, hogy itt szülessen meg – mondta Mercy határozottan. – Gyere, menjünk be a házba. Egyre sötétebb van.

Nem akart erről beszélni tovább. John nemsokára hazaér, és ő mindent el akart készíteni addigra. Néhány hete észrevette, hogy a férje borongós hangulatban van. A hazaköltözés öröme, úgy látszott, eltűnt a férfiből. John elszánt volt, mint mindig, korán kelt, s egy gyors reggeli után indult a munkahelyére. A munkájáról soha nem beszélt, s ha Mercy kérdezett valamit, arra röviden válaszolt. Mercy feltételezte, hogy valamilyen titkos megbízatáson kell dolgoznia. Mercy Amerikában barátságot kötött több atomfizikus feleségével, s tőlük megtanulta, hogy ezek a munkák olyan jelentősek nemzetvédelmi szempontból, hogy a tudósok még a feleségüknek sem beszélhetnek arról, min is dolgoznak éppen.

– Álomban sem gondoltam volna, hogy a férjem egyszer majd egy atombomba megépítésében segédkezik – jelentette ki az egyik idősebb feleség.

Mindazt, amit Mercy tehetett, megtette. Amikor John Sung hazaért aznap este, forró tea várta, a fürdővize is meg volt engedve, a tiszta ruha kikészítve.

– Megint fáradt vagy – mondta Mercy kissé szemrehányóan.

– Nagyon nehéz napom volt – komorodott el a férje. Leült egy alacsony székre, és behunyta a szemét.

– Idd meg a teád, drágám – kedveskedett Mercy, és kitöltötte a forró italt a csészébe. Nézte a férje sápadt arcát, és úgy vélte, mintha remegne a szája széle. Hirtelen félelem fogta el. Valami felkavarta a férjét, vagy bajba került. Szerette volna megkérdezni tőle, mi a baj,

de visszafogta magát, és nem tette. Helyette felemelte a kis vörös inget a mellette lévő asztalról.

– Nézd, mit csináltam ma a kisbabánknak!

A férfi elvette tőle az inget, s a térdére simította. – Nagyon szép – mondta fásultan.

Mercy most már tényleg megijedt, és megbántódott.

– John! – kiáltotta. – Nem örülsz, hogy kisbabánk lesz? Hiszen ez az egyik oka... ő az egyik oka, hogy hazajöttünk, vagy nem?

A férfi ingatta a fejét, s visszanyújtotta a feleségének a pici inget.

– Vajon jól döntöttünk-e... úgy értem, indokoltan, tudod... – Hirtelen elhallgatott. – Fáradt vagyok, Mercy. Megfürdöm, és pihenek egy kicsit vacsora előtt.

Kiment a szobából, Mercy pedig ott ült az ingecskét szorongatva. Hirtelen balsejtelem súlya telepedett a lelkére.

*

A múzeum szinte teljesen üres volt. Forró, júliusi New York-i nap volt, fénylő nyári nap, az ég kéklgett a város felett, és a hőség szikrázó hullámokban táncolt a szűk utcákon. Néhány ember járkált csak bágyadtan a múzeum hatalmas termeiben, a férfiak nem viseltek zakót, a nők is harisnya nélkül voltak. Csak egy férfi volt rendesen felöltözve – figyelte meg Joy –, sötét öltönyt, fehér inget és halványzürke nyakkendőt viselt.

A férfi kínai volt, Joy azonnal megpillantotta, ahogy belépett a terembe. Különös, hogy a kínai szem azonnal észreveszi egy kínai alakját! A férfi egy modern festmény előtt állt, s teljesen belemerült. Joy közelebb ment hozzá, és felismerte a híres kínai művész, Hszuan-teng arcát. A szíve hevesen dobogott. Azóta szeretett volna találkozni a férfival, hogy eldöntötte, ő is művész lesz. Igazából az ő akvarelljei segítették hozzá a döntéshez. Hibátlan kínai technikával készültek a

képei, főleg a felhőkarcolói, kikötői, plakátjai, a zsúfolt városról készült képei. Joy tanulékonyága és modern ízlése ellenére nem akart olajképeket festeni. De hogyan fejezhetné ki saját – megmagyarázhatatlanul erőteljes – érzéseit egy lágyabb anyaggal? Ebben a tépelődő szakaszban fedezte fel Hszuan-teng festményeit – ő volt az, aki az ősi kínai művészet minden finomságával tudta ábrázolni a nagyvárosi modern élet erőszakosságát és tragédiáját, viszont olyan élesen, hogy az elcsüggesztette Joyt. Biztos, hogy az élet nem tragédiára épül. A lány vidám természete ellentétben állt ezzel a szemlélettel, viszont a technikát elfogadta. Az örömet fogom így festeni, mondta magának.

Tudta, hogy a férfi New Yorkban él, s ez befolyásolta, legalábbis részben, hogy elhagyja Brandonék San Franciscó-i házának védelmét, s kivett egy kis szobát New Yorkban, alig egy hónappal ezelőtt. Akár visszatér Kínába, akár nem, legalább lesz lehetősége felfedezni a művészettel kapcsolatban mindazt, amit csak tud, mielőtt elindulna.

Joy kénytelen volt leküzdeni féltékenységét, és odament Hszuan-tenghez. A férfi köznapi embernek tűnt.

– Mr. Hszuan? – kérdezte lágyan.

A férfi hátranézett, Joy meglátta kedves, kerek arcát.

– Igen, én vagyok.

– Régóta szerettem volna találkozni önnel, de nem mertem.

A férfi elmosolyodott.

– Olyan nagyszerű lennék?

– Én még nagyon messze vagyok öntől!

– Még nem találkoztunk, azt hiszem – mondta Hszuan-teng, kissé magas, de kellemes hangja volt.

– Én természetesen ismerem önt – mondta neki Joy. – Joyce Liang vagyok. A családom Joynak szólít.

– Joy, mint „öröm”? Találó, biztos vagyok benne.

Volt a férfiban valami régi kínai udvariasság, az a fajta finomság, amely Joynak az édesanyja barátait juttatta eszébe. Mennyi idős lehet? Meghatározhatatlan a kora, az arca fiatalos volt, de már voltak ősz hajszálai.

– Ön is művész? – kérdezte.

– Honnan tudja? – kérdezett vissza Joy.

– Festék van a körme alatt – mondta a férfi. Nevettek, a férfi apró szeme felragyogott.

– Nem tudok ellenállni egy művésznak – mondta. – Ülünk le. Mesélje el, mit fest.

Leültek egy ülőkére egymás mellé, egy kontrasztos, kevert színekkel készült erőteljes falképvel szemben.

– Nem tudok válaszolni a kérdésére – mondta Joy. – Úgy festek, hogy közben talán azt keresem, mit is akarok festeni.

– Nem könnyű rátalálni arra, mire is született az ember, mit kell festenie.

– Erre születni kell?

– Kétségkívül. Ismeri a munkáim?

– Ki nem?

A férfi nem vett tudomást a dicséretéről. – Megfogalmazódott önben a képeimmel kapcsolatban valami?

Joy gondolkodott, de nem sokáig, majd így felelt: – Az emberi alak mindig kicsi – olyan kicsi, hogy szinte elvész a képen. Az „Apa és fia” című festményén keresgélnem kellett a hóborította tájon, amíg megtaláltam őket. Nem voltak nagyobbak ennél. – A hüvelykujja körmén mutatta, mekkorák.

– Az emberi alak mindig ott van, ugye? – Hszuan-teng hangja szelíd volt.

– Mindig – mondta a lány.

– Mert ő a lényeg, bármilyen kicsi is.

Joy komoly tekintettel nézett rá. – Szeretnék tanulni öntől.

– Miért ne? – felelte a férfi. – Mindketten kínaiak vagyunk. Megtanítom önnek, amit megtanultam.

Joy egy pillanatra nem tudott megszólalni. A művészek ritkán ilyen nagylelkűek, de Hszuan-teng nagyszerű ember volt, nem csupán nagy művész. A lánynak most egy pillanatra eszébe jutott valami, amit az édesanyja mondott egyszer:

„A tehetség csak akkor nagy, ha a művész elég nagy a maga tehetségéhez. Csak egy nagy lélek képes megtölteni a saját tehetségét.”

A lány egyenesen Hszuan-teng szemébe nézett.

– Ön egy nagy lélek – mondta.

*

Ettől az órától kezdődött a barátságuk, az idősödő férfi és a fiatal lányé, de nem mint férfi és nőé. S aztán, elkerülhetetlen módon, Kína közójük állt. Vitázni kezdtek arról, hogy vajon vissza kell-e térniük a saját hazájukba. A lány beszélt a festőnek az édesanyjáról, a testvéreiről, s Hszuan-teng figyelmesen hallgatta.

– De közülük senki sem művész – szólalt meg hirtelen.

– A testvérem, Mercy énekel.

– De azt mondja, azért ment vissza, hogy a gyermeke a saját hazájában születhessen meg! Ez nem olyan ember indoka, aki csak művész. Ő elsősorban anya.

Joy ezt nem tagadhatta, mert Mercy levelei mindig a hamarosan megszülető gyermekről szóltak, s arról, hogy milyen jól tette, hogy hazament.

„A legnagyobb ajándékot adom a hazámnak – írta –, mert mi lehetne nagyobb ajándék az ember hazájának egy gyermeknél, főleg most, amikor minden új? Nem is tudod, milyen szép itt! A városon túli dombok zöldellnek a tavasztól, s a földeken dolgozó emberek

boldogok. Most mindenki együtt dolgozik a földeken. Mindannyian egy család vagyunk – csodálatos időszak egy gyermek születésére.”

Joy megmutatta a levelet Hszuan-tengnek, amikor elment a műtermébe, hogy órát vegyen tőle. Az volt a második találkozásuk, Joy még félénk volt, és egyébként is megilletődött a hatalmas helyiségektől. Három volt egymásba nyitva, mindegyik gazdagon berendezve, és mindenhol a férfi képei lógtak. Hszuan-teng figyelmesen elolvasta a levelet, éles, de kedves apró szeme a sorokat fürkészte.

– Hogy lehet az, hogy angolul ír magának?

– Kétnyelvűként nőttünk fel – magyarázta Joy.

A férfi összehajtotta a levelet, visszaadta neki, aztán egy ideig csendben elgondolkozva ült, a tekintete egy vele szemben lévő régi tekerésre meredt. Hirtelen megszólalt.

– El tudja olvasni a kínai írásjeleket azon a tekercseren?

Joy elpirult, és megrázta a fejét. – Én vagyok a legfiatalabb a testvéreim között. Amikor anyánk ideküldött bennünket, csak a negyedik osztályt fejeztem be. Mostanra sok írásjelet elfelejtettem. Azt hiszem, az ősi írást nem is tudnám elolvasni – pecsétjelek, ugye?

A férfi bólintott. – Négy ősi pecsétjel. Pontos fordításban így szól: „Arany Sziklához Hasonló Szív”. A tekerceset egy művészekből álló társaság ajándékozta nekem, mielőtt elhagytam a hazánkat. Nem érdelek ilyen szavakat, de ott őrzöm a falon, így mindennap láthatom őket. Belevésődtek az agyamba. Tudja, miért?

Joy megrázta a fejét, tekintete a férfi őszinte arcán csüggött.

– Azért – folytatta –, mert ezek a szavak jellemzik az igazi művészt. Az arany a legfinomabb fém, és olyan szilárd, mint egy szikla! Amikor kísértésbe esem, olyankor emlékezem: felidézem, hallom a halott társaim hangját, akiknek a szíve aranyból volt, de nem volt sziklaszilárd.

– Hogy érti ezt? – kérdezte a lány.

– Úgy értem, meghaltak – mondta a férfi zordan.

– A hazánkban?

– Igen!

– De miért?

– Ajándékot kaptak. Aranyból volt a szívük – mondta a férfi olyan keserűséggel, hogy a lány nem tette fel a következő kérdést, ami már ott volt a nyelvén. A férfi maga mondta ki.

– Hogyan haltak meg? Lefejezték őket lázadásért, vagy kényszermunkatáborban pusztultak el, amiért kritizálni merték a vezetőket. A Száz Virág – hallott már erről?

A lány bólintott. Ki nem tudott a Száz Virág napjairól, melyet az elnök hirdetett meg? Meghívás és csábítás, hogy az emberek mondják el szabadon a gondolataikat, aztán a vége száműzetés lett, kényszermunka vagy halál.

– Akkor tudja, miért nem térek vissza a hazánkba – mondta. – Tudom, ki vagyok. Művész vagyok, nem több, nem kevesebb. Egy kötelességem van: kiteljesíteni a művészetem.

– De a hazánkban nem tudná kiteljesíteni? Azáltal, hogy segítené őket, hogy megértsék?

– A hazámban, ahol meghalt minden barátom?

Komor szemekkel nézett a lányra, Joy félt megszólalni. Csak visszanézett rá, félig-meddig bocsánatkérően, mintha hibázott volna. Látva a lány nagy szomorú szemeit, finom ívű száját, Hszuan-teng újra kedves lett.

– Nem, gyermekem, a szabadság az a levegő, amelyet mi, művészek belélegezhetünk, s ott van a hazánk, ahol van belélegezhető levegő. Érti?

– Értem a szavait – mondta a lány –, de nem értem, mit jelentenek.

– Ó, maga nagyon fiatal – válaszolta a férfi.

Azzal visszaadta a levelet, s lezárta a beszélgetést. Felkelt, és körbevezette a lányt a műteremben, hogy sorban egymás után megnézzen minden képet. Miközben sétáltak, Hszuan-teng beszélt.

– Ezekben a szobákban van művészéletem minden lenyomata. Miért mondom, hogy „művészéletem”? Nincs másik életem. Itt láthatja a legjobb festményemet, amit akkor készítettem, mielőtt elhagytam Kínát. Egy Sanghaj melletti faluban nőttem fel. Jó családom volt, de szegények voltunk, mert az apám ópiumot szívott. Én voltam a legfiatalabb gyerek, s otthon az utolsó. Nagyon kevés pénzünk volt, s nem mindig volt elegendő ennivaló. Az anyám minden reggel elment dolgozni, s pénzt adott nekem, amikor éjjel hazaért. – „Fogd ezt – mondta –, vegyél nekünk valamit vacsorára. Vigyázz, apád meg ne tudja, hogy pénzt adtam neked.” Megígértem, hogy vigyázok, de ő mindig rájött. Várt rám a kapunál. Nem kért semmit, nem mondott semmit, de a szeme könnyörgött. Kedves volt és nyugodt. Szerettem őt, és mindig félretettem neki valamennyi pénzt, s titokban hoztam neki egy kevés ópiumot. Amikor hazaértem, a kapunál várt. Odaadtam neki a kis csomagot, ő elvette, és nem mondott semmit. És én sem mondtam semmit.

– Az édesanyja tudta? – kérdezte Joy

– Ha tudta is, ő sem mondott semmit – felelte a férfi, miközben odament a következő képhez. – Jegyezze meg, kérem, ezt a festményt. Az utolsó, amit azelőtt készítettem, hogy Amerikába jöttem. Ez Sanghaj kínai részének egyik utcája egy ködös reggelen. A riksa húzza a kocsiját, az utasa, egy kövér öreg úriember a teaboltba tart.

– Anyám azt írta nekem, mostanra az összes riksa eltűnt.

– Ó – felelte a férfi –, mondhatom, van ennél is keservesebb munka! Minden barátomat, közülünk a legjobb festőt is elküldték, hogy alagutat ássanak egy hegyen keresztül.

A férfi nem várta a lánytól, hogy reagáljon, így folytatta, miközben továbbindult a következő festményhez. – Ez egy

élményből született. A Csendes-óceánt átszelő hajón készítettem. Egy reggel felébredtem, láttam a kék eget és lebegő, fehér ködfelhőket – semmi mást.

– Távlat – suttogta a lány –, a tenger és az ég végtelensége, s mindez akvarellal ábrázolva! Olyan sokat kell tanulnom.

– De amikor San Franciscóba értem – folytatta a férfi –, elbűvöltek a hatalmas épületek, amik a tenger és a sziklák fölé magasodtak. Végigfestettem az országon keresztül vezető utam egészen addig, amíg el nem értem a másik óceánt, a keleti tengert, ezt a várost. Itt élek, folyton festek, keverem a színeim, hogy kifejezzem, mit is jelent nekem ez a város, a nyugati élet, amely olyan szép, olyan rút, olyan gazdag és olyan veszedelmesen szegény...

Elhallgatott, s megvonta a vállát. – Elég ebből – mondta. – Meséljen arról, mit festett, mielőtt találkoztunk. Elhozta a portfólióját?

– Nem mertem.

– Fél tőlem?

– Természetesen igen.

– Nem értem. Még én is csak keresgélek.

– Ó, igen, de önnek megvan a technikája, a stílusa.

– Soha sincs technikám, stílusom. Minden új munka megköveteli, és magával hozza a maga technikáját, a sajátos stílusát. Egy művész mindig állandó mozgásban van, mindig készen áll az új benyomásokra.

– De hogyan kell elkezdeni?!

– Kezdje azzal, hogy színeket kever és felfesti őket a rajzpapírra. Hadd mutassam meg, hogyan...

Bevezette a lányt a harmadik szobába, ahol szemmel láthatóan dolgozni szokott. Egy hatalmas méretű festmény volt a falhoz erősítve, egy kisebb pedig egy nagy festőállványon pihent. Mindkettő befejezetlen volt még, s mindkettő egy óriási színházat ábrázolt,

zsúfolásig tele emberekkel, akik elvarázsolva nézték a fénylő színpadon a balett-táncosokat.

– Hogyan keveri a színeket? – kérdezte a lány, akit elbűvöltek a világos és a sötét árnyalatok, a fény és az árnyék játéka.

– Tiszta vízzel hígítom őket – magyarázta a férfi, s kiválasztott egy ecsetet egy teletömött kancsóból. Belemártotta egy csésze tiszta vízbe, majd végighúzta egy széles vörös sávon, egy nő köpenyén, majd leitatta a felesleges nedvességet egy itatóspapírral. Az éles kontúr lágyabb lett, a skarlátvörös szín sötét rózsaszínre változott, és árnyékok jelentek meg rajta.

– Ezt többször is megtehetem – mondta a lánynak –, egészen addig, amíg pontosan olyan nem lesz, amiről tudom, hogy megfelelő.

Ez volt az első a sok óra közül. Joy végül rájött, hogy a férfi volt az, aki visszatartotta attól, hogy hazatérjen a saját hazájába, a saját népéhez, az édesanyjához és a testvéreihez. Kezdett önálló életet élni, s a férfi volt a tanára. Mindazonáltal nem lehetett éjjel-nappal a festő mellett. Hszuan-teng híres volt, igen sokan keresték, s időnként meg kellett jelennie valahol. Néha Európába utazott. Olyankor Joy egyedül várta a saját kis lakásában, egy régi, barna homokkőből épült házban a Tizenharmadik utcában, vagy pedig a műteremben, ha a festő csak rövid időre távozott. Várt, tanulmányozta a képeit, s végül kezdett a maga stílusában festeni, amely absztrakt, zavaros kivételése volt saját belső bizonytalanságának. Térjen vissza vagy maradjon?

A napokból hetek lettek, a hetekből hónapok, s lassan a kérdés magától megválaszolódott. Joy kezdte megszeretni a férfit. Ha ő nem szereti viszont, visszatér majd a saját hazájába.

*

– Ha a húga az első gyermekének fog életet adni, akkor egy öregebb tyúkból készült erőlevest ajánlanék, amibe egy ginszenggyökeret is belefőznek – mondta dr. Ceng.

Végéhez közeledett a nyár Pekingben, s javában tombolt a tájfunok időszaka. Óriási hullámok csapdosták a déli tengerek partjait. Sanghaj, írta az édesanyja, szinte fulladozik a viharos esőben. Peking beljebb volt a kontinensen és északabbra, de az erős szelek felkavarták az utcák porát, ami tölesérszerűen kavargott mindenhol, mint megannyi miniatűr ciklon. Az emberek bezártak minden ajtót-ablakot. Mercy bármelyik órában szülhetett, és mivel dr. Ceng folyton fecsegő felesége révén értesült a hírről, azon a reggelen részletes előadást tartott.

– A legjobb eredmény eléréséhez – mondta szertartásosan – a ginszenggyökeret telihold idején kell felszedni, pontban éjfélkor. A legjobb ginszeng Koreában nő, a legrosszabb Amerikában. Sebészeti beavatkozásoknál, illetve amikor érzéstelenítésre van szükség, Hua-to, aki a sebészet istene lett a második században, a legbonyolultabb műtéteket is úgy végezte, hogy a betegek nem éreztek fájdalmat, mivel egy igen hatásos érzéstelenítőt használt, amit bor és kender keverékéből készített. Állítólag a híres hadvezér, Kuan-jün egy napon megsebesült egy nyíltól a felkarján. Nevetett, amikor az érzéstelenítést felajánlották neki, de így képes volt sakkozni, miközben eltávolították a nyílvevesszőt a karjából. Sajnos, Hua-to később életét vesztette. Ugyanis amikor a bitorló Cao-cao elment hozzá, hogy gyógyítsa ki a kínzó fejfájásából, Hua-to meg akarta lékelni a koponyáját, de Cao-cao gyanakodni kezdett, hogy talán ártani akar neki, ezért lefejeztette. Szomorú, de amíg a börtönben várta a sorsát, a tudatlan felesége minden feljegyzését elégette a konyhai kemencében.

– Azt hiszem, a testvérem nem szeretne érzéstelenítést – mondta Grace a férfinak.

– Ó, abban az esetben ajánlom a tyúkból készült erőlevest, s ne feledje a ginszenggyökeret.

Grace eldöntötte, megvizsgálja majd a Panax ginszenget, ami kapható volt a városban, és megnézi, milyen hatóanyagok vannak

benne. Így aztán, amikor az órája véget ért, visszavonult a részére biztosított kis laboratóriumba, s munkához látott. Késő délután volt, az épület szinte már teljesen kiürült, az orvosok és a diákok is hazamentek, amikor Grace végre befejezte az elemzést. Nem talált semmi olyasmit, ami igazolta volna dr. Ceng javaslatát, s arra a megállapításra jutott, hogy a ginszengnek semmi haszna nincs, hatásossága csupán babona, amikor egyszer csak nyílt az ajtó, s Liu-peng állt előtte.

– Ó, itt van, elvtársnő! – kiáltotta. – Már minden teremben kerestem. Aztán talákoztam dr. Cenggel, épp hazafelé tartott. Említette, hogy ma a ginszenggel foglalkoztak, mivel ajánlotta a használatát az ön testvérenek, aki hamarosan szülni fog. Eszembe jutott a kétkedő természete, s arra gondoltam, biztosan utánajár a dolognak, s lám, most itt találom.

Grace felfogta egy edénybe a maradék kivonatot, s kidobta a ginszenggyökeret a szemetesbe. – Nincs itt semmi, aminek hasznát vehetnénk egy szülés során – jelentette ki. – Csersav, gyomorkeserű, gyantasav, keményítő és illóolajok – ez minden.

Grace már majdnem az összes folyadékot kiöntötte a lefolyóba, amikor a férfi megfogta a csuklóját.

– Várjon! Egy elemet elfelejtett. Lennie kell egy kevés panacinnak – nagyon kevésnek, de talán elég lesz a gyógyításhoz. Mindig van valami igazság az ősi gyógymódjainkban.

A férfi nem húzta el rögtön a kezét, s Grace érezte az erejét, a nagy, de finoman formált tenyér súlyát. Már hónapokkal korábban felfigyelt a férfi kezére, pontosabban egy bizonyos éjjel, amikor a férfi elvitte őt egy régi kis étterembe, ahol hagyományosan készítették el a kacsát. Holdfényes augusztusi éjszaka volt, a holdév hetedik hónapja. Grace kínai ruhát viselt, egy testhez álló, magas nyakú, ujjatlan ruhát. Cseresznyepiros brokátból készült, már több éve megvolt neki, de a visszatérése óta nem vette fel, mert akkoriban kevesen viseltek élénk színeket. Bizonytalan volt abban is, felvehet-e

egy hosszú ruhát, hiszen Liu-peng politikai szempontból igen szigorú, sőt, hajlíthatatlan volt. De aznap este szelídnék tűnt, s ahogy hosszan időztek egy pohár bor mellett, a férfi elnézte őt, és szinte lágyan mondta:

– Már el is felejtettem, milyen egy női ruha... Egy szép nő egy hosszú vörös ruhában.

– Nem gondolja, hogy nem helyénvaló?

– Nem, amikor magunk vacsorázunk egy régi kis étteremben és sao-hszinget iszunk a sült kacsá mellé!

Attól az estétől kezdve megmozdult valami Grace szívében, s azt kérdezgette magától: lesz majd valami kettőjük között egy napon? A férfi túl sokat dolgozott, állandóan elfoglalt volt. Egy modern gondolkodású sebész, akiben nem volt félelem, ezt Grace megfigyelhette, amikor látta őt operáció közben, s ugyanakkor a férfi szörnyen szenvedett, ha egy esetet nem sikerült megoldani. Mégis, sohasem volt külföldön. Mindazt, amit a nyugati orvoslásról tudott, itt tanulta meg Pekingben, a nagy, modern kórházban, melyet az amerikaiak ajándékoztak az országnak ötven évvel ezelőtt.

– A ginszeng először keserű, amikor megfőzik – mondta most a laboratóriumban. – Aztán édes lesz. A keményítőtartalma miatt.

– Sohasem kóstoltam – mondta Grace, és kiszabadította a kezét.

– Legyen vele óvatos, ha majd megkóstolja. Azt mondják, afrodisziákum.

A nő apró fintort vágott a férfi incselkedésére. – Nem hiszek az ilyesmiben. Afrodisziákumot csak azok az emberek fogyasztanak, akiknek egyébként is folyton a szerelmeskedésen jár az eszük.

– Szóval, maga nem hisz a szerelmeskedésben?

– Nem mondtam, hogy...

Mielőtt befejezhette volna, meghallotta, hogy valaki a nevét kiáltja.

– Dr. Liang, várják a rendelőben. Megérkezett a testvére a kórházba, szülni fog. Dr. Liang! Dr. Liang! Várják a...

– Ó – akadt el a szava. – Mennem kell – most azonnal.

Azzal otthagya a férfit. Rá sem nézett, csak elsietett. Az unokaöccse, Mercy és John Sung kislánya hat órával később született meg a kórház nyugati szárnyában. Erős újszülött volt, pufók és étellel teli, s bömbölve adott hangot nemtetszésének, amikor Grace megpaskolta a fenekét. Később az édesanyja, miközben ginszenges tyúkhúslevest kortyolgatott, elmosolyodott.

– Elértem életem célját – mondta. – Egy új polgárral ajándékoztam meg a hazámat.

*

Madame Liang meghatódva fogadta unokája születésének hírére. Szándékában volt Pekingbe utazni, hogy jelen legyen a szülésnél, de mivel a gyermek az édesapja családjához tartozott, úgy érezte, tolakodásnak tűnne, ha ott lenne. Úgy döntött, beéri azzal, ha majd akkor láthatja, amikor egy hónapos korában elhozzák látogatóba. Mindazonáltal a maga módján megünnepelte az eseményt: ajándékokat küldött a lányának és a babának is, majd a nap hátralévő részét a szobájába visszavonulva töltötte.

Átadta magát a merengésnek és az emlékezésnek. Mert a nap nem volt teljesen örömteli. A gyermek születése mellett ott volt az a tény, hogy aznap volt a neves, női szerepeket játszó Mej Lan-fang halálának évfordulója. Felidézte azt a sok évvel azelőtti délutánt, amikor először szólította meg Mej Lan-fangot, miután előző este látta fellépni híres szerepében, a *Mulan, a harcok lány* című darabban. Mulant mindenki férfinak hitte, egészen addig, amíg tizenkét év kiváló katonáskodás után a császár felajánlotta neki feleségül a lányát, s ő kénytelen volt bevallani, hogy valójában nő.

Voltak bizonyos élmények Madame Liang életében, amelyeket kincsként őrzött emlékezetében, s ezek közül a Mej Lan-fanggal való barátsága volt az egyik legbecsesebb, bár nem érzett semmi romantikusát a kapcsolatukban, mivel számára Mej Lan-fang nem volt sem férfi, sem nő, csupán egy remek ember. Ő volt az, aki feltárta az asszony előtt a színtiszta művészet szépségét. Finom mozdulatai, például ahogy eljátszotta, hogy „szél fúj a szomorúfűzfák felett”, vagy gyönyörű magas hangja, a spárga hegyére emlékeztető ujjai mind hozzájárultak ahhoz, hogy a kínai opera női szerepeinek legnagyobb megszemélyesítője legyen. Az asszony több alkalommal meglátogatta őt a palotájában. Ilyenkor finom teát ittak, és a férfi tibeti szakácska által készített, apró, krémmel töltött édes tésztát ették, amit Mej Lan-fang nagyon szeretett, és ami miatt mindig kissé kerekded volt az alakja. Aztán az asszony nem ment el hozzá többet, csak az operaelőadásokban nézte meg.

– Hús-vér valójában összezavar engem – magyarázta.

A férfi nevetett, de megértette. – Igaz, hogy csak a színpadon vagyok saját magam. De ha itt van a nézőtér, álljon fel egy pillanatra, amikor belépek. Ha tudom, hogy jelen van, az a legjobbat hozza ki belőlem.

Vagyis a tökéleteset. Az ujjmozdulatokat – több mint ötvenet – , amelyek az érzelmek minden árnyalatát kifejezték, a kezével tett gesztusokat, amelyek mind valamilyen cselekvést jelentettek – azt, ahogy kinyit egy ajtót belülről vagy kívülről, azt, ahogy árad egy folyó, azt, ahogy felszáll egy lóra, ahogy iszik, ahogy beszáll egy kocsiba –, olyan pontosan és finoman ábrázolta, hogy teljesen elvarázsolta vele a közönséget. Ilyenkor nem volt más díszlet, csak egy fal, és nem voltak kellékek sem. Hű volt a művészetéhez, nem engedett a politikusok rábeszélésének, csak továbbjátszott, ahogy szokott, s nem vett tudomást a propagandisták zajongásáról. Amikor a japán hódítók elfoglalták Pekinget, nem volt hajlandó fellépni, és

tiltakozásul szakállat növesztett, amit a borbélyja levágott, amikor a japánok elmentek, s az ország újra a saját népéhez tartozott.

Az utolsó éveiben egyre gyakrabban ment el Madame Liang megnézni őt a régi operákban, amelyekben történelmi hősokeket és hősnőket alakított, mert ebben a furcsa és felkavaró helyzetben létszükségletté vált az asszony számára, hogy életben tartsa a múltat. És aznap, amikor a férfi meghalt, a lelke mélyén ő gyászolta leginkább a nagy állami temetésen, amelyet az új kormány rendezett.

És ezen az évfordulón, amelyet azzal töltött volna, hogy csendben emlékezik egy barátira, aki nagyszerű művész és a hagyományok ébren tartója volt, a sors egy unokát küldött neki, a holnap ígérétét, akiről senki sem tudta még, mivé válik majd ilyen körülmények között. Most tudatosult az asszonyban, hogy Mej Lan-fang halálával véget ért a múlt a színpadon és az életben egyaránt.

S ha ez igaz, akkor vajon milyen hatalmak formálják majd az újszülött gyermekeket?

A hatalmas, csupasz falú helyiségben, a miniszter privát irodájában érződött a közelgő tél hidege. Egy faszéntüzelésű kályha izzott a szoba közepén, de a melegét pár lépéssel arrébb már nem lehetett érezni, és John Sung távol ült tőle, az ajtó közelében. Vele szemben Csao-csung magasodott, az íróasztala mögött.

– Még mindig megtagadja, hogy közreműködjön az Egyesült Államok ellen bevetendő titkos fegyver kifejlesztésében? – kérdezte a miniszter.

– Kérem, mentsenek fel az alól, hogy hadászati területen kelljen dolgoznom – felelte John Sung.

Őszinte szeme, melyet felnagyított szemüvegének lencséje, szinte vakon meredt a vele szemközti markáns arcra. A miniszter felemelt egy papírt, és csendben tanulmányozni kezdte. Anélkül, hogy felnézett volna, egy pillanat múlva beszélni kezdett, látszólag félig-meddig belemerülve abba, amit épp olvasott.

– Tisztában van vele, hogy nincs joga megtagadni egy parancsot?

John Sung nem válaszolt. Mozdulatlanul ült, és várt. A miniszter letette a papírt, s mintha egy másikat keresett volna az asztalán lévő halomban. Közben tovább beszélt.

– Minden tudományos erőt a védelmi területre kell most összpontosítanunk. Megtanultuk a leckét. Bennünket, a legcivilizáltabb népet félrevezettek saját bölcseink az elmúlt négy évszázad során. Évszázadok óta azt tanultuk, a háború nem egy civilizált nép mulatsága. Ezer évvel ezelőtt felhagytunk a robbanószerek fejlesztésével, azon az alapon, hogy ez nem humánus módszer, és szörnyűséges, mert ártatlan embereket is elpusztít. Harcosaink küzdjenek pallosokkal és gyilkolják egymást, mondtuk, de másoknak, akik ártatlanok, nem szabad meghalniuk. Így aztán, bár értettük a rakéták működési elvét, nem engedték, hogy használják őket. Biztonságban éreztük magunkat az országunkban, a mennyek alatt, más népek védőgyűrűjében, s nem léptük át a határokat. Ki

gondolta volna, hogy ezek a barbárok ott a távolban atombomba, légvédelmi rakéták és mindenféle halálos vegyi fegyver fejlesztésébe fognak. Ön, a tudós ismeri ezek titkát. Megtagadja, hogy megvédje a saját népét?

John Sung nem válaszolt. Csendben ült, és a miniszterre meredt. Csao-csung hirtelen mindkét kezével az asztalára csapott.

– Tudom, miért tagadja meg a titkos fegyver előállítását! Áruló módon titokban az amerikaiakhoz húz! Ők a legveszélyesebb ellenségeink! Az oroszok túl ostobák ahhoz, hogy félnünk kelljen tőlük! Az amerikaiak nem ostobák! Körbevettek bennünket a bázisaikkal! El kell pusztítanunk őket! – egy pillanatra megállt, hogy levegőt vegyen.

– Ők nem gyűlölnék bennünket – mondta John Sung visszafogott hangon.

– Számít az, hogy mi gyűlöljük-e őket? – kérdezte a miniszter.

– Miért kellene gyűlölnünk az amerikai népet? – kérdezte John Sung.

Nagyon jól tudta, milyen veszélyes dolog ezt feszegetni, de az igazságérzete kimondatta vele. Gyermekkor óta Amerikában élt a nagybátyja kereskedő családjában. Amikor Amerikára gondolt, egyenes, jó szándékú emberek tömegét látta, akik semmit sem tudnak a világról, de kíváncsiak, és szeretnek szórakozni. Képtelen lenne arra – csupán azért, hogy mentse a saját életét –, hogy egy olyan fegyvert készítsen, ami elpusztítaná őket. Komoly veszélyben volt, de hogyan is beszélhetett volna erről akár a feleségének is, aki úgy örült a gyermek érkezésének, aki miatt visszatértek a saját hazájukba? A miniszter újra üvöltözni kezdett.

– Miért kell gyűlölnünk őket? Mert a miénk az egyetlen igazi civilizáció! Még a tudományban is – jusson eszébe, hogy mi az európaiak előtt ezerkétszáz évvel feltaláltuk a farkormányt! Hosszvitórlás, többárbocos hajóink voltak már a harmadik században! Ötszáz évvel később lapátkerék a hajókon! Bástyákkal

védett, sebes, hús lapátkerék meghajtású hadihajók a tizenkettedik században – az angolok azt gondolták, őket másoljuk! Az ostobák! A tizenharmadik században ötvenkabinos hajóink voltak, hatszoros gyékényfonat, dupla hajópadló, vízzáró fürkék! Csak a múlt században készítettek a barbárok harántirányú válaszfalakat! Ötszáz évvel ezelőtt már tizennégy méter hosszúságú hajóink voltak, és dézsákban friss zöldséget természetünk rajtuk. Elhajóztunk Szumátrára és Indiába, Ádenbe és Afrikába, sőt Madagaszkárra – hatvan évvel azelőtt, hogy a portugálok lehasítottak maguknak egy darabot Indiából! Átkozom Konfuciuszt és az összes többi örült szentet, akik arra buzdítottak bennünket, ne háborúzzunk! Hallott valaha Szun-váról, aki hármezer évvel ezelőtt élt? Nem? Olvassa el tőle a *Háború művészetét!* „Ha nem vagy veszélyben, ne harcolj!” – írta. Most veszélyben vagyunk! Ön az összes tudósunkkal együtt szolgálhatja a védelmünket! – itt elakadt, nem kapott levegőt, s nyál habzott a szája szélén. – Még mindig megtagadja?

– Még mindig – mondta a férfi, de a hangja halványabb lett.

– Akkor majd... kényszerítjük – mondta a miniszter szelíden, nagyon szelíden.

John Sung felkelt. – El vagyok bocsátva?

– Ideiglenesen – felelte a miniszter hirtelen közönnnyel.

*

John Sung belépett a hálószobájukba, ahol a felesége a gyermeküket szoptatta. Mercy egy alacsony rattanszékben ült, a lábát egy zsámolyra tette. Egy nyugati olajkályha melegítette a szobát, a férfi fölé tartotta a kezét. Mercy ránézett és mosolygott – A fiunk majdnem egy fontot gyarapodott, amióta hazajöttünk – mondta.

– Bárcsak látnád, milyen szépek vagytok – mondta a férfi. Angolul beszéltek, hátha fülel valaki valahol, s a férfi egyszeriben rájött valamire: anélkül, hogy észrevették volna vagy tudatosult volna

bennük, úgy, abban a biztos érzetben mondtak ki mindent, hogy valaki kihallgatja őket. S most azt is érezte, hogy talán meg is figyelik őket. Odament az ablakhoz, és összehúzta a függönyt az üvegtáblák előtt. Aztán leült a nagy kínai ágy szélére. Szóljon a feleségének a veszélyről? Nem tehetette. És nem is lenne semmi értelme, hiszen nem menekülhetnek el. Mindenütt megfigyelnek, bárhol is lenne, bárhova is menne. Akkor már jobb, ha folytatja a munkát a laboratóriumában. Nagyvonalúak voltak vele, teret engedtek neki, s most félretette az atomfizikát, legalábbis egyelőre, hogy a kromoszómákat kutassa. A világ más részein is ugyanezt tették tudósok, s szerette volna tudni, ők mire jutottak, de nem volt semmilyen információs forrása sem. A hazája a szokásos elszigeteltségbe vonult. John Sung elmerengett ennek az elszigeteltségnek a veszélyein, mert hogyan is élhetne egy modern nemzet biztonságban, ha nincs tisztában azzal, mi történik közben a világban? Eszébe jutott a miniszter történelmi beszámolója, ami igaz volt, s mégis milyen értelmetlen, ha a nép közben semmit sem tud arról, mit csinálnak mások, s így nem is védekezhetnek!

– Ugyanazokat a régi hibákat követjük el újra – motyogta.

– Mit mondtál, John? – kérdezte Mercy.

– Semmit – felelte a férfi. – Egyáltalán semmit. Csak gondolkozom.

A felesége nevetett. – Most tudom, hogy boldog vagy. Még akkor sem tudsz megfélemedezni a munkádról, amikor hazajössz... Nézd ezeket a kis kezeket! Nem imádnivalóak? Tapintsd meg, milyen puhák! Mint a rózsaszírom...

A férfi engedelmesen felkelt, próbálta kiűzni az agyából a rettegést, sőt a gondolatait is. Odatérdelt a felesége mellé, megfogta a fia piciny rózsaszín kézfejét, és a tenyerébe zárta. Ahogy nézte az aprócska emberi kezet, először érezte igazán, hogy apa lett. Felelős volt ezért az új életért. Van ahhoz joga, hogy veszélybe sodorja,

mindjárt az elején?! Védheti a saját lelkiismeretét ilyen áron is? Nem tudott dönteni – most nem, még nem!

*

Elmúlt a nyár, a gyermek nőtt és gyarapodott, ahogy az ősz télbe fordult. A pekingi *hutungon* lévő ház népe viszonylag nyugodt volt. Minden családtag hasznosan töltötte a napjait, úgy tűnt, mindannyian belefeledkeztek a jelenbe. Egy ragyogó hideg napon, a holdév vége előtt, amikor az ég olyan kék volt, mint az ősi paloták cserepei, dr. Grace Liang a régi császári palota melletti befagyott tavon korcsolyázott. Ügyes volt, de Liu-peng gyorsabb. Siklottak, megfordultak, egymás mellett korcsolyáztak, amíg egyszer csak Grace meg nem csúszott. A férfi elkapta, mielőtt elesett volna, s megálltak egy kicsit.

– Kificamítottam a bokám – zihálta Grace levegő után kapkodva.

– Hagyjuk abba – mondta a férfi. – Éhes is vagyok.

Kínaiul beszéltek, mert Liu-peng angoltudása egy iskolásfiú szintjével volt egyenlő, s ír akcentussal beszélt, mert, mint magyarázta, egy ír tanár tanította. Grace nevetett rajta mókás volt ír kiejtést hallani egy kínaitól! – Osztriga, nem *ásztriga* – mondta neki.

– Kérem, ne rombolja le teljesen a szegényes angoltudásom! – felelte a férfi.

Onnantól kezdve csak kínaiul beszélt vele a férfi, s Grace észrevette, nem szereti, ha kinevetik.

– Hadd nézzem meg a bokáját! – mondta most Liu-peng, ahogy Grace levette a korcsolyáit.

Grace felé nyújtotta a bal lábát, s a férfi finoman megtapogatta.

– Nem egyenletes a jég – mondta neki Grace. – Megbotlottam egy göröngyben.

– A régi időkben – magyarázta a férfi – a császár, később pedig a császárné, mindig kiküldte a szolgálait, hogy forró vassal simítsák el a jeget. Most persze nincs császárné, sem császár...

– És szolgálak sem, igazából – csak elvtársak.

A férfi szúrós tekintettel nézett rá, de nem válaszolt.

– A bokája nem ficamodott ki, csak megrándult. Az ön dr. Cengje felír majd valamit, talán a *tien men tung* nevű növényt. Hogyan is hívják angolul – kínai spárga, azt hiszem.

– Tényleg hisz az ősi gyógymódokban?

– Sok igazság van bennük.

A tó közelében lévő étterem felé sétáltak, Grace próbált nem sántítani. A férfi folytatta: – Vegye például az *aj jen*-t.

– A fekete ürömmre gondol?

– Nem tudom az angol nevét, de nyugaton be volt tiltva, bár olvastam valahol, hogy nemrégiben újra engedélyezték a használatát, mert felfedezték, hogy segít epebajok esetén.

Beléptek az étterembe, és leültek egy kisebb asztalhoz a sarokban. A hely tele volt, mert a késő délutáni étkezés ideje volt, a második és egyben utolsó étkezés a nap folyamán.

– Sohasem tudom, mit is gondoljak erről – mondta Grace. – Mégis meg kell mondjam...

– Megmondani... mit? – kérdezte a férfi, mert Grace elhallgatott.

– Nos, dr. Ceng azt mondta, hogy tapintsam ki a testvérem pulzusát a bal kezén, mielőtt megszületne a gyermeke. Ha gyors, és nem lesz lassabb magától, akkor fia lesz. Ha a jobb kezén van ugyanez, akkor lánya lesz. A bal kezén volt gyors a pulzusa, és fia született.

– Egy nép nem élhet több ezer évig, ha semmit sem tanul – mondta Liu-peng. – Mi vagyunk a legősibb és a legbölcsebb nemzet a földön. A Nyugat felett állunk mindenben, kivéve a lőfegyvereket. Még nagy vezérünk, Szun Jat-szen is azt mondta, hogy csupán a

tudományban tanulhat a kínai nép a nyugattól, de a filozófia igazi elveit tekintve a Nyugatnak kell tanulnia tőlünk.

Liu-peng ártatlan meggyőződéssel beszélt, s Grace elképedve figyelte. Később egyedül a szobájában eltöprengett ezen, s megrökönyödve vette tudomásul, hogy Liu-peng teljes egészében meg van győződve a maga felsőbbrendűségéről, mivelhogya kínai.

Grace sok héttel korábban értette meg, mi áll e meggyőződés háttérében – akkor, amikor az édesanyja tett hasonló kijelentést.

Azután elalvás előtt kényelmesen elhelyezkedve az ágyban felidézte a napot. Lehetséges volna, hogy kezdett vonzódni Liu-penghez? A férfi erőteljes, mégis elegáns külsejére gondolt, szögletes arcára, és eszébe jutott, hogy a kínai mondák hőseinek mindig szögletes arcuk volt, merész tekintetük és határozott, telt ajkuk. Ilyen volt Liu-peng arca is. Eszébe jutott egy másik arc is, Clemé, és rájött, hogy hetek, hónapok óta nem gondolt rá. Két-három levelet váltottak, és aztán hirtelen nem kapott tőle többet. Vajon valamilyen számára ismeretlen parancs miatt apadtak el a levelek? Sohasem tudhatja, és a bizonytalanság miatt ő sem írt többet.

*

– Vezesd ki a tigris a bejárati ajtón, és engedd be a farkast a hátsó ajtón – idézte Madame Liang.

A lánya, Grace abban a pillanatban érkezett meg Pekingből látogatóba, amikor a dühös orosz tudósok elhagyták Kínát.

– Most kezdünk rájönni, mit tettünk – folytatta –, s örüljünk, ha majd a farkas is távozik.

Grace felvonta a szemöldökét: – A tigris és a...?

– A japán nép, a nyugati imperialisták, az oroszok pedig a farkas természetesen – felelte Madame Liang. – De tudtam, hogy az oroszok nem maradnak itt; barbár nép, olyan szőrösek, mint a

majmok! Eltűrtük őket az utóbbi években, de hogy miért, nem tudom. Megszerezték Mongólia egy részét és Mandzsúriát. Most hadd menjenek.

Grace tiltakozott. – De M-ma, senki más nem fog nekünk segíteni, az amerikaiak biztosan nem.

– Használjuk a magunk tehetségét – mondta Madame Liang határozottan. – Ezért becsülöm a vejem, John Sungot, hogy visszatért a hazánkba. Jól tette, hogy csatlakozott a tudósainkhoz. Újra vezető hatalom leszünk a tudományban, ahogy egykoron, a világ ámulatára!

– M-ma, sohasem hallottalak ilyen... hazafiasán beszélni, ha mondhatom így.

– Kínai vagyok – jelentette ki Madame Liang. – Hiszek a végzetünkben. Bízom a sorsban. A lelkem mélyén most már bánom a forradalmat, amelyben a magam egyszerű módján én is részt vettem. Hibáztunk? Megdöntöttük a saját császári államformánk, a legjobbat, a legbölcsebbet, amit valaha ember kitalált. Igen, fiatalságunkból adódó tudatlanságunkban leromboltuk nemzeti kincsünket. Most minden összezavarodott. Hol van ennek a vége? Csak a saját lángelméinkben bízhatunk, akik újra és újra rendet és jólétet hoztak nekünk több ezer éven át.

– Nem tudom, mire gondolsz – suttogta Grace. Madame Liang nem válaszolt. Ült az íróasztalánál a privát irodájában. Hatalmas ablak nyílt a nyugati kertre, s a nagy üvegtáblákon keresztül látni lehetett az udvarra szállingózó hópelyheket. Bár a kínai újév ünnepe volt, a város csendes volt, Madame Liang nem várt hívásokat, és ő sem hívott fel senkit. Az üzletét leszámítva teljes visszavonultságban élt.

– Feltételezem – mondta Grace –, hogy mi, kínaiak azért vagyunk meggyőződve a magunk felsőbbrendűségéről, mert kisebb népek vettek bennünket körül, s nem léptük át a határainkat, nem utaztunk Európába vagy Amerikába.

– Hamarabb tudatában voltunk saját felsőbbrendűségünknek, mintsem Európa és Amerika egyáltalán létezett volna – vágott vissza az édesanyja. – És gondolod, van bármi új a nap alatt? Teljes egészében bízom a népemben! Az ősi *Történelem nagy könyvében*, amelyre maga Konfuciusz is alapozta a filozófiáját, az szerepel, hogy

*A népet becézni kell,
A népet nem szabad elnyomni,
A nép a haza gyökere,
Ha a gyökérszet erős, a haza nyugodt.*

– És emlékezz arra – folytatta –, hogy amikor a bölcslet megkérdezték, melyik a legfontosabb az állam szempontjából, az étel, a fegyver vagy a nép bizalma, ő azt felelte, hogy a fegyverről le lehet mondani, még az étel is feláldozható, de maga az állam megy tönkre, ha az emberek nem bíznak benne.

– És most megvan az emberek bizalma? – kérdezte Grace.

Madame Liang furcsán nézett a lányára. – Ó, ez a kérdés – vajon most megvan-e?

– És a válasz? – erősködött Grace.

– Ugyanaz, mint akkor, amikor először feltették ezt a kérdést több ezer évvel ezelőtt. Bár úgy tűnik, minden megváltozott, az emberek nem változtak. Nem megmondta Mencius: „Az Égnek nincs meghatározott akarata, de úgy lát, ahogy a nép lát, s úgy hall, ahogy a nép hall.”

A lány zavaras érzésekkel hallgatta ezeket a szavakat. Lehetséges lenne, hogy nem érti az édesanyját? Vagy az édesanyja valamilyen eltitkolt elégedetlenséget próbált meg közölni vele? Aznap éjjel egyedül a szobájában eltöprengett ezen, s valamilyen különös

szellemi hasonlóságot fedezett fel az édesanyja és az összes többi kínai között: az ősi, megingathatatlan hitet a kínaiak felsőbbrendűségében. Bármilyen eltérően viselkedtek, cselekedtek, lehettek kommunisták vagy nem, a népe még mindig a világ közepének hitte magát, földrajzi értelemben is, ugyanakkor az emberi faj legkiválóbbikának is. Csodálkozott, mert ezt senki nem gondolhatja komolyan, hacsak nem tudatlanságból. Viszont az édesanyja, aki olyan bölcs volt, olyan művelt, olyan finom, nem lehetett tudatlan. De hát nem ezek voltak a felsőbbrendűség jellemzői?

Ébren feküdt az ágyában, a hideg holdfény ferde sávban világította meg a padlót, s ő halkán felnevetett. Lerombolhat bármiféle erő egy olyan népet, amely elpusztíthatatlannak hiszi magát, amely évezredekken keresztül ezt hitte, s amely talán örökké ezt fogja hinni?! Nem ez az élet záloga, az Örök Út?

*

Liu-peng már aznap kereste, hogy visszatért Pekingbe. Utánaszaladt a klinika épületének hosszú központi folyosóján, s amikor Grace megfordult, a férfi egy üres osztályterembe vezette.

– Nagy hírek! – kiáltotta. – Az oroszok mind elmentek. Úgy kotródtak el, mint a tolvajok.

– Segítettek nekünk, miért örül most ilyen hamar? – felelte Grace.

– Mi az, hogy „ilyen hamar”? – kérdezte a férfi. – Nem lehet két nap az égen. Nem élhetünk úgy, hogy továbbra is meghunyászkodunk az oroszok előtt. Az elnöknek igaza van. Le kell zárni mindent. Az együttélés ábránd. Az egyiknek mindig fentebb kell lennie. Mindig mi voltunk az, aki fentebb van.

– Ön is! – kiáltotta Grace. – Ön is és az anyám is!

– Hogyhogy én is? – tudakolta a férfi.

– Ön a kommunizmust használja eszközként arra, hogy kifejezze kínaiaként vallott meggyőződéseit – eszközt használ ideológia helyett! A császárok is ezt tették annak idején, amikor Kína a világ közepe volt, legalábbis a mi számunkra.

– Hogy érti azt, hogy „legalábbis a mi számunkra”?

– A hazánk soha nem volt a világ közepe, csak azt hittük, hogy az!

– Micsoda? Maga Hruscsov pártján áll?

– Nem, csak az igazság pártján.

– De... de természetesen mindig mi voltunk a világ közepe! Soha senki nem volt velünk egyenrangú. Az egész világ velünk akart kereskedni. A hatásunk négy tengeren át is érezhető volt! A világ még mindig velünk akar kereskedni, s még mindig félnek tőlünk. A körülöttünk lévő országok egymás után fognak behódolni nekünk, ahogy annak idején is tették. A kommunizmus alatt is a mi iránymutatásunkat fogják követni!

Grace gúnyolódni kezdett. – A régi elképzelés... a Nagy Egység!

– Miért ne? – kérdezte a férfi.

Grace hirtelen dühös lett rá, abszurd volt, amit Liu-peng mondott, középkori felfogás. Minden volt, csak nem modern ember, akinek hitte magát. Bár a nő dühének örvényében újfajta és ellenállhatatlan vonzalmat érzett iránta. A férfi szembogara csillogóan sötét volt, szögletes szája határozott, lényé csupa nyíltság és csupa tűz. Grace-nek ezért kezdett most így forni a vére?

– Ön... ön is kínai – mondta Liu-peng. – Nagyon jól megérti a népünk. Ha nem, akkor majd megtanítom, majd ráveszem valahogy. Igen, igaza van, a kommunizmus a jelenlegi eszközünk, de a lényeg ugyanaz, a hatalom itt van. Mit számít az eszköz, ha miénk a hatalom? Egymás után visszakapjuk azt, ami egykor a miénk volt. A hűbérállamok újra adózni fognak nekünk. Mindenütt harmónia lesz az irányításunk alatt. Háború nélkül nyerjük el azt, ami mindig is

minket illetett. A kisebb népek a mi fiatalabb testvéreink. Ránk bízzák majd magukat, hogy vezessük őket. Akkor majd eljön a Nagy Béke. Ön és én nem állunk ellentétes oldalon. Nem fogok eltávolodni öntől. Ugyanazt képviseljük, ön és én is. Kínaiak vagyunk!

Grace nevetni próbált, szeretne volna elmondani, hogy számára ez azt jelenti, hogy mindig a férfi oldalán kell állnia, s hogy ő nem tudná elfogadni ezt az alárendeltséget. Világot látott nő volt. Láttá Amerikát. De most nem tudott nevetni, és nem tudott megszólalni. A férfi arca egészen közel volt az arcához. Liu-peng lángoló tekintettel nézett a szemébe. Két kezébe fogta, s a mellkasához szorította Grace kezét.

– Igazat beszélek? – kérdezte a férfi.

– Igen – mondta Grace, a hangja suttogássá halkult.

Sietve elváltak, hogy teljesítsék napi kötelességeiket, s Grace az érzésein töprengett, miközben dolgozott. Talán szerelmes volt, de olyan keveset tudott a férfiről, és ő is olyan keveset róla! Igen, Grace is kínai volt, de egy olyan kínai, aki távolabbra utazott a környező országoknál, amelyek a régi hatalom hűbéresei voltak egykoron. Liu-peng viszont semmit sem tudott a világról, s nem is akart tudni semmit. Grace-t felkavarta, milyen szörnyű felelősség a szerelem. Természetesen valahogy fel kellene világosítania őt, visszahozni a valóságba. Liu-peng fiatal volt, briliáns módon intelligens, ő maga is látná a valóságot, ha valaki felfedné előtte. Ami viszont Grace édesanyját illeti, ő már nem volt fiatal, így hadd ringassa magát továbbra is illúziókba.

Erre jutott Grace a délelőtt során, miközben az idős dr. Ceng az aznapi anyagról mormogott.

– Az akupunktúránál azt is figyelembe kell venni, hogy mikor alkalmazzuk. Egy kellemes, napsütéses napon a vér lágyan kering az emberi testben, a nyál tiszta, a légzés könnyed. Hűvös és ködös napokon a vér sűrű és lassabban áramlik, a légzés nehéz, a nyál ragadós. Növő holdnál a vérkeringés és a légzés javul, fogyó holdnál

pedig romlik. Éppen ezért az akupunktúrás kezeléseket kellemes, meleg napokon kell alkalmazni, növény holdnál, vagy a legjobb hatás eléréséhez teliholdkor.

– Érdekes – jegyezte meg Grace –, nyugaton az időjárás élettani hatásait vizsgáló kutatások szerint a szívrohamok száma megemelkedik a hűvös, hideg napokon, amikor a napot felhők takarják.

Dr. Ceng lapozott egyet kék vászonkötésű könyvében. – Ó, a barbárok a négy tengeren túl kétségkívül hallottak a tudásunkról – állapította meg mindenféle érdeklődés nélkül.

*

– Önt a földeken végzendő kényszermunkára ítéljük – mondta a miniszter.

John Sung összerándult ültében. A szék, amelyen ült, hirtelen elviselhetetlenül kemény lett. Megköszörülte a torkát.

– Van másik okom is, hogy ne lépjek olyan tudományos területre, mint amire ön kért, miniszter úr! Jelenleg genetikai kutatásokat végzek.

– Ön tudós, s minden tudósra ugyanazok az elvek vonatkoznak.

John Sung nem válaszolt. Felesleges lett volna ellentmondani Csao-csungnak mint embernek, vitatkozni vele mint miniszterrel pedig egyenesen veszélyes. A férfi egyszerűen csak nem hódolt be. A hallgatása felbőszítette a minisztert.

– Önök, tudósok! – kiabálta. – A politikai viselkedésük! Ön semmibe veszi az elveket, amelyeknek az elnök az életét szentelte!

John Sung továbbra sem jött ki a sodrából, de makacsul tartotta magát az álláspontjához. – A tudomány keresésre tanítja a szellemet. Megtanultunk megfigyelni, vizsgálatokat végezni, s megtanultuk azt

is, hogy csak akkor vonjunk le következtetéseket, amikor már teszteltük és ellenőriztük az eredményeket.

– Vannak dolgok, amiket úgy kell elfogadni, ahogy mondják!

– De nem egy tudósnak.

– Akkor viszont mi nem tudjuk elfogadni a tudóst!

– Akár elfogadják, akár nem, az nem változtatja meg a tudóst. Ő akkor is a változatlan, örök igazságot kutatja.

– Ön kényszermunkára van ítélve egy távoli mezőgazdasági területen!

A miniszter most már ordított. John Sung felállt.

– Mikor kell indulnom?

– Holnap reggel!

John Sung bólintott, s indulni készült. Az ajtónál egy pillanatra megállt, megfordult, s a miniszter szemébe nézett.

– Minden ember a maga módján szolgálja a hazáját – mondta.

*

Kertelés nélkül megmondta a feleségének, mihelyt egyedül maradtak a szobájukban. A kisfiúk egy szőnyegen játszott egy agyagfigurával. A felesége a karjába vette a gyermeket, de amikor a férje belépett a szobába, rögtön látta, hogy valamit mondani akar. Most el kell mondania. Mercy visszatette a gyereket a padlóra, és a férje felé fordult, aki megszólalt.

– Kényszermunkára küldenek.

Mercynek elakadt a lélegzete. A férfi látta, ahogy hamuszürkévé sápad az arca, miközben a hangja elvékonyodott és magassá vált.

– Megvádoltak?

– Igen, mert nem voltam hajlandó vegyi fegyvert gyártani az amerikaiak ellen.

Elmesélte, hogy azt tervezik, megmérgezik az Egyesült Államok vízforrásait, a folyókat, a vízgyűjtőket, a patakokat, ahol szarvasmarhák legelnek. Mercy védtelen volt ilyen indokokkal szemben, amelyek miatt a férje megtagadta, hogy engedelmeskedjen a központi hatalmaknak.

– Nem, természetesen nem teheted. Értem, hogy nemet kellett mondanod... persze... persze! Büszke vagyok rád... de bűnösnek érzem magam.

– Bűnösnek? – kérdezte a férfi.

– Én voltam az, aki ragaszkodtam ahhoz, hogy idejőjjünk, a gyerek miatt...

Mercy az ajkába harapott; a férje átölelte a jobb karjával, bal kezével pedig felemelte az állát.

– Mindannyian úgy szolgáljuk a hazánkat, ahogy a legjobbnak látjuk. Ne bánd!

Így álltak egy gyötrelmes pillanatig. John Sung mélyen a felesége szemébe nézett, aztán a gondolat súlya alatt, hogy talán évekig nem látja majd, az egyik rattanszékre roskadt.

– Le kell mondanunk a modern lakásról – mondta neki. Szerettek volna egy saját helyet, ami az övék, most, hogy itt volt a gyermek, s Mercy azt mondta, akkor már miért ne legyen egy igazán modern lakás valamelyik újonnan épült hét- vagy nyolcemeletes házban, a külvárosban. Az óváros falait lerombolták, fákat ültettek, s Mercy szinte már látta maga előtt egy amerikai város külterületi részét itt, az ősi fővárosban.

– A nővéreddel kell maradnod – mondta most neki a férje. – Vagy pedig el kell menned Sanghajba, az édesanyádhoz.

– Itt maradok – felelte Mercy. – Végre elindítom a zeneiskolám. Valahogy el kell töltenem az időt!

Csupa könny lett a szeme, a férje próbálta vigasztalni.

– Igen, az jó módja, hogy szolgálj a hazád – mondta neki. Túl korai volt a vigasztalás. A férfi tompa hangja még saját maga számára sem volt meggyőző. A tekintetük találkozott, Mercy hangos zokogásban tört ki, és a férje karjába vetette magát.

*

– Az árak magasabbak, mint amit az ember ki tud fizetni, Madame – mondta Csuo-szan.

Madame Liang felsóhajtott. – Az ég átkot szórt ránk.

Ez a nap is olyannak tűnt, mint a többi. Bár minden egyes nap, alig észrevehetően, rosszabb volt az előzőnél. Az embereket, akik elvakultak a hittől és a reménytől, tévútra vezették. Az előző évben nagy döntéseket hoztak *azok* ott fent. Madame Liang nem hitt ezekben a döntésekben, s odáig merészkedett, hogy kételyeinek Csao-csung miniszter előtt is hangot adott. – Mi, kínaiak nem olyanok vagyunk, mint a többi nép – mondta a férfinak, amikor korábban találkoztak. – Ők az újításaikban bíznak, mi viszont a földben.

– Egyszer majd mindenben bízni fogunk – felelte Csao-csung a szokásos magabiztosságával. – Ha a többi nép az újításaiban bízik, mi majd a saját újításainkban fogunk, és ugyanakkor a földünkben is. Kettőt lépünk majd előre, az iparban és a mezőgazdaságban is, még hozzá egyszerre.

Az asszony kételkedő csendbe merült. Ahogy teltek a hónapok, egyre nagyobb döbbenettel figyelte, ahogy a hősies földművesek és más alacsony sorból származó emberek iparkodtak megtanulni, hogyan kell vasércet olvasztani az udvarukban vagy a szérűskertben épített kis kemencékben.

Riadtan figyelte, ahogy a földműveseket kommunákba terelték.

– Öreg Li jött el hozzánk, hogy egy kis élelmet kérjen – mondta Csu-szan.

Madame Liang épp a reggelijét ette, de félretolta az ételeket.

– Vezesd elém.

Csu-szan távozott, az asszony csüggedten várt. Most már tudta, hogy a saját családjára is lecsapott a vihar. Anélkül, hogy egy szóval is említette volna, Csao-csung – az egyedüli, akiben az asszony megbízott – kényszermunkatáborba küldte a lánya férjét. Milyen tékozlás, kesergett az asszony, kétkezi munkát végeztetni egy emberrel, akinek ilyen agya van! Nem úgy teremtette az ég ezt a sok embert, hogy mind különbözzön egymástól? Következésképp mindegyiknek a maga munkáját kell végeznie! A régieknek igazuk volt, amikor megbecsülték a tudósokat annyira, hogy nem engedték, hogy kétkezi munkát végezzenek, nehogy a szellem is kimerüljön a testtel.

Az ajtó halkán kinyílt, és ott állt hunyorogva, mosollyal az arcán Öreg Li, a földműves. Nagyon megöregedett azóta, hogy az asszony utoljára találkozott vele a férfi darabka földjén, a városon túl. Akkor ismerte meg az asszony, amikor a japán megszállás idején Csu-szannal a városon túli tanyákra ment, hogy tojást és baromfit szerezzen az étteremnek. Abban az időben a férfi önérzetes gazdálkodó volt, s csak azért panaszkodott, hogy a japán katonák megtalálták a titkos kamráját néhány nappal korábban. Az akkor pirosposzgás arcú, középkorú férfi mostanra lesóványodott, megöregedett, és lerongyolódott.

– Ülj le – mondta az asszony, aztán Csu-szan-hoz fordult: – Szólj Csu-mának, hogy hozzon még egy csészét és egy pár evőpálcikát.

– Igazán nem kellene, igazán nem kellene – mondta öreg Li vidékies udvariassággal, de a szeme a faedényben lévő forró rizskására és a sózott tojásra, halra, csavart csörögefánkra siklott.

– Hogyan ehetnék, ha nem étkezel velem? – kérdezte Madame Liang hasonló udvariassággal.

Aztán, látva a férfi sárga, ráncos arcát, beesett szemét, ellentmondást nem tűrően intett neki, hogy üljön oda az asztalhoz, s amikor a férfi szégyenkezve és félénken engedelmeskedett, az asszony odahajolt hozzá, s halkán azt mondta: – Mondj el mindent, amin keresztülmentél.

Mivel a férfi megbízott benne, ahogyan mindenki más is, halkán belekezdett.

– Ismer engem, asszonyom. Egyszerű, hétköznapi ember vagyok, ahogy minden őszám az volt. Régre visszanyúló családjunkban senki sem tudott elolvasni egy könyvet, de még csak nem is gondolhatott arra, hogy könyveket olvasson. Az ég a termőföldre pottyantott bennünket, s mi ott is maradtunk. De azért a magunk módján jól elboldogultunk. A dédapám idejében tudtunk egy kis földet venni. Azóta minden generáció vett hozzá egy kicsit, így amikor az apám meghalt, tizenhét hektárunk volt, s arról álmodoztam, hogy húszra növelem az én időm alatt. Mivel apámnak én vagyok az egyedüli fia, felbéreltem néhány nálam szegényebb embert, hogy segítsenek nekem, amíg a két fiam elég idős lesz ahhoz, hogy nagyobb munkát is meg tudjanak csinálni annál, mint hogy a vízibivalyt legeltessék. Ki gondolta volna, hogy olyan idők jönnek, hogy azok, akiket felbéreltem, ellenem fordulnak, földbirtokosnak neveznek, és megvetnek majd.

Apró ősz szakállá remegett az állán, s olyan szánalomra méltóan nézett, hogy Madame Liang vigasztalni próbálta.

– Azért fordultak ellened, mert nekik nem volt saját földjük. De mi van a fiaiddal?

– Ők is elhagytak – mondta az idős férfi gyászos hangon. – Iskolába mentek, s most mindenféle kóborolnak, s ennek az új kornak a csodáit hirdetik. Kijelentették, hogy nem vagyok többé az apjuk – én, aki nemzettem őket!

Fakókék vászonnadrágba bújtatott vézna lábára csapott, és lehajtotta a fejét. Csu-ma jött be, hozott egy csészét és evőpálcikát, megtöltötte a csészét, majd kiment.

– Egyél – szólt rá Madame Liang. – A meleg étel a léleknek is vigasz.

Bátorításképpen ő is újra kézbe vette az evőpálcikáit. Az idős ember evett egy ideig, próbálta leplezni az éhségét, de amikor a csésze kiürült, Madame Liang nem hívta Csu-mát, hanem maga szedett újra a férfinak. Amikor a férfi három csésze ételt fogyasztott el, az asszony biztatására letette az evőpálcikát, és beszélni kezdett.

– Nem pihenhet a szívünk, még egy órára sem, nekünk, a föld népének, idős, egyszerű embereknek – mondta. – Az igazat megvallva csonttá-bórré dolgozzuk a testünk a keserves munkával. Napközben a földet műveljük, közösen ültetünk, aratjuk le a gabonát, nők és férfiak serege. Éjjel pedig próbálunk vasat készíteni. Hogyan csinálhatnánk vasat? Nem erre szánt bennünket a sors. Amikor az emberek a sorsukkal szemben cselekszenek, bármit csináljanak is, nem fog nekik sikerülni. – A férfi közelebb hajolt, s olyan halkán beszélt, hogy senki más ne hallja az asszonyon kívül.

– Az idén nem lesz gabona! Még ha a vas használható is, a föld nem hoz majd termést. Sokan dolgoznak a földeken, de nekik ez idegen munka. Túl mélyre vagy túl sekélyen ültetnek, a talaj nem táplálja a magot, a mag pedig elpusztul. Jövőre, asszonyom, az egész népünk éhezni és nélkülözni fog. Ezeket a rongyokat viselem, ezt kell hordanom, mert nincs ruha, amit megvehetnék! Még cérna és tű sincs. Ki fon és sző manapság? Két év múlva reménytelen helyzetbe kerül majd a nép, s akkor mi lesz *azokkal*?

– Megváltoznak – mondta Madame Liang. – A szívük mélyén ők is tudják, hogy a nép akarata az ég akarata.

– Nagy viharok jönnek majd – folytatta az idős férfi közönyösen. – Néhol eső esik majd, máshol pedig hónapokig tart majd az aszály. A sáskák felfalják majd, amit megtermelünk, és a mezőink csupaszok

lesznek. Dühös az ég. Sok ember Hongkongba menekül majd. Köztük lesz ez az alázatos ember is. Most nincs mit eladnom, sem tojás, sem baromfi, sem sertés, sem káposzta. Még a japán zsarnokok alatt sem voltam ilyen szegény. De ön hogy van, asszonyom?

– Maradni fogok. Mindig maradtam – felelte Madame Liang.

*

John Sung álmatlanul feküdt két falécre erősített deszkából készült keskeny ágyán. Hozzászokott a rugós matracokhoz, s az igazat megvallva, tudta, hogy az amerikai kényelemben elpuhult a teste. Most viszont fáj, nyilallt mindene. Hajnalban majd harangoznak, és gyülekezőt fújnak, hogy ő is menjen a mezőkre a paraszttal, akik közé elhelyezték. El kellett ismernie, ha belegondolt, részben jogos, hogy az értelmiségieket is kétkezi munkára fogják. A jelen szempontjából ugyan hiábavaló, töprengett, de kétségkívül szükségszerű, ha ebből a hétszázmilliós népből, melynek a háromnegyede földműves, modern nemzetet akarnak kovácsolni. Azt is megállapította magában, itt, a hajnali derengésben, a kemény deszkán fekvve, hogy ő maga eddig soha nem emelt fel egy kapát, és még csak egy kalapácsot sem fogott a kezébe soha, hogy beverjen egy szöveget. Kisfiúkorában otthon, a San Franciscó-i kínai negyedben régimódi kínai nagynénje sohasem engedte, hogy dolgozzon, még a hátul lévő kis konyhakertben sem, és azt sem hagyta, hogy segítsen neki a háztartási munkában.

– Ilyesmivel a nők foglalkoznak – tiltakozott az asszony. – Te vagy a fiúgyermek. Neked a könyveidből kell tanulnod.

A hozzá hasonló értelmiségiek évszázadok óta elkülönültek a földművesektől a hazájában. Ez elkerülhetetlenül odavezetett, hogy a kialakult vezető elitréteg mindenféle kapcsolatot elveszített a saját népével, és ez volt a fő akadálya az egységes nemzet megteremtésének. Az elnök, aki maga is egy földműves fia volt,

rögtön az elején kijelentette, hogy a tanároknak és a diákoknak is meg kell tanulniuk a kétkezi munkát. A hosszú nyelvű kapa, bizonyára a régi rövid nyelvű kapa továbbfejlesztése, feltörte John Sung puha bőrét. A jobb kezén felfakadtak és gennyeztek a hólyagok.

– Elvtárs, túl szorosan fogja a kapáját – mondta neki előző nap a fiatal földműves, aki mellette dolgozott. – Ha túl keményen fogja az ember a kapát, az felsérti a kezét. Nézze csak, én hogy csinálom... – A férfi felemelte a kapáját, s a földbe vágta, könnyedén, mintha csak a saját súlya húzta volna a szerszámot.

A közelgő új nap fénye most átszűrődött a fából készült falak résein. Az emberek mocorogtak és nyöszörögtek álmukban. Itt is, ott is felült valamelyikük, s elképedve bámult maga elé. Mind össze voltak zavarodva, de egyikük sem jobban, mint ő. Elképesztették őket a változások, ahogy minden felkavarodott: a szülőknek el kellett válniuk a gyerekektől, az időseknek a fiataloktól, a férfiaknak a nőktől, és egymástól távol, kábultan ébredtek az ígéretek és a kemény munka új napjára. Miféle ígéretek! John Sung hallotta buzgó fiatal káderek rekedt kiáltóását.

– A termelő brigád a Népi Kommuna alapja! Elvtársak, megkapják a jutalmukat! Nem lesz többé éhínség! Nem lesz többé éhezés! Mindenki megkap mindent!

Az ő válasza az állhatatos csend volt. Az egész kudarcra volt ítélve. A feltevések tévesek voltak. Győzedelmeskedik az emberi természet, az ember pedig csak magára gondol, saját magáért él és dolgozik. A jutalom alapvető fontossággal bírt, most viszont nem volt jutalom.

A nap felkelt a látóhatáron. Megszólaltak a harangok, sivítottak a sípok, az emberek felpattantak, és magukra kapták a ruháikat. Tizenöt percen belül, ennyi volt a megszabott idő, a földművesek felsorakoztak. A csapat- és brigádvezetők vezényszavakat kiáltottak, a földművesek menetelni kezdtek a földek felé. A gondtalan, kényelmes, régi szép napok tovatűntek, azok az idők, amikor a

szomszédos földművesek ketten-hárman beszélgettek és nevettek, szívták rövid bambuszpipájukat, s mentek mindannyian a saját földjükre dolgozni. Több ezer éven át így teltek a napok, de ennek most vége. Ötszázmillió földműves, férfiak és nők most katonák módjára meneteltek a földek felé, amelyek már nem az övék voltak, s velük menetelt John Sung is. De változatlanul kudarcra volt ítélve az egész. Ennek a tudatnak a súlya alatt emelte fel a kapáját – egyet a végtelen sorban.

*

A pekingi ház középső szobájában lévő óra már majdnem éjfélre ütött, amikor John Sung napja véget ért. Az egész országban ugyanazt az időt mutatta minden óra, az elnök rendeletére, hogy az ország és a polgárai teljes egységben létezzenek, mindenki ugyanabban a tempóban és ugyanolyan körülmények között éljen. Pedig még Csen Jü-ti is azt írta *Kína földrajza* című, hivatalosan elismert könyvében:

„A nap Kína keleti részén négy órával korábban kel fel, mint nyugaton. Amikor az Usszuri folyó vidékén, az ország legkeletibb részén a reggeli nap aranyló sugaraiban fürdik, még mindig éjszaka van a Tien-san hegységben és a Pamír hegyoldalán, a távoli nyugaton.”

Mercy, ahogy aznapi munkája végeztével belépett a szobába, rápillantott a karórájára. A valódi idő szerint pontosan húsz perccel múlt hat óra. Kinyílt az egyik ajtó, és egy idősebb szolgáló lépett be, karján a kisbabával.

– Az úrfi egyszer sem sírt, amíg nem volt itthon – mondta büszkén.

A kisgyerek az édesanyja felé nyújtotta a karját, Mercy felvette, és magához szorította.

– Jött ma levél? – kérdezte a szolgátólól.

Mindennap feltette ezt a kérdést, bár az elmúlt öt hónap alatt mindössze egyszer kapott rá igenlő választ.

– Egy levél a tiszteletre méltó édesanyjától, Sanghajból – mondta neki az idős asszony. – Itt van, a ruhámba tettem.

Odaadta a levelet Mercynek, aztán az asztalon lévő, még mindig forró teáskannából teát töltött, átnyújtotta a csészét az úrnőjének, s tovább beszélt.

– Az élelmiszerek ára most már nagyon magasra szökött, úrnóm. A sertéshús négyszer olyan drága, mint tavaly. Ha tovább tart az aszály, nem lesz mit enni. A termőföld kiszárad, és széthordja a szél.

Mercy nem válaszolt. Mohón olvasta az édesanyja levelét. Továbbra is boldogul az édesanyja, vagy elbukott? Senkiben nem volt meg az a higgadt erő, mint benne. Hát nem volt legyőzhetetlen? Képes volt élelmiszert vásárolni akkor is, amikor más azt sem tudta, hova forduljon. A nagy étterem zsúfoltabb volt, mint valaha. Mercy szemével követte a vékony rizspapíron az íróecset finom írásjeleinek egyenes vonalait:

„Ahogy megígértem, beszéltem egy illetővel. Hajlott rá, hogy utánanézz, tehet-e valamit annak érdekében, hogy rövidebb legyen ez az időszak, illetve hogy javuljanak a körülmények. Semmi biztosat nem lehet mondani. Elismerően nyilatkozott a zeneiskoládról. Az a kívánsága, hogy a nemzeti egyetem részeként hozd létre, különben esetleg túlságosan egyéni kezdeményezésnek ítélnék. Nem kell mondanom neked, hogy a jelen helyzetben igen hasznos volna, ha a fenti kívánalmaknak eleget tudnál tenni.”

Mercy összehajtogatta a lapot, s a zsebébe csúsztatta. Amikor hazajön a nővére, neki nem kell tudnia, hogy megkérte az édesanyjukat, próbáljon meg közbenjárni John érdekében. Mély szakadék volt kialakulóban a két testvér között. Grace, aki szerelmes volt Liu-pengbe, nem hitte, hogy rosszak azok, akik az országot vezetik. Még a testvérével is összeveszett, amiért Mercy olyan türelmetlenül várta vissza a férjét. Múlt éjjel a veszekedés odáig

fajult, hogy mindketten elhallgattak, anélkül, hogy dűlőre jutottak volna, mivel mindketten véget akartak vetni a kölcsönös vádaskodásnak. Grace, az idősebb zárta le végül a dolgot azzal, hogy testvéreknek nem szabad veszekedniük.

– Ha mi, az anyánk lányai nem tudunk egyetérteni ebben, akkor inkább ne is beszéljünk róla többet.

Amikor a nap végén Grace belépett a szobába, ahol Mercy várt rá, eldöntötte, hogy előzékeny lesz. Mindketten egymásra voltak utalva, és a gyermekkori emlékek is összekötötték őket. Mégis mindketten tudatában voltak annak, mennyire különbözőek. Pár pillanatig együtt csodálták néma csendben az egészséges kisfiút, aki az édesanyja ölében ült, és annak arany karkötőjével játszott. Ez a karkötő azonban csak közelebb hozta a viszályt. Az édesanyjuk ugyanis egymáshoz tartozó karkötőket ajándékozott a lányoknak, miután leérettségiztek a sanghaji középiskolában, mielőtt Amerikába mentek volna.

– Hol van a karkötőd, nővérem? – kérdezte most Mercy.

– Eltettem – felelte Grace.

– Miért?

– Úgy éreztem, valahogy nem illik...

– Feltételezem, ehhez a mostani időszakhoz?

– Talán.

Mercy nevetett. – Vagy inkább Liu-penghez!

Grace nem nevetett. – S téged ez zavar? – kérdezte túlságosan csendesen.

– Egyáltalán nem – mondta Mercy könnyedén –, csak éppen... – Elhallgatott, de Grace erősködött, hogy mondja tovább.

– Csak éppen mi?

– Semmi... csak megváltoztál, mióta megismerted őt.

– Nem érzekelem, hogy megváltoztam volna... vagy ha változtam is, akkor csupán jó irányba. Sokkal világosabban látok dolgokat, mint korábban.

– Mit például?

– Miért teszi a kormányunk azt... amit tesz.

– Mint azt, hogy a legkiválóbb embereket kényszermunkára küldi?

– Igen, azt, hogy miért küldi az olyan embereket, mint John Sung, kényszermunkára, ha erre célzol! Egy ember sem lehet kivétel. A rendszer nem engedheti. Az egyénieskedés úgy terjed, mint a vírus. Ha Johnnak elnéznék, hogy megtagadja a kiszabott feladatot, akkor ki végezne el bármilyen munkát? Együtt kell dolgoznunk, mint egy hatalmas nemzeti csapat, egyetlen egységbe tömörülve, hogy kivívjuk a helyünk a modern világban. Minden egyes férfinak, minden egyes nőnek a megadott helyre kell illeszkednie. Nekünk nincs rálátásunk az egészre, de nekik ott fent, akik eltervezik a dolgokat, igen.

Könnyek gyűltek Mercy nagy, sötét szemeibe. – Ez nem hozza vissza a férjemet hozzám!

– Nem gondolhatunk a személyes érzelmeinkre – egyikünk sem gondolhat erre.

Mercy hirtelen dühbe gurult. Felszáradtak a könnyei. Felkapta a kisbabát, és sebesen az ajtó felé indult. Aztán egy pillanatra megállt.

– Kíváncsi lennék, mit gondolna most rólad Clem! – kiáltotta. – Nem hinném, hogy szeretne így téged!

Azzal elhagyta a szobát. Grace mozdulatlanul ült. Clem? Sok hónapja nem is gondolt rá, és most rájött, hogy Liu-peng elzárta, elzárja őt mindenkitől. Ami korábban vonzalom volt, most szerelemmé változott, egy olyan személyes érzelmé, amelyet az előbb Mercy szemére vetett. Felidézte a férfival való találkozásait az este óta, amikor engedve az érzelmeknek, összeölelkeztek – három találkozás, de mindegyik mások jelenlétében. Csak képzelte volna a gyengédséget a férfi hangjában, a melegséget a szemében? Liu-peng keveset beszélt, akkor is csak Grace munkájával kapcsolatban, de a belső ereje, visszafogott személyiségének hatalma mintha

áramütésként érte volna. Grace nem volt hozzászokva egy kínai férfi túlzott irányításához, s ez fokozta a jelenléte által kiváltott izgalmat. Bár a férfi részéről sem szóban, sem tettben nem kapott megerősítést, Grace képzelete újra fellángolt. Milyen egyszerűnek, szinte milyen gyerekesnek tűnt Clem... Clem, aki olyan ártatlanul nyilvánította ki az érzéseit, aki mindig kész volt, hogy megfogja a kezét, aki mindig kifejezte az imádatát, megosztotta a gondolatait! Grace visszafogottabb lett, nyugodtabb, nagyobb tisztelettel viszonyult a feljebbvalóihoz, és távolságtartóbb lett a beosztottjaival. Hogy még méltóbb legyen Liu-penghez, úgy döntött, filozófiát fog tanulni, és tanulmányozni fogja magát az elnököt. Milyen is az az ember, akitől egy hétszázmilliós nép léte függ? Egy teljes hét telt el addig, amíg újra látta Liu-penget, s akkor is véletlenül a folyosón. A férfi megállt, ahogy meglátta őt, és Grace is megtorpant, nem tudva, vajon mit vár tőle a férfi, mit tegyen.

Egy pillanatra némán meredtek egymásra a mellettük sietősen elhaladó diákok és a csodálkozó betegek között. Aztán Grace-nek eszébe jutott a szándéka, s gyorsan meg is ragadta a lehetőséget, hogy egy kis időt nyerjen.

– Szeretnék többet tanulni – mondta nyíltan.

– Miről? – kérdezte a férfi.

– Az elnök elveiről – rögtönzött Grace. – Mik az álmai, és mit akar elérni...

– Olvassa el a könyveit, a költeményeit – mondta Liu-peng, s Grace úgy érezte, hűvös a hangja. Némi büszke távolságtartással felelt a férfinak.

– Köszönöm – mondta, s már indulni készült, amikor a férfi megfogta a csuklóját.

– Maradjon – mondta halkán. – Mikor találkozhatunk?

– Ahol, és amikor akarja – felelte Grace. – A húgommal élek, ahogy azt tudja, a Három Róka *hutungon*.

– Ma este kilenckor, munka után – mondta a férfi, és elengedte a kezét.

Elváltak, Grace a laboratóriumába sietett, és megdöbbenve tapasztalta, hogy nem tudja elfelejteni a férfi erőteljes szorítását a csuklója körül. Azon a kezén a szokásosnál gyorsabb volt a pulzusa, meg mert volna esküdni rá, és szinte vánszorgott a nap. Az idős dr. Ceng szokás szerint mormogott, s valamilyen furcsa egybeesés folytán aznap épp az emberi test különböző pulzusait választotta témának.

– A pulzus egy szakképzett orvosnak még a halál közeledtét is előre jelezheti – jelentette ki.

Minden egyes nap egy termossal érkezett, amelyben forró teát hozott, s most a teletöltött csészéjéből hangosan szürcsölte az italt. Aztán megköszörülte a torkát, kifújta az orrát – előbb az egyik orrrlyukát, aztán a másikat –, majd a szemetesbe dobta a papír zsebkendőt, és folytatta:

– Amikor a szívverés gyengül, amikor elkezd szüntelenül pattogni, mint a vízililiom magja, a páciens arcszíne sötétvörös lesz, a testszőrzet, a haj törékennyé válik, és közel a halál.

– Amikor a tüdőnél mért pulzus nehézkessé válik, a bőr sápadt vörös lesz, a testszőrzet, a haj törékennyé válik, és közel a halál.

– Amikor a vesénél mért...

– Álljunk meg, kérem – mondta Grace esedezve. – Nem egységes ez a sok pulzus?

– Bizonyára van egység az emberi szervezetben – mondta az idős orvos nagy méltósággal. – Ebben az egységben három fő pulzuscsoport van. Mindegyik csoport két további csoportra oszlik, a külsőre és a belsőre. Ezek szintén további hét, illetve nyolc csoportra oszthatók...

Aznap este, amikor Liu-peng megérkezett, s összeismerkedett Mercyvel és a kisfiúval, a pulzusokról beszélgettek. Grace vígan

mesélte az idős orvos magyarázatait, de Liu-peng ezt nem találta szórakoztatónak.

– A nevetés helyett – mondta jelentőségteljesen – sokat lehetne beszélni a pulzus alapján végzett diagnosztikáról. A nyugati orvosok, akik felfedezték és használják ez irányú megállapításainkat, azt mondják, képesek a pulzus alapján pontos diagnózis felállítására, amelyet aztán klinikai vizsgálatok igazolnak.

Grace várta, hogy majd bővebben kifejti ezt, de a férfi inkább előrehajolt, és kivette Mercy kezéből a gyereket. A kisfiú bizalmatlanul méregette, és szája már sírásra görbült, de Liu-peng rámosolygott, és addig csitítgatta, amíg a gyermek elfogadta. Aztán, a térdén tartva a gyereket, Liu-peng hirtelen a születésszabályozás hátrányairól kezdett beszélni, s közben a kisfiú elbűvölő arcát nézte.

– Gondoljanak csak bele, micsoda veszteség lenne az a nemzetnek, ha ez a gyermek nem születik meg! Mi lett volna, ha az édesanyja ahelyett, hogy megszülte volna, arra a téves következtetésre jut, hogy jobban tudja szolgálni a hazáját a Párt tagjaként, egy brigád vagy egy kommuna vezetőjeként? De ő inkább életet adott ennek a szép gyermeknek. Nézzék a hosszú füleit – ez az intelligencia jele, ahogy a koponyájának mérete is. Sohasem tudtam helyeselni Ma Jin-csu demográfiával kapcsolatos elméletét, és sürgetését, hogy szabályozzuk az ország népesedését. Különösen gyűlölöm azt a tényt, hogy ezt a szabályozást értelmiségi dolgozóink is alkalmazzák, miközben az ő szellemi képességeiket szaporítani és nem pedig visszaszorítani kellene. Elnökünknek igaza van. Több emberre, nem kevesebbre van szükségünk. Az emberek a mi nemzeti kincsünk. A pácienseim is a gyermekvállalásra bátorítom. A tervezést helyeslem, igen, hiszen egészségesebb gyerekekre van szükségünk, de gyerekek kellene!

Szúrós fekete tekintete úgy ellágyult, ahogy Grace még sohasem látta. Ez az ember tud gyengédséget érezni! A férfi Mercyre nézett, és mosolygott. – Vállalhatna esetleg több gyermeket – mondta szelíden.

De Mercy kihasználta az alkalmat. – Ez nem igazán lehetséges, amíg a férjem távol van, a földművesek között, egy kommunában.

– Csak nem? – kérdezte Grace-től meglepetten.

– Így igaz – mondta Grace.

A férfi felkelt, s visszaadta a gyermeket az édesanyjának.

– Akkor csakugyan nem – mondta.

Amikor Mercy magukra hagyta őket, mivel a gyerek hangosan jelezte, hogy éhes, a férfi nyugtalannak tűnt. – Menjünk ki az udvarra – mondta. – Ragyog a hold. Egy újabb hónapig nem lesz eső.

Grace követte őt a kertbe, és egy szilvafa alatt, melyen már érett a gyümölcs, Liu-peng váratlanul megkérdezte, hozzá menne-e feleségül. Grace azt várta, hogy azt mondja majd neki, szereti őt, de a férfi nem beszélt szerelemről.

– Házasodjunk össze hamar – mondta a férfi. – Legyenek olyan szép gyerekeink, mint ő ott bent a házban. Mi ketten hősies gyermekeket adhatunk a hazánknak.

Grace még mindig várt, de szerelemről egy szó sem esett, ennek semmilyen jele nem volt. Fagyos érzés kúszott a szívébe. Ha a férfi nem beszél szerelemről, akkor ő sem fog.

– Házasság? – szólalt meg végül. – Nem vagyok biztos benne. Hadd szolgáljam a népem úgy, amilyen vagyok, egy évig, kettőig, vagy még tovább talán!

Semmi pénzért nem mondta volna ki hangosan a szívében visszhangzó kiáltást: – De szeretsz engem? – A kiáltás ott volt, de mivel magába fojtotta, így válasz sem érkezett.

Közben a férfi egy magával hozott csomagot bontogatott, s újra beszélni kezdett.

– Itt vannak a könyvek – mondta. – Olvassa el őket. Az elnök életéről, természetéről szólnak. Látni fogja, miért követjük őt.

– Köszönöm – mondta Grace.

Akkor ez volt a férfi látogatásának célja.

*

– Kínát csak akkor hódíthatják meg – olvasta Grace aznap éjjel, amikor már egyedül volt –, ha Hunan tartomány teljes népe odaveszett.

Ez egy közmondás volt, melyet gyerekkorában gyakran hallott az apjától. Az édesapja most egy homályba vesző figura volt számára, egy büszke férfi, ugyanakkor lobbanékony és szenvedélyes, ahogy állítólag minden hunani, akik egytől egyig kedvelik a csípős ételeket. Az édesanyja hatásának köszönhetően az ingerlékenység kevésbé volt jellemző rá, mint a jó tulajdonságai. Az a tény, hogy az elnök Hunanban született, érthetőbbé tette a jellemét Grace számára. Mao Ce-tung egy kis saját földdel rendelkező földműves fia volt, mindazonáltal megtanult olvasni, s fiatalsága a Szun Jat-szen és helyettese, Huang-hszing vezette forradalom idejére esett. A tartományban sok titkos csoportosulás működött, és Huang-hszing kapcsolatba lépett vezetőjükkel, Ma-fuval, hogy lázadást szítson a földművesek között, miközben Huang bombamerényleteket tervezett a vezető tisztviselők ellen a városokban. Habár terveiket leleplezték és megelőzték, a későbbi elnök a forradalom egyre forrongóbb légkörében nőtt fel. Grace elolvasott két verset, melyet Mao Ce-tung akkor írt, amikor visszatért szülőfalujába:

Csak azért, mert oly sokan áldozták fel magukat, erőssé vált akaratunk,

S így azt parancsoltuk a napnak és a holdnak, hozzanak nekünk új napot.

Szeretem nézni a rizs- és babföldek sokasodó hullámain,

Miközben a hősök mindenhol hazatérnek az esti homályban.

Évekkel korábban, amikor még fiatal volt, azt írta:

*A magányos ormok a magasba törnek a nagy folyópartján.
A csúcsra lépek, négyszázszor kanyarogva a zöldellő természetben.
Nyugodtan és hűvösen a tenger felé fordulok, és nézem a világot.*

Újra és újra elolvasta Mao Ce-tung verseit, miközben az írásait és az önéletrajzát tanulmányozta. A költemények jellemezték leghűbben Mao Ce-tung egyéniségét, általuk Grace igen közel került ahhoz az emberhez, akit sohasem látott és valószínűleg soha nem is fog látni. Úgy képzelte, Liu-peng pontosan olyan, mint az elnök, s egyikükön keresztül a másikat is megismerheti. Ráadásul mindaz, amit elolvasott és áttanulmányozott, kimeríthetetlen beszédtemát biztosított számára Liu-penggel. Grace felfedezte, hogy a visszafogott fiatal orvos szenvedélyes elkötelezettséget érez az idősebb politikus iránt, és hogy elkötelezettségét kész szavakba önteni.

– Hol látta először az elnököt? – kérdezte egy nap Grace. A nyár ősze fordult, és a város minden udvarán teljes pompájukban nyíltak a krizantémok. Munkaszüneti nap volt, így ő és Liu-peng találkoztak a Mennyei Béke Kapujánál, hogy végigsétáljanak egy fákkal szegélyezett körúton a Nagy Tér közelében. Északon ott voltak a múlt palotái, a királykéek cserepek, a cinóbervörös oszlopok, a rózsaszín falak és a fehér márványból épült hidak.

– Hagyjuk ezt a modern körutat – mondta most Grace. Az őszi nap, amely átsütött a paloták kékjét idéző égen, ragyogó fénybe vonta az ódon negyedat, s egy pillanat múlva már a Krisztus születése előtt lerakott köveken lépkedett a lábuk.

– De én jobban szeretem a körutat – mondta Liu-peng konokul.

– Miért? – kérdezte Grace.

Vidámnak érezte magát abban a pillanatban. Amerikában rendszerint mindig az volt, de amióta visszajött, csak ritkán. Túl sok változás történt, amíg távol volt, ez már egy másik ország volt, nem ugyanaz, amit kislánykorában itt hagyott. Az emberek elnyomottabbak, komolyabbak, erőteljesebbek voltak, mint ahogy emlékezett rájuk. Most ebben a pillanatban, az Őszi Fesztivál estéje előtti fényes nappalon, miközben Liu-penggel sétált, oldódott a benne lévő feszültség, s megengedte magának, hogy boldog legyen. Szeretett volna belekarolni a férfiba, de nem tette. Az ember nem engedhetett meg magának ilyen közvetlenséget, amit az amerikai utcákon látni lehetett. Itt már az is furcsának számított, ha egy pár – anélkül, hogy megérintették volna egymást – úgy sétálgatott, ahogyan most ők. Mégis, az őszi idő, a nap melege, a munkájával kapcsolatban érzett általános megelégedettség ma boldogsággá tette.

Most dr. Ceng irányítása alatt az égszínkék sisakvirággal, vagy kínai nevén *Fu-cövel* dolgozott, ahogy az idős orvos nevezte, és a kúszó sisakvirággal, a *Cao vutou*-val. Mindkét növény mérgező volt, de körültekintően alkalmazva az előbbi jó hatással volt a megfázásos, köhögéses, lázas megbetegedésekre, utóbbi pedig nyers tojásfehérjével összekeverve hatékony kenőcs volt. Ha viszont a legkisebb mértékben is eltért volna a pontos adagolástól, a dózis halálos mérgező lett volna. De ez csak egy része volt a gyógynövények gazdag tárházának, amelyekről dr. Ceng magyarázott neki, és amelyek hatását bemutatta a páciensein. A munkájával kapcsolatos elégedettség öröméhez hozzájárult az a mélységes, nagyfokú öröm, hogy tudta, szerelmes Liu-pengbe. Mindenben felfedező típus volt, s most meg kellett ismernie a szerelmet és a szerelem által ezt az embert, aki annyira vonzotta. Nem volt könnyű, mert a férfi még akkor is nagyon távolságtartó volt, amikor Grace olyan erősen vágyott az érintésére, hogy a férfinak meg kellett volna éreznie a köztük lévő vibrálásból. De ő csak beszélt, beszélt, Grace pedig alig hallotta, úgy lüktetett a vér a füleiben, a szíve lázas szerelmet és

vágyat pumpált az ereibe. S Liu-peng tovább beszélt. Beléptek az egyik, látogatók által is megtekinthető ősi palotába, megcsodálták a fényűző helyiségeket, a férfi még mindig beszélt, Grace-nek pedig csak mondattöredékek zsongtak a fülében: szerencsétlen korszak... nyugtalan parasztok... felkelések Hunanban... S mi lenne, ha megfogná a férfi kezét, ami itt volt közvetlenül mellette? Nem, nem tehetné, a férfi még visszautasítaná.

Elértek egy kisebb, csupasz falú szobába a palota távoli szárnyában, s Grace egyszeriben észrevette, hogy kettesben vannak. Akaratlanul is megállt, s anélkül, hogy tudatában lett volna, esdeklőn nézett a férfira. Láttá, ahogy a férfi tekintete fürkészi őt, s közben az arcába szökik a vér. Anélkül, hogy egy szót is szólt volna, a férfi felé hajolt, mindkét karjával átölelte, s egy pillanatra megérintette ajkával az ajkát. Liu-peng nem húzódott vissza rögtön. Grace érezte a teste melegét a vászonzakón keresztül, érezte bőrének tiszta szappanillatát, s teljes mértékben tudatában volt e pillanat szenvedélyes örömének. Aztán a férfi visszahúzódott, de még mindig átkarolta és nézte őt.

– Soha nem csókoltam meg nőt korábban – mondta halkán. – Egy férfi olvas ilyesmiről... és csodálkozik. Most már tudom.

– Most már... – ismételte Grace.

– Tudom, hogy mit jelent – mondta a férfi.

*

A világ másik felén, New York városában derült volt az idő. Aznap volt Hszuan kiállításának megnyitója a város egyik vezető galériájában. A megnyitói mindig eseményszámba mentek, s ma zsúfolásig megteltek a termék. Művészeti körökben szárnyra kapott a hír, hogy a híres művész új technikákat alkalmazott, aminek hallatán gyűjtők és művészetkedvelők érkeztek szerte az országból. Mr. és Mrs. Brandon, akik a közelmúltban kezdték gyűjteni a modern kínai alkotásokat, iderépültek San Franciscóból, s most az ajtón belépve

tekintetük a zsúfolt helyiségeket pásztázta. Ötvenes éveik vége felé járó pár voltak, a jómód és a kellemes megelégedettség légköre lengte őket körül.

– Nem látom Hszuant, sem Joyt – mondta Mr. Brandon.

– Hogyan is láthatnál bárkit ilyen tömegben? – kérdezte Mrs. Brandon.

Abban a pillanatban vette észre őket Joy. Bár rendszerint nyugati ruhát hordott, most egy hosszú, testhez álló, almazöld brokátból készült kínai ruhát viselt, melyet még hónapokkal ezelőtt kért hongkongi nagynénjétől erre az alkalomra.

– Eljöttek? – kiáltott fel örömeiben, ahogy megpillantotta Brandonékat, s Mrs. Brandon puha és meleg ölelésébe vetette magát.

– A világért sem hagytuk volna ki – jegyezte meg az asszony.

Mr. Brandon két keze közé fogta Joy kezét.

– Hogy vagy, Joy? Csinos vagy, mint mindig, látom! Hol vannak Hszuan új festményei? Hallom, elment az absztrakt irányába.

Joy nevetett. – De kínai módra! – Kiszabadította magát, és folytatta. – Tudják, mi, kínai művészek, a magunk módján mindig absztraktak voltunk. Sohasem az életet másoltuk. Figyeltünk és meditáltunk, aztán hazamentünk, és megfestettük a meditálás eredményét. Ez a lényege annak, amit valóságként láttunk.

– Hogy van a kedves édesanyád? – kérdezte Mrs. Brandon, akit sohasem érdekelt a művészetről folytatott társalgás.

Joy hirtelen elkomorult. – Senkiről nem hallok semmit, hónapok óta. A Hongkongban élő nagynénémnek sincsenek hírei.

– Az a hír járja, hogy szeretett Kínánkban rosszul mennek a dolgok – mondta Mr. Brandon.

Joy a férfi felé fordult. – Ó, mit hallott, Mr. Brandon?

– Tönkrement a termés, egyes helyeken az aszály pusztít, máshol az áradás, és a kommunák is összeomlottak!

– Ó, *ne!*

Ekkor látta meg őket Hszuan. Finoman, de határozottan átvágott a mozgó tömegen, udvariasan mosolygott, kezét rázott a felé nyújtott kezekkel, aztán végre odaért Joy mellé, finom modorú és előzékeny volt, mint mindig.

– Milyen kedves önöktől, hogy eljöttek olyan messziről – suttogetta, jobbját Mr. Brandon, balját pedig Mrs. Brandon felé nyújtva. – Olyan boldog vagyok... olyan nagyon boldog. Különösen az új monokróm képeimet szeretném, ha látnák. Szíveskednének utánam fáradni, kérem? Együtt függesztettem ki őket a nyugati szárnyban.

– Hszuan! – kiáltotta Joy. – Brandon bácsi azt mondja, nagyon rosszul állnak a dolgok a hazánkban – éhínség, áradások, és nincs gabona.

– Mi mást lehetne várni? – mondta a művész higgadtan. – Megharagudott az ég. – Ezzel le is zárta a témát és a lehetőségét, hogy katasztrófákról beszéljenek kiállításának sikeres megnyitóján. Aztán elbűvölő mosollyal Mrs. Brandon felé fordult.

– Nem bocsátkozom politikai fejtegetésekbe. Ahogyan a nagyszerű Változások Könyve mondja:

Ha az ember belekezd valamibe
és irányítani próbál,
Tévútra tér.
De ha követi, útmutatást talál.

– Így aztán, drága barátaim, én követem az eseményeket. De hadd fejezzem be ezeket a bölcs gondolatokat. A következő két sor:

Szerencsés dolog barátokat találni nyugaton és délen,

és a nyugodt kitartás jó szerencsét hoz.

Kínai udvariasságának finomsága odáig terjedt, hogy kifejejtette az egyik sort, amely így szólt: „Tartózkodjatok a barátoktól keleten és délen”, habár tudta, hogy az amerikaiak ezt észre sem veszik, s azt sem hitte, hogy a „kis Joy”, ahogy hívta őt, valaha is olvasta volna a Változások Könyvét. Különös érzéke volt ahhoz, hogy mi helyénvaló és mi nem.

– Jöjjenek, kérem – mondta most csendesen és határozottan. – Hadd vezessem önöket a nyugati szárnyba. Szeretném, ha látnák az absztrakt képeimet, még mielőtt túl sok elkelne belőlük.

Helyesen beszélte az angolt, de sajátos kiejtéssel, és gyakran rossz szótagot hangsúlyozott. Amikor múlt éjjel azt mondta Joynak, hogy „*iga-zánim-ádlak*”, a lány nem volt benne biztos, mit is mondott, s bár rámosolygott a férfira, csak utólag fejtette meg a szavak értelmét. Az *imádlak* szónak nem tulajdonított nagy jelentőséget, főképp, hogy egy amerikai mondta, hiszen ők mindennel kapcsolatban használják, egy arcon megjelenő mosolygödröcskétől a gyémántokig mindenre. Hszuan visszafogottan beszélte a nyelvet, és Joy tudta, hogy ő ezt a szót a „szeretlek” szó értelmében és a helyett használja, mert azt talán túl bensőségesnek találja. Azóta Joy kissé fel volt kavарva, ő maga sem értette saját magát. Tudta, hogy a férfi részéről ez nagyon komoly kijelentés volt, hiszen bármit is mondott, minden egyes szó tele lehetett felhangokkal, következésképp Hszuan vigyázott, hogy pontosan azt mondja, amit mondani kívánt. Szigorúan a mester és tanítványa kapcsolat keretei között tartották magukat, bár Joy nem rejtette el önmaga elől, milyen szenvedélyes érzelmeket táplál a férfi iránt. Sajátos keveréke volt ez annak a szeretetnek, melyet az apja iránt érzett volna, akire csak homályosan emlékezett, és a romantikus szerelemnek, amit egyébként egy korabeli fiatalember iránt is érezhetett volna. Ráadásul ismerte magát annyira, hogy tudta,

sohasem lenne boldog, csak egy művésszel és művészek között. Múlt éjjel épp a férfi egyik kisméretű absztrakt képét függesztették fel az ajtó és a fal közötti keskeny helyre, amikor az a bizonyos mondat elhangzott. A festménynek „Hajnal” volt a címe, ez volt az utolsó, amit feltettek a falra. A férfi először nem is akarta kitenni, nehogy túlszűfölnak tűnjön a helyiség. De Joy meggyőzte.

– Ez az egyik legjobb – biztatta a festőt. – Azt juttatja eszembe, milyen volt a napkelte a Kiangszi tartományban lévő Lu hegységnél. Mindig korán keltem gyerekkoromban, s egyedül néztem az eget, ahogy előbb rózsaszínre, majd aranyszínűre váltott. Sikerült elkapnod a színek változását.

A férfi meglepetten nézett a lányra, tekintete ellágyult. Aztán minden átmenet nélkül azt mondta: Iga-zánim-ádlak!

Ma este, amikor majd széteszlik a tömeg, és egyedül maradnak, talán majd folytatni fogja a mondatot – vagy lehet, hogy nem?

Most a nyugati szárnyban voltak, és egyik festménytől a másikig mentek. Itt nem voltak sokan, a többség inkább a realiztikusabb munkákat részesítette előnyben, így néhány hosszú hajú diákot és három miniszoknyás lányt leszámítva egyedül voltak Brandonékkal. Joy csendes volt, hallgatta Hszuant. A férfi megfontolt volt, szinte védekező, miközben magyarázott.

– Próbálok megragadni a világ kedélyállapotát, ahogy én érzem – mondta Mr. Brandonnak. – A realizmus, higgyenek nekem, már nem helytálló sem a tárgyakkal, sem az emberekkel kapcsolatban. Ez a kedélyállapot sok-sok emberi érzés parányi részecskéiből áll össze, körbeveszi a bolygót, és kicsap az űrbe. Ezt az elektromos kisülés-szerű jelenséget a színekkel, a mozgalmassággal próbálok kifejezni.

– Ó, valóban – suttogetta Mr. Brandon. Feltette a szemüvegét, és a festményre meredt, ahol egymásba olvadó és egymástól élesen elváló színek csaptak össze, minden bizonnyal igen mozgalmasan.

– Remek ábrázolás – jelentette ki –, de a legtöbb ember ezt nem fogja fel.

– Gondolja? – kérdezte Hszuan kissé elképedve.

– Biztos vagyok benne – mondta Mr. Brandon határozottan. – Mindazonáltal szeretném ezt a képet, jó lenne, ha jelen lenne a mindenapjaimban. Talán ön nem is tudja, de sikerült kifejeznie vele a mi hazánk szellemiségét.

Aznap éjjel, amikor már mindenki távozott, elmentek egy közeli kínai étterembe, mester és tanítványa együtt, hogy megvitassák a nap eseményeit. A megnyitó nagy siker volt, de az absztrakt festményekből csak kevés kelt el azon kívül, amit Mr. Brandon választott. Fiatal férfiak és nők kérdezték az árakat és sóhajtoztak, majd továbbmentek, de Hszuan, aki azonfelül, hogy nagyszerű művész volt, kiváló üzletember is, és nem vett tudomást a sóhajokról.

– Az ajtónál lógó kis képet... – unszolta Joy. – Nem engedhetnénk egy kicsit az árából? Az a szakállas fiatalember egy órán át álldogált előtte. Nem tudja otthagyni.

Hszuan kimérten válaszolt. – Nem adhatom magam olcsón... főleg nem szakállas fiatalembereknek!

A kép később teljes áron kelt el, egy gyémántokkal felékszerezett idősebb nő vette meg.

Most, ahogy békésen és kettesben üldögéltek a kínai étteremben, ami már majdnem teljesen üres volt, egymásra mosolyogtak az asztal felett. Igen, nagy siker volt a nap, sok festmény elkelt, a kritikák tiszteletteljesebbek voltak, sőt, helyenként szinte lelkesek, s most kellemes nyugalom szállta meg a mestert és tanítványát. Joy figyelte az asztal túloldalán ülő Hszuan kissé kerek arcát, a férfi feltette a szemüvegét, és érdeklődve nézett vissza rá.

– Valami baj van velem? – kérdezte Joy ártatlanul.

– Ellenkezőleg – felelte a férfi. – Csak szemlélem a fiatal nőt, akit feleségül szándékozom venni.

Joy elképedt a férfi egyenességétől, és nem tudott megszólalni. Szép szája enyhén nyitva maradt, mire a férfi levette a szemüvegét,

visszarakta a tokba, aztán a zsebébe, és újra rámosolygott. Tekintete jelentőségteljessé vált, hangosan megköszönte a torkát, majd ünnepélyes hangon beszélni kezdett.

– Sok éven át szemrehányást tettem magamnak, amiért nemet mondtam arra a házasságra, amelyet a szüleim rendeztek el számomra, amikor még iskolába jártam. Akkoriban forradalmi hangulatban voltam, s követeltem magamnak a jogot, hogy függetlenül, önállóan választhassak társat. A szüleim szomorúak voltak, mert szerettek volna unokákat. De nekem olyan kemény volt a szívem, amilyen csak egy fiatalé lehet. Sajnos, hogyan is gondolhattam volna akkor, hogy a hazánk kormánya egy napon majd az olyan fiatal és esztelen emberek miatt dől meg, mint én, s hogy ennek következményeként a Kommunizmus majd a népbe mélyesztí éles fogát? Amerikába menekültem, ahol egy művész függetlenül és békében élhet. Sikeres lettem. És anélkül, hogy kicsit is elfecséreltem volna az időm, a jó szerencsém révén most megtaláltam a feleséget, akit oly régóta akartam. S ez te vagy!

Joy szeretett volna felnevetni, felkiáltani. – Persze, hogy a feleséged leszek! Hónapokon át erre vártam, amíg csak mester és tanítványa voltunk. – Tetszett neki, hogy milyen erős egyéniség a férfi, senki máséhoz nem hasonlítható, akit Joy korábban ismert. Hszuan pontosan ugyanilyen lett volna akkor is, ha soha nem hagyta volna el a Sangtung tartományban lévő szülővárosát. Amerika a legkevésbé sem változtatott rajta, kivéve, hogy angol nyelven fejezhette ki kínai gondolatait. Joy szerette volna átnyújtani a kezét az asztalon, szerette volna, ha megfogják egymás kezét. De türtőztette magát, mert egy ilyen nyílt gesztus talán túl sok lett volna, ezért jelentőségteljesen, de szerény hangon így felelt: – Megtisztelő, hogy a feleséged lehetek.

Megdöbbenésére most a férfi nyújtotta át kezét az asztalon, és jobb tenyerét fölfele fordítva várt. Joy a nyitott tenyérbe tette apró jobb kezét, és érezte, ahogy a férfi ujjai az övéi köré kulcsolódnak.

*

A sovány termés lepotyogott még az őszi viharok előtt. Az ég haragja nem enyhült abban a végtelennek tűnő évben. A földműveseket csábító ígéretekkel vagy parancsokkal kommunákba terelték. Sorokba rendeződve, ezrek mellett ezrek művelték a déli rizsföldeket és az északi búzamezőket, ültették a rizspalántákat és vetették a búzát kétszer egy évben, de mégis szűkös volt a termés. Amikor esőnek kellett volna hullania, aszály volt, és a ragyogó napsugarak keményre szárították a talajt, amikor pedig az eső a katasztrófát jelentette, a víz elárasztotta a földeket. Az idős földművesek azt mormogták egymás között, hogy dühös az Ég.

– Ez azért van, mert manapság nincs császárunk, aki imádkozna értünk a Mennyek Templomában – mondogatták.

Most, amikor a rizsföldeknek aranyszínűnek kellett volna lenni a terméstől, az üres kalászkok idő előtt meghajoltak a szélben és az esőben. Korán jött a fagy, és állandóan borult volt az ég. Különös morajlás remegtette a földet, hol itt, hol ott. Senki sem tudta megmagyarázni, miért lett ilyen a termés, hiszen reménykedve és buzgón palántáltak. Most odalett a remény, és a buzgalom kétségbeeséssé változott. Hiába szaladgáltak ide-oda a vezetők, hogy fellelkesítsék az elcsüggedt földműveseket.

Abban a sötét évben egy tél eleji napon John Sung a földművesek között ült egy északi falu nádtetős, vályogfalú tanyáján. Az ereszről eső csurgott az épület mögötti szérűre. A megtépázott tető résein át a földművesek is áztak, miközben egy fiatal agitátort hallgattak. A fiú sovány volt, vézna, s olyan gyerek még, hogy a hangja is mutált. Ki is nevték érte, pedig éhesek voltak.

– A terv jó! – lelkesítette őket. – Maguk is tudják, elvtársak, hogy szoktak lenni olyanok, akik semmit sem csinálnak, és olyanok, akik viszont mindent. Elnökünk bölcs új tervének köszönhetően mindenkinek dolgoznia kell, és mindenkinek mindenféle munkát kell

végeznie. Így vagyunk mindnyájan egyenlők. Nem lesz többé keserves munka a földművesnek és semmittevés a városinak. Minden egyes kommuna saját magáért dolgozik, magát látja el élelemmel, saját magát irányítja, a város beleolvad a vidékbe, s mindannyian kiveszik a részüket a földműves, a diák, a gyári munkás, a katona munkájából.

Szép és lehetetlen álmom, gondolta John Sung. Miért lehetetlen? Mert nem veszi figyelembe az emberi természetet, mely szerint minden lény egyedi és önálló, s legfőképp saját magával törődik. Csak amikor jóllakott, biztonságban érzi magát, nem fázik télen, s nincs melege nyáron, csak ha megvan a maga birtoka, ha saját magáért dolgozik, csak akkor nyugodhat. Mindezek ellenére – bár alapvetően nem értett egyet mindazzal, amit a fiatalember mondott – úgy érezte, szánja ezt a fiút, aki ott állt előttük, és nyíltan, teljes szívéből szónokolt. Hiszen elhitte, amit mondott, erre tanították, s már elveszítette a kételkedés képességét. Mi minden fog majd rázuhanni, ha egy napon ráébred az igazságra és a valóságra? Milyen menedéket talál majd a lelke, ami most olyan elkötelezett? Végső kétségbeesésében vajon nem fordul majd feldühödve azok ellen, akikben most teljes mértékben megbízik?

Ami a földműveseket illeti: nekik nem volt szükségük szánalomra. Hozzáedződtek a megpróbáltatásokhoz, már nem érezték a fájdalmat, eltompultak. A szenvedés jutott nekik osztályrészül. Generációkon keresztül senki sem törődött velük, s megtanultak gondoskodni magukról. Hallgatták a fiatalembert, és szívesen kipróbálták volna az új utat, de csak akkor követték volna, ha tele lett volna a bendőjük, lett volna mit felvenniük, és hébe-hóba nevethettek volna egy kicsit. Nem létezett már lojalitás, a szívükhöz nem ért el semmi, s már réges-régen elvesztették az álmodozás képességét. Nem, mondta John Sung magában, nem szánta a földműveseket. Ők tudtak és tudnának gondoskodni magukról. Lemondtak a földjeikről, de újra visszaszerezhetnék azokat. És nem kívántak diákok, katonák vagy

gyári munkások lenni. Földművesek voltak, földművesek gyermekei. Amíg van termőföld, addig biztonságban vannak.

Ilyen gondolatok jártak John Sung fejében, ahogy egy keskeny pad végén ült a házban a többiek között, miközben zuhogott az eső és süvített a szél. Ugyanúgy nézett ki ő is, mint a többiek, arca barna volt és barázdált, testét elgyötörte a kemény munka, lába csupasz volt és bütykök nőttek rajta. A földművesekkel eltöltött sok hónap ugyanakkor jót is tett neki. Mivel nem volt más társasága, hallgatta, miről beszélgetnek, figyelte őket, és általuk sokat tanult a hazájáról, hiszen ezek az emberek tették ki az ország népének legnagyobb hányadát. Hallgatagsága, józan esze, bölcsessége révén, s azért, mert kitartóan igyekezett kivenni a maga részét a munkából, elnyerte a bizalmukat. Valamiféle természetes kiválasztódás alapján kimondatlanul is a vezetőjükké vált.

A fiatalember befejezte az előadását, nekik pedig ki kellett volna vonulniuk a földekre. De mivel az eső miatt nem lehetett, a fiú nem igazán tudta, mi legyen a következő lépés, milyen utasítást adjon, és milyen feladatot tűzzön ki nekik. Ő is John Sungtól várta az irányítást, s most némán, segítséget kérően fordult felé. John Sung felállt, és megszólította a fiút.

– Elvtárs, mivel az eső elöntötte a földeket, lehetne arról szó, hogy a megmaradt szalmát összefonjuk, és kötelet készítsünk belőle? Akkor nem vesztegetnénk el az időnk.

– Az jó lenne – mondta a fiatalember hálásan.

Így aztán kedvetlenül felszedelőzködtek, és kisebb csoportokra szakadva elballagtak a ház végében lévő alacsony csűrbe, ahol a szalmát és az állatokat tartották. John Sung nem ment velük. Megvárta, amíg egyedül maradnak a fiúval, majd közel hajolva hozzá, nagyon halkán azt mondta:

– Elvtárs, már csak két napra elegendő rizsünk maradt.

A fiatalember ránézett. – Jönni fog a szállítmány – mondta, s mivel John Sung nem válaszolt, folytatta. – Kétkedik benne?

– Igen – mondta John Sung.

– Esküszöm... – kezdte a fiatalember, de John Sung a kezével jelezte, hogy hagyja.

– Tizenegy nappal ezelőtt megesküdtél rá, elvtárs. Azt mondta, „három napon belül”, de a szállítmány csak nem érkezett meg. A konyhán a szakácsok meg vannak rémülve. Mit csináljanak? Tőlem kérdezik. S én csak annyit felelhetek, hogy nem az én felelősségem. Én csak a munkacsoport vezetője vagyok.

A fiatalember ajkai megremegtek. A szeme megtelt könnyel.

– Az én hibám, hogy folyton rosszkor esik az eső?

– Nem maga tehet róla, nem is én, ahogyan senki más sem – mondta John Sung. – Ugyanakkor kell egy terv. Bizonyára vannak tartalékok, biztosan raktároztak el gabonát éhínség esetére...

A fiatalember villámló tekintettel nézett rá, a könnyei felszáradtak.

– Hogy merészel ilyet mondani? Kétkedik az elnökben? Nem olyan, mintha apánk-anyánk lenne? Biztos lehet benne, ő mindenre gondolt. Mindent eltervez!

John Sung lehajtotta a fejét, és elhallgatott. Bár bő tíz évvel volt idősebb ennél a legénynél, mostanra megtanulta, hogy a kor nem számít többé. Az ifjúság volt hatalmon.

*

Az ifjúság volt hatalmon és az éhínség. Az emberekben keserűség és harag forrt, hiszen azt ígérték nekik, nem szenvednek majd az éhségtől soha többet. Mégis jött a koplalás a szűkölködés ismerős fájdalmával, a régi kétségbeeséssel, amikor az ember nem tudja, hova is fordulhatna. Csendes és büszke elkötelezettséggel John Sung egymás után végigjárta a feletteseit tanácsért folyamodva. A holdév végén egyszer csak ott találta magát a saját kapuja előtt, egy havas, téli éjszaka kellős közepén. Megzörgette a kaput, de csak óvatosan,

mert megtanulta, hogy ne nagyon hívja fel magára mások figyelmét. A szél nem fúj, vékony jégréteg fedte a havat. Reszketve összehúzta magán vékony ruhadarabjait. Nem sok ruhát kaptak a kommunában, s ha nem lett volna egy szalmából font köpenye, meg is fagyott volna. Ma mégis kénytelen volt eldobni ezt a köpenyt, mert a szalma szétporladt, s már nem adott védelmet. Újra megzörgette a kaput félig átfagyott kezével. A kapu kinyílt, és az idős Vang állt ott a sötétet kémlelve.

– Engedjen be – mondta John.

– Ki maga? – kérdezte az idős férfi.

– Szung vagyok, annak a gyermeknek az apja, aki itt lakik.

Ahogy ezt mondta, finoman arrébb tessékelte az idős férfit, és bement. Vang felemelte a rizspapír lámpást, amelyet a kezében tartott, a fény megvilágította John Sung arcát. Most már felismerte.

– De milyen sovány, uram – kiáltotta.

– Sokan soványak mostanában – mondta John Sung. – És ne hívjon „uram”-nak. Senkinek sem vagyok az ura – még a magam ura sem vagyok.

Közben elindult a csendbe burkolózott ház felé. Az idős férfi elé sietett a kulccsal, hogy kinyissa az ajtót, majd újra bezárta. A szobában olyan melegnek tűnt a levegő, mint nyáron. Egy kis vaskályha állt az egyik sarokban, John Sung egy pillanatra fölé hajolt, hogy érezze a melegét. Aztán halkán, nehogy felébressze a többieket, átment a szobán, és kinyitotta a hálószoa ajtaját, ahol a felesége és a fia aludt. Egy éjjeli lámpa halvány fénye világította meg az ágyat. John Sung látta a feleségét, ahogy alszik, sötét haja szétterült a párnán. Karjában, arcát Mercy mellkasához szorítva, feküdt a gyermek.

Egy pillanatig nem akarta felébreszteni őket. Olyan szépek voltak, ők, akik hozzátartoztak, s akikhez ő tartozott! Könnyek futották el a szemét. Sem a nyomor, sem a szomorúság nem tudta előhozni ezeket a könnyeket, de most az öröm igen. Az övéi biztonságban voltak.

Még csak nem is tűntek elgyötörtnek. Valahogy élelemhez jutottak. Közben Mercy észrevette, hogy ott van, és kinyitotta a szemét. Egy pillanatra a férfit meglátta.

– Csak álmodlak – suttogta.

A férfi az ágy mellé térdelt.

– Itt vagyok – mondta.

Mercy most már felfogta, hogy tényleg ott van, arrébb csúszta a gyereket, megfordult, s egy hosszú ölelésre a férfi karjába simult.

– Ó, de hát hogyan történt? – nyögött fel végül halkán, s eltolta magát a férfitől, hogy szemügyre vehesse. – Milyen sovány vagy! Úgy megváltoztál, mintha nem is te lennél! Biztosan beteg voltál!

– Csak éheztem – mondta a férfi, és felegyenesedett.

Aztán észrevette, hogy a gyermek felébredt, s nagy, tágra nyílt szemekkel figyelte őt. A gyereknek lefelé görbült a szája, és sírni készült, de Mercy a karjába vette, s nyugtatni kezdte.

– Ő a te papád, kicsim! Ne sírj.

Kínaiul beszélt. Tehát Mercy azt szeretné, gondolta John Sung, ha a gyermek csak ezt a nyelvet ismerné.

Mercy rámosolygott, és megszólalt angolul. – Bocsáss meg neki, drágám! Majd megismer.

És a karjában ringatta a gyereket, amíg beszélgettek. A párnának támaszkodva nézte a férjét, miközben az megpróbálta elmagyarázni neki, hogyan is került oda.

– Szintről szintre haladtam – mondta a feleségének –, egészen addig, amíg eljutottam Pekingbe, felhatalmazással, hogy a legfelsőbb szinthez fordulhatok.

Mercy hirtelen aggódni kezdett. – De ez veszélyes!

– Nem gondolok magamra – felelte a férfi.

– Akkor gondoldj a fiadra!

John Sung megrázta a fejét. – Az emberek éheznek.

Elmondta Mercynek, mi történt, beszélt neki a haragról, az elégedetlenségről, a reménytelenségről, a lázadásról.

– De miért omlottak össze a kommunák? – kérdezte a felesége csodálkozva.

– Ennek sok oka van – felelte a férfi –, de a legfőbb az, hogy túl sok mindent vettek el a földművesektől, és túl keveset adtak nekik cserébe.

Mercy a férfi szájára tette a kezét, és rémülten nézett körbe a szobában.

– Csss, vigyázz, mit mondasz!

A felesége szavai emlékeztették arra, amiről nem akart tudomást venni. Még itt, a saját otthonában is a rettegés uralkodott.

*

Másnap reggel tíz órakor egyenesen Csao-csung irodájában fogadták. Az ég kitisztult az éj elmúltával, és felhőtlenül ragyogott. Miután reggel forró fürdőt vett, evett, és átöltözött a saját ruháiba, valamelyest újra a régi önmaga volt. Bár a ruhái valósággal úgy lógtak rajta, mintha nem is az övé lenne. Rájött, hogy nem csupán a teste, ő maga is nagyon megváltozott. Tudta, hogy a hazájának változásra van szüksége, ugyanakkor tudatában volt az ország hatalmának. Amíg várakozott, hogy bekísérjék Csao-csung irodájába, azon töprengett, vajon kiábrándult-e a hazájából? Nem, ellenkezőleg, elvarázsolták a tájak és az emberek.

Aznap reggel ő és Mercy elnézték a fiukat, ahogy játszott. A kisfiú nagyon hamar elfogadta az édesapját, és John Sung akkor érezte életében a legtisztább örömet, amikor a gyermek váratlanul kinyújtotta felé a karját, ő pedig a karjába vette, és magához szorította. Mercy párás szemmel figyelte őket.

– Amerikában kellett volna maradnunk? – kérdezte.

A férfi megrázta a fejét. – Nem! Ott vagyunk, ahová tartozunk.

Most nyílt az ajtó, és egy – a szokásos szürkés-kék egyenruhát viselő – fiatalember lépett a helyiségbe.

– A miniszter úr készen áll, hogy fogadja önt, elvtárs – mondta, elhagyva a meghajlást, amelyre John Sungot a szülei tanították, s ugyan ő most is meghajolt, a fiatalember rögtön hátat fordított neki. John Sung követte a férfit a belső szobába. A hatalmas íróasztal mögött Csao-csung ült.

– Hát eljött, dr. Sung? Örülök, hogy látom. Üljön le – mondta Csao-csung jókedvűen.

Finom, angol szövetsből készült sötét öltönyt viselt, nyakig be volt gombolkozva. John Sung leült, és várta, hogy a felettese elkezdje a beszélgetést.

– Jó híreket hallok önről – folytatta Csao-csung a maga szívélyes stílusában, mély hangja zengett, mint mindig. – Előrelépett, s most már brigádvezető, és ha fogalmazhatok úgy, felfedezte, hogy a munkacsoportok képezik mezőgazdasági politikánk alapegységét. De feltételezem, azért jött, hogy kérvényezze a kényszermunka alóli felmentését.

– Ellenkezőleg – mondta John Sung rögtön. – Elsősorban azért jöttem, hogy köszönetet mondjak önnek, amiért a földművesek közé küldött. Sok mindent tanultam, amit egyébként nem lett volna alkalmam megtapasztalni. Másodsorban pedig azért, hogy élelmet kérjek a földműveseinknek, és az élelmiszeren túl pedig olyan politikát, amely megelőzi az éhínséget. Más népek megoldották ezt a problémát. Mi is meg tudjuk oldani.

Csao-csung sűrű szempillái villámló szemére csukódtak. Könnyen dühbe gurult azokban a napokban, és nem tűrte a kritikát. Nem rejtette el a haragját.

– Az elnök mindenre gondolt. Hogy meri azt mondani, hogy nincs politikánk? Az utóbbi négy évtizedben az elnök nagy hozzáértéssel eltervezte és kivitelezte a földterületek kihasználtságára

vonatkozó politikáját. Először a nagybirtokosokat, aztán a gazdag földműveseket, s végül a viszonylag gazdag földműveseket számolta fel. A japán háború is azt bizonyította a szegényebb földművesek számára, hogy az elnök a védelmezőjük. Következésképp minden földművesek által indított megmozdulás élére tudott állni. A földművesek az ő gyermekei és ő az apjuk. Amikor az első szakasz véget ért, csapást mértek a földbirtokos rétegre, a második szakaszban pedig egyenlően szétosztották a földeket. A végső szakaszban pedig egybeolvadtak az egyéni tulajdonosok, s létrejöttek a kommunák. Most a káderek és a Párt tagjai felügyelik a mezőgazdasági területeket és ügyeket. A földművesek egyetértenek ezzel – vagy legalábbis egyetértettek, amíg nem sújtotta ez a természeti katasztrófa a nemzetet. De meg tudnánk előzni az áradásokat és az aszályt?

– Igen – mondta John Sung keményen.

– Hogy merészel ilyet mondani? – kiáltotta Csao-csung.

– Más nemzetek megtették – tartotta fenn álláspontját John Sung.

Túl messzire ment. Csao-csung felemelkedett a székéből, áthajolt az asztalon, és üvöltött.

– Maga még nem tudja, mi az a kényszermunka! Készüljön fel, hogy a bányákba megy!

John Sung már nem rettent meg. A földművesek keménnyé és szívóssá tették. Nem törődött a miniszter dühével és haragos arckifejezésével.

– Ha az elnök az apánk, akkor ön ki, elvtárs? – kérdezte. Csao-csung csak bámulni tudta. Szemében kelletlen öröm fénylett.

– Én vagyok a legidősebb fiú – mondta –, s így én vagyok az, aki a bányákba küldi.

*

John Sungnak most fel kellett készítenie Mercyt erre az új száműzetésre, de úgy döntött, nem ma teszi meg. Hadd örüljön még Mercy néhány óráig a férjének és a fiának! Ha majd megtudja, mikor kell indulnia, akkor mondja el neki, és segít elviselni. Ilyen józan gondolatok kavargtak a fejében, ahogy baktatott a felhőtlen nap alatt olvadásnak indult hóban.

Amikor hazaért, Grace otthon volt, mivel hallott a férfi visszatéréséről, s csak később akart munkába indulni, hogy láthassa őt. Amikor John Sung belépett, Grace a közepső szobában várt rá egyedül.

– Mercy most fekteti le a gyereket – magyarázta. – És bánkódik, hogy annyira sovány vagy. Itthon maradtam, hogy megnézzem, beteg vagy-e.

Kínaiul beszélt mostanában, mert Liu-peng nem szerette hallani, ha idegen nyelvet használ.

– Jól vagyok, csak éhes – vallotta be a férfi. – Kevés ennivalót kapunk, ahogy azt bizonyára tudod. Hogy lehet az, hogy ti is ilyen jól táplálóknak tűntök?

– Nem szenvedtünk hiányt – felelte Grace. – Anyánk is küldött élelmiszert és Joy is Amerikából. Még a nagynénénk is Hongkongból.

A férfi elképedt. – Honnan tudnak a szenvedésünkről?

– Túl súlyos szót használasz – mondta neki Grace szemrehányóan. – Senki sem szenved igazán.

– Mi szenvedünk – ismételte a férfi. – Azért jöttem, hogy beszámoljak erről a miniszternek.

– És hitt neked?

– Nem mondta. Ehelyett egy bányába küldött kényszermunkára. De ma még nem mondom el a testvérednek – addig nem, amíg nem tudom, mikor kell mennem.

John Sung leült, mert hirtelen gyengének érezte magát. Az asztalnak támaszkodva lehunyta a szemét.

– Beteg vagy – kiáltotta Grace.

– Csak kimerült – felelte a férfi. – Nincs semmi energiataralékom. A hosszú éhezés...

Grace kitapintotta a csuklóját, s ujjaival érezte, milyen egyenetlen és gyenge a férfi pulzusa. – Enned kell – kiáltotta, majd kiment a szobából, és kis idő múlva egy csésze forró levessel tért vissza.

– Idd ezt meg! – parancsolt rá. – Ginszenggyökérrel készült. Mindig tartok belőle itthon.

A férfi megitta, s nagyon hálás volt. A meleg átjárta a testét.

– De honnan tudják? – suttozta.

– Hogy érted? – kérdezte Grace.

– A külföldiek – felelte a férfi. – Honnan tudnak a titkainkról?

*

Madame Liang visszavonult. Időről időre voltak ilyen visszahúzó napjai. Bizonyos időszakonként áttekintette az életét, elgondolkodott saját magán és a családján, újra és újra átértékelte mindezt, egészen addig, amíg a múlt ködéből világosan ki nem rajzolódott előtte a közeli jövő. Ez csak akkor sikerült neki, ha a jelenre is múltként tekintett. Így aztán az elnököt, akit egy díjátadás alkalmával láthatott személyesen – amikor Madame Liangot az elnök saját kezű aláírásával az együttműködéséért tüntették ki – Csu-ko Lianghoz hasonlította magában, az ősi idők nagy vezetőjéhez, aki „zajt csapott keleten, s közben támadást indított nyugaton”. Az elnöknek a nagy regény, a *Suj Hu Csuán* volt a Bibliája, s az abban szereplő hősökkel összehasonlítva az asszony éppolyan fortélyosnak és ravasznak látta őt. Bár az elnök a külföldi Marx elméleteiben hitt, ezekben az elméletekben is volt valamilyen kozmikus elv, ahogy az

ősi könyvekben is, mégpedig az, hogyan lehet uralom alá vonni az egész világot. Bár az elnök megvetette Konfuciuszt, hozzá hasonlóan ő is utasításokat adott az élet minden részletével kapcsolatban, a csípős paprika fogyasztásától kezdve a tudományos elméletek használatáig. Az emberek isteni hősként imádták. Amikor a fővároson túli Ming-sírok feltárásánál jelképesen felemelt egy csákányt, az újságok azt írták, „megremegett az egész föld”. Idős kora ellenére át tudta úszni a hatalmas Jangce folyót, s ugyanakkor kifinomult verseket írt. Sok szempontból hasonlított Csin császárra, aki ugyan zsarnokoskodott, mégis kivívta az emberek hódolatát, mint vezető és törvényalkotó, mivel egészsége érdekében mindig saját elvei szerint és igen szerény életet folytatva élt. Madame Liang csak úgy tudta elfogadni a jelenben az elnököt, ha az ősökhez hasonlította. Amikor titokban fellázadt, türelemre intette magát. A népnek szüksége volt valakire, akit imádkozhat. Különben megrémülnének az emberek, és túl elveszettek lennének a föld és az ég között. Most nem voltak istenek, akiket imádkozhattak volna, hiszen betiltották a vallásgyakorlást. S mivel nem voltak istenek, így teremtettek maguknak egy új istent az elnök személyében, s őt imádták. Ahol a népnek nincsenek istenei, ott az emberek megteremtik az isten képését.

Bár emberek vették körül az asszonyt, valójában mindig egyedül volt, és gyakran eltöprengett az emberi természetén. Arra a megállapításra jutott, hogy a változások nem valóságosak. Most már tudta, hogy minden változásban megtalálhatja a megváltoztathatatlant. És ki más lenne megváltoztathatatlan, ha nem maguk az emberek? Ahogy az ősi bölcs, Lao-ce sok ezer évvel ezelőtt kimondta az igazságot: „Dobj tojásokat egy sziklához, ha a világ összes tojását hozzá is vágod, a szikla akkor is ugyanolyan marad.” Az asszony sohasem volt biztosabb a megváltoztathatatlanban, mint most, amikor az ember és a természet által okozott katasztrófák sújtották a népet. Az Ég pusztításai tetézték

az emberi hibákat. Vihar és hideg nyáron, enyhülés és eső télen, aszály, amikor a rizst kellett volna palántálni, aratás idején pedig jégeső, s mindezek mellett az értelmetlen döntések vakbuzgó tisztviselőktől, a káderektől, akik arra kényszerítették a földműveseket, hogy mélyen szántsanak, tönkretéve így a termőföld felső rétegét. Arra utasították őket, hogy olyan területre is műtrágyát szórjanak, ahol nem lett volna rá szükség, s hogy a rizsföldeken vízelvezetőket ássanak, aminek következtében felborult a talaj természetes egyensúlya. És mindez azért, mert a felsőbb vezetés nyomtatásban adta ki teljesen téves irányelveit az ültetésről, a vetőmagról és a talajról. Annyira megsanyargatták az elképedt földműveseket, hogy végül az agyonéheztetett emberek ezrével hagyták el az országot, és menekültek Hongkongba.

A hírek – a nemzet szégyenére – külföldre is eljutottak, ezt az asszony onnan tudta, hogy élelmiszercsomagokat kapott a harmadik lányától New Yorkból. Ő maga nem szenvedett hiányt, mert megvoltak az élelemforrásai az étteremhez, ezért a csomagokat tovább küldte a másik két lányának Pekingbe, ahol alig lehetett kapni valamit. Mindazonáltal világos volt, hogy rossz idők járnak, s szándékában állt Pekingbe repülni, hogy a saját szemével lássa: a lányai és a többiek jól boldogulnak. Aggasztotta a gondolat, hogy talán az unokájának nem jut elég tápszer. Így aztán kellő elővigyázatossággal felkészítette Csü-szant, hogyan ügyeljen otthon az üzletre, és Csü-mával együtt Pekingbe repült, kissé félve, mint mindig, ha a levegőbe kellett emelkednie. Annak érdekében, hogy elterelje az utazásról a figyelmét, tervet szövögetett magában, hogy majd felkeresi Csao-csung minisztert, és megvitatja vele a mostani rossz időket, és azt, hogyan lehetne ebből kilábalni. Régen engesztelésül áldozatokat lehetett bemutatni az isteneknek, ajándékokat lehetett adni a templomoknak, és ez segíthetett. Amióta az ilyen babonákat betiltották, más módot kellett találni.

Baj nélkül megérkezett a fővárosba, és Csu-mával, akinek a gyomrát erősen megviselte a repülés, folytatta útját a Három Róka *hutungon*. Megírta a lányának, hogy jön, de mivel látta, hogy senki sem várja a repülőtéren, arra gondolt, a lassú posta nem kézbesítette még a levelét, s így elindult úti célja felé. Este érkezett meg, mindenki nagy örömmel fogadta. A lányai otthon voltak, de a veje elment valahova. Az unokája már aludt, de felébredt, s miután egy darabig a nagyanyjára meredt, nem tudta eldönteni, sírjon-e vagy sem. Végül elmosolyodott és hagyta, hogy az asszony a karjába vegye. Ebben a kellemes hangulatban kezdte kérdegetni őket Madame Liang, hogyan élnek. Grace mint a legidősebb válaszolt elsőként.

– Van elég enivalónk, anyám, emiatt sohase félj! Te is küldesz nekünk élelmiszert, de Joy is. A gyerekek tejet készítünk a tejporból, amit Joy küld. Más szárazélelmiszert is kapunk a húgomtól. A szolgálóink szereznek nekünk rizst, csirkét és tojást. Néhány napja még sertéshúst is tudtunk venni, meg lisztet.

– És az emberek? – kérdezte Madame Liang.

– Itt is úgy vannak, mint máshol – felelte Grace.

Madame Liang a középső lányához fordult. – Van valami mondanivalód?

Észrevette, hogy két lánya összenéz egy pillanatra. Mercy kivette az édesanyja karjából az újra álomba merült gyereket.

– Grace már elmondta neked – tért ki a válasz elől, s azzal odaadta a gyereket az idős szolgálónak, aki ott várt, hogy lefektesse a kisfiút.

– Ki vele – mondta Madame Liang ellentmondást nem tűrően. – Mi történt kettőtök között?

Mercy a szeméhez emelte a zsebkendőjét, és hallgatott, de Grace türelmetlenül beszélni kezdett.

– A testvérem igen csúnya módon más országokhoz hasonlítja a hazánkat. Ha nem lenne a testvérem, kénytelen lennék jelenteni a hazafiatlan viselkedését. De azzal én magam kerülnék veszélyes helyzetbe. Mást mond a kötelességtudatom és mást mondanak az érzéseim. Nem lelek békét, meghasonlok saját magammal.

Mercy ezen a ponton elvette a kendőt a szemétől, amely most könnytől és dühtől csillogott. – Mondj, amit akarsz? – kiáltotta. – Ne törődj velem, a férjemmel vagy a gyerekekkel! És egyébként sem a hazádra gondolsz, hanem Liu-pengre! Nem voltál ilyen hazafias, amíg bele nem szeretted!

Odafordult az édesanyjához, és szájalomra méltón zokogott. – Ó, M-ma, tudsz nekünk segíteni? Tudsz beszélni valakivel, aki vezető beosztásban van, s megkérdezni, John hazajöhet-e? Látnod kellene őt... mint egy csontváz... a bőre kiszáradt és feketére cserződött a naptól, s csupa hólyag szegély keze. Idáig gyalogolt, hogy beszéljen valakivel, és ezért a bányákba küldik! S a nővérem engem hibáztat.

– Hibáztat? Miért? – kérdezte Madame Liang egyik lányáról a másikkra pillantva. Grace és Mercy ellenségesen méregették egymást, de egyikük sem szólalt meg, ő pedig mit tehetett volna? Új idők jártak, a szülők már nem parancsolhattak. Várt egy darabig, de aztán megértette, nem fog választ kapni a kérdésére, s akkor elegánsan visszavonult, mondván, elfáradt és szeretne lepihenni egy órára.

Bár lefeküdt az ágyra, nem tudott pihenni. Agyában ide-oda cikáztak lányai szavai, felidézte a pillantásaikat, s úgy döntött, megteszi azt, amit még soha. Üzenetet fog küldeni Csao-csung miniszternek, hogy itt van a fővárosban, s meghívja a férfit az egyik híres étterembe. A férfi az ő pozíciójában ezt nem fogadhatja el, következésképp ő fogja majd meghívni az asszonyt. Ilyen meghívást nem lehet visszautasítani, tehát Madame Liang el fog menni. Az asszony ismerte Csao-csung feleségét, a meghívás nyilván a férfi otthonába szól majd, hiszen mindketten modern gondolkodású emberek voltak, akik szabadabban viselkedtek, mint ahogy

egyébként lehetne. Felkelt az ágyból, megírta a meghívó levelet, és elküldte Csü-mával, aki nagyon örült a feladatnak, mert a hatodik unokatestvére szolgáló volt a miniszter házában.

Amikor ezt elrendezte, Madame Liang visszament a lányaihoz, s kellemes beszélgetéssel töltötték az estét. Elolvasták a leveleket, amelyeket a legkisebb lánya küldött New Yorkból. Említés sem esett a haragról, s amikor Csü-ma éjfél előtt megérkezett a meghívással, amit Madame Liang várt, nem olvasta fel hangosan, sőt nem is említette. Betette a zsebébe, s másról beszélt egészen addig, amíg az egyik szolgáló ki nem hívta Grace-t valami miatt a szobából. Akkor odahajolt a középső lányához, és halkán azt mondta:

– Nyugodjon meg a szíved, gyermekem. Holnap este a miniszterrel és a feleségével vacsorázom.

– Ó, M-ma – suttogta Mercy, elakadó hangon. – Te mindent el tudsz intézni!

*

E hittel támogatva érkezett meg Madame Liang Csao-csung otthonához másnap este, a napnyugta és az alkonyat közti órán, amikor még elég korán volt ahhoz, hogy megnézzék a kertet, mielőtt bementek a házba. Csao-csung és a felesége kijöttek elé a kapuhoz. A kora tavaszi hűvös idő ellenére kint teáztak egy kis kerti lakban, amelynek nem volt fala, csak faoszlopok tartották a tetejét. Csao-csung első felesége egy francia hölgy volt, akivel még akkor találkozott, amikor Párizsban tanult. A nő eljött vele Kínába, s a fővárosban maradt vele néhány évig, ami alatt felépítették ezt a francia stílusú házat, amelyben a férfi most is élt. A francia hölgy visszatért Párizsba, amikor világossá vált, hogy a kommunisták fogják irányítani Kínát, és Csao-csung hálásan fogadta a visszatérését, mivel a neje ezáltal megkímélte őt az esetleges kellemetlenségektől. Egy év múlva feleségül vett egy kínai színésznőt, egy sanghaji

mozicsillagot, aki finom volt, csinos és készségesen játszotta a miniszter feleségének szerepét is. Az asszony tudta, hogy Csao-csung annak idején szerette Madame Liangot, de mivel húsz évvel fiatalabb volt, nem érzett féltékenységet. Így ezen az estén örömmel üdvözölte a vendéget, s szinte azonnal kimentette magát, mondván, felügyelnie kell a szakácsot és a déli tengerből ma kifogott, friss garnélából készülő étel utolsó simításait.

Csao-csung most teázni hívta Madame Liangot, majd végigsétáltak a kerten, amelyet a férfi maga tervezett. Virágoztak a szilvafák, és a bambuszajtások hegyes fejükkel már előbújtak a földből.

– Túlságosan északi hely ez a bambusznak – figyelte meg az asszony.

– Túlságosan – értett egyet Csao-csung –, de védett helyre tettem őket, ahogy látja, ide a sarokba. Muszáj, hogy legyen bambuszom.

Madame Liang mosolygott. – Ha kell önnek valami, akkor az meg is lesz. Ön mindig ilyen volt.

– Kivéve egy bizonyos pillanatban – felelte Csao-csung gonoszkodva.

Madame Liang felnevetett. – Sohasem felejtí el?

– Soha – mondta Csao-csung, és apró szemei felvidultak.

– Bolond – mondta szelíden Madame Liang, és a múltat idéző hangulat abban a pillanatban igen ösztönzően hatott.

Mindig jó érzéke volt ehhez, most főleg, amikor nem csupán a vejről, de nemzeti ügyekről is szeretett volna beszélni Csao-csunggal. De még túl korán volt, talán jobb megvárni a vacsora végét. Bár lehet, hogy addigra túl jóllakott lesz a férfi, vagy elpilled. Nem, a férfi ínyenc volt, de nem evett sokat. Ezért Madame Liang úgy gondolta, nyugodtan várhat. S ezért a bölcsességért három órával később jutalmul kapott egy pillanatot. A négy fogás közül már az utolsót is felszolgálták, mégpedig párolt fehér rizzsel, amikor Csao-csung hátradőlt faragott ébenfa székében, és franciául kezdett

beszélni. Ez mindig a bensőségesség megnyilvánulása volt részéről a régi, párizsi napokból ismert barátai, jelen esetben Madame Liang felé. Az asszony sohasem vesztette el jártasságát a francia nyelvben, de miután udvariasan megköszönte az ünnepi lakomát, visszaváltott kínaira, és saját nyelvén elnézést kért Csao-csung feleségétől. A kedves fiatal nő kitörő nevetéssel válaszolt, mondván, szereti hallgatni, ha valaki franciául beszél, mert egy szót sem ért belőle, de olyannak találja a hangzását, mint a szárnyasok kotkodácsolása, s ez mindig megnevetteti.

– Rajta, rajta – mondta Csao-csung –, higgyen neki, kedves barátom! Ő egy egyszerű gyermek, aki sohasem hazudik, biztosíthatom önt. Órákig nevet, ha francia beszédet hall maga körül. Ha megunja, majd csendben távozik, s talál valami más szórakozást. Őt könnyű szórakoztatni.

S ezzel a férfi újra francia nyelvre váltott, irányítva a társalgás menetét. – Egy ideje úgy érzem, Madame, hogy ön nem teljesen helyesli mindazt, amit most a népért teszünk. A kormány és a nemzet viszonylatáról beszélek. Ez a magatartás nem lenne veszélyes, ha nem olyan időszakban élnénk, amikor nélkülöz a nemzet, és központilag nem kedvelik a kritikát. De ez az időszak elmúlik majd, ha biztonságosabb lesz a helyzetünk. Egy biztos lábakon álló kormány bátorítja a szőrszálhasogatást. Ha viszont bizonytalan, nem lehet kritizálni, mert nem áll rendelkezésre elegendő információ.

Madame Liang nem erősítette meg a miniszter véleményét, de nem is tagadta. – Ön úgy hiszi tehát, hogy eljön a biztonság? De a biztonság a sikeren alapszik, ugyebár?

– Ön azt mondja – felelte Csao-csung –, hogy nem értünk el teljes sikert. Egyetértek önnel. Hibákat követtünk el. De gondolja meg az okot! Itt maradtunk mindenféle technikai segítség nélkül akkor, amikor a legnagyobb szükségünk lett volna rá. Hősies önuralommal leküzdöttük ellenszenvünket az oroszok iránt...

– Gyűlölködés – szolt közbe Madame Liang. – Gyűlölködés évszázadokon át!

Csao-csung egy kegyes kézmozdulatot tett. – Nem sokkal a nyugati időszámítás 1950. éve után elfogadtuk az orosz technikai tanácsokat azért, hogy előmozdítsuk saját iparosodásunkat. 1956-ban kezdődtek az ellentétek. Két évvel később a főellenség Hruscsov elvitte a szakértőit, nem törődve azzal, hogy szükségünk lett volna rájuk. Csang Kaj-sek okozta a legtöbb vitát Oroszország és közöttünk, emlékszik. Bevetette amerikai sugárhajtású vadászgépeit a mi Sidewindereink ellen Tajvan utcái felett, mert az oroszok – miért használják többes számot? –, ez az orosz ember nem akarta felszerelni a mi MIG-jeinket levegő-levegő rakétákkal. Azóta mindig a magunk iparára és technikai hátterére támaszkodunk. Fájdalmas módon kellett megtanulnunk a modern technológiát. Ezért tettük meg 1958-ban a Nagy Előrelépést. Kudarc? Igen is és nem is. Technikailag igen, de a népünk ráébredt, szükségünk van a modern iparra. És rájöttünk, hogy legfőbb vagyonunk a nép és a termőföld. Ezért rendelte el az elnök a népi kommunák létrehozását. Úgy is mondhatnám, az emberekre hárította a felelősséget.

– Ez kudarc volt, nem? – kérdezte Madame Liang csalódottan.

Csao-csung felegyenesedett a székén, és megvonta a vállát. – Mindez jó okból történt – jelentette ki. – Nem vagyunk többé a barbár Oroszország szolgája. Emlékezzen csak a régi közmondásunkra: „Nem lehet két nap az égen.” S nekünk kell annak az egyetlen napnak lennünk. Elmondok önnek egy titkot...

A férfi odahajolt hozzá, hogy olyan halkán beszélhessen, hogy csak ő hallja.

– „Az elnök a legkínaiabb ember mindannyiunk közül.” Sohasem látott idegen földet – nem is akar látni. Ő nem annyira kommunista – ő, igen, hisz a kommunizmusban, de csak eszközként tekint rá, nem pedig hitként. Egyszer majd a kommunizmus eszköze által Kína Ázsia központjává válik, következésképp a világ vezető hatalmává.

Ez a stratégiája. Ezért követjük őt, és ezért kell követni őt. Ő történelmünk figyelembevételével gondol el és tervez el mindent. Nekünk csak követnünk kell, és az ő irányítása alatt látni fogjuk, hogy Kína hatalma újra kiterjed egész Ázsiára, és nem a hadseregünkkel fogjuk elérni, ezt ne felejtse el! Nem használjuk a Nyugat durva módszereit. Sohasem küldjük majd haderőinket egyik vagy másik országba. Nem, mi majd beszűrődünk! Majd tanácsot és segítséget adunk az elégedetleneknek, s ők maguk válnak a támogató erőinkké. Újra az leszünk, ami mindig is voltunk, egy intellektuális elit, Ázsia irányítója. Miért kellene lesüllyednünk a gyarmatok alantas szintjére? Miért kellene lealacsonyítani magunk azért, hogy eladjuk az áruinkat? Mindig találtunk piacot, bármit is akartunk értékesíteni. Nincs szükségünk arra, hogy külföldről vásároljunk – mindent elő tudunk teremteni, amire szükségünk van. A miénk a legtalálékonyabb nép az emberi történelemben.

Csao-csung egy pillanatra elhallgatott, s egy zsebkendőbe köpött, amit aztán összegyűrt, és egy az asztal alatt lévő porcelánedénybe dobott. Madame Liang nem szólt semmit, de érezte, hogy közeledik a pillanat, amire várt, és izgatott lett. Csao-csung folytatta:

– S mije van a többi nemzetnek, ami nekünk nincs? Ezer évvel azelőtt, hogy Krisztusuk megszületett volna, a mi nemzetünk tehetősei panaszkodtak, hogy ők egy saját irányítású manufaktúrában olcsóbb és jobb minőségű fémszerszámokat tudnának előállítani, mint az állam irányítása alatt működő öntödék. Már csaknem kétezer évvel ezelőtt megpróbáltuk létrehozni a kommunákat. „A tömegek kizsákmányolása”? Konfuciusz és Mencius megjósolta ezt. És még a nacionalisták is, akiket az ostoba amerikaiak oly hősiesen védelmeznek, az államosítás politikája mellett foglaltak állást. Mi mást tett volna elnökünk, mint hogy visszatért – a kommunizmus eszközével – az ősi császári módszerekhez?

Elérkezett a pillanat. Madame Liang eddig engedékenyen hallgatott és figyelt. Most megszólalt.

– Csak egyetlen politikai döntés van, amit megkérdőjelezek.

– Mi az? – kérdezte Csao-csung.

– Nos – mondta Madame Liang, s úgy látszott, habozik –, bölcs dolog nemzeti kincsünket tekintve, amelyet mindig nagyra becsültünk, egy kiváló képességű, tudós férfit, aki megtanulta a nyugati technológiákat, elküldeni, hogy a mélyben, egy bányában éljen?

Csao-csung rámeredt, majd hangosan hahotázva felnevetett.

– Ó, a nők! – kiáltotta. – Milyen okos ön, hogy egy borsószemnél nem nagyobb pirulába sűríti mindannak a lényegét, amit az imént mondtam! Jogos. Nem, nem volt bölcs dolog. Ez fecsérlés. Dühös voltam. Egyébként már eleget bűnhődött. Megtanult a két kezével dolgozni. Majd visszahívom.

– Köszönöm – mondta Madame Liang. – S most nem kérhetnék meg a csinos feleségét, hogy térjen vissza hozzánk?

Ugyanis a fiatalasszony már régen finoman kilopózott a szobából. Mielőtt a férfi egy kis asztalon lévő csengővel hívta volna az egyik szolgálot, hogy vele üzenjen a nejének, rápillantott Madame Liangra, s vidám tekintetére a szomorúság árnyéka vetült.

– Ön sohasem változik, barátom.

– Igaza van – mondta Madame Liang. – Ez így van. Sohasem változom.

– Ön kínai – mondta Csao-csung csodálattal.

*

Madame Liang tovább időzött a fővárosban, több okból is. A porviharok, melyek tavasszal kínozták az embereket a finom homokkal, melyet az északi szelek fújtak ide a Góbi-sivatagból, mostanra véget értek, s a város teljes szépségében ragyogott. Az asszony jól ismerte a régi császári város palotáit és templomait

fiatalsága idejéből, amikor a pekingi egyetemen tanult, mielőtt Párizsba ment. De ezt az új várost nem ismerte. Most Csu-ma kíséretében kocsiba szállt, és egy szép reggelen a Mennyei Béke Kapujához hajtatott, egy hatalmas és ősi építményhez, ahonnan megnézte a Nép Csarnokát és az új teret, amely olyan nagy volt, hogy közel egymillió ember befogadására is alkalmas volt. Innen láthatta a Forradalmi Múzeum magasba törő oszlopait, és azokat a hatalmas méretű új épületeket, amelyek két ősi városkapu között helyezkedtek el. Az új sugárutak, melyeket fák szegélyeztek, tele voltak gyalogosokkal, riksákkal, kerékpárosokkal vagy busszal, sőt most már újra autóval közlekedő emberekkel. Minden második sarkon volt egy üvegfalú fulke, amiből a sötétkék nadrágot, piros öves fehér zakót, sötétkék sapkát viselő egyenruhás rendőr hangszórókon keresztül kiáltozva irányította a forgalmat, de az emberek fegyelmezetten viselkedtek, és ritkán volt szükség rendre utasításra.

A város határain túl, a környező külvárosi részeken új házak épültek, öt-nyolc emelet magasak, lifttel és erkéllyel, bevezetett árammal és folyó vízzel. Az asszony megállt az egyik ilyen épületnél, és megkérdezte, megnézhetné-e az egyik lakást.

– Nem tetszene önnek, elvtársnő – mondta neki a tisztviselő. – Fiatalok veszik bérbe ezeket a helyeket, nem olyan hölgyek, mint ön.

De azért Madame Liang mégis bement, s megnézte az apró, dobozszerű szobát, a kisméretű konyhát, a fürdőszobát s a ketrecszerű erkélyt. Aztán megrázta a fejét.

– Igaza van – mondta a tisztviselőnek – Nem tudnék ebben a madárfészekben élni, itt a magasban.

Amikor este visszatért a *hutungon* lévő házba, látta, hogy Csao-csung állta a szavát. A nap folyamán, amíg ő a városban nézelődött, John Sung visszatért a családjához, mégpedig egy különgép hozta haza. A férfi megfürdött, tiszta ruhát vett, de még sok fürdés várt rá, hogy teljesen megtisztuljon a bőre a szénbányában eltöltött hónapok

kormától. Amikor az asszony belépett a kapun, a férfi épp a kertben dolgozgatott, de rögtön elé sietett, és amerikai módra megszorította a kezét.

– Visszajött! – kiáltotta az asszony, és büszke volt, hogy képes volt megmenteni a férfit a száműzetésből.

– Köszönöm önnek, hogy visszajöhöttem – felelte a férfi. Egymás mellett sétáltak át az udvaron, s közben a férfi elmesélte neki, hogy reggel nem sokkal az asszony távozása után érkezett, és hogy a családjával töltötte a napot, Mercy most fekteti le a gyereket, ő pedig rendezte a kertet.

– Nem bánom a száműzetést – mondta az asszonynak, amikor leültek a házban, a középső szobában. – Nagyon sokat tanultam. Most már jó földműves vagyok, és megismertem a föld felszínét. Ugyanakkor bányász is vagyok, s tudom, milyen titkok rejtőznek a földfelszín alatt. De a legértékesebb tudásom az, amit a saját népemről tanultam.

Az asszony szerette a vejét. Nagyon szerette őt, a nagy, finom kezét, melyet meggyötört a munka, a betöredezett körmeit, a kisebesedett körömágyát, nyílt tekintetét, sötét szemét, az arcvonásait, melyek túl erőteljesek ahhoz, hogy a hagyományos értelemben jóképű legyen, de mégis férfias volt és kellemes benyomást keltett.

Közben Grace is hazaért a munkahelyéről, s vele volt egy magas fiatalember is, akit Liu-pengként mutatott be. Madame Liang kissé kimerült volt, ezért kimentette magát, és a szobájába ment, hogy lepihenjen, mondván, majd a vacsoránál újra találkozni.

*

Befejezték a vacsorát. Az este meleg volt a nyári hőség első napján. Lao-vang hozott egy korai görögdinnyét, s leengedte a kútba, hogy jól lehűljön.

– Menjünk az udvarra, és együk meg a dinnyénket – javasolta Grace, amikor már az evőpálcikáikat letették a csészek mellé, jelezve, hogy befejezték az étkezést.

Így kimentek az udvarra, a fiatalabbak előreengedték Madame Liangot, s koruknak megfelelő sorrendben követték őt, miután rávették, hogy foglalja el a legkényelmesebb helyet.

Az asszony nevetve tiltakozott. – Még mindig régimódiak vagytok – mondta. – Ki törődik ma azzal, ki hova ül? Mindannyian egyenlők vagyunk.

– De mi törődünk önnel – mondta John Sung –, és ami az egyenlőséget illeti: vajon egyforma hosszúak az ember ujjai? Mindegyiknek megvan a maga helye.

Leültek, s mivel nem volt több szék, a két fiatalember a kőlépcsőre telepedett az ajtó elé, Lao-vang pedig felvágta a dinnyét, s mindannyian ettek egy szeletet, a kőre köpködve a fekete magokat. Jó hangulatban voltak, főképp mert John Sung újra otthon volt, ezen túl pedig azért, mert megvolt a remény arra, hogy ez az év az előző két tragikus esztendő után jobban végződik majd. A déli és a középső tartományokban ígéretesnek tűnt a termés, északon elegendő volt a gabona, ha nem is a legjobb, és újra lehetett élelmiszert kapni a piacokon.

– Becsaptak bennünket – mondta John Sung félretéve a dinnyeszelet héját, miután megvitatták, miben reménykedhetnek. – Igaz, követtünk el ostobaságokat. Az ember nem nevetget, de mégis van abban valami nevetséges, hogy a tanyákon és a falvakban, a hátsó udvarokban megtizedeltük a csirkéket, hogy legyen elég toll, amiből legyezőt készíthetünk, hogy legyen mivel tüzet szítani a primitív kovácsműhelyeinkben, mert mindenkit arra utasítottak, hogy nyersvasat öntsön!

Liu-peng nem tudta elfogadni a kritikát. – Mondj, amit akarsz – jelentette ki –, de ezerévi zavar és nyugtalanság után elértünk jó dolgokat. Munka minden férfinak és nőnek, iskolák a gyerekeknek,

napi kétszeri étkezés – nem lakoma, csak egyszerű étel –, igazságos adórendszer, katonák, akik nem tolvajok. Az élet sokkal jobb, mint a régi időkben!

Madame Liang szelíden közbeszólt: – A bölcsek azt mondták: „Nem a szegénységtől kell rettegni, hanem a gazdagok és a szegények közötti egyensúly hiányától.”

– Ami azt jelenti – mondta Mercy kissé bosszúsan –, hogy mindannyian egyformán szegények vagyunk. Mi van a kommunákkal?

Grace rögtön a testvére ellen fordult, s Liu-peng mellé állt. – Egy föld nélküli földműves talán nincs tudatában, hogy nincs földbirtoka, de legalább nem kell eladnia az egyik gyerekét, hogy élelmet vegyen a család többi tagjának!

Madame Liang érzékelte az ellenséges hangokat, mégis becsülte azt, hogy milyen szabadon beszélnek mindannyian. A lányai és John Sung hozzászórtak ahhoz Amerikában, hogy szabadon véleményt nyilváníthatnak, de Liu-peng is szabad volt. Az asszony büszke volt a családjára, amely összegyűlt itt a holdfényben. Fiatalok voltak, helyesek, s bár Liu-peng még nem tartozott közéjük, Madame Liang úgy látta, hogy nincs messze az a nap, amikor már őt is a család részének tudhatják. Büszkeségének hangot is adott:

– Hálás vagyok mindannyiótokért, bár – mivel az istenek kimentek a divatból – nem adhatok hálát az isteneknek. A lányaim sok unokával ajándékoznak majd meg. Ugyan a magam idejében, amikor fiatal voltam, én is lázadó voltam, most már békésen várom, akármilyen jön. Itt van nekem a családom.

Lao-vang összeszedegette a dinnyehéjakat, és amikor Liu-peng segíteni akart neki, az idős szolgáló olyan zavarba jött, hogy panaszkodni kezdett.

– Ez a kötelességem, fiatalúr, s miért veszi el tőlem?

Mercy nevetett, és felkiáltott angolul: – Ó, látja? Megsértette az érzéseit az egyenlőséggel!

Liu-peng újra leült, s kissé sértettnek tűnt.

– A család csupán a kizsákmányolás egyik formája – jelentette ki.
– A szülők úgy kezelik a gyerekeket, mint legdrágább kincsüket, a gyerekek pedig várják, hogy meghaljanak a szüleik, s hozzájussanak némi jövedelemhez, amiért nem dolgoztak meg.

– Most viszont a gyerekek kémkednek az apjuk után – vetette közbe Mercy –, s a fiúkat elküldik messzire a szüleiktől...

– Mert így a fiatalokba nem plántálódnak át az öregek előítéletei – szakította félbe Liu-peng.

– S régen vajon nem hagyták el a fiúk az apjukat, hogy távoli vidékekre vándoroljanak? Kevés család maradt együtt – mondta Grace, Liu-peng pártjára állva. – S eladták a gyerekeket, a diákokat messzi helyekre küldték...

– Én magam mellett tartom majd a gyerekem – vágott közbe Mercy.

A testvére feléje fordult. – Te vagy az egyetlen. Sok nő örül, hogy bölcsődébe adhatja a gyermekét, s melyik nő akarna minden évben egy gyereket szülni, s lekötni magát, hogy még a lábát se tehesse ki otthonról? Én nem – s te sem akarnád, ha ez valóban így lenne! Nem, a fiatalok és az idősek is örülnek, hogy megszabadulnak egymástól.

Így aztán a holdfényes, nyugodt, kellemes este nagy zajjal véget ért. A gyerek felébredt álmából, és sírni kezdett. Madame Liangnak az járt a fejében, hogy másnap visszatér a saját házába, ahol ugyan magányosan, de békében élhet. John Sung pedig, a felesége kérésére, másnap fogta magát, s kibérelt egy háromszobás lakást egy új, magas épületben, messze a város szélén.

*

Mindazonáltal a költözés sem hozott békét John Sungnak és kis családjának. Az első néhány hét jól alakult, és boldogok voltak. John

folytatta genetikai kutatásait, kapott egy saját laboratóriumot, egy kis helyiséget egy hatalmas tudományos intézetben, Mercy pedig elfoglalta magát a gyerekekkel és a háztartással. Aztán feltűnt nekik, hogy ez alatt a békés időszak alatt is megfigyelik őket felsőbb utasításra. Egy reggel meglátogatta a laboratóriumában John Sungot a fiatal, magas tiszt, Li kapitány. Megmutatta a megbízásokat, közöttük egy John Sungnak szóló levéllel Csao-csungtól, melyben a miniszter kijelentette: az elnök azt kívánja, hogy a genetikai kutatás kapcsolódjon a nukleáris kutatásokhoz, különös tekintettel a maghasadásnak az emberi szervezetre, s azon belül a kromoszómákra gyakorolt hatásaira. Minden tudományos kutatásnál, szögezte le az elnök, azonnali és gyakorlati eredményt kell felmutatni. A jelenlegi sürgető helyzetben, amikor minden erőt a nyugati imperializmus elleni védekezésre kell fordítani, nem lehet sem időt, sem pénzt fecsérelni a puszta tudományra. Ahogy John Sung elolvasta a levelet, megértette, hogy száműzetése és a kényszermunkatábor óta semmit sem változtak a felsőbb vezetés elképzelései. Engedelmisségre kényszerítik, vagy újabb büntetést szabnak ki rá. Az esze és a szíve is sejtette, újabb megpróbáltatás vár rá.

– Üljön le, kérem, Li elvtárs – mondta.

Amikor mindketten helyet foglaltak, Li kapitány a következőképpen kezdett beszélni:

– A felső vezetés azt szeretné, ha figyelembe vennénk az önhöz hasonló értékes emberek tehetségét és kívánságait, Sung elvtárs. Csak éppen, amikor ezek a nép jólétével vagy a nép boldogulását segítő tervekkel ellentétesek, akkor a polgárokat átirányítjuk.

– Hová irányítanak át? – érdeklődött John Sung.

Li kapitány a papírt tanulmányozta, melyet a belső zsebéből vett elő.

– Önt Szinkiang tartományba helyezik – mondta. – Itt minden utasítás világosan le van írva. Az utazásáról gondoskodunk, és lakóhelyet is biztosítunk, amikor megérkezik a célállomásra. A

megbízása az elkövetkező három évre szól, a felettese kiváló rakétaszakértőnk lesz, aki a nukleáris terveket irányítja...

John Sung közbevágott. – A családom elkísér majd?

Li kapitány meglepettnek tűnt. Szemöldöke magasra szaladt szép, fekete szeme fölött.

– A családja? – ismételte.

– A feleségem és a gyermekünk – mondta John Sung türelmetlenül.

Li kapitány a másik zsebéből előhúzott egy újabb papírt, s beleolvasott.

– Azt hiszem, a felesége egy új zeneiskolában dolgozik majd, itt a fővárosban – mondta, majd összehajtotta a papírt, s visszatette a zsebébe. – Már néhány hónappal ezelőtt el kellett volna kezdenie a munkát, de a gyermeke születése miatt haladékot kapott.

John Sung nem válaszolt. Madame Liang minden tőle telhetőt megtett érte, de ez nem volt elég. Lehajtott fejjel ült, s csak egy idő után szólalt meg.

– Fel kell készülnöm – mondta végül.

Li kapitány felállt. – Három napot kap – mondta, s azzal gyorsan John Sung felé fordult, összecsapta a bokáját, majd távozott a szobából.

*

– Bárcsak sohasem jöttünk volna el Amerikából!

Mercy sírása a férje szívébe nyilallt. Ez volt az első alkalom, hogy a feleségének kell viselnie a visszatérésük következményeit. Mercy egy alacsony bambuszszéken ült a nyitott ablaknál, a gyerekekkel az ölében. A kisgyerek, ahogy meghallotta a zokogását, csodálkozva nézett rá, majd látva eltorzult arcát, az ő kis szája is sírásra görbült. John Sung a karjába vette a gyereket.

– Nahát – mondta angolul –, megijesztetted a fiunkat. Tessék... – Odanyújtotta a feleségének a zsebkendőjét, s Mercy megtörölte a szemét.

– El tudunk... van valami mód, hogy visszamenjünk? – kérdezte.

A férfi megrázta a fejét. – Tudod nagyon jól. Sohasem engednének el bennünket.

– De elmenekülhetnénk... el kellene jutnunk Hongkongig, ahol a nagynéném segíthetne. Emberek százai megteszik!

A férfi újra az ölébe adta a gyereket, ő pedig leült az asztalhoz, amit íróasztalként használt. – Mit gondolnál, ha azt mondanám, hogy nem akarok elmenni?

– Azt mondanám, hogy nem értelek!

Hirtelen düh mélyítette el Mercy hangját. A férfi feléje fordította a székét, hogy a szemébe nézzen. A gyerek közben lecsusszant Mercy öléből, a napfény padlóra vetülő foltja felé totyogott, és próbálta megfogni a kezével. A szülei, akiket elragadott a pillanat, felnevettek.

– Szegény kicsim – mondta Mercy. – Nem érti, miért nem tudja megfogni a napsugarat. Tessék, drága... – Levett az asztalról egy fából készült nyakláncot, s odaadta a gyerekeknek.

– Visszatérve arra, amiről beszéltünk – mondta John Sung, miközben szeme még mindig a gyereket figyelte –, gondoljuk csak át, miért jöttünk vissza a hazánkba. Először is hazaszeretetből. Úgy hittük, a hazánknak szüksége van ránk. Ez még mindig így van?

Mercy, aki már hozzászokott férje logikus észjárásához, nem felelt, helyette a férfi válaszolta meg a saját kérdését.

– Biztos vagyok benne, hogy így van. A földművesek között szerzett tapasztalataim tényleg megerősítettek ebben a hitemben. Sok órát töltöttem álmatlanul éjszakánként, és olyankor a jövőről gondolkodtam. A hazánk egy korszak végéhez ért. Jelenleg a mélyben nagy küzdelem fenyeget. Elérkezik majd a pillanat, amikor

az elnök, mivel már nagyon idős, egyszer csak meghal, s akkor majd a felszínre kerülnek a problémák. Addig viszont a felszín alatt maradnak.

Lehalkította a hangját, pedig angolul beszélt. Mercy hirtelen érdeklődéssel felnézett.

– Milyen küzdelem? – kérdezte ő is ugyanolyan halkán.

– Az ideológusok és a szakértők közötti küzdelem – mondta a férfi.

– Nem értem.

– A régi forradalmárok, a lázas álmodozók, az ideológusok szemben a gyakorlatias szellemiségű emberekkel, a realistákkal, akik képesek felismerni nemzeti problémáinkat és meg is oldják azokat, hívhatod őket úgy, hogy ők azok, akik nem álmodoznak, ők szakértők.

– Még mindig nem értem – mondta Mercy.

A férfi türelmes volt vele. Mercy az elmúlt időszakban elmerült a maga gondjaiban, a terhességével és a szüléssel volt elfoglalva, miközben ő belekényszerült, hogy a társadalom gondjaival foglalkozzon, s naponta szembesült azzal, hogy emberek millióinak kell élelmet biztosítani.

– Gondolkodj, szívem, és megérted majd, hogy minden nemzetet táplálni kell, különben az emberek fellázadnak a hatalmon lévők ellen. Nem csupán enniük kell, de meg kell nekik adni azt a lehetőséget is, hogy becsületes munkával kereshessék meg a kenyerüket. Röviden szólva, a nemzeti problémánk egy szóba sűrítendő: termelés. De ez a termelés két részből áll: mezőgazdaságból és iparból. Az elméletgyártók nem tudják, hogyan szervezzék meg a termelést. Tanúi voltunk annak, amit Nagy Előrelépésnek neveznek! Az ipar érdekében tették, s kudarccal végződött. A népünk még most is nyomorog a fejlett iparral rendelkező nemzetekkel összehasonlítva. Igaz, ennek most talán vége szakad, mert az idén jó lesz a termés, de csak azért, mert nem esett rosszkor az eső és nem volt aszály, s nem

pedig azért, mert jobb lett a szervezés. Röviden: az elméletek csődöt mondtak. A szakértők csupán várják, hogy eljőjön az ő idejük. Tudják, hogy szükség van rájuk, mert nélkülük nem lehet nemzeti fejlődést elérni. Én egy vagyok ezek közül a szakértők közül. Én is várom, hogy eljőjön az én időm. Most már érted, miért akarok maradni, még akkor is, ha elmehetnék?

Mercy akaratlanul is összerándult. – De a fiunk...

John Sung közbevágott. – Ó, a fiunk! Mire felnő, és fiatal férfi válik belőle, eljön számunkra a lehetőség. Az ideológia nem számít majd úgy, mint most. Az embereket a tudásuk alapján fogják kiválasztani, az alapján, hogy a gyakorlatban mit tudnak tenni, s nem pedig az alapján, mit gondolnak vagy álmodnak. Egy akarok lenni azok között, akik majd modern nemzetet teremtenek itt, mivel mi tudjuk, hogyan kell hozzálátni. A fiunk élvezni fogja az életét. Büszke lesz a népére – ahogyan én is az vagyok. De ő látni fogja annak a gyümölcsét, amit a hozzám hasonlók elültetnek majd.

A férfi elhallgatott, eszébe jutottak a keserves kényszermunka, a szűkös élelem és a gyér ruházat hetei, hónapjai. De igazából nem is erre emlékezett. Azokra a férfiakra és nőkre gondolt, akik között dolgozott: a földművesekre, a bányászokra, akik olyan lelkes buzgalommal tettek meg minden tőlük telhetőt az új vezetés alatt. Tisztelettel voltak a fiatalok felé, akikről azt feltételezték, hogy majd jobban irányítják őket, hősies bátorsággal viselték, amikor az új módszerek kudarcot vallottak, s ők elvesztették még szegényes házaikat és darabka földjüket is. Egymás után idézte fel őket, mindegyikükhöz fűződött egy történet, mindegyikük reménykedett valamiben, egészen addig, amíg a természeti csapások és a tapasztalatlan vezetők a nyomor szélére nem sodorták őket.

– Azelőtt is nélkülöztünk – biztatták egymást hamuszürkén, sápadtan. S közben gyomokon és vadon termő gyümölcsökön éltek, és ahogy korábban is, valahogy életben maradtak.

– A népünk megérdemli, hogy megmentsék – mondta John Sung a feleségének. – Velük maradok. Közéjük tartozom, és büszke vagyok, hogy itt nő majd fel a fiam.

Lassacskán lelket öntött a feleségébe. Mercy végül azt mondta, hogy szeretné kivenni a maga részét a munkából azzal, hogy létrehozza a zeneiskolát a fővárosi nemzeti egyetem berkein belül.

– De itt fogok élni egyedül, nem megyek vissza a testvéremhez – mondta John Sungnak.

*

– Ne küldj több élelmiszert – írta Madame Liang a lányának, Joynak. – Idén ősszel jó a termés. Bőségesen van rizs, a gabona fedezi a szükségleteinket, vagy legalábbis majdnem, de Kanadából és Franciaországból is érkezett hajószállítmány pótlásként. Jövőre már eleget tudunk termelni, ha mégsem, akkor hajóval megint hozhatunk be külföldről. Mindkét ország korlátlan mennyiséget vásárolhat az Egyesült Államoktól, és továbbadhatja nekünk. Ők nyernek rajta, nekünk pedig lesz lisztünk, hogy kenyeret és tésztát készítsünk.

Nem lett volna igazi kínai, ha nem érzett volna meglepedettséget – ezen ő is derült, amikor felfedezte magában –, hogy a gabona, amely megóvta a népet az éhhaláltól az utóbbi keserves években, s amely lehetővé tette, hogy éttermében továbbra is felszolgálhassa a finom gőzgombócot, melyet a vendégei úgy kedveltek, Kansas és Illinois állam földjein termett. Hitt a kereskedelem elkerülhetetlen sikerében. Bármit is hangoztattak az ideológusok, az élet a szükségleteken és a piacon alapult. Az asszonynak mindig sikerült beszereznie azt, amire a virágzó étterem működtetéséhez szüksége volt, ha eleget fizetett azért, amit akart. És ő mindig hajlandó volt fizetni, Csu-szan tiltakozásai ellenére.

– Madame, hogy engedhetünk meg magunknak ilyen árat egy maréknyi tojásért?

– Hogy engedhetnénk meg magunknak, hogy ne vegyünk tojást?
– vágott vissza. – Vagy lisztet, zsírt, húst, halat vagy cukrot?

Az asszony hitt abban, hogy ilyen szükségletekkel szemben végül minden ideológia csődöt mond. Az embernek csak türelmesen kell várnia, hogy az elméletalkotók szembetalálják magukat az éhes néppel – vagy az ő esetében arra, hogy az elég tehetősek ingyencek legyenek. Milyen jól ismerte a vendégeit!

– Mondtam neked, gyermekem, hogy nem kell élelmiszert küldenünk a hazánkba – mondta Hszuan New Yorkban, amikor Joy felolvasta neki Madame Liang levelét.

A férfit csak félig-meddig érdekelte az asszony levele, sőt tulajdonképpen minden, Kínából érkező hír, mivel belemerült a munkájába, és mellékes volt számára, hogy történetesen kínainak született. Mindenekelőtt művész volt, s bármelyik országban boldog tudott lenni, ahol hagyták, hogy a művészetének szentelje magát. A legközelebbi barátja egy német tudós volt, egy rakétaszakértő, aki Floridában tervezett űrhajókat. Ez a tudós, ahogy azt Hszuan nagyon jól tudta, bármelyik országba elmenne, ahol a legjobb körülményeket biztosítják számára a tudományos kutatáshoz. Az ilyen emberek, hitte Hszuan, mint a művészek és a tudósok, a nemzetek felett állnak, saját tehetségük vonzásában élnek. Alkalmanként elálmodozott egy társaságról, melyet ilyen nemzetek felett álló emberek alkotnak, akik az emberiségnek szentelik magukat, nem törődve a nemzeti vagy faji különbségekkel. Bár ez csupán hiú ábránd volt, ahogy azzal Hszuan pontosan tisztában volt. A hozzá hasonló emberek álma, akik viszont még a saját társaságuk szabályainak sem vetnék alá magukat. Mások biztosan a maguk hasznára fordítanák ezt a gondolkodást, másfajta emberek – kereskedők, talán, üzletemberek. De mi különbség van közöttük, hogy a termék egy festmény vagy egy úrjármű, vagy hús, gyümölcs vagy zöldség? Vannak azok, akik előállítanak valamit és

azok, akik a fogyasztók. Ami az ideológusokat illeti: velük nem foglalkozott, naplopóknak tartotta őket, akik semmi kézzel foghatót nem alkotnak. A művészetén kívül a tudományt értékelte. A művészet és a tudomány egyaránt a logikán és az elveken alapult.

Közben kiállítássorozatot szervezett az Egyesült Államokban, majd később Európában. És régóta ábrándozott arról is, hogy elmegy Görögországba festeni. Érdekes és újszerű lenne kínai szemmel látni azt az ősi földet. Tisztelte a történelmet, nem annyira önmagáért, hanem inkább mint a jövő alapjául szolgáló mintát.

– Elszállíttatad azt a hús festményt San Antoniába? – kérdezte a feleségétől.

Kissé atyaián bánt vele, tanáraként és képeinek kritikusaként tanáros méltósággal viselkedett vele, s ez megadta a lánynak azt a biztonságérzetet, amire szüksége volt; valamiféle védettséget biztosított számára az Egyesült Államokban.

– Tegnap elszállíttattam őket – mondta Joy. – A portás segített becsomagolni őket, és a szállító délben jött. A képek időben odaérnek San Antoniába az érkezésünk előtt.

– Remek, kicsi szívem-májam! Most pedig szeretnék ebédre egy csésze levest tésztával, éhes vagyok.

Joy elsietett, hogy elvégezze új feladatát, a férfi pedig elhelyezkedett a festőállvány előtt. Hajlamos volt nagy témákat úgy ábrázolni, hogy valamilyen részletet egészen parányian jelenített meg. Most épp a Niagara-vízesésen dolgozott a kanadai oldalról nézve, s a vízzuhatag aljához a legfinomabb hegyű ecsetével két miniatűr emberi alakot festett, akik kézen fogva álltak egymás mellett, és szinte alig látszódtak a vízpárában. Nem volt bennük semmi különös, eltekintve attól, hogy ő és Joy a Niagara-vízeséshez mentek nászútra annak idején, s pontosan úgy álltak ott, kéz a kézben.

– Azt javaslom – mondta Liu-peng –, hogy éljünk együtt néhány hónapig, mielőtt hivatalosan összeházasodnánk.

Grace Liang elhúzódott a férfi karjaiból. – Szükséges ez?

Finoman tette fel a kérdést, s remélte, hogy a férfi nem fogja régimódinak vagy kispolgárinak gondolni, hogy nem sorolja majd semmilyen általa lenézett csoportba. Ami pedig őt illeti, igazán meg volt döbbenve, mert másik generációhoz tartozott, mint a szülei. Korábban a fiatalok az orosz forradalom hatására látványosan hirdették a szabad szerelemről alkotott nézeteiket. Ugyanakkor a saját édesanyja is sokat változott ebből a szempontból, amikor az édesapja elkezdett ágyasokat tartani.

– Úgy látszik, a szabad szerelem egyáltalán nem különbözik attól a szórakozástól, amit a férfiak mindig is megengedtek maguknak – mondta egy nap Madame Liang a lányainak. – Ráadásul a szabadosság régi formája szerint az ágyast odavitték a férfi házába és családjához, ami a feleségnek nagyon bántó volt. Hacsak nem vetette meg a férjét, s ebben az esetben örült, hogy felszabadult a házastársi kötelesség alól.

A fiatal lányok alig értették akkoriban anyjuk szavait, de Grace most felidézte őket magában. S mi mást kérne tőle valójában Liu-peng, ha nem azt, hogy legyen az ágyasa, viszont a nélkül a védelem nélkül, amit az apja kénytelen volt megadni annak idején az ágyasainak?

Egy kérdés fogalmazódott meg benne hirtelen, egy kérdés, amelyre korábban, a szerelem bódulatában sohasem gondolt.

– Volt már feleséged, Liu-peng?

A férfi ránézett, elgondolkozva, a gondolatai máshol jártak. – Igen, persze. Hogyan is úszhatta volna meg ezt egy korombeli férfi?

– De te valamiképp mégis megúszad.

– Igen, úgy, hogy sohasem voltam ott, ahol ő.

– Akkor nem is láttad soha?

– Soha! Gyermekként jegyezték el vele a szüleim, és távházasság köttetett. A szüleim úgy gondolták, nyernek azzal, ha megtartják az esküvőt, de én nyertem azzal, hogy nem voltam ott. Így ugyanis nem kapták meg az unokát, amely az egész frigy fő célja volt.

A férfi nyersen beszélt, sötét, szögletes arca nem változott. Grace házának udvarán üldögéltek egy szeptemberi nap késő délutánján. Zajlott az őszi fesztivál, de ők nem vettek részt a népszerű rendezvényen. Egész délelőtt dolgoztak a kórházban. Grace egy emodin nevű hatóanyag lepárlásával foglalkozott, amely egy többféle növényben megtalálható glikozidféleség, a férfi pedig az egyik betege alkarjáról előző nap eltávolított tumorból vett mintát vizsgálta. Délben találkoztak, elfogyasztottak egy szerény ebédet egy kis étteremben, a kórház egyik erkélyéről megnéztek egy felvonulást és egy néptáncbemutatót, majd napnyugta előtt átjöttek Grace házához. Egyedül voltak, mert a szolgálok, miután felszolgálták a teát, megkérték őket, hadd menjenek el megnézni az esti tűzijátékot. Aztán egyszer csak, egy kisebb hallgatás után Liu-peng előállt a javaslatával, mire Grace kisiklott az öleléséből. A férfi leült az egyik bambuszszékre, hátradőlt, kezét összekulcsolta a feje alatt. Grace leguggolt a tavacska mellé, és kavicsokat dobált a vízben cikázó aranyhalak közé. Látszólag mindketten szenvtelenül beszéltek, bár minden kérdés és minden válasz kínosan hangzott. Grace folytatta.

– De voltak... szeretőid?

– Három – felelte a férfi.

– És?

A férfi úgy válaszolt, hogy közben a lemenő naptól aranyló égre bámult. – Azt akarod, hogy írjam le őket, milyenek voltak?

– Csak, ha akarod – mondta Grace közömbös hangon. Apró kavicsokat keresgélt, már összegyűjtött egy kisebb kupaccal, miközben a férfi beszélt.

– Nem igazán számít, akarom-e. Különböző időszakokban léptek be az életembe, többé-kevésbé megosztottuk az életünket, aztán különváltunk.

– Úgy gondoltam, hogy... leírod, milyenek voltak.

– Azt mondtad, ha akarom.

– Ha szándékodban áll... akkor, igen, írd le őket, milyenek voltak.

– Miért szeretik a nők – merengett a férfi – kínozni magukat? Engem nem érdekel, hány szeretőd volt.

– Nem voltak szeretőim – mondta Grace hirtelen. Hogyan is hívhatná valaki Cimet szeretőnek?

– Amerikában mindenkinek vannak szeretői – mondta a férfi durván. – Ez köztudott.

– Ez nem igaz – jelentette ki Grace.

– Ó, te egy Amerika-imádó vagy!

– Ez sem igaz!

– Ne vitatkozzunk a tényeken – felelte a férfi. – Ami azt a három nőt illeti, akiket ismertem: az első egy lány volt, akivel még akkor találkoztam, amikor iskolába jártam. Elszökött otthonról, hogy velem legyen. Egyedül éltem egy kis szobában, s ott éltünk együtt. Remek leveseket főzött, amikbe metélt tésztát tett. Ha volt egy kis pluszpénzünk, akkor vettünk egy tojást a leveshez. Amikor mindent megettünk, amit tudtunk, az anarchiáról beszélgettünk. Akkoriban anarchista voltam. Úgy hittem, az anarchia a legboldogabb állapot az emberiség számára. Bár sok titkos társaság működött az iskolánkban, még az Anarchisták Társaságába sem léptem be. Később megértettem, hogy a szerveződésre szükség van a nemzeti haladás érdekében, s már nem voltam anarchista.

– Mi lett a lánnyal? – kérdezte Grace.

– Terhes lett, abortusza volt, és belehalt. Azt hiszem, ezért lettem sebész. Az öregasszony, aki az abortuszt végezte, mocskos volt és szakszerűtlen.

– Miért nem vetted feleségül a lányt, s tartottátok meg a gyereket?

– A házasság ellenkezett az elveimmel – akkoriban. Azt gondoltam, ez a szolgaság egyik formája, főleg a nő szempontjából. Meg aztán törvényesen már nő is voltam, akkor is, ha sohasem láttam a feleségem. Ő a szüleim házában élt, s gondjukat viselte, mint egy szolga a feudális időkben.

– És aztán?

– Aztán? Ó, a második nőre gondolsz! Ő egy jó kommunista volt. Együtt dolgoztunk egy brigádban. Két évre kényszermunkára ítélték, mint értelmiségit, s egy szövetkezetben dolgoztam, ami később beolvadt egy kommunába. Nagyon csinos volt. Kispolgári módon szerettem bele, és még házasságról is szó esett. Aztán egy rakás rizsnél egy nap rajtakaptam egy másik férfival. Vele így ért véget. Négy évig nő nélkül éltem. Aztán megismerkedtem egy orosz lánnyal. Egyikünknek sem volt jó. Az apja szakmai tanácsadó volt. Amikor minden szakmai tanácsadót visszaküldték Oroszországba, ő is visszament az apjával. Még csak tizennyolc éves volt. Azóta... nem volt senki. Csak te.

– De még mindig nem akarsz megnősülni.

– Nem vagyok biztos benne. Talán, ha a kapcsolatunk... működik, tudod... Akkor majd akarni fogom.

– S ha én már most szeretném, ha összeházasodnánk?

– Bolond lennél. Nem ismersz még eléggé, hogy hozzám gyere.

– De ahhoz eléggé, hogy veled aludjak?

– Remélem.

– De az együttalváshoz... más is megfelelne.

– Nem. Komolyan gondolom.

Grace egy darabig hallgatott, aztán előhozakodott a kérdéssel. – Azt hittem, azt mondtad – amikor először csókolóztunk –, hogy még soha nem csókoltál meg nőt korábban.

A férfi felnevetett. – Nem is! Egyiküket sem csókoltam meg. A kínai lányok nem gondoltak ilyesmire akkoriban, az orosz lány pedig... nos, számomra a csókolózás visszatásítónak tűnt... nyugati szokásnak. De veled hirtelen... meg akartam tenni.

Grace elgondolkozott ezen, aztán emlékeztette a férfit valamire.

– Amikor elhoztad nekem az elnök könyveit... Emlékszel arra a holdfényes estére az udvaron? Azt mondtad: „Házasodjunk össze, és legyenek gyerekeink... hősiess gyermekeket adhatnánk a hazánknak!” Ezt mondtad.

– És te azt mondtad, még nem állsz készen!

– Most viszont te vagy az, aki nem áll készen!

A férfi nem válaszolt rögtön, s amikor viszont megszólalt, a hangja jelentőségteljessé vált. – Rájöttem, hogy a házasság két olyan ember között, mint mi ketten, nem állhat csupán abból, hogy gyerekeink legyenek. A régi időkben azért kötöttek a házasságok, hogy gyerekek szülessenek a családba. Annyival jobb lenne, ha azért tennénk, hogy az államnak adjunk új polgárokat? Most már tudom, hogy ez nem elég. A házasság elsősorban a férfiról és a nőről szól. Amikor majd megtapasztaljuk, hogy tényleg szeretjük egymást, s nem csupán szavakat mondunk, akkor jöhet a házasság... és jöhetnek a gyerekek. Amikor majd úgy gondoljuk, hogy összeillünk, mert ismerjük egymást.

A férfi hátradőlve ült, nézte az eget, a lemenő nap aranyló fénybe vonta az arcát. Nem pillantott Grace-re, Grace viszont – miközben a férfi várta, hogy reagáljon arra, amit mondott – nézte őt, tekintete hosszasan elidőzött a férfi minden egyes vonásán, erős csontozatú alkatán, a hatalmas, átható fekete szemén, sűrű, fekete szemöldökén, szép szájának meglepően szelíd vonalán. Mély testi szenvedéllyel szerette őt. Életében először, ő, aki a tudománynak, a megszerzett tudás alkalmazásának szentelte magát, a testéért szeretett egy férfit. A férfi szellemiségét még nem fedezte fel, és nem is akarta felfedezni, nehogy valami olyasmit találjon ott, ami azt bizonyítaná, hogy

kevésbé értékes és kevésbé érdemes a szerelemre, mint ahogy azt szeretné. Grace azt kívánta, bárcsak ne beszélt volna neki a férfi arról a három nőről, még akkor is, ha ő kérte meg rá. De végül is mit számítanak? Semmi sem számított azon kívül, hogy kettesben voltak. Grace tekintete végigsiklott a bambuszfotelben végignyúló izmos testen. Érezte, hogy a vér felforrósodik az ereiben, olyannyira, hogy már nem tudta visszafogni, éppen azért, mert egészen mostanáig olyan szigorúan fojtotta el kérlelhetetlen agya az érzést.

A férfi ránézett, döbbsen, és Grace látta, hogy a férfi pontosan érti, mi zajlik benne. Nem szólt egy szót sem, csak felkelt a székéből. Lassan és ruganyos, kellemes járásával végigsétált az udvaron. A kaput nyitva hagyták a hazaérkező szolgáltnak. A férfi most bereteszte a zárat.

– Most már egyedül vagyunk – mondta.

Bal kezébe fogta Grace jobb kezét, s csendben bementek a házba, a szobába, amely Grace hálószobája volt. Grace régebben vett egy nagy, felfüggönyözött, fāragott, régi kínai ágyat. A férfi leengedte az ezüstkampókról a függöny szárnyait, melyek sātorszerűen vették körbe az ágyat. Csendben, egyenként levette Grace ruháit, s ő hagyta, hogy levegye. Ebben az el nem képzelt pillanatban Grace-ben nem volt semmi szégyen, kivéve azért, mert nem volt benne semmi szégyenlősség, s miközben ő ott állt meztelenül, a férfi is levetkőzött. Aztán a férfi félrehúzta a függöny egyik szárnyát, hogy Grace bebújhasson a lezárt ágyba, majd követte őt, és újra összehúzta a függönyt. Egy ideig feküdtek egymás mellett. Aztán a férfi Grace felé fordult, s ő odaengedte magához. Közben valamilyen bódult állapotban saját magán is elcsodálkozott, mert hagyta, hogy a férfi megtegye azt, amit korábban senki másnak nem engedett, mégpedig azért, mert ami korábban helytelennek tűnt számára, most teljesen helyesnek.

Mercy a tanítványa mellett ült, s hallgatta a tétova zenét, melyet a kislány megpróbált előcsalni a zeneiskola osztálytermében lévő régi zongorából. Képzett és kifinomult hallása érzékelt minden disszonáns hangot, de gondolatai máshol jártak. Az élete mostanában töredékek összevisszaságából állt, amelyben semmilyen rendszert sem fedezett fel. Olyan érzése volt, mintha legalább három különböző ember lenne egyszerre – feleség, anya, tanár –, és nem tudta, hogy e három közül melyik is az igazi énje, az elsődleges szerepe. Hónapok teltek el azóta, hogy John Sung elment arra a távoli helyre, Szinkiang tartományba, s csak keveset és nagyon szárazon írt. Mercy igyekezett megbocsátani neki azért, ami ridegségnek tűnt, mert tudta, hogy a férfi nem a szavak embere, s azt is tudta, hogy a munkájáról és annak céljáról nem beszélhet. Arra a következtetésre jutott, és ebben biztos volt, hogy a férje megbízása nem az atomfegyverek gyártásával, hanem az ellenség által esetlegesen bevetett radioaktív anyagok vagy mérgek elleni vegyi védekezéssel kapcsolatos. Az ellenség, ahogy Mercy szomorúan tapasztalta, a tanítványai szemében is az amerikai nép volt, és a saját, valamint a fia biztonsága érdekében nem mert beszélni arról, mit érzett. Legszívesebben újra és újra felkiáltott volna, amikor az amerikaiak ellen irányuló gyűlölködő szavakat hallott: – Ti nem ismeritek őket úgy, mint én – egyáltalán nem olyanok, mint amilyenek gondoljátok őket! De óvatosságból inkább hallgatott, és ez a csend is súlyként nehezedett a szívére. Ráadásul úgy érezte, nagyon távol van a férjétől, főleg azért, mert fogalma sem volt, mikor fog a férfi visszatérni. Előfordult éjszakánként, hogy a saját zokogása hangjára riadt fel álmából, és olyankor úgy érezte, lehet, soha többé nem látja viszont.

A gyermekükről sem írhatott a férjének, nem merte szavakba önteni egyre növekvő rettegését. A kisfiúnak hároméves korában el kell kezdeni az állami iskolába járni, ahogyan az összes többi gyereknek is, de mi mást taníthatnak neki azonkívül, amiben Mercy egyre kevésbé hitt? És hogyan mondhatná el a kisfiának, még otthon

is, amikor egyedül vannak, hogy az amerikaiak nem az ellenségeik, hanem kedves, másokkal törődő, nagylelkű emberek, akiknek alapvetően barátságos a természetük? Nem taníhatta meg neki az igazságot, hiszen az alapján, amit majd tanítanak neki, azt hinné, az édesanyja áruló, aki kedveli azokat, akiket gyűlölnie kellene, ha igazi hazafi lenne.

Ebben az összevisszaságban nem tudta, mit tegyen, s mivel nem tett semmit, magányos lélek vált belőle. Már a nővérét sem látogatta meg, aki – úgy hallotta – szeretője lett Liu-pengnek. És az édesanyjában sem bízott meg. Igen, arra a következtetésre jutott, hogy nem lehet biztos abban, az édesanyja nem árulná el őt. Hogy lehet, hogy az édesanyja oly sok éve látszólagos békében és viszonylagos luxusban élt, amikor körülötte minden ember elszegényedett, sőt, volt, aki meg is halt? Milyen kompromisszumokat kötött? S ha azért kötötte ezeket a kompromisszumokat, mert hitt abban, hogy a népe egy napon újra szabad lesz és ismét saját kezébe ragadja a hatalmat, akkor nem ez volt az elsődleges a szívében?

Mercy magányosan élt a három kis szobában, a hatalmas új épületben, ahol mindenki idegen volt, s nem volt senki, akivel a gondolatait megoszthatta volna. A szolgálója éjjel a keskeny hallban aludt, nappal pedig a gyerekekre vigyázott – ez az egyszerű lélek talán csak megrémülne, ha ilyen kétkedő szavakat hallana tőle. De vajon ki tudná megmondani, hogy benne meg lehet-e bízni, hogy nem rohanna valamelyik vezetőhöz mindazzal, amit hallott? Bezárt szívével és magányával Mercy csupán annyit tehetett, hogy a munkájának szentelte magát.

Az új zeneiskola vezetőjeként irányítania is kellett és tanítani. Az iskolája tizenegy diákkal indult, ezek közül kilenc lány volt. A két fiú közül az egyik egy húsz év körüli fiatalember volt, aki eddig keveset tanult. Egy Dániából származó üzletember felesége kezdte zongorázni tanítani, öt éves korában. A fiú a hölgy szakácsának, egy

kantoni férfinak a fia volt, és egy nap az asszony az emeletről meghallotta, amint a fiú a földszinten finoman, félénken megérinti a zongora billentyűit. Az apja, a szakács megtiltotta neki, hogy bemerészkedjen a házba, ráparancsolt, hogy maradjon a személyzet lakrészében a hátsó kertben. Aznap a kisfiú látta, amint az apja bevásárolni indul és kilép a kapun, tudta, hogy az édesanyja alszik, így belopózott a nappaliba, s mivel nem látott ott senkit, nagy lelkesen odamerészkedett a zongorához. Soha nem ért még hozzá, nem is járt abban a szobában, de gyakran hallotta a dán hölgyet, aki igazi muzsikus volt, és a kisfiú azt hitte, hogy ő is ugyanolyan gyönyörűséges hangokat tud előhozni a nagy fekete dobozból. Mindkét kezét a billentyűkre tette, ahogy korábban látta, amikor az asszony hirtelen belépett a szobába. A kisfiú megrémült, és a nyitott üvegajtón át megpróbált elmenekülni, de az asszony elkapta a karját. A gyerek korábban nem látta a nőt közelről, most viszont feltűnt neki, hogy idegen formájú, kék színű, áttetsző szeme van, s a haja nem lett ősz a korrallal, ahogy a kisfiú feltételezte, hanem sápadt aranyszínű volt, bőre pedig fiatalos, fehéres rózsaszín.

– Maradj! – mondta az asszony, s még nem engedte el a karját. – Nem kell félned. Megtanítom neked, hogyan kell zenélni.

A fiú anyanyelvén beszélt, nem túl jól, de a fiú annyit azért megértett, hogy hagyta magát visszavezetni a zongorához. Az asszony türelemmel és kedvesen tanítani kezdte, ez volt az első óra a sok közül. Amikor a külföldi üzletemberek házáit lefoglalta a felsőbb vezetés, a dán hölgy és a férje kénytelen volt visszatérni a saját hazájukba, a kisfiú pedig a szüleivel, a két lánytestvérével és a három fiútestvérével együtt Pekingbe jött, ahol az apja egy új szállodában lett séf. Folytatta a zenélést, egyik tanártól a másikhoz került, míg aztán a nemzeti egyetemen belül megnyílt az új zeneiskola. Örült, mert Sung asszony – így szólították Mercy – maga tanította, aki bár énekesnő volt, a zongorához is jól értett. A fiú sokat fejlődött, sőt, azt is megtanulta, hogyan jegyezze le a saját maga komponálta zenét,

amit egészen addig csupán emlékezetből játszott. A fiú nemcsak kiváló tanárnak és jó barátoknak találta Mercy-t, hanem nagyon szép nőnek is. Álmokat szövögetett róla, arról ábrándozott, hogy egyszer majd kimentí őt valamilyen nagy vagy akár halálos veszedelemből.

A fiatalember álmairól Mercynek fogalma sem volt. Csak azt tudta, hogy a tanítványából egyszer majd nagy muzsikussá lehet. És mivé válik majd, tette fel magának gyakran a kérdést, egy ilyen erős tehetség? Értetlen elmék parancsainak fog majd eleget tenni, nekik kell majd engedelmessé válnia? Vajon megkapja, megkaphatja majd a szabadságot, hogy megírhatta a saját lelkéből fakadó zenét, vagy nem lesz ebben része, s kénytelen lesz néhány korlátolt sovínisztát követni? Mercy-t mélyen felkavarták az ilyen kérdések, félt a válaszoktól. Mi lesz majd a saját fiából? Olyan lesz majd, mint Csen, a fiatal muzsikus, aki ugyan ígéretes tehetség, de nincs rá lehetősége, hogy elérjen azokba a magasságokba, amelyekre az adottságai alapján hivatott lenne?

Mercy végül arra a megállapításra jutott – bár igyekezett elhessegetni magától, ameddig csak tudta –, hogy igazságtalanságot követett el a fiával szemben, hogy itt, a saját hazájában hozta világra. Igen, vannak, akiknek ez megfelelne, de nem ennek a fiúnak, aki John Sung és az ő közös gyermeke, mert ők értelmiségiek, a zene és a tudomány művészei. De hogyan és kitől tanulhatna a fiuk, s vajon azt tanulná meg, amiben Mercy hitt, vagy azt, amiben egyre kevésbé hitt? Őt is arra tanítják majd, hogy gyűljön az amerikaiakat? Mercy szeretettel és lelkiismeret-furdalással gondolt Mr. és Mrs. Brandonra meg a gyerekeikre, és arra, hogy ő és a testvérei milyen nagyszerű és szabad napokat éltek meg abban a nagy házban a szünidő alatt, milyen gondtalanok és boldogok voltak, nem kellett semmitől és senkitől sem félniük. Itt viszont, a saját hazájában mindig rettegett, bár nem tudta, mitől, hiszen senki sem bántotta. De a rettegés benne volt a levegőben, a suttogásokban és a kósza hírekben, eltűnésekről és halálesetekről keringtek a rémhírek.

Annyira felkavarták ezek a gondolatok, hogy végül írt egy levelet az édesanyjának. Megkérte, látogassa meg, azzal az indokkal, hogy az unokája sokat nőtt, lassan óvodába megy, és Mercy szeretné, ha a fiának a korai éveiből is lennének emlékei a nagymamájáról. Madame Liang, ahogy megkapta a levelet, úgy érezte, van ennek a kérésnek valamilyen egyéb, sürgető oka is, s úgy döntött, azonnal Pekingbe repül, magával viszi Csü-mát, és saját maga jár utána, mennyire voltak helyesek a sejtései.

*

– És mikor hallottál utoljára a vejemről? – tudakolta Madame Liang a lányától, Mercytól.

Egészen addig nem tett fel kérdéseket. A második nap esteje volt. Az asszony előző nap érkezett késő délután, s a vacsora után korán lefeküdt. Előtte egy órán át csodálta az unokáját, aki – amint azt az asszony elégedetten megállapította – rendkívül intelligens gyerek volt. A kisfiú nem sírt, amikor meglátta őt, bár nem is mosolygott rá rögtön. Most egy alacsony bambuszszámolyon ült, s egy ideje onnan nézegette az asszonyt figyelmesen. Madame Liang nem kezdeményezett semmit, még ma sem, csak csendesen beszélgetett az unokája édesanyjával.

– Ritkán hallok felőle – mondta Mercy Madame Liang kérdésére válaszolva. – Talán egyszer-kétszer havonta, s tudom, hogy nem minden levelét kapom meg, mert időnként utal valamire, amiről egy korábbi levelében írt, amiről én semmit sem tudok.

– Egy katonai szempontból igen titkos területen van – mondta Madame Liang.

– De nem hidrogénbombán dolgozik – felelte Mercy.

Madame Liang érdeklődve felhúzta szép szemöldökét.

– Nem, M-ma – bizonygatta Mercy. – Ő nem fog olyan fegyvereken, robbanószerkeken dolgozni, amiket bevethetnének az...

Madame Liang hirtelen körbenézett a szobában, s mutatóujját a szájára tette. Minden ajtó zárva volt, s mivel már késő őszt volt, sőt közeledett a tél, az ablakok is csukva voltak, különben sem valószínű, hogy a harmadik emeletről lehallatszott volna a hangjuk. Mercy mégis elhallgatott, édesanyja mozdulatától megriadva. Ez volt az a pillanat, amikor a kisfiú felkelt a zsámolyról, és odament a nagymamájához. Ahogy odaért hozzá, apró kezeit az asszony térdére tette, és nézte az arcát, mire az asszony rámosolygott, és az ölébe vette. Egy hosszú pillanattig közletről nézték egymást. Aztán a gyerek bizalma jeléül hirtelen az asszony vállára hajtotta a fejét, ő pedig mélyen meghatódva átölelte a karjaival.

– Felismer engem – mondta Mercynek. – Egy másik életben már találkoztunk.

Madame Liang korábban, fiatalsága oly lázadó, forradalmi éveiben nem volt hajlandó buddhista templomba járni, még az édesanyjával sem. Most, ahogy kezdett idősödni, visszatért gyermekkorra tanításaihoz. Büszke fiatal lányként folyton dühös volt a nála idősebbekre, kigúnyolta hazája történelmét, elutasította a bölcsék tanításait, nem volt benne semmi gyengédség. Idős kori magányában azt érezte, úgy nő benne a gyengédség, ahogy egy virág nyílik az árnyékban, és gyakran eltöprengett a halálon és a lélek halhatatlanságán. A múlt bölcséinek tudásában és bölcsességében keresett útmutatást. A lányaival korábban szülőként türelmes volt és kötelességtudó, de nem volt gyengéd. Most mély és lány gyengédség járta át egész lényét, ha a kis unokájára nézett. Neki nem született fia, s most itt volt ez a gyermek, aki a maga módján közelebb állt hozzá, mint bármelyik másik gyerek. Madame Liang fiatal korában őszintén úgy gondolta, hogy egy nő is ér annyit, mint egy férfi, és egy nő is képes arra, amire egy férfi. Tehát egy anya éppúgy örülhet, ha lánya születik, mint ha fia születne, de a régi, átöröklött tradíciók ott

szunnyadtak benne, hogy az ifjúkori láz elmúltával újra előtörjenek. Ebben a pillanatban úgy tűnt számára, hogy az unokája a legbecesebb gyermek, aki valaha született. Megértette, miért oly zaklatott a lánya amiatt, hogy itt, ebben az országban szülte meg őt, ahol nem tudni, mit hoz a jövő.

– Mire gondolsz, M-ma? – kérdezte Mercy.

– Töpregek – mondta lassan Madame Liang. – Ennek a gyerekeknek a jövőjén töpregek. A hazánk és a népünk jövőjével kapcsolatban nem kételkedem, nem félek, bizalom és béke van bennem. Ahogyan a múltban is több ezer éven át, egy napon majd újra talpra áll a népünk, megtartják majd ebből az új életből azt, ami jó, és a régiből is visszaállítják azt, ami jó volt. De milyen lesz ebben az átmeneti időszakban ennek a gyermeknek az élete? Ennek a hatalmas és ősi nemzetnek száz év csupán egy nap. De ez a száz év hosszabb, mint egy emberöltő. Szenvedni fog a fiad, amíg újra felfedezzük a múlt bölcsességét? Vajon évtizedekig tart majd a küzdelem és a vérontás? Ő túléli majd? Zsarnokok sanyargatják majd az elméjét és a szívét, és talán agyongyötrik majd a testét?

Erre Mercy odahajolt az édesanyjához, és azt suttogta: – Ó. Hát te is tudod, mitől félek!

Madame Liang elgondolkodott, miközben továbbra is átölelve tartotta a gyereket, aki békésen a kebléhez simult. Aztán halkán megszólalt: – Amíg az apja él, nem kell félned. Egy felkészült tudós túl értékes ahhoz, hogy megöljék.

A két asszony összenézett.

– Köszönöm, Anya – mondta Mercy, s anélkül, hogy tudatában lett volna, angolul mondta ki a szavakat.

Sem a kínai nép, sem a világ nem tudott róla, de közeledett egy pillanat azon a sivár helyen, abban a távoli tartományban, ahol John Sung élt több száz fiatal tudós között, akik mindannyian különböző fegyvereken dolgoztak. Még maguk a tudósok sem tudták, hogy bekövetkezik majd az a perc, amikor a legnagyobb hatóerejű modern fegyvert kilövik az ég felé, és az szabadon tombolni kezd. Hónapokkal azután, hogy Madame Liang meglátogatta a középső lányát Pekingben, háromezernél is több fiatal tudós, akik többsége Kínában tanult, és akiket gyűlöletre buzdítottak, módot talált arra, hogy ott legyen a hatalmas teremtmény kilövőállásának közelében. Ez volt az első ilyen dicsőséges esemény. John Sung habozott, hogy félbehagyja-e a saját munkáját, végül az utolsó pillanatban engedelmeskedett a kiadott parancsnak, és odament a helyszínre. A lelkiismeretét azzal nyugtatta, hogy így saját szemével láthatja, mennyire hatékonyan dolgozik hazájának többi tudósa. Ha minden úgy történik, ahogy eltervezték, ha a kilövés sikeres lesz, akkor az azt jelenti, hogy a tudományban elérték egy olyan szintre, ami bárkivel egyenrangúvá teszi őket. Övék a tisztelet és a dicsőség.

Így aztán ő is ott volt azok között, akik olyan közel álltak a kilövőálláshoz, amennyire csak lehetett, a magas és csupasz hegyek övezte sivatagban. Közben bejelentették, hogy elhalasztják a kilövést, és ez megtörtént többször is. A nap felkelt a keleti hegyléc csipkézett gerince felett, elérte tetőpontját, és a reggeli csípős idő déli hőségge változott. Már a harmadik halasztást jelentették be, amikor a várakozók kezdtek nyugtalankodni. A lelke mélyén John Sung is kételkedni kezdett, vajon a fegyver valóban készen áll-e a kilövésre, s már épp vissza akart menni a laboratóriumába, amikor a hangszóróban hirtelen elkezdődött a visszaszámlálás. Miközben a sorsdöntő másodpercek peregetek, mindenki előre felé nyomult.

Az a bizonyos utolsó pillanat azonban nem jött el. Az óriási alkotmány egyszer csak rázkódni kezdett a belsejét feszítő energiától, és hatalmas morajlással felrobbant. A föld megremegett, és az egész

égbolt lángba borult. Több mérföldes körzetben tűzeső hullott a sivatagra, s abban a halálos tűzesőben minden hamuvá égett.

*

Li kapitány felfelé tartott a Nemzeti Egyetem lépcsőjén, abba a szárnyba, ahol a zeneiskola működött. A kezében egy fehér borítékot tartott, amely Csao-csung miniszter hivatali pecsétjével volt lezárva.

– A saját kezébe adja át neki – utasította Csao-csung. – Aztán forduljon el, hadd gondolja, hogy egyedül van. Amíg nem szólal meg, maradjon úgy.

Li kapitány tisztelgett, összecsapta a bokáját, majd távozott a helyiségből. Az újságok nem számoltak be a sivatagban történekről. Nem volt hivatalos bejelentés, nem volt gyászszertartás, de szájról szájra terjedt a hír, hogy azon a távoli helyen valamilyen nagy katasztrófa történt. Senki sem tudta, milyen szerencsétlenség, hiszen senki nem mert tényekről beszélni. Li kapitány sejtette, hogy valamilyen titkos hír van abban a borítékban, de volt annyira lojális, hogy eszébe sem jutott kinyitni a levelet. Határozottan és kötelességtudóan teljesítette a feladatot, s napnyugtakor megtalálta azt, akit keresett. A hölgy épp hazafelé készült a kis irodájából. Amikor a férfi kopogtatott, majd válaszára belépett, ő épp néhány könyvet pakolt egy textilből készült táskába az íróasztalán. A férfi összecsapta a bokáját, és tisztelgett.

– Sung elvtársnő – mondta. – Üzenetet hoztam Csao-csung miniszter elvtárstól.

Két kézzel nyújtotta át neki a borítékot. Mercy elvette, leült az íróasztala mögötti székre, s egy keskeny pengéjű rézkéssel felnyitotta a levelet. A férfi elfordult, amikor Mercy előhúzta a papírlapot. Elolvasta egyszer, majd még egyszer, majd harmadszorra is, aztán a férfi egy halk, hosszú, nyöszörgő sóhajt hallott.

– Rosszul van, elvtársnő? – kérdezte, de nem fordult meg. Mercy nem válaszolt, csak furcsán nyöszörgött, mintha nem kapna levegőt. A férfi várt, de mivel Mercy még mindig hallgatott, úgy érezte, hátra kell pillantania a válla felett, hátha elájult vagy talán meg is halt. Nem, nem halt meg, s nem is ajult el. Csak ült ott, kezében a papírral, és olyan sápadt volt, hogy szinte zöldes színű lett az arca. Döbönt tekintete feketén csillogott. Amikor észrevette, hogy a férfi nézi, megszólalt, bár alig jött ki hang a torkán.

– Tudja... tudja, hogy milyen hírt hozott nekem? – kérdezte.

A férfi megrázta a fejét. – Nem, elvtársnő. Én csak azt teszem, amit mondtak.

– Akkor távozzon – kérte Mercy.

És a férfi, aki megszokta, hogy engedelmeskedik, kinyitotta az ajtót, és távozott.

*

Mercy sokáig ült a fehér papírt gyűrögetve a kezében. A tanítványai már elmentek. Mostanra csaknem száz diákja volt. Megtette a kötelességét, létrehozott egy jó iskolát. Miközben várta, hogy a férje hazatérjen, dolgozott. De a munkája befejeződött, és a férje most már sohasem fog hazatérni. Fogja majd a fiát, és örökre elhagyják a hazájukat. Nem volt olyan bátor, mint az édesanyja, vagy talán csak nem hitt úgy a saját népében. Bár hogyan is szökhetne el egyedül a gyerekével? Észrevennék, elfognák. Az édesanyjától nem kérhet segítséget. Nem, nem, az édesanyjának nem szabad megtudnia. Ha felfedeznék, hogy az édesanyja hagyta elmenni, vajon milyen keserves büntetéssel sújtanak? Egyedül kell megtennie minden tőle telhetőt. És ha engedélyt kérne, hogy meglátogathassa a Hongkongban élő nagynénjét? Nem, jobb semmit sem kérni – jobb egyszerűen csak elmenni, gyorsan és titokban.

Ebben a pillanatban meghallotta egy zongora hangját. Valaki Beethoven „Vihar” szonátáját játszotta, még hozzá briliánsán, gyönyörűen. Persze, Csen volt, csak Csen lehetett, aki sokszor ott maradt gyakorolni, miután a többiek elmentek. Mercy hirtelen rájött, mit kell tennie. Az összegyűrt papírt a ruhájába tette, és elindult, hogy megkeresse Csént, követte a zenét, mintha valamilyen jelzőfény lenne, egészen addig, amíg el nem érte azt a szobát, ahol a fiú játszott.

Mercy halkán kinyitotta az ajtót, és odament hozzá. A fiatalember, ahogy megpillantotta az arcát, keze megállt a billentyűk felett.

– Mi történt?

Mercy nem tudott válaszolni, csak előhúzta a papírt a ruhájából, és odanyújtotta neki. A fiú kétszer elolvasta, majd visszaadta neki.

– Hogyan segíthetek? – kérdezte, és a szíve ellágyult a szánalom és az izgatottság elegyétől. Ez volt az a pillanat, amiről álmodott.

Mercy képtelen volt megszólalni. Az ajka kiszáradt, a nyelve mintha feldagadt volna a szájában, a torka összeszorult.

– Segítened kell – suttogta végül.

– Csak mondja meg, hogyan, és megteszem – mondta a fiatalember.

– El kell szöknöm... el kell jutnom a nagynémhez Hongkongba. A fiamnak és nekem... el kell mennünk. Játssz tovább... lehet, hogy valaki hallgatózik.

A fiatalember újra játszani kezdett, egy lágy zenét, amit emlékezetből tudott a keze, közben Mercy visszafojtott hangon tovább beszélt.

– Ha el tudsz juttatni a határhoz, akkor a nagyném találkozni tud velünk. Álcáznunk kell magunkat... lehetnél a testvérem. Senki sem gondolná, hogy te segítesz nekem – csak egy vagy a sok tanítvány közül. Régi ruhákba öltözhetnénk, mintha földművesek lennénk... azt mondhatnánk mindenkinek, hogy Kantonba tartunk,

ahol rokonaink élnek... nem, ez nem jó... nem beszéljük a kantoni nyelvjárást.

– Én beszélem a kantonit – mondta a fiatalember, és az ujjai alatt megszólaló zene halkabb és szomorúbb lett.

– **B**iztosíthatom önt, semmit sem tudok a középső lányomról – mondta Madame Liang kínaiul.

Csao-csung meredten nézett az asszonyra. – Nem hiszek önnek – mondta franciául.

– Akár elhiszi az igazságot, akár nem, nem tudok mit tenni – mondta Madame Liang ragaszkodva a kínai nyelvhez.

Csao-csung továbbra is meredten nézte, és franciául folytatta. – Ez abszurd, Madame, hogy különböző nyelveken tárgyalunk. Csak mondja el az igazat, és ígérem, nem kell büntetéstől tartania.

– Miért kellene büntetéstől félnem, amikor nem tudok semmit és nem csináltam semmit?

Madame Liang hangja nyugodt volt. Csao-csung felnevetett. – Beszéljünk angolul – mondta.

Az asszony nagyon halványan elmosolyodott. – Rendben, megismétlem angolul. A lányom nem említette nekem, hogy szándékában áll meglátogatni a nagynénjét Hongkongban. Boldog vagyok, hogy így tett. Nagy tragédia érte a férje elvesztésével. A férje nemes lelkű, nagyszerű ember volt. Ez mindannyiunknak nagy veszteség, nem csupán a jelenben, hanem a jövő szempontjából is. Ő csak egy volt a sok...

Csao-csung közbevágott. – Nem lehet megmondani, hányan voltak. Ez a veszteség – az újabb katasztrófák mellett – több, mint amit a népünk el tudna viselni. Mondjuk inkább úgy, hogy csupán több tudósunk...

– Egyetérték – mondta Madame Liang, szintén közbevágva –, és sohasem fogok mindent elmondani, amit tudok, még önnek sem, barátom. Csak azt mondom majd, hogy örülök, hogy a lányom meglátogatja a testvéremet Hongkongban, és nem tudom, miért nem említette nekem, vagy miért nem követte az ilyenkor szokásos eljárást, s miért nem kért engedélyt annak ellenére, hogy ez kötelező. Ezért elnézést kérek öntől. Mindig ő volt a leghirtelenebb, a

legfüggetlenebb a lányaim között. Amikor visszajön, megkérem majd, hogy jöjjön el személyesen önhöz és kérjen bocsánatot. S arra kérem önt, szíveskedjen elnézni neki ezt a hibát. Túl sokáig volt Amerikában.

Amikor Madame Liang ezeket az utolsó szavakat kimondta, Csao-csung arca megváltozott, és szúrós szemmel nézett rá. Az asszony ártatlan, szelíd tekintettel nézett vissza rá.

– Nincs semmi egyéb mondanivalója? – kérdezte a férfi.

– Semmi – felelte az asszony.

*

Nem lehet túl nehéz eljutni a határig, mondta Mercy magának, de nekik, ha nem álcáznák magukat, lehetetlen lenne. Senkinek sem merte elmondani, mit tervez. Folytatta a munkáját, hogy a zongoraóra ürügyén elrendezhesse Csennél, hogyan megy majd el vele egy határ közeli településre, abba a faluba, ahol a fiatalember apai nagyanyja élt. Csen édesapja a déli Kuangtung tartományban született, s még igen fiatalon jött el onnan, hogy munkát találjon Sanghaj városában. Csak azért tért vissza egyszer gyermekkori otthonába, hogy részt vegyen az édesapja temetésén. Ez akkor történt, amikor Csen tizenegy éves volt, és a fiatalember most is emlékezett a nagyanyjára és a falura.

– Repülővel megyünk Kantonba – mondta Csen halkan, miközben ujjai tovább játszottak a zongora billentyűin –, de gyorsan kell megtennünk, mielőtt felfedeznék az eltűnésünket. Holnapután nyári szünet van. Menjünk holnap éjjel, külön-külön. Így nappal érünk Kantonba. Tudom, hogyan juthatunk el a nagymamám falujába. Egy rövid vonatút. Ha bárki megkérdezi, azt mondom majd, testvérek vagyunk, s az idős nagymamánkat jöttünk meglátogatni. A faluban majd átöltözünk a szegényes ruhákba, s rögtön visszaindulunk a városba. Kora reggel, de nem túl korán, hogy

elvegyülhessünk a tömegben, odamegyünk a határhoz, kosarakkal felpakolva, amelyekbe eladni való zöldséget és gyümölcsöt tettünk.

Mercy azt mondta a szolgálójának, hogy négy napra délre utazik. A dolgok könnyen mentek, egészen addig, amíg a fiatalasszony egyik karján egy kosár késői őszibarackkal, a másik karján a gyerekekkel át nem lépte a határt. A tömegben könnyen átjutott a hongkongi területre. Amikor már biztonságban tudta magát, megfordult, hogy lássa, Csen követte-e. Rávette a fiatalembert, hogy tartson vele, biztosítva arról, hogy Amerikában nagy zenei sikereket érhet el, és sok pénzt kereshet, miközben a saját hazájában ki tudja, milyen sors várna rá. A fiú fiatal volt és tehetséges, és Mercyhez való ragaszkodásában elhitte, amit hallott. Megígérte, hogy szoroson a nyomában marad, ahogy Mercy elhagyja a kínai területet. A fiatalembernek már csak egy lépést kellett volna megtennie, amikor az egyik határőr megragadta a vállánál.

– Maga nem földműves – mondta nyersen. – Melyik földművesnek van ilyen keze? – Megragadta Csen jobb kezét és felemelte. – Ez egy földműves kérges keze? Még a kosár füle is feltörte. Lépjen hátra!

Csen nem tehetett mást, engedelmeskedett. Mercy szeméből patakzottak a könnyek. Mit tett ezzel az ártatlan és tehetséges fiúval, miért is kérte meg, hogy segítsen neki? De nélküle nem tudott volna ilyen könnyen elmenekülni. Csen még hátra sem fordulhatott, hogy egy utolsó pillantást vessen rá, mert nem akarta, hogy a határőr megtudja, bármi közük van egymáshoz.

Mercy most már biztonságban volt, gyermekével együtt elhagyta a kínai területet. Gyalog indult el a nagynénje háza felé, így mindenki annak gondolta, aminek látszott: egy fiatal földművesnek. Durva anyagból készült ruhát viselt, az arca piszkos volt és kék fejkendő takarta a haját. A gyaloglás közben Csen miatt bánkódott. Milyen sors vár rá? Ha nem lőtték agyon mint árulót, vagy nem zárták börtönbe, biztos, hogy kényszermunkatáborba küldik valamilyen

távoli helyre, ahol nem zenélhet. Sohasem fogja megtudni, mi lett a fiúval.

– A testvéred disszidens – mondta Liu-peng zordan.

Grace nem válaszolt. Várta, hogy többet is mondjon a férfi.

Mercy szökésének híre a szokásos módon, a szolgálók révén jutott el hozzá. A nő, aki Mercynél vigyázott a gyerekekre és rendben tartotta a kis lakást, eljött a Három Róka *hutungon* lévő háznál szolgáló házaspárhoz. Suttogva tárgyalták meg, melyikük mit tud a Liang nővérekről. Az egyik elszökött a gyerekével, a másik meg vadházasságban élt a híres, fiatal sebésszel, Liu-penggel, a harmadik meg kint maradt Amerikában. Mindhármukat elítélték, mert a régi tradíció nagyon mélyen gyökerezett ezeknek a tudatlan embereknek a szívében. Rosszalló véleményüktől függetlenül azonban továbbra is hűségesen teljesítették kötelességüket új munkaadóikkal szemben, ugyanúgy, ahogy annak idején hazardjátékos, ópiumfüggő gazdájukat is szolgálták.

Így aztán Grace Vang-mától hallott a testvére távozásáról. Az idős asszony bejött Grace hálószobájába, becsukta az ajtót maga mögött, és erős suttogással belekezdett.

– Tegnapelőtt éjjel történt, Idősebb Nővér, hogy a középső testvére összepakolt néhány holmit magának és a gyerekeknek, és éjjel felszállt a délre tartó égi hajóra. Nem mondta, hogy az édesanyjukhoz megy látogatóba, de azt sem, hogy nem oda. Ha összerakosgatjuk a részleteket, valószínűleg nem oda ment, mert egy tiszt, Li, elment ma délután a testvére lakásához, hogy megnézzze, otthon van-e. Az az alázatos lélek, aki a testvére szolgálója, azt mondta neki, hogy a testvére délre utazott látogatóba a tiszteletre méltó édesanyjához. A férfi azt mondta, az nem lehet, mivel a testvére senkinek sem említette a zeneiskolában, hogy látogatóba megy az édesanyjához, és ha valóban odautazott volna, akkor biztosan szólt volna. A szolgáló

csak azt mondhatta, ő nem tud semmit, mivel neki semmit sem mondtak. Ahogy összerakosgattuk a dolgokat, jó öreg uram, a szolgáló és az én alázatos személyem, úgy hisszük, a testvére elmenekült.

– Hová menekült? – kérdezte Grace.

Az idős asszony megvonta vézna vállát. – Ki tudja? Bár csak kétféle menekülés van, az egyik út a férjéhez vezet, a másik pedig Hongkongba. Az az igazság – az asszony olyan közel hajolt, hogy Grace elfordította a fejét, hogy ne érezze bűzös leheletét –, az az igazság, Idősebb Nővér, hogy a középső testvére sohasem volt boldog itt. És előző nap rossz híreket kapott, mert egész éjjel zokogott.

– Semmit sem mondott? – kérdezte Grace.

– A Középső Nővér semmit sem mondott, sem akkor, sem máskor.

Grace elhitte, mert a szolgálok mindig tudták az igazságot azokról, akiknél szolgáltak. Ezért most várta, hogy Liu-peng folytassa. Vége felé járt a nap, elfogyasztották a vacsorájukat, és egy ideig a középső szobában üldögéltek, mielőtt nyugovóra tértek volna.

– A testvéred – mondta most Liu-peng – átment a határon. Egy diákja vele tartott, egy Csen nevű fiatalember, de őt elfogták, mielőtt átlépte volna a határt. A szolgálatban lévő tiszt okos volt, s bár Csen földművesnek volt öltözve, a kezei elárulták. A keze puha volt és tiszta. Visszaszállították ide a fővárosba, hogy kikérdezzék és megbüntessék. Már vallomást tett.

– Mit vallott be? – kérdezte Grace.

Liu-peng iránt érzett szerelmének nyomorúságos vonása volt, hogy állandóan tudatában volt a férfi fizikai jelenlétének. Miközben Liu-peng beszélt, Grace le sem tudta venni a szemét a szájáról, a szeméről, rendkívül kifejező kezéről, széles válláról, a fejformájáról, tetszetős, ruganyos testéről, melyet most már olyan jól ismert, és amely mégis egyre nagyobb hatással volt rá, egyre inkább elbűvölte.

– Egyszerűen azt, hogy Amerikába akart menni, mert úgy gondolja, a tehetsége ott sok pénzt hozna neki.

Liu-peng hangja, mely zengő volt és erőteljes, megvetésről árulkodott, ahogy ezeket a szavakat kimondta. Grace felnevetett.

– A fő bűn, hogy Amerikába akar menni, és pénzt akar keresni! – jegyezte meg könnyedén.

Liu-peng nem örült. – Nagyobb igazságot mondtál ki, mint gondolnád – felelte. – Én a magam részéről nem tudom megérteni, hogy egy fiatalember hogyan lehet ilyen mélyen deviáns ma a hazánkban, azok után, hogy részt vett a közoktatásban. Kezdek egyetérteni az elnökkel abban, hogy a régi forradalmi láng kihuny a fiataljainkban. Igaz, ő főleg a fegyveres erőinkről beszélt, ahol a fiatal katonák semmit sem tudnak a múlt nehéz időről, nem tudnak osztozni azzal a keserűséggel, következésképp nem tudják megízlelni a jelen édességét sem. Az idősebb forradalmárok visszaemlékezései nem kavargják fel őket, nem tudják átérezni azt, amit nem éltek meg.

Annak ellenére, hogy a férfi testi vonzereje milyen hatással volt rá, Grace-t érdekelte, amit mondott. Éles eszével önállóan gondolkodott. – Talán a fiataloknak új idealizmusra van szükségük, talán a nemzeti eszmék jobban megfogják őket, mint a forradalmi eszmék.

Liu-peng eltöprengett Grace válaszában. Őt elsősorban nem fizikailag, hanem intellektuálisan vonzotta ez a nő. Sohasem ismert másik nőt, akivel inkább eszmét cserélt, mintsem ölelkezett. Bár kölcsönös és mély szenvedélyt éreztek egymás iránt, a férfi szenvedélye elsősorban Grace tudományos érzéke és szakmai tudása iránti csodálatából fakadt. Sohasem mert feltenni titkolt kíváncsiságából fakadó bizonyos kérdéseket. Izgalmasnak találta Grace idegenségét, azt, hogy ő ismerte a nagy ismeretlen ellenséget, az amerikaiakat, s hogy személyes tapasztalatai voltak a tiltott országról, az Egyesült Államokról. Kíváncsisága egyre nőtt a csodálatával. Grace magasan képzett volt, tökéletes technikai tudással

rendelkezett, s mivel Liu-peng őszinte ember volt, kénytelen volt elismerni, hogy ebben a nő felette áll. Előfordult, hogy a férfi nehezen viselte a felsőbbrendűségét, s olyankor nyers, sőt elutasító volt vele; hiába tudta, hogy ezzel megbántja őt, képtelen volt megmagyarázni, miért viselkedik így. Kezdtől viszont rájött, hogy Grace az első nő, aki szerelmet ébresztett benne, a többiek csupán testi élvezetet jelentettek.

Grace beszélt hozzá, s a férfi kényszerítette magát, hogy odafigyeljen arra, mit mond. – Nem vagyok biztos benne, hogy helyesen cselekszünk, amikor ennyi idő elteltével visszatérünk a forradalom kezdeti időszakának módszereihez. A nemzet úgy fejlődik, ahogy a nép fejlődik.

– Mire gondolsz? – kérdezte a férfi.

– Például arra a nemrégiben hozott döntésre, hogy a hadseregben eltörölnék minden megkülönböztetést – mondta Grace. – Arra a döntésre, hogy megszüntetik a tiszti fokozatokat, egyenruhákat és rangjelzéseket, s mindenkit egyszerűen „elvtársnak” szólítanak a rangjától függetlenül.

– De hiszen ez megakadályozza, hogy bárki személyes hírnévben vagy anyagi juttatásban reménykedjen, illetve azt is, hogy hiányérzete legyen ezek miatt – jelentette ki a férfi.

– Pedig ezek szükségesek, ösztönzően hatnak – az embereknek ez számít! – ragaszkodott Grace az álláspontjához.

– Burzsoá gondolkodás! – kiáltotta a férfi.

– Régi szlogenek! – vágott vissza Grace nevetve.

A férfit mindig felizgatta Grace nevetése. Hogy merészel nevetni? A kettejük között feszülő szellemi ellentét felhevítette a testét. Le akarta igazni, kényszeríteni, hogy elfogadja az akaratát és a véleményét.

– Azt sem tudod, miről beszélsz! – kiabálta, s mindkét kezével a térdére csapott.

– Akkor mondd el, te miről beszélsz! – mondta Grace merészen.

A férfinak nem állt szándékában sem most, sem máskor elmondani, mit tudott meg tegnap katonatiszt barátjától, Li kapitány felettesétől. Valójában Li kapitány, akit most már csak Li elvtársnak szólítottak, volt az első, aki sejtetni engedte egy vacsorameghívás kézbesítésekor, hogy fontos változások lépnek majd életbe.

– A felettesem haladéktalanul vacsorázni hívja – mondta.

– Miért haladéktalanul? – kérdezte Liu-peng.

– Új utasítások jöttek legmagasabb szintről – felelte Li elvtárs, jelentőségteljesen lehalkítva a hangját.

Liu-peng elhalasztott egy operációt, bár nem szívesen, s együtt vacsorázott katona barátjával, akit még iskoláskorából ismert, Nankingból, a nacionalista rezsim déli fővárosából.

– Az elnök – mondta neki a barátja egy fenséges pekingi kacsa felett – elrendelte, hogy újabb módot kell találni, hogy folytatni tudjuk a küzdelmet a földbirtokosok, a tehetős gazdák és mindenféle káros elem ellen. Ha ez a forradalmi küzdelem nem lesz sikeres, attól tart, a nép revizionizmusba vagy fasizmusba sodródik.

– És mi az újabb mód? – kérdezte Liu-peng.

– Majd meglátod – mondta a barátja rejtélyesen.

– Mit fogok meglátani? – erősködött Liu-peng.

– A fiatalok felkelést szerveznek majd – mondta a barátja. – Az elnök pedig felhasználja a fiatalokat. A lázadás, amely a forradalom kezdete, minden fiatal sajátja.

Még enni is elfelejtettek, ahogy belemerültek a beszélgetésbe, s már hajnalodott, amikor Liu-peng elvált a barátjától.

– Senkinek se mondd el! – figyelmeztette a tiszt.

– Senkinek – ígérte Liu-peng.

A tiszt ekkor megfogta a vállát. – A társad... az a bizonyos Liang doktornő... Amerikában nevelkedett.

– Nincs semmi okom rá, hogy elmondjam neki – tiltakozott Liu-peng.

Valóban nem volt rá semmi oka, kivéve ma este, amikor Grace képes volt kinevetni, s ő minden fegyvert felhasznált ellene, hogy valahogy fölé kerekedjen. Ígérete ellenére tehát felvázolta a tervet, amit előző éjjel hallott. Grace hitetlenkedve hallgatta.

– Meg vagyok döbbenve, ez borzasztó! – kiáltotta. – Úgy érted... lehet, hogy tényleg úgy érted, hogy a forradalmi szózatok még a hadseregben is előtérbe kerülnek, hogy ezt hangoztatják a katonáinknak, ahelyett, hogy megtanítanák őket pontosan célozni és használni a modern fegyvereket? Miért?! Ez középkori módszer! A múltbéli ostobaság, mint a bokszerek babonái, akik azt hitték, hogy az eszméik megvédik őket a nyugati fegyverektől! Milyen büntetést szenvedett ezért a népünk, micsoda szégyen! És ez most megismétlődik? Tudod, én tudom, hogy semmilyen ideológia nem pótolhatja a *tanulás* kemény munkáját. És ez bármilyen területre igaz. „Szakértők” nélkül semmire sem megyünk!

– De a forradalmi szellem nélkül sem – mondta Liu-peng csökönyösen.

– Akkor ez újabb tisztogatást jelent!

Grace hangja, arca komor volt. Egy pillanatra tudomást sem vett a férfiről, és ezt Liu-peng nem tudta elviselni.

– Miért veszekszünk egymással? – kiáltotta a férfi, majd azon nyomban felpattant. Két nagyobb lépéssel Grace mellett termett, aki máris a karjában volt. Grace azonnal és teljesen megadta magát. Már megtanította a férfinak, hogyan fejezze ki a szerelmét csókokkal és öleléssel, és most, ahogy Liu-peng magához szorította, ereiben újra átfutott a régi édes borzongás, és ájulásszerű gyengeség fogta el. Minden egyes vita, minden egyes veszekedés a férfi karjaiban ért véget, és Grace örült annak, hogy ez így volt. Képtelen volt szembenézni a ténnyel, hogy mindenben különböznek, csak a testi szerelemben egyek. Őt, ahogyan a testvéreit is, arisztokratikus,

egyszerre lágy és határozott, fegyelmezett és független édesanyja formálta. A férfi pedig veszekedős, műveletlen, szűk látókörű, „gazdag” paraszt apja által lett olyan ellenszegülő, amilyen – a „gazdagság” húszhektáros, felbérelt földművesek által művelt földet jelentett. Most a szeretője karjában Grace azt kérdezte magától, miért szereti a férfit és a férfi vajon miért szereti őt, de maga sem tudta a választ, csak azt, hogy a szíve azt mondja: szeretik egymást. Voltak pillanatok, amikor tisztában volt azzal, hogy képtelen lenne tisztelni a férfi gondolkodásmódját, amit behatároltak a szűk látókörre valló, forradalmi doktrínák. Tudta, ha nem fogná vissza magát, szánná őt, de fegyelmezte magát. Ha a férfit kritizáló gondolatok környékezték az elméjét, felidézte testének erejét és szépségét, a természetes örömet, amelyben szeretkezés közben részük volt, s azt, milyen gyorsan megtanulta a férfi, hogyan öntse szavakba, és hogyan fejezze ki érintésekkel a szerelmét. Akkor jött csak rá, miután szeretkeztek, és a férfi a karjaiban aludt, hogy szinte teljesen elfeledkezett a testvéréről, Mercyről.

*

Madame Liang az éttermi konyhákat szemrevételezte, miközben Csu-szan a sarkában topogott. Az asszony utasításokat adott, mit kell másképp csinálni: a hatalmas húsvágóókék nem voltak tisztára sikálva, a főzőedények nem csillogtak úgy, ahogy ő szerette, a szemetet nem takarították össze rögtön, és a maradékokat sem válogatták szét elég gyorsan, hogy az éhes szegények még hasznát vehessék.

Az éhes szegények? Alkonyatkor megjelentek, ahogy mindig, a hátsó ajtókhöz lopózva, üres csészéikkel a kezükben némán és rettegve tekintettek jobbra-balra. Mintha bűn lenne éhesnek lenni és koldulni. Azokban az időkben könnyű volt bűnt elkövetni. Az ember még csak nem is tudta, hogy bűnt követ el. Régen nem volt semmi

törvényszegés abban, ha valaki éhes volt és koldult, de manapság sokféleképpen lehetett beleütközni az előírásokba.

Csu-szan Madame Liang minden utasítása után bólintott. A memóriája olyan volt, mint egy gép. Miután az asszony ellenőrizte az ebédlőket, a felszolgálókat, a szakácsokat, az egyenruhákat, visszavonult a szobájába, és eltöprengett saját helyzetén.

Bizonytalanság lengte körül. Amióta Mercy a kisfiával megérkezett Madame Liang nővére hongkongi házába, az asszony úgy érezte, megfigyelés alatt áll. Látszólag minden ugyanolyan volt. A felső vezetéssel való viszonya nem változott. Tíz éve gyakorlatilag mindaz, amit valaha magánemberként birtokolt, az állam tulajdonát képezte, s ezáltal mondhatni az állam fizetett alkalmazottja volt. Ezzel együtt ugyanúgy vezette az éttermét, ahogy mindig, és nem kellett bemutatnia a számlákat, bár készen állt arra, hogy bármikor megtegye, ha kéri tőle. Mindazonáltal ez olyan bizalmatlanságot feltételezett volna, amit ő képtelen lett volna tolerálni.

Miután minden ügyet elrendezett, leült egy csésze zöld teával a nappalijában, és tovább merengett. Talán azért szorongott, mert országszerte elégedetlenség volt tapasztalható? Ez többek között a fiatalok zavargásaiban nyilvánult meg, de egészen az utóbbi időkig az asszony nem tulajdonított ezeknek a megmozdulásoknak nagyobb jelentőséget, mivel úgy gondolta, a fiatalok mindig lázadoztak. Ráadásul a saját hazájában zajló események sokkal kevésbé tünnek számára súlyosnak, mint például az Egyesült Államokban elkövetett véres támadások, amelyekről a lapok tudósításaiban olvasott. Igaz, harmadik lánya, Joy sohasem említette leveleiben az amerikai fiatalok forrongásait, de talán azért, mert ő is óvatos volt a cenzorok miatt. Az efféle érdeklődés is tilos volt, mert ez kommunikációhoz vezethet, a kommunikáció pedig befolyással bírhat az emberekre.

Az asszony felsóhajtott, hirtelen öregnek és magányosnak érezte magát. Pedig örülnie kellett volna. Az unokája biztonságban volt, és lányai közül kettő szintén. Előbb-utóbb jön majd a legkisebb lányától

egy levél, hogy Mercy és a kisfiú ott vannak New Yorkban. A nővére Hongkongból érkező levelei ügyesen szállították a híreket.

„A középső lányod meglátogatott néhány napra. Aztán majd visszatér a testvérehez.” A kulcs a „visszatér” szó volt. Nyilván nem Grace-hez fog visszatérni, hiszen ők ketten nagyon eltávolodtak egymástól. Így aztán ez csak azt jelenthette, hogy Joyhoz fog visszatérni Amerikába. S valószínűleg nem is néhány napon belül. Az amerikaiak is büszkék voltak és ők is őrizték a határaikat. Sok papírt alá kell írni, engedélyeket kell beszerezni, mielőtt Mercy amerikai kikötőbe léphet. De azért Madame Liang szíve megnyugodhatott, nem kellett már aggódnia, bár valószínűleg soha többet nem látja viszont őket – soha, soha többet, szembe kell néznie az igazsággal. Sohasem fogja újra látni a lányát, Joyt, nem fogja megismerni a vejét, Hszuant, a nagy művészt, aki végérvényesen elzárkózott attól, hogy visszatérjen a hazájába. És Mercyt sem fogja már látni... sem pedig az unokáját. Ó, ez volt az igazi késszúrás a szívébe! Soha többé nem fogja látni azt a gyönyörű kisfiút, legalábbis ebben az életben nem. Az unokája egy másik országban fog felnőni, idegen lesz a saját népe számára. Megnősül majd, gyerekei lesznek, az egész családja idegen lesz, mert Madame Liang tudta, hogy a kisfiú édesanyja nem engedné, hogy elhagyja az ottani biztonságot. És valószínűleg hosszú időbe telik majd, hogy újra béke legyen az ő tébolyult hazájában – nagyon hosszú időbe.

Mert vajon ki tudta, mi történik most itt? Az asszony mindig úgy hitte, tudja, de most már meg sem próbált úgy tenni, mintha tisztában lenne vele. A könyörtelen fiatalok, akiket titokban erre bujtottak fel, romboltak, gyilkoltak, gyújtogattak az elnök nevében. Persze, ezt meg lehetett volna állítani, ha visszavonják a titkolt engedélyt. De a hadseregben – a mélyben, titokban – egyéb hatalmi harcok is dúltak. A vezérkari főnököt vajon eltávolították? A múlt év tizedik hónapja óta nem lehetett látni. És ha meghalt, akkor vajon még hány másik embert távolítottak el vele együtt? Előfordult, hogy bizonyos katonai

vezetők hónapokig nem jelentek meg az asszony éttermében. És most mindenhol egy újabb Nagy Előrelépésről lehetett hallani, annak ellenére, hogy az előző is kudarcot vallott. Az ideológusok és az ipari és katonai szakértők közötti vita ismét kiújult. Időskorában az elnök kitartott amellett, hogy a forradalmi szellem ellensúlyozni tudja a szakmai hiányosságokat, s ez olyan gyakorlatiatlan elképzelés volt, hogy Madame Liang nem engedte meg magának a luxust, hogy dühös legyen miatta, nehogy elárulja magát és odavesszen ő is, mint azok, akik kritikával merték illetni a rendszert. Csak annyit tehetett, hogy várta az elnök halálát, ahogyan sokan mások is, hogy a nép végre érvényesülni tudjon.

Az elmélkedés kódében hirtelen az a rémisztő gondolat futott át az agyán, hogy talán nem éri meg azt az időt, és sohasem fogja látni a múlt bölcsességének visszatérését. Most már teljesen egyedül volt, csak Grace maradt neki, a legidősebb lánya Pekingben, de igyekezett nem gondolni rá, mert el akarta odázni a pillanatot, amikor végérvényesen szembesülnie kell azzal, milyen helyzetben van a lánya. Mégis, egy lélek sem volt rajta kívül, akihez fordulhatna, ha megbetegedne vagy esetleg letartóztatnák. Mindig fennállt a veszélye, hogy letartóztatják az embert valamilyen állam elleni bűncselekményért, aminek az illető nem is volt tudatában, hogy elkövette volna. Az asszony évek óta tisztában volt ezzel, de egészen mostanáig nem félt, mert korábban nem érezte magát ilyen egyedül.

Amikor a magányra gondolt, újra eszébe jutott a gyermek, akit sohasem fog viszontlátni – az unokája. Az unokája nélkül igazán egyedül volt, mert így nem volt értelme a jövőnek. Hiszen a lányai csupán nők voltak. Ahol nem volt fiúgyermek, nem volt fiúunoka, ott nem volt jövő. Ez a gondolat teljes meggyőződéssel járta át az agyát. Felnevetett, keserű nevetéssel. A régi babonák még mindig működtek benne, ahogyan mindenki másban, és egészen haláláig megmaradnak. Sohasem fog megszabadulni tőlük, s igazából most jött rá, hogy nem is akar megszabadulni ezektől a hagyományoktól. De mi történik

majd, amikor meghal? Mi történik majd, ha egész nemzedéke kihal, s csupán ezek a könnyörtelen és tudatlan fiatalok maradnak? Ki fogja akkor visszahozni a múlt bölcsességét? Több ezer évnyi bölcsesség és nagyság semmisül meg maréknyi év alatt!

Felállt a karosszékéből, e szörnyű eshetőségektől űzve.

– Csu-ma – szólította szolgáját –, Csu-ma, gyere ide!

Az idős asszony, aki mindig ott volt úrnője közelében, beszaladt a szobába.

– Itt vagyok – kiáltotta.

– Elmegyek a lányomhoz Pekingbe – mondta neki Madame Liang. – Már csak ő maradt nekem.

*

Nyár közepe volt Pekingben, amikor Madame Liang megérkezett a legidősebb lánya házához. Elhalasztotta az utazását addig, amíg elmúlt nyomott hangulata, s ez tovább tartott, mint gondolta. Ennek két oka is volt. Először is tudni akarta, hogy a középső lánya és az unokája épségben eljutottak az Egyesült Államokba. Egy Joytól érkezett levélből bizonyosságot szerzett erről. A levelet Joy Hongkongba címezte a nagynénjének, aki okosan egy cukrozott kókusszal teli edénybe rejtve továbbküldte. Az elrejtett híreket Madame Liang sértetlenül kézhez kapta. Háromszor elolvasta, majd még egyszer, mielőtt egy gyufával elégette volna, és a hamut kiszórta volna az ablakon. Joy képes volt néhány szóval tudatni a boldogságát, hogy Mercy és a gyermek is biztonságban van, és hogy ez kizárólag Mr. és Mrs. Brandonnak köszönhető, így az asszonnak most már csupán saját magáért kell aggódnia.

„Ó, anyám – írta Joy –, gyere ide hozzánk! Még sohasem láttad a férjem. Jó hozzám. Olyan boldog vagyok. Az első gyermekem várom. Gyere, és nézd meg az unokád. Állandóan Rád gondolok.

Hszuan nagy művész, de én is fejlődöm. Díjat nyertem a Rólad készített portrémért. Emlékezetből kellett megfestenem. Anya, gyere, és maradj velünk egész életedben! Mind együtt fogunk élni.”

Madame Liang már régóta nem sírt, érthette bármilyen baj. De most, ahogy ezeket a szeretetteljes sorokat olvasta, ahogy az unokáira gondolt, szeméből újra eleredtek rég eltűnt könnyei. Miért is ne hagyná el ezt a felbolydult országot? Ő már nem fogja megélni ennek a kavarodásnak a végét. Olyan végtelenül nagy volt a hazája, és oly sok ember élt itt, hogy több évtized, sőt, talán száz év is kell ahhoz, hogy a régi rend visszaálljon vagy egy új rend kialakuljon. És most már kezdett kételkedni abban, hogy valaha is visszaállhat-e a rend, hiszen ahhoz újra fel kellene építeni azt a rendszert, amelynek megalkotása hajdanán ötezer évig tartott. Mert fel lehet vajon ugyanúgy építeni egy lerombolt házat? És honnan lehetne tudni, amíg egy újabb korszak el nem múlik, hogy a jelenből mit érdemes megőrizni? Nem, akármi is történik, ő már nem reménykedhet abban, hogy megéri a béke beköszöntét. S akkor viszont miért is maradna, miért is nézné végig a forradalmakat és ellenforradalmakat, melyeket nem tudna elkerülni, és amelyek ellen nem tehetne semmit? Így aztán nagy volt a kísértés, hogy elinduljon az Egyesült Államok felé. Ott üldögélt egyedül a szobájában, elképzelte magát abban a másik országban, ahogy békében és az unokáival körülvéve él. Aztán eszébe jutott a legidősebb lánya – hogyan is hagyhatná itt őt úgy, hogy ne tudja, hova ment az anyja?! Ezért az asszony úgy döntött, rögvest Pekingbe utazik, és nem viszi magával sem Csu-mát, sem Csu-szant. Kettesben akart lenni a lányával.

Ez volt az első este a lánya házában, a Három Róka *hutungon*. Ő és Grace kint ültek az udvaron pálmalevél legyezőkkel a kezükben, és várták, hogy Liu-peng hazaérjen. Madame Liang vigyázott, nehogy bármiért is megrója a lánya, ezért úgy kezelte Liu-penget,

mintha a veje lenne, s nem pedig egy betolakodó a lánya házában. Amíg vártak, enyhe szellő támadt, s Madame Liang letette a legyezőt.

– Talán Liu-peng meg tudja nekem mondani, igaz-e, hogy a népünk hadseregei egymással csatáznak délen – mondta.

– Mit hallottál? – kérdezte Grace.

– Azt hallottam, hogy Vucsou városában, Kuangtung és Kuanghszi-Csuan tartomány határán háború dúl az elnök melletti és elleni erők között. Kétezer otthont romboltak le, és emberek tízezrei váltak hajléktalanná.

– Liu-peng tudni fogja – mondta Grace. Ahogy kiejtette a férfi nevét, csend telepedett anya és lánya közé, s úgy tűnt, a lány az anyjától várja, hogy megtörje a csendet. Mindazonáltal Madame Liang úgy érezte, nem ez a megfelelő pillanat, hogy Liu-peng ellen beszéljen. Inkább továbbra is a kavarodásról beszélt.

– Attól tartok, sok ember azt használja fegyverül, amit „osztályharcnak” neveznek, hogy bosszút álljon a régi ellenségeken, miközben banditák és semmirekellők fosztogatnak és gyilkolnak, kihasználva a zűrzavart. Nanningban, Kuanghszi-Csuan tartomány fővárosában, ahogy te is tudod, az emberek napnyugtakor bezárják a kapukat. Az utcák sötétek, és csak a fosztogatók és az egymással összezsapó csoportok járnak kint. Az iskolák másfél éve zárva vannak. Múlt tavasszal egy rövid időre kinyitottak, de aztán újra bezártak a kialakult zűrzavar miatt. És Nanning csupán egy a sok ilyen szomorú sorsú város közül. Sajnos a hazánk több részre szakadt, az emberek zaklatottak.

– M-ma – mondta Grace. – Szeretném, ha nem azért beszélnél ilyesmiről, mert nincs kedved szóba hozni azt, amiről valójában beszélni akarsz velem.

Régóta nem szólalt meg angolul, most már mindig csak kínaiul beszélt. Madame Liang, bár magában meglepődött, hogy a lánya milyen ügyesen rájött legtitkosabb gondolataira, nem igazán volt az a típus, akit így irányítani lehetett volna.

– Mesélj nekem a munkádról, gyermekem – mondta nyájas, kedveskedő hangon.

A lánya nevetésben tört ki. – M-ma, olyan... elragadó vagy! Gondolod, hogy nem tudom, miért jöttél? De rendben – úgy lesz, ahogy akarod. Mi a munkám? A munkám abból áll, Tiszteletre méltó Anyám, hogy a kínai népi gyógyászatot tanulmányozom, az alkalmazott gyógynövényeket vegyileg elemzem, hogy tudományosan is igazoljam, az adott növény valóban tartalmaz-e az adott betegség gyógyítására alkalmas hatóanyagot, ahogyan azt feltételezik.

Madame Liang nem vett tudomást a szeretetteljes kötekedésről a lánya nevetésében. Elterelte figyelmét Grace válasza.

– És hogy találsz, hasznosíthatók az összetevők?

– Bámulatos módon gyakran igen – felelte Grace komolyan. – És dr. Ceng rendkívül jó orvos. Nagyon jól ismeri az emberi testet, és pontosan diagnosztizál. Abban viszont hibázik, hogy használhatatlan szereket ír fel. És a baktériumok létezéséről sincs fogalma. Valahol menet közben, M-ma, a népünk visszautasította a gondolat és a tapasztalás szabadságán alapuló modern tudomány módszereit, vagy az is lehet, hogy megtiltották ezek alkalmazását, fejlesztését.

Madame Liang fűrgé észjárása lecsapott a „szabadság” szóra.

– Ő, rátapintottál az igazság velejére – jegyezte meg. – Az ősi uralkodók nem hagytak szabadságot az alkotó elméknek, de az új vezetők sem.

Mielőtt Grace válaszolhatott volna, hangos dörömbölés hallatszott a fából készült kapun. Az idős szolgáló kiszaladt a konyhából, hogy elhúzza a reteszt, és Liu-peng belépett. Szokatlanul magas férfi volt, s a bőre sötétebb volt, mint a legtöbb északi emberé. Kimerültnek tűnt, szemei karikásak voltak. Vércseppek voltak a nadrágján a térde alatt és a vászoncipőjén is.

Enyhén biccentett Madame Liang felé, majd Grace-hez fordult. – Hadd öltözzem át. Túl sok műtétet volt ma. Harcok voltak a külvárosban.

– Persze, csak pihenjen le! Biztosan nagyon fáradt – mondta Madame Liang udvariasan.

Pár perc múlva mégis visszajött a férfi, s Grace töltött egy csésze teát neki. A férfi két kezébe fogta a csészét, enyhén biccentett Madame Liang felé, belekortyolt a teába, majd egy kis bambuszasztalra tette a csészét.

– Az új vezetőket említette, amikor bejöttem, Madame Liang?

Mielőtt Madame Liang válaszolhatott volna, a lánya felelt helyette.

– Anyám a tudományról beszélt és arról, hogy a népünk hosszú történelme során miért nem fejlesztette a modern technikákat.

Madame Liang nem akarta, hogy megvédje. – És azt is mondtam, hogy a felső vezetés nyomására nem fejlődhettek ezek a módszerek.

Meglepetésére Liu-peng szívélyesen egyetértett vele. – Igaza van, Madame! A császárok, akik hűen követték Konfuciusz merev elveit, nem engedtek semmilyen kezdeményezést vagy újítást. Ez volt a tudomány veszte.

Madame Liang felbátorodott, és folytatta, amit elkezdett.

– És azután azt mondtam, épp amikor belépett a kapun, fiatalúr, hogy jelenlegi vezetőink sem engedik a gondolatszabadságot.

Liu-peng szúrós pillantást vetett rá fekete szemével.

– Előbb rendnek kell lenni, utána jöhet a szabadság – jelentette ki.

Ez volt a lényege a vitának, amely több napig folytatódott Madame Liang látogatása alatt. Az asszony, szinte akarata ellenére, kezdett felfedezni ebben az energikus, uralkodni vágyó fiatalemberben valami olyan erőt, amit nem tudott megfejtetni, de ami önkéntelenül is csodálatra készítette. Az asszony hosszú órákat töltött egyedül, mert a két fiatal mindennap dolgozni ment, viszont Grace

mindig Liu-peng előtt ért haza, s olyankor anya és lánya kettesben lehettek.

Az egyik alkalommal Madame Liang így szólt a lányához:

– A testvéreid nagyon kérnek, hogy hagyjam itt felbolydult hazánkat, s éljek ott, maradjak velük öregkoromra.

Esős este volt, a levegő lehűlt a zivatartól, s ők a középső szobában üldögéltek, miközben az eső végigcsurgott a cseréptetőn, és ezüstös függőnyt képezett az udvaron, a nyitott ajtó előtt. Madame Liang számára hosszúnak és csendesnek tűnt a nap, bár az udvar falán túlról beszűrődő távoli hangokból tudta, hogy nincs nyugalom a városban. Kiáltásokat, kiabálást, hangos sírást és panaszkodást hallott, de nem tett fel kérdéseket a szolgálóknak. Bármilyen is történt, ők nem értették, s már így is épp elég rémültek voltak. Amikor délben odament a kapuhoz, hogy kinyissa, és kinézzen az utcára, mindketten megragadták a karját, és könyörögtek, hogy ne tegye.

– Köztudott, hogy a híres dr. Liu-peng itt lakik, és mi addig vagyunk biztonságban, amíg nem nyitjuk ki a kaput – mondták neki – , de ha kinyitja a kaput, hogyan felelhetnénk az életéért? Megvadult fiatalok róják az utcákat azok után kutatva, akiket meg akarnak ölni.

Az asszony megrettent. – De hát kiket akarnak megölni még itt a fővárosban is? – kérdezte.

– Azokat, akikről azt hiszik, gazdagok, azokat, akikről azt hiszik, nem engedelmességek az elnöknek.

Az asszony hallgatott rájuk, és egész nap a bezárt kapu mögött maradt, és egész nap, ahogyan most este is, esett az eső.

– Lehetséges lenne, hogy azon gondolkodsz, elhagyod a hazánkat? – kiáltotta Grace.

– De hát, ha semmit sem segíthetek, ha évek fognak eltelni, mire béke lesz, ha egyedül kell leélnem hátralévő életemet, az unokáim nélkül...

Itt Madame Liang elhallgatott. Ravasz arckifejezés jelent meg az arcán. Majd folytatta:

– És te, lányom, szeretőként, nem pedig feleségként élsz ezzel a férfival – ó, nagyon is megértelek! Hatalmas erő van benne. Te, aki szintén egy erős nő vagy... Nem, még mindig nem értem, miért nem a férjed!

Grace egy pillanatig nem válaszolt. Aztán megszólalt: – Nem fogom rákényszeríteni. Hadd legyen szabad. Csak a magam nevében dönthetek. Soha nem fogom elhagyni.

– Tudom – felelte Madame Liang. – Azt is tudom, hogy neked kell döntened az életeredől. Ne felejtsd el, fiatakoromban én is forradalmár voltam. Sajnos, az én hibám is, hogy szeretett hazámban most ilyen felfordulás alakult ki. Bár annak idején azt hittem, a népem szolgálom, amikor csatlakoztam Szun Jat-szenhez, hogy megdöntsük a régi rendszert. Ó, mennyire azt gondoltuk, milyen igazunk van, és milyen nagyot tévedtünk! Sohasem voltunk képesek felépíteni az új kormányt, amelyről álmodtunk. Még ötszázan sem voltunk, és népünk százmillióinak dúltuk fel az életét. Az általunk okozott kilátástalanságba jött ez a... ez a...

Elhallgatott. A falakon túlról hosszú, jajongó sikoly hallatszott. Valahol nem túl messze felrobbant valami, s hallani lehetett a régi faépületeket felemészítő lángok ropogását. Grace a nyitott ajtó felé szaladt, de mielőtt átfuthatott volna az esőfüggönyön, Madame Liang elkapta a csuklóját.

– Mit tehetnénk velük szemben? – kiáltotta.

– Liu-pengre gondolok – kiabált vissza a lánya.

De Madame Liang nem engedte el a csuklóját. Visszatuszkolta lányát a szobába. – Gondolj magadra! Gondolj magadra! Ő is csak egy férfi, nem? Ebben a zűrzavarban mi készítené arra, hogy örökre veled maradjon? Hol vannak az unokáim? Egy idegen országban, mert a szüleik nem merik hagyni, hogy itt éljenek. Hol vannak a te gyerekeid? Kérdezlek téged, van bátorságod gyereket vállalni? Nem,

nincs merszed hozzá! Ez rend? Illendő ez az őseink nevében? Nem tudsz nekem válaszolni. Elmegyek Amerikába. A saját népemmel kapcsolatban feladtam a reményt. Talán, amikor majd szellem leszek, egy ezer éven át bolyongó szellem, újjászülethetek úgy, hogy béke lesz a hazámban...

Az asszony most sírt, ő sírt, aki sohasem. Elengedte a lánya csuklóját, zokogva leült, és Grace megijedt, mert amióta megszületett, nem látott könnyeket az anyja arcán. Odatérdelt az édesanyja mellé, melengetni kezdte hideg kezét, és kedveskedve vigasztalta.

– M-ma, ne sírj! Jobb lányod leszek... igen, az leszek... megpróbálom. Még Liu-penget is megkérem, hogy... hogy házasodjunk össze... nem olyan régi szertartással, de majd együtt elmegyünk a házasságkötő terembe. Nem leszek többé büszke. És aztán gyerekeink lesznek, és neked itt is lesznek unokáid. Jó lesz, M-ma? Mit szólsz, lesznek unokáid a világ mindkét felén? M-ma, ne gondold, hogy elfelejtettem azokat az éveket, amelyeket Amerikában töltöttem – boldog évek voltak. Nem szoktam beszélni róla, de nem felejttem el. Olyan sokat tanultam ott. Egyszer majd, amikor véget ér ez a felfordulás... amikor majd újra rátalálunk a magunk útjára... a népünk újra nagyszerű nép lesz, M-ma, s ez mindent megér, még az életünket is. Ezért maradok Liu-penggel. Nem tudom megmagyarázni... csak azt tudom, hogy nem tudnám elhagyni... soha... soha... soha többé, ahogyan a népünket sem tudnám.

Madame Liangnak felszáradtak a könnyei, miközben hallgatta. – Én sem tudom elhagyni – megint csak álmodtam. Igaz, részt vettem e káosz kialakulásában, de a népemmel kell maradnom. Én... még azt sem tudom, miért jöttem el otthonról. Vissza kell mennem. Az az otthonom. Az ember otthona az, ahol úgy élhet, ahogy szeret. Haza kell mennem. Ott maradok egész hátralévő életemben, szép csendben, egész hátralévő életemben.

– M-ma, ne...

Az asszony nem hagyta, hogy a lánya befejezze. Felállt a karosszékből, félretolta a lányát, és elindult csomagolni. Valamikor pirkadat előtt, amikor a város csendes álomba merült, kiment a repülőtérre a lánya kíséretében. Liu-peng nem jött haza. Üzenetet küldött valakivel, hogy egész éjjel dolgoznia kell a sok sebesült miatt. Csak kevés utas volt a repülőn, mert akik el akartak menekülni, már régen elhagyták a várost. Most már nem volt értelme a menekülésnek, mindenütt zavargások voltak, s itt legalább ismertek néhány búvóhelyet az emberek.

– M-ma, gyere vissza hozzánk – mondta Grace, és megszorította az édesanyja kezét.

De Madame Liang megrázta a fejét.

– Bocsáss meg nekem – mondta. – Nincs jogom, hogy bármi miatt is szemrehányást tegyek neked... én, aki részt vettem abban, hogy mindez kialakuljon. Vigyázz magadra, gyermekem... és bocsáss meg, bocsáss meg nekem...

Nem várta meg, hogy a lánya tiltakozni kezdjen, vagy kérlelje őt. Határozott léptekkel elindult a lépcsőn, megkereste a helyét, hátradőlt, és behunyta a szemét. Útban volt hazafelé.

*

Minden csendes volt, amikor Madame Liang órákkal később beért a városba a repülőtérrel induló busszal. Alkonyodott, csak kevés ember járt az utcán. Az asszony várt egy darabig, nem látott kocsikat. A bőrdíj nehéz volt, ezért letette, ráült, hogy megpihenjen, és várt. Hamarosan feltűnt egy riksa, amit egy nagyon öreg férfi húzott. Megállt, amikor az asszony intett neki, majd miután utasa beszállt, a férfi fél órát vagy még többet is gyalogolt, miközben egyre sötétebb lett. A háza kapuja előtt az asszony kiszállt, és kifizette a férfit.

– Várjak, amíg valaki kinyitja a kaput? – kérdezte a férfi, miután letette az asszony bőrdíjét a kapu előtti széles kőlépcsőre.

– Nem – mondta az asszony. – Valaki biztosan itthon van. Azért az öregember mégis maradt, de nem jött senki. Azmasszony megpróbálta kinyitni a kaput, de két kézzel sem sikerült neki. Érezte, hogy ott egy retesz, ami korábban nem volt, s a riksa lámpájának fényénél látta, hogy a fából készült reteszre vörös festékekkel durva szavakat mázoltak: „Ezt a kapitalista házat porig kell égetni”.

Az asszony elképedve fordult az idős riksakuli felé: – Az otthonom fel fogják gyújtani – mondta elcsukló hangon.

A férfi nem tudott olvasni, így nem tudta, mit jelentenek a vörös szavak, de az asszony arckifejezéséből mindent megértett.

– Sok házat felgyújtottak – mondta.

Az öregember várt, mert nem tudta, mi mást tehetne. Egyedül volt, ahogy az asszony is. A férfinak sohasem volt háza, sem otthona, s most már az asszonynak sem. Hova mehetnének?

Mindketten ugyanezt a kérdést tették fel magukban. A választ ismeretlen emberek adták meg. Abban a pillanatban egy csapat csavargó jött énekelve lefelé az utcán. Mind fiatalok voltak. Énekelték vad dalukat, aztán megálltak, és bámulták a bereteszelt kapu előtt álldogáló két idős embert. Látva, milyen öregek és kiszolgáltatottak, a fiatalok abbahagyták az éneklést, és vad nevetésben törtek ki. Madame Liang kiáltva kérdezte, kik ők, de ők egyre vadabbul nevettek, a vörös feliratra mutogattak, majd még mindig nevetve az asszony köré özönlöttek. Az asszony rémületében az öreg riksakuliba kapaszkodott, a férfi a karjával próbálta oltalmazni, de hasztalan. Nem tudta megvédeni. A fiatalok botokkal és kövekkel támadtak a két idős emberre, s addig ütlegelték őket, amíg volt élet a két gyenge testben. Amikor már halottak voltak, a fiatalok újra útnak indultak énekelve.

*

Madame Liang három lánya közül csak a legidősebb volt jelen a temetésen. Ez volt a legszebb temetés, amit az utóbbi években tartottak, s mindenki meglepődött, milyen sokan gyűltek össze a ravatal körül. A szertartás a régi és az új furcsa elegye volt. Buddhista szerzetesek énekeltek gyászéneket, bár Madame Liang nem volt buddhista. Az egyik kis keresztény templom lelkésze is előbújt rejtekéből, és imádkozott az asszony lelki üdvéért, pedig az nem volt keresztény. Ismeretlen emberek, akikről éveken keresztül gondoskodott, és akiket éveken át etetett, gyülekeztek csendesen az étterem főbédrlőjében, amely most teljesen üres volt, csak a felravatalozott test feküdt ott. A tágas házban minden bútort szétromboltak az erőszakos fiatalok. Az asszony szobáit feldúlták, kifosztották, személyes tárgyait ellopták. Ezek a szobák most zárva voltak. Csak a főbédrlőt takarították ki, s készítették elő az egyedülálló temetéshez.

A résztvevők között ott volt Csao-csung miniszter is. Késve érkezett kíséretével, s egy csokor fehér virágot hozott, amelyet az asszony mellé helyezett. Egy pillanatig megállt mellette, nézte az arcát, amely még holtában sem csúnyult el, ugyanolyan szép volt, csak viaszsápadt. Csu-ma szaténból és brokátból készült rózsavörös ruhát adott az asszonyra, és kifésülte a haját. A szörnyű sebek nem látszottak a ruha alatt, így a koporsóban fekvő olyan volt, mintha csak aludna.

Senki sem tudta, milyen gondolatok rejtőznek a miniszter fejében, csak annyi volt bizonyos, gyászos gondolatok, a múlt emlékei, s talán a jövőtől való félelem. Ki tudta? Grace, ahogy nézte a férfi jóképű és szomorú arcát, csak csodálkozni tudott. Milyen sok mindent nem tudott és most már soha nem is fog megtudni az édesanyja életéről! Bár Liu-peng ott állt mellette, hirtelen magányosnak érezte magát. A haláleset után még intenzívebbé vált a szerelmük, mert Liu-peng megérezte a nő magányát, és gyengédebb volt vele, mint szokott. Grace ugyan tudatában volt, milyen törekeny a kapcsolatuk, és még

gondolatban is szenvedélyesen védelmezte a férfit, most mégis azt kívánta, bárcsak ne lenne olyan gyenge az a kötelék kettőjük között.

Amikor a szertartás véget ért, és Madame Liang teste már a földben nyugodott, Grace visszatért a Három Róka *hutungon* lévő házba. Minden változatlan volt, de mégsem maradt ugyanolyan semmi. Még Liu-peng iránt érzett szerelme sem volt ugyanaz. Most, hogy az édesanyja elment, már nemcsak magány volt a szívében. Felelősnek érezte magát az édesanyjával szemben, úgy érezte, tartozik neki. Madame Liangot a hit tartotta életben, nem az istenekbe, hanem a saját népébe vetett hit. Igaz, a saját népe ölte meg, Grace-nek mégis olyan érzése támadt, hogy valahogy átszállt belé ez a hit, miközben anyja életén töprengett. Csak most kezdte megérteni az asszonyt. Mintha az a szép, oly állhatatos, oly csendes asszony valamiképp, valamilyen ismeretlen, megmagyarázhatatlan módon szólna hozzá. Mintha ő, a lánya valahogyan magába fogadná az édesanyja szellemét. Ezzel a lélekkel erősnek érezte magát, még a szerelemben is, s olyan elszánt lett, hogy Liu-peng is érzékelte a változást, de nem talált rá magyarázatot.

Napok teltek el, míg egyik éjjel Grace nemet mondott a férfi közeledésére, ami azelőtt soha nem fordult elő. A férfi kiugrott közös ágyukból, s kiabálni kezdett.

– Mi az... már nem szeretsz?

Grace feküdt, nézte őt, kezét összekulcsolta a feje mögött. – Jobban szeretlek, mint valaha – mondta őszintén. – De tényleg megváltoztam. Már nemcsak szerelmes nő vagyok.

– Mi ez az értelmetlenség? – kérdezte a férfi összevont szemöldökkel, dühös tekintettel visszauelve az ágyra.

Meglepetésére nem látott félelmet Grace szemében. A nő nyugodtan nézett rá, a hangja is nyugodt volt, amikor válaszolt.

– Csak magunkra gondoltunk, te meg én. Nem hinném, hogy ilyen önző is lehet a szerelem. Most már látom, hogy a miénk csak félig-meddig volt szerelem, senki másra nem volt hatással, csak két

emberre ebben a házban. Előbb-utóbb elmúlik, hacsak nem fejlődik. És csak úgy fejlődhet, ha mi magunk is fejlődünk, hogy fenn tudjuk tartani. Liu-peng, én nem fogom azt tenni, amit a testvéreim tettek. Elmehetnék, és békében élhetnék valahol máshol. De én azt választom, amit az anyám választott. A maradás mellett döntök... nem miattad... nem csupán miattad... Úgy döntök, ahogy ő döntött. Hiszek a népemben. Liu-peng, nem tudok már úgy élni, ahogy eddig éltünk. Azt akarom, hogy vegyél feleségül. Hozzad akarok menni. Gyerekeket akarok tőled. Régimódián akarok élni... férj, feleség, gyerekek...

Liu-peng konokul hallgatta, állhatatosan a szemébe nézve. – S mi van, ha nemet mondok?

Grace visszánézett rá, ugyanolyan konokul, ugyanolyan állhatatosan.

– Akkor elválunk – mondta határozottan. – Megvan a magam munkája, majd elvégzem.

– Nem szeretsz – mormogta a férfi.

– Még annál is jobban szeretlek – felelte. – Szeretem, ahogy...

Grace elmosolyodott, de a szeme könnyes volt.

– Elveszel feleségül? – kérdezte. Nem volt követelőző a hangja, de valahogy olyan magával ragadóan mondta, hogy nem lehetett ellenállni neki.

Bár a férfi nem adta meg könnyen magát. Nem volt szokása engedni. És miközben hallgatott, és küzdött a saját akarata ellen, Grace még gyengédebben gondolt rá. Egy erőteljes ember, akaratos, lázongó, dühös, vad érzelmekkel, egy becsületes férfi, olyan, aki még végtelenül sokat fejlődhet, aki gyakran jár tévúton vagy dönt kevésbé bölcsen hiányos tudása miatt, egy paraszti származású fiú, egy földműves fia, a nép gyermeke – ő, az volt, a nép gyermeke! Grace szerette, hogy olyan, amilyen, s ezzel a szeretettel osztozott édesanyjának a férjhez hasonló emberekbe vetett hitében.

Liu-peng végül mogorván megszólalt, mintha dühös lenne. – Feleségül veszek, mert nem tudok nélküled élni. Nyárspolgár vagy, de akkor sem tudok nélküled élni. Ha gyerekek kellene neked, akkor lesznek gyerekeink. Mert nem tudok nélküled élni.

Grace hallgatott, aztán felnevetett, maga felé húzta a férfit, és amikor a keblére hajtotta a fejét, nevetve felkiáltott:

– Ó, mennyire szeretlek!